

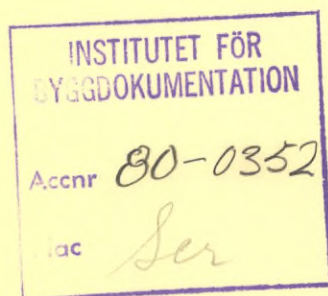
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Gårdsten — ett bostadsområde sett genom olika glasögon

Ken Frankenberg
Inga Malmqvist
Lennart Widenberg

R
/mw

Ser

R9:1980

GÅRDSTEN - ETT BOSTADSOMRÅDE
SETT GENOM OLIKA GLASÖGON

Ken Frankenberg
Inga Malmqvist
Lennart Widenberg

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag
750564-3 från Statens råd för byggnadsforskning
till Avd. för byggnadsplanering, CTH, Göteborg.

I Byggeforskningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

Delrapporter från projektet "Arbete och bostad i Gårdsten", som utkommer under 1980 i rådets rapportserie.

- Sandahl, Gert: Företagare väljer läge för sina verksamheter.
- Sandahl, Gert: Bundenhet eller flyttningsintresse - en empirisk studie bland mindre företag i Göteborg.
- Johansson, Ingrid: Arbetsplatser i Kortedala och Gårdsten - branschstruktur och lokaliseringsmönster i två bostadsområden i Göteborg.
- Mattsson, Birgitta: Ett bostadsområde kompletteras med arbetsplatser.
- Lundberg, Christer: Arbete och arbetsmiljö i ett bostadsområde.

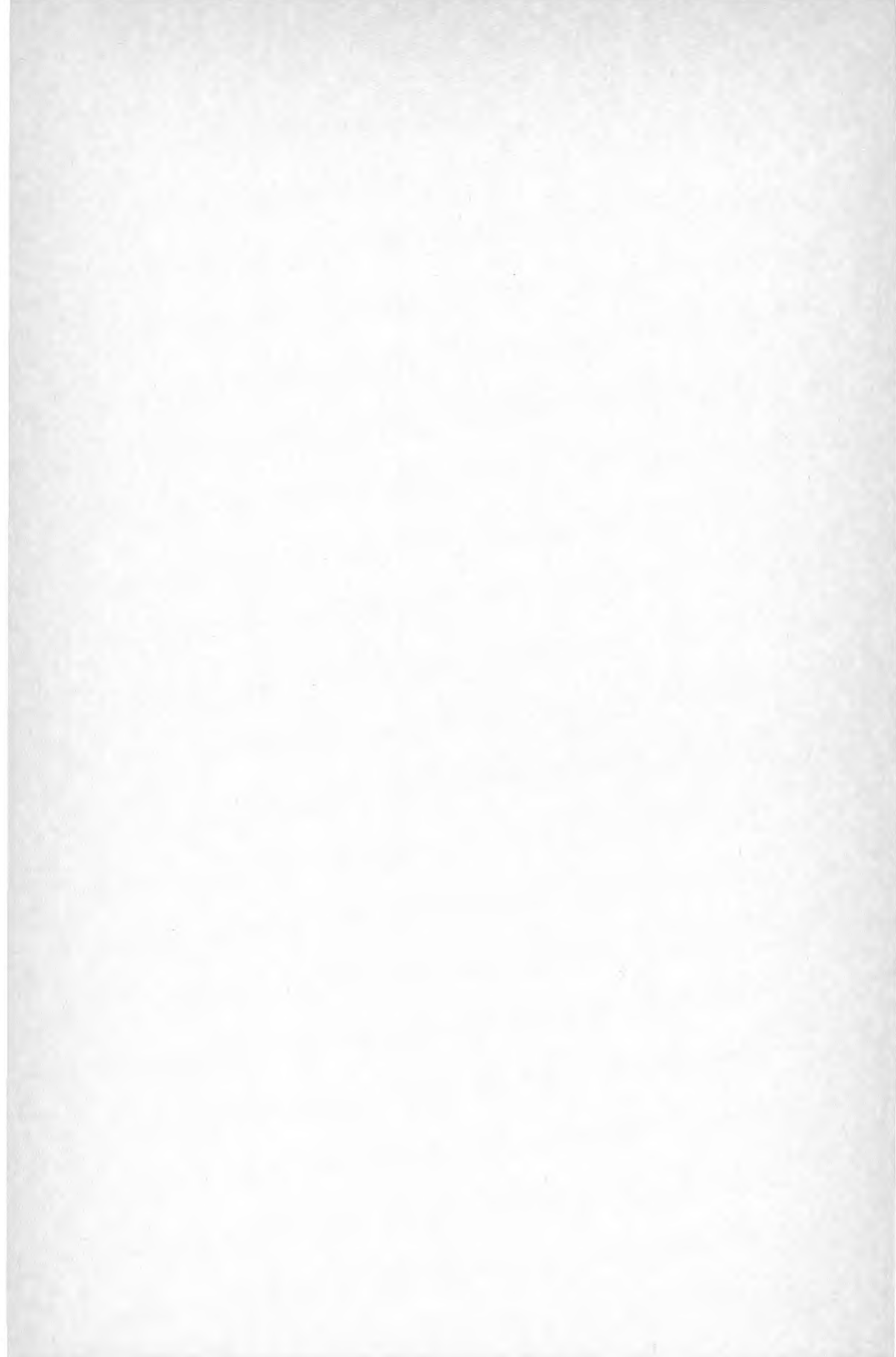
R9:1980

ISBN 91-540-3172-9
Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

LiberTryck Stockholm 1980 050088

INNEHÅLL

FÖRORD		5
1	SAMMANFATTNING	7
2	PROJEKTET ARBETE OCH BOSTAD I GÅRDSTEN	11
2.1	Syfte	12
2.2	Metod	12
2.3	Gårdsten	13
2.4	Resultat	13
3	VETENSKAPSTEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	19
3.1	Att beskriva ett socialt fenomen	19
3.2	Att förändra ett socialt fenomen	28
3.3	Att beskriva Gårdsten	38
4	GÅRDSTEN I ANGERED - PLANER OCH STATISTIK	43
4.1	Angered i plan och verklighet	43
4.2	Data om Gårdsten	57
5	INTERVJUER MED OMRÅDESEXPERTER	87
5.1	Metodbeskrivning	87
5.2	Områdesexperternas fördelning på verksamhetsområden	90
5.3	Resultat	92
5.3.1	Jämförelse mellan olika boendekategorier med avseende på olika frågeområden	92
5.3.2	Resultatjämförelse mellan områdesexperter som bor i Gårdsten och de som inte gör det	136
5.3.3	Q-faktoranalys	138
6	DIREKTINTERVJUER MED GÅRDSTENSBOR	147
6.1	Metodbeskrivning	147
6.2	Redovisning	154
7	BOSTADSFÖRETAGENS BILD AV GÅRDSTEN	237
8	PRESSENS BILD AV GÅRDSTEN	247
9	NÅGRA SLUTSATSER	259
10	REFERENSER	263
11	BILAGOR	267

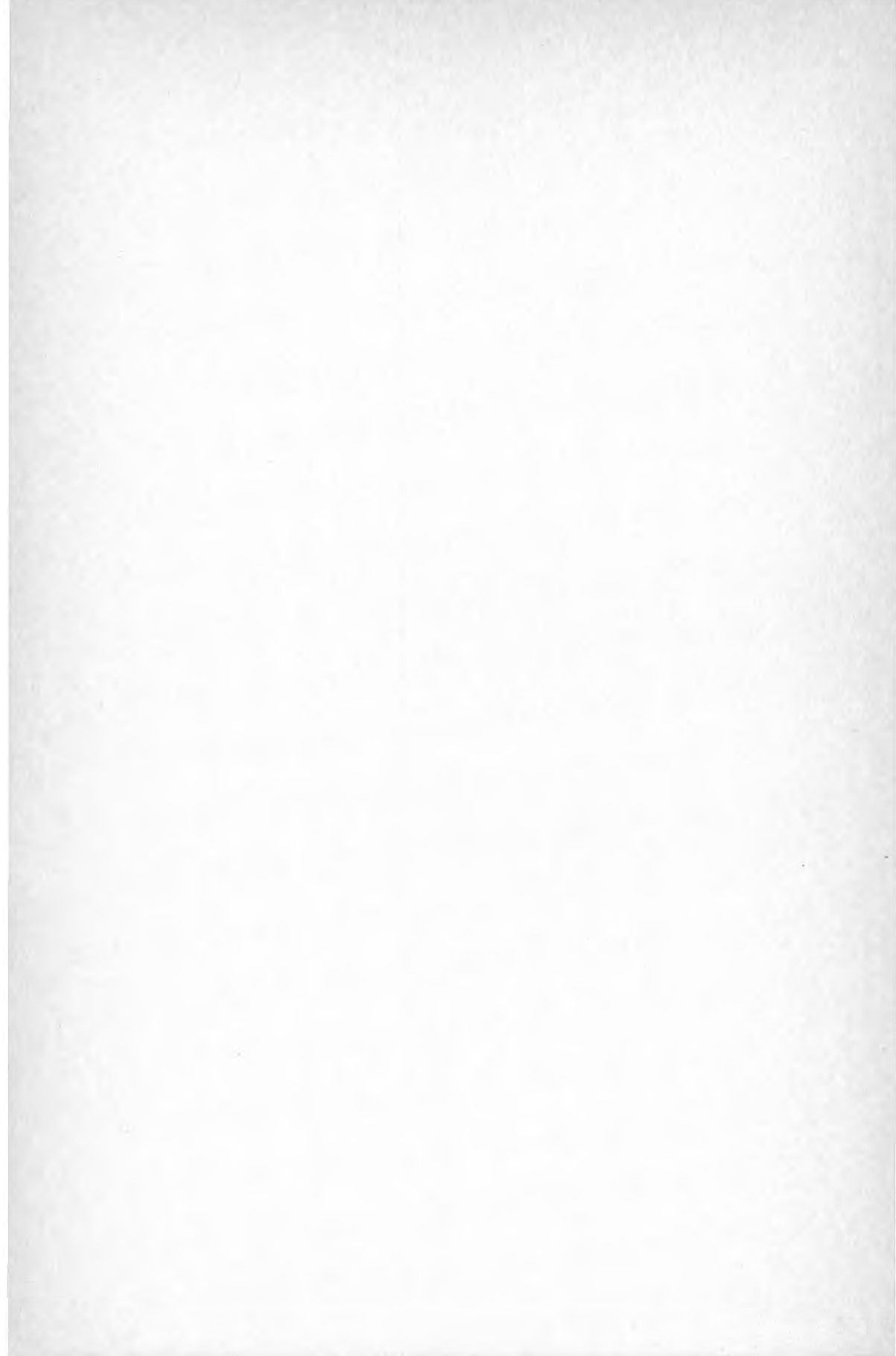
FÖRORD

Denna rapport har vuxit fram i samarbete med övriga medlemmar i forskargruppen Arbete och bostad i Gårdsten. Rapportens slutliga utformning är resultatet av ett lagarbete, som bestått av välgörande kritik och diskussioner.

Ansvarig för de olika kapitlen är undertecknad utom då det gäller kap 2, "Projektet Arbete och bostad i Gårdsten", som hela forskargruppen svarar för och kap 4, "Gårdsten i Angered - planer och statistik", som Inga Malmqvist utarbetat. För uppläggningsen av intervjuerna med områdesexperterna och all databearbetning, kap 5, svarar Ken Frankenberg, som också bidragit med många värdefulla synpunkter och idéer på rapporten i övrigt. Fotografierna som förekommer i rapporten är tagna av undertecknad, där inget annat anges.

Heta men samtidigt inspirerande diskussioner har gällt kap 3, "Vetenskapsteoretiska utgångspunkter". En avsikt med detta kapitel är att redovisa de idag dominerande vetenskapsteoretiska inriktningarna. Redovisningen kan inte sägas vara objektiv i den bemärkelsen att det skrivna är allmängiltigt. Det går inte att göra en sådan beskrivning eftersom författarens personliga värderingar alltid färgar av sig. Syftet med detta kapitel är att inte bara beskriva de olika vetenskapsteorierna utan också att framhålla teoriernas för- och nackdelar såsom de ter sig ur mitt eget perspektiv.

Lennart Widenberg
Göteborg, aug 1979

1

SAMMANFATTNING

Föreliggande arbete utgör en beskrivning av Gårdsten som är ett bostadsområde i Göteborg. Gårdsten är byggt i början av 70-talet och är nog ganska karaktäristiskt för de bostadsområden som byggdes under denna tidsperiod och utifrån samma förutsättningar. Med dess fördelar och dess problem.

Beskrivningen har två syften. Det ena är att den skall belysa den nuvarande situationen i Gårdsten. Det andra är att den skall ligga som underlag för en jämförelsestudie längre fram i tiden. Under mellanperioden kommer olika förändringar att inträffa som påverkar Gårdsten i olika avseenden. Förändringar som förhoppningsvis även inkluderar etablering av arbetsplatser i området, i enlighet med forskningsprojektets intentioner, vars effekter då kan påvisas med hjälp av en efterstudie.

Beskrivningen av Gårdsten har genomförts med hjälp av olika metoder, baserade på olika vetenskapsteoretiska utgångspunkter. Dessutom har vi vänt oss åt olika håll (myndigheter, områdesexperter, gårdstensbor, bostadsföretag och tidningar) för att få fram underlaget till en allsidig beskrivning.

I kapitlet "Data om Gårdsten" visar det sig att området i många avseenden är satt på undantag. Det gäller då framför allt den sociala och kommersiella servicen. Vidare är antalet arbetstillfällen mycket lågt, vilket innebär att majoriteten av Gårdstens arbetande befolkning är tvungna att åka till centrala staden eller Hisingen för att arbeta.

Vilket betyder långa och tröttande arbetsresor.

Genomsnittsåldern hos gårdstensborna är låg, det finns många unga familjer med barn. Vidare är andelen ensamstående med barn förhållandevis högt. Ca 35 % är invandrare. I demografiskt avseende är alltså Gårdsten snedfördelat jämfört med Göteborg som helhet.

I våra intervjuer med områdesexperter (personer, som arbetar i området utan att för den skull behöva bo där) framkommer det att de boende tycker det skulle vara mycket positivt om arbetsplatser lokaliserades till Gårdsten. Man upplever det som tröttande och påfrestande med de långa arbetsresorna.

Då det gäller den fysiska miljön är de boende mycket nöjda med lägenheternas utformning och standard, den goda trafikmiljön samt närheten till den fina naturen med dess möjligheter till motions- och friluftsliv. Däremot är de i allmänhet missnöjda med den yttre miljön i Gårdsten som den "sterila" arkitekturen och avsaknaden av liv och rörelse i stadsdelen. Vilket beror på bristen på olika verksamheter. De kollektiva kommunikationerna anser många vara en källa till irritation och missnöje.

Bristen på kommersiell service samt olika former av sjuk- och hälsovård upplevs som besvärande.

Beträffande olika åldersgruppers inställning till hur det är att bo och leva i Gårdsten visar resultaten att tonåringar och vuxna i mellanåldrar är mer negativa än barn och pensionärer.

En markant skillnad i inställning till Gårdsten kom fram då vi jämförde svaren från områdesexperter som bor i Gårdsten och sådana som inte gör det. De som bor i området har i allmänhet avgivit mer positiva svar.

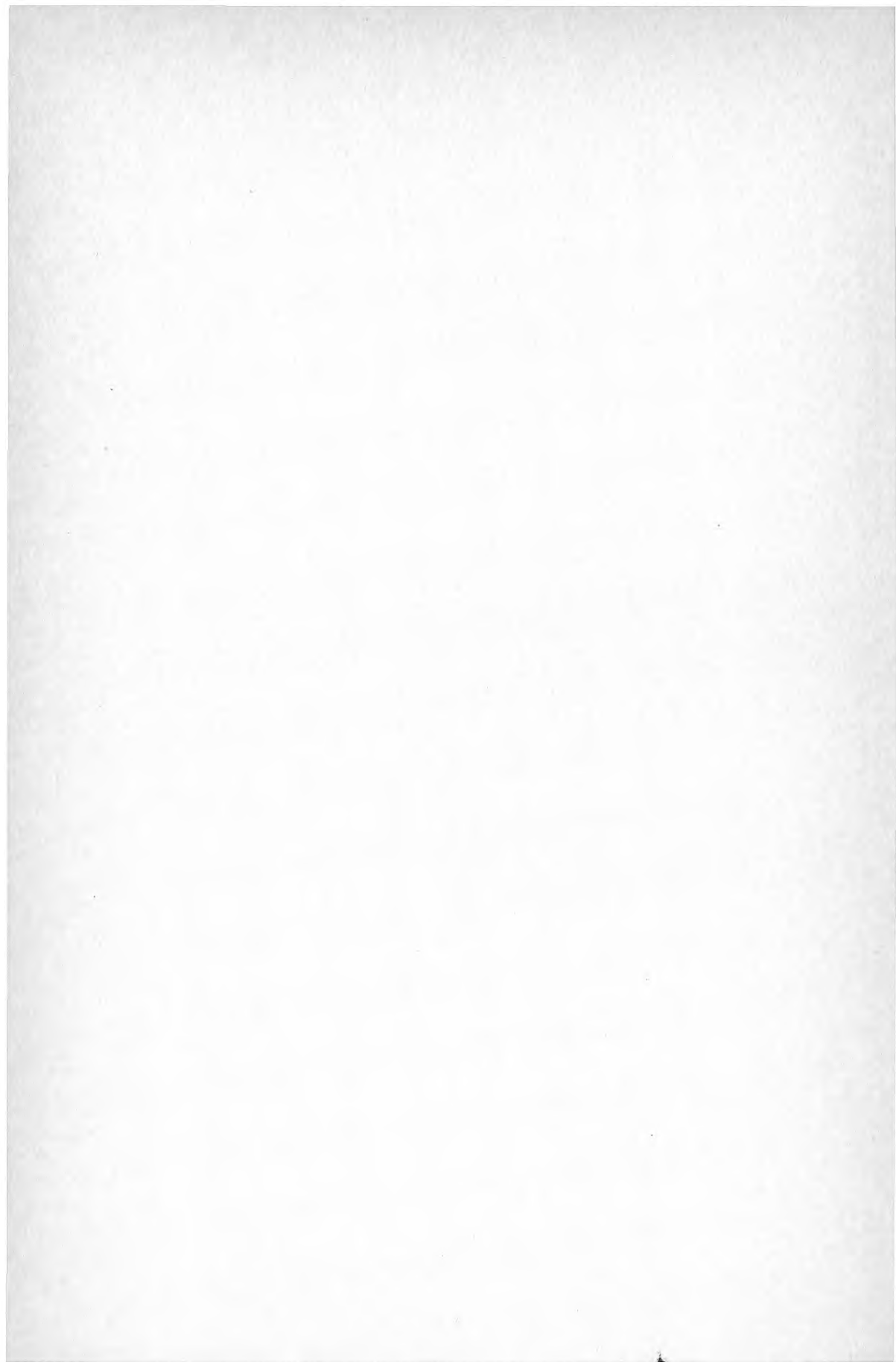
Vidare så visade det sig genom Q-faktoranalys att områdesexperternas syn på Gårdsten till viss del beror på inom vilket verksamhetsområde man arbetar. T ex är områdesexperter inom den sociala sektorn mer negativt inställda än de områdesexperter som arbetar i ett bostadsföretag.

Direktintervjuerna med gårdstensbor visar på de individuella, ej generaliserbara faktorer som inverkar på hur man trivs i Gårdsten. Det har då bl a att göra med var och hur man har bott tidigare, hur ens personliga livssituation är just nu o s v.

Vi har också tagit fram den bild av Gårdsten som bostadsföretag och press presenterar. Naturligt nog redovisar bostadsföretagen en positiv bild. I pressens ögon framstår däremot Gårdsten i negativ

dager.

Slutsatsen blir att det är omöjligt att ge en entydig och klar beskrivning av Gårdsten utan att den bild som målas upp till stor del är ett resultat av vilket perspektiv man väljer. Gårdsten ser alltså annorlunda ut från olika "håll" samtidigt som vissa delar ser likadana ut, trots olika perspektiv.

2

PROJEKTET ARBETE OCH BOSTAD I GÅRDSTEN

Arbete och bostad i Gårdsten är ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt som behandlar problem i större städers nya bostadsområden. Problemen hänger samman med områdenas ensidiga innehåll med avseende på funktion och bebyggelse. Problemen kan enligt vår mening angripas och till en del lösas genom kontinuerliga förändringar av bostadsområdenas innehåll. I projektet har metoder prövats att genomföra sådana förändringar.

Projektets utgångspunkter har varit:

- Långa arbetsresor upplevs oftast negativt.
- Miljöer med både arbetsplatser och bostäder ger bra underlag för service och upplevs positivt.
- Det finns företag, för vilka det är förenat med fördelar att ligga i bostadsområden.

Projektet har genomförts med anslag från BFR och i samverkan med Göteborgs Kommun, AB Göteborgshem och en mängd andra intressenter. Projektet startade i januari 1977 efter förarbete inom ramprogrammet Bygga bostadsområdets utveckling, BBU.

Forskargruppen består av professor Lars Ågren (projektledare), Birgitta Mattsson (bitr projektledare) Christer Lundberg, Margareta Malmgren och Inga Malmqvist från Arkitektur CTH, Gert Sandahl från Företagsekonomi GU, Ingrid Johansson från Kulturgeografi GU, Ken Frankenberg från Socialt arbete Socialhögskolan samt Lennart Widenberg från Psyko-

logi GU. I delar av projektet har dessutom Kristina Dahlgren, Arkitektur, Alf Glerup, Psykologi samt Lars Ferming och Agneta Ran medverkat.

Till projektet har varit knuten en vetenskaplig referensgrupp bestående av professorerna Lars Ågren, Arkitektur CTH, Sigvard Rubenowitz, Psykologi GU, Sven Godlund och Lars Nordström, Kulturgeografi GU, samt Sten Jönsson, Företagsekonomi GU.

2.1 SYFTE

Projektets huvudsyfte är:

att utveckla kunskap om möjligheter till och effekter av arbetsplatsetablering i bostadsområden

Delsyften är:

att pröva möjligheter att komplettera stadsdelen Gårdsten med mindre arbetsplatser, studera effekterna av sådan etablering för företagen och för stadsdelens invånare,

att studera lösningar på ekonomiska, sociala och arkitektoniska problem i samband med etableringsprocessen,

att undersöka mindre företags lokaliseringskriterier, pröva deras intresse av lokalisering i ett renodlat bostadsområde samt förutsättningarna för sådana lokaliseringar.

2.2 METOD

För att utveckla kunskapen om möjligheter till arbetsplatsetablering i bostadsområden använder vi oss av aktionsforskning. Detta innebär att vi har försökt initiera processer som kan leda till etablering av verksamheter i Gårdsten. Vidare att vi beskriver och analyserar processerna och deras effekter. Genomförandet förutsätter ett aktivt engagemang. Det gäller särskilt försöken att finna former för etablering av verksamheter i stadsdelen. Forskargruppen har hela tiden följt de initierade processerna och gripit in i händelseutvecklingen. Väsentligt har varit att söka överföra arbetsuppgiften till komplettera området med arbetsplatser på de parter, som har det långsiktiga ansvaret för Gårdsten.

Arbetet bedrivs från ett kontor i stadsdelen. Detta har vi valt att göra för att öka vår lokalkännedom och våra möjligheter att samarbeta med män-

niskor, som bor och arbetar i stadsdelen.

Arbetet med olika parter har bedrivits efter två olika linjer: uppsökande verksamhet och observation bland företag och kommunala myndigheter samt deltagande observation och informellt samarbete med lokala grupper.

Forskargruppens medlemmar har samarbetat i programutveckling, genomförande och analys. Redovisningen har strukturerats som delstudier, där respektive forskare svarar för den vetenskapliga behandlingen. De utnyttjade metoderna presenteras i respektive delrapport.

I vårt arbete stöder vi oss främst på de teorier om aktionsforskning, som utvecklats av samhälls- och beteendevetare i Norge samt på tidigare projekt vid Socialhögskolan och CTH. I rapporterna "Ett bostadsområde kompletteras med arbetsplatser" (Mattsson 79) och "Gårdsten - ett bostadsområde sett genom olika glasögon" (Widenberg 79) diskuteras den teoretiska bakgrunden för aktionsforskningsarbete mer utförligt.

2.3 GÅRDSTEN

Vi har valt att genomföra våra studier i Gårdsten, en stadsdel i Angered i nordöstra Göteborg. Gårdsten byggdes 1969-71 och innehåller drygt 3 000 lägenheter i flerbostadshus, i vilka det idag bor ca 5 000 människor.

Stadsdelen har många goda förutsättningar: lägenheter med hög standard, ett högt och fritt läge med utsikt och naturkontakt, ett konsekvent utformat trafiksystem - men också allvarliga problem såsom stor omflyttning, ensidig åldersfördelning och hushållssammansättning. Många outhyrda lägenheter medför både ekonomiska och sociala problem samtidigt som de kan utgöra en resurs för framtida utveckling.

2.4 RESULTAT

Många viktiga mål har uppnåtts och flera kan skönjas inom en snar framtid. Bland annat har projektet visat:

att arbetsplatser behövs i Gårdsten. Behovet upplevs både av dem som bor i stadsdelen, och av dem som arbetar där,

att det går att finna företag, som är beredda att flytta in,

- att lämpliga lokaler kan ordnas genom om- eller nybyggnad,
- att finansieringsfrågan för om- eller nybyggnad i initialskedet är svår att lösa,
- att det i den nuvarande förvaltningsstrukturen inte finns rutiner för komplettering av bostadsområden med arbetsplatser.

Som en direkt följd av aktionsforskningsprojektet har en del aktivitet kommit igång. Så har t ex Göteborgs Kommunstyrelse och den särskilt tillsatta kommunala ledningsgruppen för Angered och Bergsjön, LAB-gruppen, förordat att etapp två av Angereds Industriby byggs i Gårdsten. Stadsbyggnadskontoret har givit klartecken för en syfabrik i ett ombyggt loftgångshus och Hälsovårdsnämnden har godkänt läget för nybyggnad av en charkuterifabrik. En textilverkstad, som startats i området av konsthantverkare med medel från Länsarbetsnämnden, har visat goda utvecklingsmöjligheter.

Projektets delrapporter redovisar bland annat följande resultat:

- Gert Sandahl: Företagare väljer läge för sina verksamheter. (BFR-rapport, 1979)
 Rapporten redovisar en enkät om lokaliseringsfaktorer och intresse för etablering i nordöstra Göteborg, särskilt Gårdsten.
  - . Inställningen hos de tillfrågade företagen till integrerad bebyggelse med både bostäder och arbetsplatser är övervägande positiv.
  - . Variationen när det gäller lokaliseringsfaktorer är stor. Tre kategorier har kunnat urskiljas med avseende på centrallägesberoende. Kostnadsfaktorer och kundnärhet inom ett lokalt marknadsområde är de viktigaste lokaliseringsfaktorerna för de kategorier som visat intresse för etablering i Angered och Gårdsten.
  - . Intresset för etablering i Gårdsten kan påverkas av hyressättning och utredningshjälp.
  - . Enkäten uppfyllde slutligen ett av sina delsyften: nämligen att finna företag intresserade av etablering i Gårdsten och att väcka intresset för sådan etablering.
- Gert Sandahl: Bundenhet eller flyttningsintresse - En empirisk studie bland mindre företag i Göteborg. (BFR-rapport, 1979)

Studien baseras på intervjuer bland företagare i Göteborg och på erfarenheter från kontakter med företagare som visat intresse för en Gårdstenslokalisering.

Resultaten tyder på att det endast i en liten andel av företagen i Göteborg finns ett flyttningsintresse. Detta beror på att det finns rationella och emotionella bindningar till det läge man redan har, att företagens miljökrav och expansionsbehov ofta kan tillfredställas i de gamla lokalerna och att det till en flyttning medför extra kostnader på grund av därpå följande marknads- och lokalinvesteringar. Många företagare strävar dessutom snarare efter att bevara existerande tillstånd än efter att förändra.

Rationella och emotionella skäl (transportavstånd resp stämpling) motiverar brist på intresse för Gårdsten. Samtidigt söker företagare, som var tvingade att flytta verksamheten, välkända och oftast näraliggande lokaliseringsalternativ. Valet sker med liknande utgångspunkter vid start av företag. De företag som kan förutses intressera sig för Gårdstensalternativet är sådana som av interna skäl söker lokaler. Eftersom dessa företag saknar särskilda kännetecken som kan utnyttjas för sökande måste vetskapen om lokaleringsmöjligheten förmedlas till många företag och genom flera kanaler. Sådant arbete kan institutionaliseras.

En lokalisering till Gårdsten har i intresserade företag uppfattats på tre sätt som en reservutväg i brist på bättre, som argument i strävan att undvika önskade förändringar eller som ett rationellt alternativ. Då det uppfattats som rationellt alternativ har det dock förlorat aktualitet genom att företagen inte kunnat få bindande löften om lokalfrågans lösning i Gårdsten, att lösningarna i Gårdsten blivit alltför dyra eller att företagarna under tiden funnit andra attraktiva alternativ.

- Ingrid Johansson: Arbetsplatser i Kortedala och Gårdsten - branschstruktur och lokaliseringsmönster i två bostadsområden i Göteborg. (BFR-rapport, 1979)

Rapporten redovisar branschstruktur, lokaliseringsmönster och företagens erfarenheter av integrerade lägen i de två bostadsområdena Kortedala byggt under åren 1952-57, 19 000 invånare 1975 och Gårdsten byggt under åren 1969-71, 4 200 invånare 1975, i nordöstra Göteborg.

- . Jämförelsen mellan de båda bostadsområdena visar bland annat att i Kortedala som är planerat och byggt för en integrering av arbetsplatser och bostäder, antalet verksamheter är fler och mer diversifierade än i Gårdsten. 12 % av samtliga verksamheter i Kortedala finns inom näringen tillverkning, bland annat inom verkstadsvarutillverkning och grafisk produktion. Den förvärvsarbetande dagbefolkningen har ökat i Kortedala med cirka 700 under perioden 1960-75.

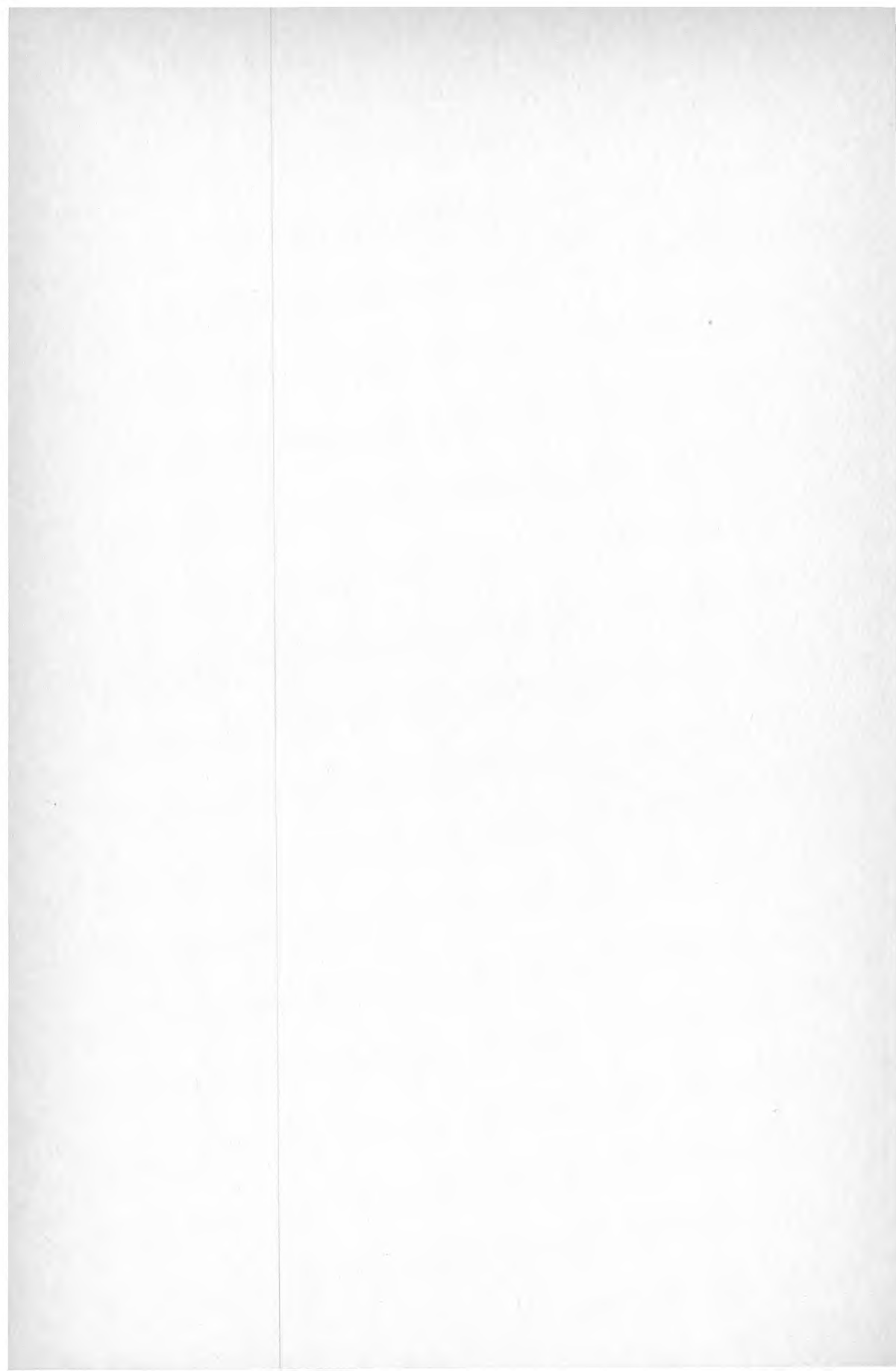
Ökningen har främst skett inom tjänster och tillverkning.

- Gårdsten som inte är planerat för arbetsplatser har enbart arbetsplatser inom lokal boendeservice. Någon motsvarande ökning av den förvärvsarbetande dagbefolkningen i Gårdsten har ej kunnat iakttas.
- Verksamhetsföreträdare i de båda bostadsområdena upplever följande fördelar med det integrerade läget:
  - nära till arbetskraft
  - tillgång till service
  - minskad skadegörelse
  - nära till kunder
  - god tillgång på parkeringsutrymmen
  - lugn arbetsmiljö
  - billiga lokaler
  - tillgång till kollektivtrafik
- Lennart Widenberg; medarbetare Ken Frankenberg och Inga Malmqvist: Gårdsten - ett bostadsområde sett genom olika glasögon. (BFR-rapport, 1979)

Intervjuer, statistik och pressklipp om olika parters uppfattningar om området.

- Enligt den tillgängliga statistiken är Gårdsten missgynnad i förhållande till andra delar av kommunen när det gäller bl a arbetsresornas längd, inkomster och många slags service.
- De boende tycker att det skulle vara mycket positivt om arbetsplatser lokaliserades till Gårdsten. Man upplever det som tröttande att resa så långt varje dag.
- Då det gäller den fysiska miljön är man mycket nöjd med lägenheternas utformning och standard, den goda trafikmiljön samt närheten till den fina naturen med dess möjligheter till motions- och friluftsliv. Däremot är man missnöjd med den sterila arkitekturen och att det inte är liv och rörelse i stadsdelen. De kollektiva kommunikationerna anses av många vara en källa till irritation och missnöje.
- Bristen på olika former av sjuk- och hälsovård samt på kommersiell service upplevs som besvärande.
- Beträffande olika åldersgruppers inställning till hur det är att leva i Gårdsten visar resultaten att tonåringar och vuxna i mellanåldrar är mer negativa än barn och pensionärer.

- . De som arbetar med sociala frågor i stadsdelen ger en betydligt mörkare bild av invånarnas trivsel än de som arbetar inom de bostadsförvaltande företagen.
  - . Ett viktigt resultat är att de som både bor och arbetar i Gårdsten förefaller att trivas bättre än andra grupper - kanske på en bättre total livssituation.
- Birgitta Mattsson: Ett bostadsområde kompletteras med arbetsplatser. (BFR-rapport, 1979)
- En analys av möjligheten att komplettera ett bostadsområde med arbetsplatser. Analysen baseras främst på fem etableringsförsök i Gårdsten och olika inblandade parters krav på bostadsmiljön.
- . Arbetsplatser av olika slag behövs i bostadsmiljön.
  - . Bostadshusen är möjliga att använda till arbetsplatser och bostadsmiljön kan kompletteras med arbetsplatser så att den bättre uppfyller de krav som ställs på den.
  - . Den hårda sektorsuppdelningen i planerande och förvaltande organ är ett av de största hindren för förverkligande av integrationsförslagen.
  - . Aktionsforskningsmetoden är en användbar metod för att starta förändringsprocesser.
- Christer Lundberg: Arbete och arbetsmiljö i ett bostadsområde. (BFR-rapport, 1979)
- En redovisning av de undersökta företagens lokalbehov och våra förslag att utforma lokaler för dem.
- . Variationen är mest kännetecknande för de intresserade företagen. Ett gemensamt drag är emellertid att alla utom två har under 20 anställda. Ett annat att de allra flesta kommer från integrerad bebyggelse med både bostäder och arbetsplatser.
  - . De aktuella företagens lokalbehov och arbetsmiljökrav förefaller kunna tillfredsställas med relativt enkla om- och nybyggnadsåtgärder och utan allvarliga restriktioner på grund av närheten till bostadsbebyggelsen.
  - . Färdiga lokaler t ex i form av industri- och hantverkshus förefaller kunna bli ett viktigt inomregionalt styrmedel av verksamhetens lokalisering. Men en del erfarenheter av byggnadstypen är negativa.

3

VETENSKAPSTEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 ATT BESKRIVA ETT SOCIALT FENOMEN

Alternativa vetenskapsteoretiska betraktelsesätt på sociala fenomen.

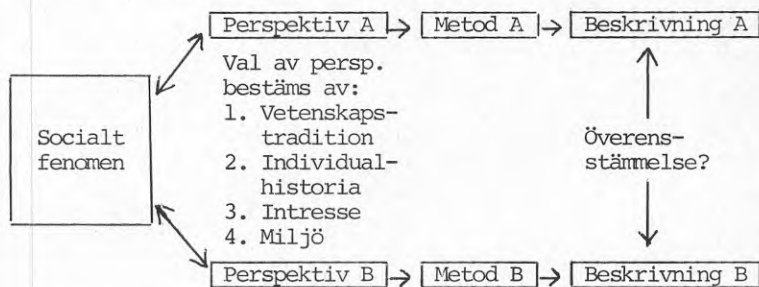
När man skall beskriva ett socialt fenomen ställs man inför frågan om vilka delar som ingår i fenomenet och vilka delar som är väsentliga att beskriva för att man skall kunna få en så fullständig bild som möjligt. Definitionen av fenomenet har en avgörande betydelse för metodvalet. Det inverkar i sin tur på den bild av fenomenet som växer fram. Att ge en fullständig, sann och objektiv bild omöjliggörs eftersom flera faktorer i beskrivningsprocessen styrs utifrån subjektiva bedömningar. En dominerande faktor är beskrivarens (forskarens) synsätt, som inkluderar både samhälls- och människosyn. Forskarens möjligheter att göra en objektiv beskrivning av en företeelse begränsas av bl a följande fyra skäl. (Delvis från Myrdal, 1969).

1. Hans eget tänkande som skapats av den vetenskapstradition han har verkat och verkar i.
2. Den egna personligheten som formats av hans individualhistoria med avseende på både fysisk och psykisk miljö.
3. Forskarens intresse som styrs utifrån hans egna värderingar och i vems intresse han arbetar.

4. Påverkan från det samhälle och den miljö han lever och verkar i. Kulturella, sociala, ekonomiska och politiska krafter och strömningar inverkar på hans synsätt.

En beskrivning av ett fenomen utformas alltså utifrån vilket perspektiv man anlägger på fenomenet i fråga. Detta betyder att två beskrivningar av en och samma företeelse i varierande grad kan skilja sig från varandra utan att för den skull någon av dem skulle vara mer felaktig än den andra. Däremot kan de komplettera varandra och samtidigt där överensställningen är dålig hålla denna fråga vid liv: "Är avvikelser mellan beskrivningarna ett resultat av att olika verkligheter existerar för olika personer?"

Frågorna är av kunskapsteoretisk natur. Kunskap om en viss företeelse kan sägas vara intimt förbunden med forskarens intresse och graden av beroende till hans avnämning. T ex kommer en forskare som arbetar för ett samhällsbevarande system att ge en viss bild av ett socialt fenomen. En annan forskare som däremot arbetar för en omdaning av samhället kommer att ge en annan bild av fenomenet. Kunskapen är aldrig sann eller objektiv utan hela tiden kopplad till vissa intressen. Detta gäller i särskilt hög grad i samhällsvetenskaperna.

Figur 3.1: Forskningsprocessen

Vissa inledande vetenskapsteoretiska aspekter.

Valet av perspektiv och därtill knuten vetenskapliga metod har i bästa fall sitt ursprung i en viss vetenskapsteoretisk skola. I sämsta fall är forskaren inte medveten om på vilken vetenskapsteoretisk plattform hans arbete står. Risker är då att han okritiskt anammar den forskningsmetodik som är förhärskande i det samhälle han verkar. Vidare innebär en omedvetenhet om den egna forskningsmetodiken en risk för att den metod han tillämpar kommer att befästa den människo- och samhällssyn som samhället är genomsyrat av. Genom att vara medveten om alternativen undviker man att automatiskt hamna i det rådande vetenskapliga synsättet.

Inom det vetenskapsteoretiska området dominerar

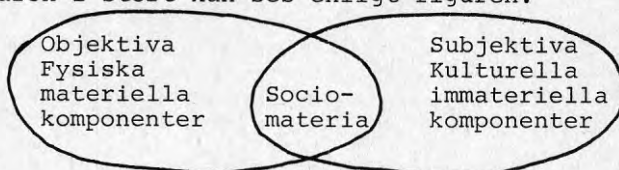
tre huvudströmningar där två av dem i sina mest renodlade former står i skarp motsättning till varandra medan den tredje intar en särställning. Den första är logisk empirism eller logisk positivism, den andra är hermeneutik och den tredje kritisk teori. Inriktningarna är kopplade till skilda sätt att uppfatta tillvaron.

Tillvaron i stort kan ses som en helhet som består av dels fysiska komponenter och dels av kulturella, metafysiska sådana. Vad som är vad och var gränsen mellan dessa områden går är en kontroversiell fråga. Att anlägga ett perspektiv på tillvaron som betonar den ena eller andra delen implicerar att man väljer ett visst vetenskapligt ideal att arbeta efter. Ser man tillvaron huvudsakligen som en fysisk och materiell företeelse betyder det att man anlägger ett naturvetenskapligt ideal. Den logiska positivismen tillhandahåller en speciell metod för att beskriva denna tillvaro. Har däremot forskaren en syn på tillvaron som domineras av kulturella och immateriella företeelser kommer han att arbeta efter ett kulturvetenskapligt ideal, som då i vetenskapsteoretiskt avseende är hermeneutiskt. En forskare som betonar dialektiken mellan materia (natur) och icke-materia (kultur) har ett samhällsvetenskapligt ideal där metoden för att beskriva denna tillvaro har sitt ursprung i den kritiska teorin.

Ett sätt att uppfatta tillvaron

Tillvaron i stort kan ses enligt figuren.

Figur 3.2: Sambandet mellan natur och kultur

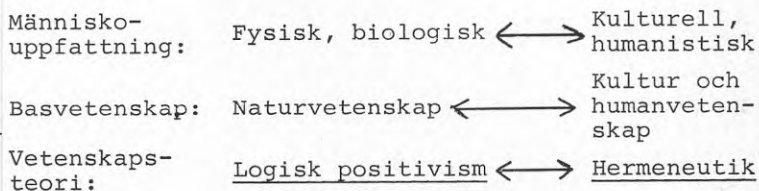

Till den fysiska verkligheten hör de materiella förnödenheter som är nödvändiga för människans överlevnad. Dit räknas i första hand de komponenter som är kopplade till hennes fysiologiska behov som mat, luft, vatten, kläder, arbete, bostad o s v. Den kulturella verkligheten har att göra med människans möjligheter att leva ett kvalitativt tillfredsställande liv, d v s sådana komponenter som gör livet värt att leva. Hit räknas bl a psykologiska och sociala faktorer som inverkar på människans sinnlighet, d v s de som påverkar hennes känslor och upplevelser. Det är alltså huvudsakligen en fråga om immateriella företeelser, hur människans relationer är utformade, hur hon upplever sig själv och sin omgivning.

Dessa två delar av verkligheten är givetvis inte skarpt avgränsade från varandra. Den förmedlande länken utgörs av sociomaterian. Här är mötesplatsen för materia och icke-materia, för fysisk och

social verklighet. Det är här växelspelet försig- går på så vis att materiella betingelser påverkar de immateriella, d v s våra relationer, upplevelser och handlingar samtidigt som vi genom vårt tänkande och våra sociala och psykiska betingelser har möjlighet att påverka materia. Denna av människan omformade materia (verktyg, maskiner, bostäder, kommunikationer o s v) påverkar i sin tur människans sätt att leva och vara.

Vad som ovan har nämnts i fråga om tillvaron i stort (samhället) gäller också synen på den enskilda människan. Å ena sidan kan man huvudsakligen se henne som en fysisk/biologisk varelse och därmed anlägga ett naturvetenskapligt synsätt. Å andra sidan kan hon till största delen ses som en social och kulturell varelse vilket implicerar ett humanistiskt och kulturvetenskapligt perspektiv. Dessa två människoupfattningar utgör polerna i ett kontinuum enligt nedanstående figur.

Figur 3.3: Människo-
syn och vetenskap-
ligt perspektiv

Den logiska positivismen

Denna vetenskapsteoretiska inriktning har sitt ursprung i naturvetenskaperna. I och med att naturvetenskapen under det senaste seklet har utvecklats enormt har dess vetenskapliga metod tjänat som förebild även inom icke-naturvetenskapliga områden såsom inom samhälls- och humanvetenskaperna. Ett naturvetenskapligt perspektiv på tillvaron innebär att man anammar en verklighet som till största delen består av fysiska och materiella företeelser. En grundtes i denna skola är att alla element i tillvaron som inte kan bevisas vara sanna eller falska inte hör hemma inom vetenskapen överhuvudtaget. Metafysik och subjektivism, betraktas som ointressanta. Målet är att skapa en övergripande enhetsvetenskap som baserar sig på observation av tillvaron i syfte att förklara denna på ett objektivt sätt. Positivisterna ser samhället som ett nätverk bestående av olika element vilka påverkar varandra på ett lagbundet sätt. Genom experiment eller försök att efterlikna en experimentell situation hoppas man att kunskapen skall ackumuleras och därigenom mer och mer förklara tillvaron. I och med att positivisterna betonar att alla processer i samhället är uppbyggda enligt orsak-verkanprincipen blir samhällsperspektivet deterministiskt. Det betyder t ex att människans fria vilja inte existerar utan att all handling antingen styrs av fysiologiska/biologiska behov (biolo-

gism) eller av utanförstående faktorer (behaviourism). Det gäller bara att genom experimentell metodik komma fram till vilka faktorer som styr vad. Man har också ett reduktionistiskt synsätt. Människan ses som en helhet som delvis består av olika beståndsdelar som samverkar och utlöser ett visst beteende. Det gäller endast att gå metodiskt tillväga och analysera orsaksförhållandena mellan de olika delarna. Så småningom kommer man fram till en helhetsförklaring.

Forskarens sätt att förhålla sig till studieobjektet präglas av distans i syfte att så lite som möjligt påverka objektet och låta de variabler han undersöker verka ostört. Lite annorlunda blir det när han utför ett experiment. Där går han in i processen genom att förändra eller tillföra bestämda variabler i syfte att undersöka vilka konsekvenser åtgärderna leder till. Men det viktiga är att han hela tiden har kontroll över så många variabler som möjligt som ingår i processen för att kunna förklara denna. Den traditionella arbetsgången vid kunskapsinhämtandet är att forskaren först studerar ett visst fenomen varefter han ställer upp en eller flera hypoteser som han sedan prövar genom kontrollerade experiment. Om hypoteserna genom experimenten bekräftas har han uppnått ny, sann kunskap. Om däremot hypoteserna förkastats tvingas han ställa upp nya hypoteser som prövas genom nya experiment. Denna rutin fortsätter tills hypoteserna bekräftas och därmed fenomenet förklarats. Enligt positivisterna innebär vetenskaplig utveckling att man genom denna metodik kommer att kunna förklara mer och mer av tillvaron. Därmed skulle man till slut även komma åt de element i tillvaron som nu synes vara irrationella och obegripliga.

Sammanfattning: Den logiska positivismen ser som sin främsta uppgift att upptäcka de lagbundenheter i samhället som är fördolda. Dess grundsyn baseras på ett naturvetenskapligt orsak-verkan-förhållande som då även gäller samhälleliga och mänskliga företeelser. Konsekvensen blir att hela tillvaron i princip är determinerad.

Hermeneutik

Hermeneutiken kan ses som en reaktion mot den logiska positivismen likaväl som exempelvis existentialismen växte fram som en reaktion mot deterministiska filosofier. Hermeneutiken har också starka band med de filosofiska inriktningarna fenomenologi och existentialism.

Det ökade intresset för dessa filosofier under senare tid kan förstås utifrån människans känsla av vanmakt, d v s frånvaron av makt över sig själv. I och med att det naturvetenskapliga tänkandet genomsyrat nära nog hela tillvaron och även i frå-

ga om människans syn på sig själv, har det uppstått en strömning av "protest". Protesten gäller människans förtingligande och objektifiering, d v s att hon ses som ett mer eller mindre livlöst objekt utsatt för olika händelser. Den deterministiska människo- och samhällssynen leder till att hon fräntas den fria viljan och ansvarstagandet. Hermeneutikens metod har formats utifrån syftet att återupprätta människan till det subjekt hon egentligen är.

För att individen skall få möjlighet att utveckla och använda sina egna inneboende resurser krävs det att hon själv tar ansvar för sin situation och agerar på sina egna villkor. Det kan betyda att insatser utifrån, t ex i form av forskarhjälp, snarare förhindrar än påskyndar individens utveckling. Detta beroende på att forskaren ses som expert och som då får eller tar ansvaret, det ansvar som är individens. Av en forskare krävs det därför att han lämnar den traditionella forskarrollen som präglas av distans och analys. I stället måste han fungera som deltagare och så mycket som möjligt engagera sig på medmänniskans villkor. På så sätt kommer forskaren också att delta som subjekt (och vara medveten om det) i interaktionen vilket betyder att han inte kan beskriva företeelsen objektivt enligt det logiskt-positivistiska idealen. Åskådarrollen ersätts av ett medmänskligt förhållande. Genom denna "vi-relation uppstår" en dialog där utrymmet för forskarens självständiga tolkningar och förklaringar av de människor han interagerar med minskas. Han är med en hermeneutisk utgångspunkt tvungen att ta människorna på allvar och våga lita på deras egna förmedlade upplevelser utan att tolka dessa. Objektifierandet av människan ersätts med att hon betraktas och respekteras som subjekt, d v s att hon ges möjlighet att göra sina egna val baserade på känsla och tanke. Subjektifieringen leder också till att hon görs ansvarig för sina egna handlingar eller i förekommande fall, sin handlingsförklaring. Ett sådant här beskrivet förhållningssätt i forskningsprocessen förpliktar därmed till handling och forskningen får då inte enbart en beskrivande funktion utan även en förändrande sådan.

En konsekvens av detta förhållningssätt blir att individens totala här- och nuupplevelse betonas, frigjord från utanförstående och historiska faktorer. Forskarens uppgift förskjuts från att försöka förklara människans beteende till att försöka förstå hennes upplevelser. Hermeneutiken karaktäriseras också som en förstående vetenskap till skillnad från den logiska positivismen som bygger på förklaringsmodeller. Detta implicerar i sin tur att hermeneutiken i princip är teorilös.

Berättigad skarp kritik har också riktats mot hermeneutiken för att den skulle vara alltför idea-

listisk, d v s att människan betraktas som en mer eller mindre fri individ som lever oberoende av materiella och historiska omständigheter.

Sammanfattning: Hermeneutiken har sitt ursprung i en human- och kulturvetenskaplig tradition där människan ses som ett subjekt vars handlingar är avsiktsstyrda. Metoden appellerar till människans fria vilja och därmed till hennes ansvar. Hermeneutik innebär ett vetenskapligt perspektiv som ser människan som en individ som handlar till skillnad från den logiska positivismen som ser henne som ett objekt utsatt för händelser.

Kritisk teori

Den tredje vetenskapsteoretiska huvudströmningen, den kritiska teorin, innehåller många element från både den logiska positivismen och hermeneutiken. Plus att det är den vetenskapsteori som är mest politiserad genom att dess huvuduppgift är att ge en grund för samhällskritik. Den kritiska teorin har därför främst anknytning till samhällsvetenskaperna. Den betonar samspelet mellan individuella och samhälleliga företeelser. Genom dialektiken undviker den kritiska teorin att hamna i den logiska positivismens determinism samtidigt som den undgår hermeneutikens idealism. På så sätt är den mer övergripande än de båda andra inriktningarna. Det är därför ingen tillfällighet att den kritiska teorin har relativt starka band med marxismen som också betonar denna dialektik. Vad den däremot avvisar är den inriktning inom marxismen som kan betecknas som mekanisk materialism företrädd av exempelvis Lenin (Lenin, 1973). Denna poängterar att det alltid i sista hand är de materiella förhållandena som formar människan, d v s att hon blir sedd som ett objekt utsatt för olika omständigheter. Det betyder att det inte finns utrymme för hennes roll som subjekt utrustad med egenvilja (liksom inom den renodlade positivismen). Överensstämmelsen mellan den humanistiska marxismen, som t ex Markovic framställer den (Markovic, 1972), och som ger utrymme för människan som subjekt, och den kritiska teorin är då större.

Den kritiska teorins huvuduppgift är att skapa förståelse för dels hur samhälleliga strukturer påverkar den enskilda människan och dels för vilka möjligheter individen och kollektivet har att påverka samhället. Den syftar till att avslöja de objektiva materiella betingelser som människan lyder under samtidigt som den betonar människans möjligheter att påverka sina omständigheter. Genom en medvetandehöjning hos de enskilda individerna beträffande de materiella och sociala betingelser som råder, skapas förutsättningar för en förändring av samhället som ligger i linje med dessa människors intressen. Och ju fler som blir medvetna om dessa förhållanden desto större blir möjlig-

heterna att genom olika aktioner förändra samhällsstrukturen. I ett samhälle där det råder sociala orättvisor kommer denna vetenskapsteori alltid att vara kritisk och därmed "upprorisk" eftersom den i första hand riktar sig till de grupper som är utsatta för dessa orättvisor.

Om människan betraktas och betraktar sig själv som subjekt eller objekt beror alltså på graden av hennes medvetenhet. Ju mer medveten hon är desto större möjlighet har hon att påverka sina omständigheter, d v s att agera som subjekt. Och ju mindre medveten hon är desto mer kommer hon att fungera som objekt och passiviseras. Den kritiska teorin vänder sig skarpt mot den logiska positivismens beskrivning av tillvaron som är uppbyggd av lagbundenheter enligt fysikens principer. Så uppbyggt skulle samhället vara mer eller mindre opåverkbart. Den kritiska teorin vill i stället för samhälleliga lagbundenheter tala om samhälleliga regelbundenheter som i varierande grad kan påverkas beroende på hur stor medvetenheten är om dessa regelbundenheter.

Forskarens förhållningssätt till det han studerar utmärks av att han samtidigt interagerar och observerar. Det ställer stort krav på honom själv genom att han hela tiden har en dubbel roll. För att klara av denna splittrade roll krävs en hög grad av självmedvetenhet och ett accepterande av omöjligheten att kunna vara objektiv.

Sammanfattning: Den kritiska teorin har en för människan frigörande funktion genom att den syftar till att påvisa de sociala regelbundenheterna i samhället. Den betonar dialektiken mellan individ och samhälle. I och med att de underpriviligierade i samhället blir medvetna om sina förhållanden, möjliggörs ett agerande från deras sida gentemot de intressen som står i motsättning till den egna gruppen eller klassen.

Vetenskaps- teori	Logisk positi- vism	Kritisk teori	Hermeneutik
Forsknings- modell	"Traditionell" forskning	Aktionsforsk- ning	Engagerad forskning
Basvetenskap	Naturvetenskap	Samhälls- vetenskap	Kulturveten- vetenskap
Studieobjekt	Fysik	Samhälle	Humaniora
Studieobjektets karaktär	Objekt	Både subjekt o objekt beroende på medvetenhet	Subjekt
Forskarens re- lation till studieobjektet	Observation (åskådare)	Interaktions- observations- dialektik	Interaktion (deltagare)
Del-helhets- aspekten av studieobjektet	Atomism	Delarna bygger upp helheten	Holism
Kunskapssökan- dets temporala frekvens	Prediktion	Postdiktion, begränsad prediktion	Postdiktion (här & nu)
Specifikt kun- skapsintresse	Kausalför- klaring	Förklaring underlättar förståelse	Förståelse

Tabell 3.1: Sammanfattning över de vetenskapsteoretiska inriktningarna logisk positivism, kritisk teori och hermeneutik.

(Tabellen delvis från Lundmark, 1976)

3.2 ATT FÖRÄNDRA ETT SOCIALT FENOMEN

"Filosoferna har endast på olika sätt förklarat världen, men vad det gäller är att förändra den."

Karl Marx, Teser om Feuerbach

Intimt förknippad med frågan om hur man kan beskriva ett fenomen hör frågan om på vilket sätt man kan förändra detta.

I forskningsprocessen kan forskaren antingen anlägga tyngdpunkten på beskrivning eller på förändring. Det innebär att ju mer han arbetar med en beskrivande verksamhet, desto mindre kan han samtidigt ägna sig åt förändring och vice versa. I och med att han är ute efter att beskriva ett socialt fenomen måste han i möjligaste mån ställa sig utanför för att kunna se det klart. Forskaren blir åskådare. Om han däremot har för avsikt att verka för en förändring måste han "gå in i" fenomenet. Det betyder att forskarrollen ändrar karaktär från den "objektivt" beskrivande till den "subjektivt" handlande. Från en passivt registrerande åskådare till en aktivt förändrande deltagare. Forskarprocessen kan alltså ske på olika sätt beroende på forskarens medvetna eller omedvetna vetenskapsteoretiska utgångspunkter. I kapitlet "Att beskriva ett socialt fenomen" framställdes tre dominerande vetenskapsteoretiska inriktningar: logisk positivism, hermeneutik och kritisk teori. Till dessa olika inriktningar kan man koppla tre olika forskningsmetoder: traditionell forskning, "engagemang" och aktionsforskning. I vissa kretsar, och då huvudsakligen bland de traditionella forskarna, menar man att den engagerade forskningen inte är forskning. Just genom att den inte uppfyller den traditionella forskningens kriterier. Men likaväl som det är omöjligt att dra skarpa gränser mellan de vetenskapsteoretiska inriktningarna är förhållandet likadant då det gäller de olika forskningsmetoderna. Men för att i möjligaste mån klargöra sambanden kan man använda följande tabell:

Studieobjekt	Natur	Samhälle	Kultur	
Vetenskaps- typ	Förklarande vetenskap	←—————→		Förstående vetenskap
Vetenskaps- teori	Log. positi- vism	Kritisk teori	Hermeneutik	
Forskarroll	Åskådare	←—————→		Deltagare
Forsknings- metod	Traditionell forskning	Aktions- forskning	Engagemang	

Figur 3.4: Sambandet mellan studieobjekt, vetenskap och forskning

Vetenskaplighet och ovetenskaplighet

Vårt samhälle är genomsyrat av den logiska positivismens tänkesätt. Det har resulterat i att definitionen på vetenskap oftast har blivit den som uppfyller den logiska positivismens kriterier. En stor del av förklaringen till att så har blivit fallet beror på historiska faktorer.

Den naturvetenskapliga forskningen har gjort mycket stora framsteg under det senaste seklet vilket resulterar i enorma tekniska framgångar. Just genom denna utveckling har naturvetenskapen åtnjutit hög status och den logiska positivismens arbetsmetod har fått tjäna som förebild även för de andra vetenskapsgrenarna. Samhälls- och humanvetenskap har hamnat på undantag och fått lägre vetenskaplig status. Och när resurser ställts till förfogande för forskning inom dessa områden har den naturvetenskapliga metodens premisser gjorts till villkor. Den forskare som inte accepterar detta sysslar enligt gängse uppfattning inte med vetenskap. Vetenskap = naturvetenskap, så har det dominerande synsättet varit.

Det naturvetenskapliga idealet är att genom olika metoder klarlägga de kausalsamband som nu anses vara fördolda. Inom naturvetenskapen är metoden legitim. Inom samhälls- och humanvetenskapen får motsvarande metod däremot en kontrollerande och manipulerande funktion. Tillämpad i sociala sammanhang är den illegitim eftersom den utgör en metod i syfte att styra och kontrollera människor. Att förutsäga människors beteende är det stora målet. Människan betraktas som ett objekt av makt-havarna och risken är att om hon ses och behandlas som ett sådant kommer hon objektifiera sig själv och känna vanmakt. Hon blir något som inte är utrustat med egenvilja och ansvar utan något som man utsätter för åtgärder för att hon skall bete sig enligt makt-havarnas önskemål. (En misstänksam figur som författaren får lätt en tanke att det inte är någon tillfällighet att makt-havare prioriterar denna typ av forskning eftersom den syftar

till att skapa ordning och reda. Inte bara inom naturen utan också inom samhället och i människan.)

Men likaväl som det är felaktigt för samhällsvetare att enbart anamma den naturvetenskapliga metoden vore det att fel enbart arbeta som hermeneutier. Det vore att bortse från människans materiella och samhälleliga villkor. Hon skulle då s a s vara totalt fri och gränslös. Alla skulle då vara sin egen lyckas smed vilket är idealistiskt. För vetenskapens del gäller det i stället att ändra kurs. Från den ensidiga riktningen mot naturvetenskapens ideal och mer mot humanvetenskapen. Vilket implicerar ett betraktelsesätt där människan dels ses som en produkt av sina omständigheter och dels har förmågan att påverka dessa omständigheter. Det är ett dialektiskt betraktelsesätt som förenar de objektiva, materiella villkoren med människans egna, subjektiva möjligheter. Den vetenskapsteoretiska basen för detta synsätt är den kritiska teorin och dess forskningsmetod är aktionsforskning.

Aktionsforskning

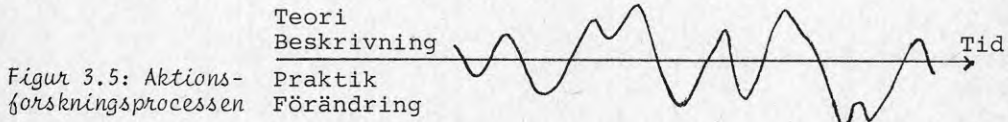
Vad är aktionsforskning? I princip kan man påstå att all samhällsforskning är aktionsforskning i den bemärkelsen att forskaren påverkar det han studerar, vare sig han tillstår det eller ej. Mest påtagligt är förhållandet då det gäller forskning som berör människor. En forskare som ansluter sig till den traditionella forskningsmetoden anser sig inte påverka det han studerar (trots att han egentligen gör det) medan en aktionsforskare har för avsikt att påverka.

Det kan illustreras på följande sätt: En forskare har som uppgift valt att studera en grupp människor. För att överhuvudtaget kunna studera gruppen måste han ha dom åtminstone inom synhåll så att han kan beskriva deras beteende. Men om han har ambitionen att inte alls påverka gruppen får denna grupp inte veta om att den utsätts för forskning. För om gruppen är medveten om forskaren, kommer den med mycket hög sannolikhet att bete sig annorlunda. Forskaren påverkar gruppen. Det betyder att om forskaren vill leva upp till att vara helt objektiv i sin beskrivning måste han befinna sig på tillräckligt långt avstånd för att inte påverka. Och då blir kanske gruppen en prick i fjärran. Forskningen blir objektiv men meningslös. Om han däremot närmar sig gruppen och börjar interagera blir arbetet kvalitativt högre eftersom han får tillgång till gruppens och de enskilda människornas upplevelser, tankar och känslor. Men objektiviteten avtar i och med att forskaren påverkar och påverkas. Sambandet förefaller vara sådant att förhållandet mellan objektivitet och kvalitet är inverterat.

Detta stämmer väl överens med uppfattningen att den logiska positivismen är kvantitetsinriktad (att mäta) medan hermeneutiken är inriktad på kvalitet (att uppleva).

Aktionsforskning är en metod som inrymmer dessa motpoler. Metoden är en syntes av beskrivning och förändring, teori och praktik, tanke och känsla. Forskaren är både åskådare och aktör. Framför allt är aktionsforskningen inte en "linjär" process utan en process vars främsta kännetecken är dialektik. Processen kan schematiskt beskrivas på följande sätt:

De olika faserna varierar både i tid och intensitet. Hela tiden är det fråga om en återkoppling på så vis att teorin, d v s kunskapsbildandet grundar sig på praktiska erfarenheter och att praktiken baseras på de teoretiska kunskaperna. Man kommer ifrån både den logiska positivismens statistiska teori och hermeneutikens teorilöshet. Det som framför allt skiljer aktionsforskning från traditionell forskning är att de data man erhåller återförs i praktisk verksamhet medan den traditionella forskningens data försvinner i en teoretisk och abstrakt modell i form av en forskningsrapport, som stoppas ner i en låda i det stora akademiska skrivbordet och glöms bort. Om rapporten används så sker det i första hand för inomvetenskaplig kunskapsutveckling. Vidare används den då av andra personer än de det gäller och efter det att forskningsarbetet slutförts. Det betyder att denna forskning kan användas, och används, som medel att dölja och konservera sociala missförhållanden. Ett ganska vanligt sätt från politikerns och beslutsfattarens sida att slippa ta ställning i kontroversiella frågor är att kräva mer forskning i ämnet. På så vis förhållas ett ställningstagande, som kanske upplevs som obehagligt. Status quo upprätthålls. Dessutom understryker gärna forskarna själva behovet av mer forskning för att motivera sin existens, vilket inte gör situationen bättre.

Aktionsforskning kan ses som en reaktion mot den akademiska forskningens irrelevans, alienation från samhället och forskarens ansvarslöshet. Ansvarslöshet i den bemärkelsen att han endast skaffar sig kunskaper om och beskriver ett socialt förhållande utan att göra nånting åt det som borde förpliktiga till direkta insatser. Genom att endast tillhandahålla sina kunskaper till de offentliga organ som beställt forskningsinsatser undandrar han sitt kunnande från dem som behöver detta för

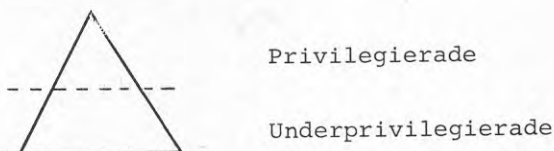
att kunna utveckla sin egen situation. Han medverkar därigenom till en politisk och byråkratisk manipulation av de människor han studerat. Det spelar ingen roll om verksamheten sker för eller emot de berördas intressen, det är i båda fallen fråga om manipulation.

Aktionsforskning är politik

Om en forskare har tagit ställning för samhällets underprivilegierade är aktionsforskningsmetoden den enda framkomliga forskningsmetoden för att förbättra denna grupps villkor. Den är nödvändig därför att om hans arbete skall ske i denna grupps intressen så måste han hela tiden samarbeta med gruppen. Därmed har han fattat en ståndpunkt grundad på värderingar vilket alltså innebär att forskningsarbetet inte är värderingsfritt och objektivt. Det blir en form av politisk verksamhet eftersom han försöker förändra vissa förhållanden i samhället.

Samhället är sammansatt av privilegierade och underprivilegierade grupper och förhållandet mellan grupperna kan liknas vid en pyramid. Det gäller t ex i ekonomiskt och politiskt avseende. Gränsen mellan grupperna är givetvis inte skarp. Tyvärr kanske, allt skulle bli så mycket klarare då.

Figur 3.6: Samhällspyramiden

Den som inte accepterar denna bild tillhör troligen den privilegierade gruppen. Om en underprivilegierad inte accepterar bilden är det uttryck för ett falskt medvetande. Det falska medvetandet kan ha uppkommit av flera orsaker men en vanlig sådan är att den underprivilegierade inte för sig själv eller andra vill erkänna att han tillhör denna grupp. Det har med självkänsla att göra. Främst visar sig detta förhållande i det faktum att en mycket stor del av arbetarklassen har borgerliga värderingar. En annan orsak är att den privilegierade gruppen har resurser att indoktrinera de underprivilegierade i syfte att lägga dimridå över motsättningarna. För det ligger i den privilegierade gruppens intresse att "harmoni" råder eftersom det bidrar till status quo. Så att denna grupp kan behålla sin ställning.

Att vara privilegierad innebär att ha makt. I första hand över sig själv, i andra hand över andra. Att vara underprivilegierad är att vara maktlös. Samhällspyramiden består förenklat sett av makt-

lösa och makthavare. Aktionsforskaren hör med största sannolikhet till den grupp som har makt. Därvidlag hamnar han i ett dilemma - han tillhör en privilegierad kategori men arbetar för de underprivilegierade. Frågan är då om aktionsforskaren egentligen har samma värderingsmässiga utgångspunkter som de "utforskade". Ett sätt att komma ur detta dilemma är då att han så mycket som möjligt lär känna de underprivilegierade. Då kommer han att kunna identifiera sig med dem. Risken (eller kanske chansen?) är då att han i ökad grad blir aktör på bekostnad av forskarrollen. Att vara aktionsforskare är på något vis att sitta på två stolar samtidigt. Och det är ju obekvämt. I synnerhet då den ena stolen är en skön och pösigt läderfåtölj med tillhörande blanka skrivbord medan den andra stolen högst utgörs av en pinnstol avsedd för tillfälliga vilopauser. För att aktionsforskaren inte skall sugas in i den bekväma fåtöljen krävs att han är medveten om att det är i den underprivilegierades intressen han måste arbeta - att det är hos dom han har sin solidaritet. Annars är han inte aktionsforskare.

En förutsättning för att en person skall kunna fungera som aktionsforskare är att han är politiskt medveten. Att han ser att de maktlösa situation är en funktion av makthavarnas position. Konsekvensen blir att när han i sitt arbete interagerar med de underprivilegierade måste han också få dem att inse att de är en underprivilegierad grupp. Om de nu inte har insett det. Det är frågan om att utveckla medvetandet. Det betyder att aktionsforskaren inte kan ställa upp på de underprivilegierades villkor och värderingar om de s a s har ett falskt medvetande. Ett falskt medvetande i den meningen att de underprivilegierade förnekar sin ställning. Om aktionsforskaren ställer upp på det falska medvetandet medverkar han till att dölja motsättningen mellan makt och maktlöshet. Han vidmakthåller status quo. På så vis diskvalificerar han sig själv som aktionsforskare eftersom bevarandet av status quo och aktion utesluter varandra.

Här uppenbarar sig ett dilemma: Var går gränsen för forskarens rätt att "bryta upp" det falska medvetandet d v s rätten till medvetandegöring? Å ena sidan skall han ställa upp på de underprivilegierades villkor men å andra sidan får han inte understödja ett (enligt forskarens definition) falskt medvetande. Om forskaren börjar predika det som han ser som sanningar, kommer han förmodligen att betraktas med skepsis eftersom han då ses som ytterligare en "magister". Och det är just det som är felet - att de underprivilegierade alltid har haft och har för många "magistrar", d v s förmyndarpersoner som styr och ställer och inte vågar eller vill ge de maktlösa resurser och ansvar så att de kan utvecklas på sina egna villkor.

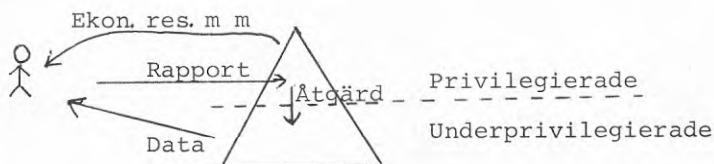
Detta dilemmas lösning är till avgörande del beroende på den dialog som är nödvändig mellan forskare och de han arbetar för och tillsammans med. En dialog som för att den skall vara utvecklande ställer stora krav på forskarens sensibilitet och att han är respektfull inför de andras kunskaper och erfarenheter. Vilket då också betyder att forskaren inte får vara dogmatisk och tvärsäker på sig själv utan är öppen för andra "sanningar" än sina egna. Idealet är att komma fram till en dialog där klimatet tillåter att man kan ge och ta maximalt från båda håll utan att en brytning sker. Och möjligheten att komma dithän är större ju högre solidariteten är mellan forskare och underprivilegierade.

Olika sätt att forska

Aktionsforskning är ett tänjbart begrepp. Ett försök att klargöra vad det innebär är att beskriva en forskares förhållande till de privilegierade resp underprivilegierade. Förhållningssätten kan vara av tre olika slag. (Johansson, 1973).

- ①. Forskaren solidariserar sig med makthavarna och de privilegierade. Hans grundsyn är då att det nuvarande samhällssystemet trots allt är det bästa. Denna forskares uppgift är endast att försöka komma tillrätta med det grus i maskineriet som finns. Han bidrar m a o till en effektivisering av samhällssystemet. Forskningsrutinen blir att han samlar in data från den grupp han undersöker, som då vanligen tillhör de underprivilegierade eftersom de i makthavarnas ögon är gruset i maskinen, utan att i någon högre grad interagera med gruppen. Han kan inte göra detta eftersom han har sin solidaritet med makthavarna och inte med den grupp han undersöker. Forskaren blir betraktad med skepsis eftersom han representerar myndigheten. De data forskaren får fram, som då endast kan bli av beskrivande art, överlämnar han till vederbörande beslutsfattare som vidtar ur deras ögon sett lämpliga åtgärder för att lösa problemen. För detta får forskaren betalt av makthavaren.

Schematiserat:

Figur 3.7: Forskaren solidariserar sig med makthavarna

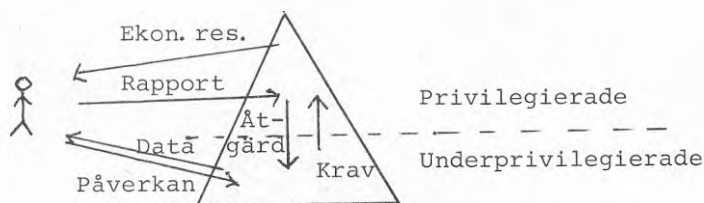
② Forskaren solidariserar sig med de underprivilegierade, åtminstone på ett subjektivt sätt. Men han anser det nödvändigt att samarbeta med makthavarna eftersom det endast är de som har resurserna att förbättra de underprivilegierades situation. Forskarens roll blir splittrad. Han kan inte se sig själv som en person som är helt representativ för de underprivilegierade, möjligen som deras välgörare, som arbetar för deras bästa. Därmed tar han på sig en del av expertrollen vilket objektivt sett betyder att han inte är en del av de underprivilegierade. Risken är då att han verkar systemkonserverande fast på ett mer subtilt sätt än det som beskrivits i föregående avsnitt. Just genom att forskaren blir en förmedlingslänk mellan de maktlösa och makthavarna, kommer de maktlösa att knyta förhoppningar till forskaren. Makthavarna å andra sidan förväntar sig av forskaren att han skriver forskningsrapporter som ska ligga till underlag för deras beslut och åtgärder mot eller för de underprivilegierade. Forskaren hamnar i en intressekonflikt mellan dessa grupper. Forskaren hamnar i en intressekonflikt mellan dessa grupper. Den kan verka handlingsförlamande och därmed konserverande. Ett annat dilemma är att forskarens resurser (d v s ekonomiska anslag) tillställts av makthavarna varvid dessa naturligt nog förväntar sig att forskaren arbetar i deras intressen. Trots att han vill ställa upp på de underprivilegierades villkor. Det blir en fråga om att vilja men egentligen inte kunna. Inte fullt ut i alla fall. I sista hand är det de som finansierar forskningen som har kontroll över forskarens sätt att arbeta. Om forskaren enligt finansierarna (myndigheter, forskningsråd) inriktar sitt arbete för mycket på aktionsdelen kan de agera på två sätt. Det första är att dra in anslagen med motiveringen att forskaren inte sysslar med vetenskap. Det andra är att avkräva forskaren omfattande och väl genomarbetade forskningsrapporter vars utarbetande sker på bekostnad av aktionen. Risken (för forskarens del) är att han upplever dessa krav så starkt att forskningen blir ett mål i sig. Vilket avspeglas i att han lägger stor vikt vid att rapporteringen skall uppfylla höga formella metodkrav som lätt blir en rituell verksamhet, som saknar förankring i praktiken. Med ett fint ord: Metodologism.

Forskningsprocessen i detta fall innebär att forskaren befinner sig i en dialogsituation med de underprivilegierade. Samtidigt som han solidariserar sig med gruppen och ställer upp på deras villkor så försöker han påverka gruppen utifrån sina egna värderingar och intentioner. Syftet är att samla in data och att omedelbart återföra data och handlingsförslag till gruppen för att förbättra dess situation. Forskaren försöker också påverka makthavarna att verka i de underprivilegierades intressen samtidigt som han försöker förmå de

underprivilegierade att själva ställa krav och ta upp kampen för sina rättigheter. Konsekvensen blir att forskaren befinner sig i en splittrad situation och för att han skall klara sig måste han vara mycket medveten om var han står i detta mönster. Denna splittring kan upplevas som mindre besvärande om forskaren ser på sig själv som en katalysator. D v s att hans huvudsakliga uppgift är att tillföra de underprivilegierade kunskap och olika slags resurser så att de själva kan svara för sin egen utveckling.

Schematiserat:

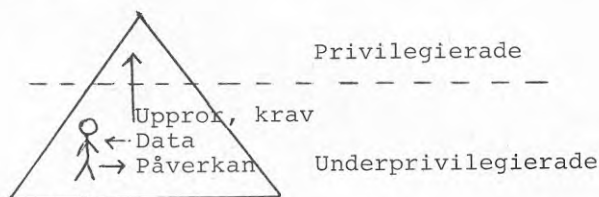
Figur 3.8: Forskaren solidariserar sig subjektivt med de underprivilegierade

- ③. Forskaren solidariserar sig helt med de underprivilegierade. Han blir snarare en del av gruppen än en forskare som står utanför densamma. Hans syfte är att åstadkomma en förändring inifrån gruppen som gagnar gruppens intressen gentemot makthavare och myndigheter. I stället för forskare i traditionell mening blir han aktör som medverkar i olika aktioner för att göra uppror mot det etablerade. I denna situation måste forskaren i hög grad arbeta ideellt dels eftersom myndigheterna förklarligt nog inte är intresserade att stödja aktioner som riktar sig mot dem själva. Dels för att han inte räknar med ekonomiskt stöd från de underprivilegierade eftersom denna grupp definitionsmässigt just saknar sådana resurser. Forskaren tvingas då leva mycket på idealism och solidaritetskänsla för att kunna fungera som aktör.

Schematiserat:

Figur 3.9: Forskaren solidariserar sig helt med de underprivilegierade

Tabell 3.2: Sammanfattning av olika forskningsmetoder

Metod	1	2	3
Forskarens syfte	Effektivisering av det bestående (konservatism)	Utveckling av det bestående (reformism)	Uppror mot det bestående (revoltism)
Solidaritet	Makthavare	Subjektivt med de maktlösa, objektivt med makthavarna	Maktlösa
Förändringsmetod	Utifrån	Utifrån och inifrån	Inifrån
Försörjare	Makthavare	Makthavare	-
Forskarroll	Beskrivande verksamhet	Beskrivning och förändring	Förändrande verksamhet

Slutsats: Av ovanstående diskussion framstår det mycket klart att en forskning som grundar sig på förhållningssätt 1 inte är aktionsforskning. Det främsta skälet är att forskaren inte har sin solidaritet hos de underprivilegierade utan hos makthavarna. Dessutom är forskarens roll som förändrare mycket inskränkt.

Det är också tveksamt om förhållningssätt 3 kan räknas till aktionsforskning eftersom forskningsdelen, d v s kunskapsbildningen, nära nog helt kommer i skymundan för den förändrande verksamheten.

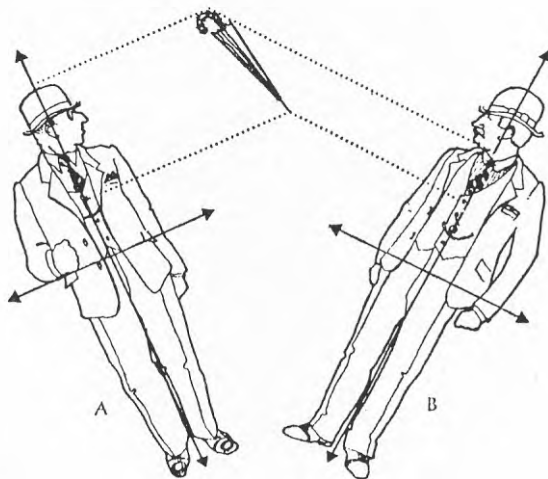
Om forskaren däremot arbetar enligt förhållningssätt 2 är han aktionsforskare. Och har han ambitionen att verka som aktionsforskare måste han arbeta utifrån denna modell. Vilket innebär att samtidigt som han observerar och registrerar så är han deltagare och aktör. Vidare solidariserar han sig i första hand med de underprivilegierade. Hans funktion är emanciperande, d v s han verkar för de underprivilegierades frigörelse från olika slags förtryck, som exempelvis kan vara av ekonomisk, politisk, kulturell, byråkratisk och social karaktär.

Ytterligare en slutsats: Det är svårt med benämningen på "forskare" och "människa" i könshänseende. Traditionellt är forskaren en han och människan en hon. I denna rapport har också dessa benämningar konsekvent använts i avsaknad av vettiga alternativ. Det är således enbart av praktiska skäl som forskaren står i maskulinum och människan (i allm den utforskade) i femininum. Det betyder att det inte ligger några som helst diskriminerande aspekter bakom användningen.

3.3 ATT BESKRIVA GÅRDSTEN

Denna rapportens huvudsakliga syfte är att redovisa en beskrivning av Gårdstens sociala "klimat". Vi har i vårt arbete använt oss av flera angreppssätt och på det viset försökt skapa en intersubjektiv bild av området.

Av den vetenskapsteoretiska diskussion som har redovisats i de båda föregående kapitlen framkommer att den bild man erhåller till mycket stor del är avhängig den metodik man använder. Detta av två skäl. Dels beror det på vem man frågar eftersom personer som befinner sig i olika positioner får olika perspektiv på det de betraktar.

Figur 3.10: Två åskådare, A och B, betraktar ett paraply (Capra, 1975)

Dels beror det på hur man går tillväga vid intervjuerna. "Som man frågar får man svar". Den logiska positivismen och hermeneutiken ger oss två ytterlighetsmetoder som båda ger ofullständiga svar. För att få en nyanserad bild är det därför viktigt att man inte tillämpar enbart en metod utan att man använder flera. De fem metoder eller angreppssätt vi har valt att arbeta med grundar sig på två övergripande syften:

1. Att tillämpa olika metoder vilka är kopplade till olika vetenskapsteoretiska betraktelsesätt. Princip: Mångfald ger styrka.

Metoder: Data om Gårdsten
 Intervjuer med områdesexperter
 Direktintervjuer med Gårdstensbor

2. Att redovisa några olika parters bild av Gårdsten, vilka vi har ansett vara särskilt viktiga. Förutom områdesexperternas och gårdstensbornas har vi valt att även redovisa bostadsföretagens och massmedias bilder.

Ytterligare ett syfte med rapporten är att den skall ligga till grund för en jämförelsestudie längre fram i tiden. Under denna mellanperiod kommer förändringar att ske som kommer att påverka bostadsområdet i olika avseenden. Dessa förändringar ligger på tre nivåer. För det första gäller det generella samhällsförändringar som t ex arbetsmarknadsförhållanden, för det andra förändringar som rör Angered och för det tredje sådana som enbart rör Gårdsten. Till de förändringar som mer specifikt är kopplade till Angered och Gårdsten kan exempelvis räknas byggandet av Angered centrum och Angeredsbrons tillkomst. Vidare kan nämnas tillkomsten av ett radhusområde och ev av arbetsplatser i Gårdsten. Andra förändringar som kan förväntas inträffa är etablering av öppen förskoleverksamhet, omorganisationer av den sociala verksamheten m m.

Föreliggande arbete är en longitudinell studie. De resultat som erhålls vid detta första undersökningstillfälle får sitt fulla värde först då en efterstudie har gjorts. Det betyder inte att resultaten inte skulle gälla andra bostadsområden än Gårdsten. Tvärtom är det sannolikt att den framkomna bilden även gäller de bostadsområden som byggdes under samma tidsperiod och/eller utifrån samma förutsättningar som Gårdsten.

Översiktlig redogörelse för de utnyttjade metoderna

Nedanstående beskrivning av de olika metoderna är endast översiktlig. En ingående beskrivning ges i direkt anslutning till resultatpresentationen i kapitlen 4-8.

1. Data om Gårdsten (kap 4.2)

Denna beskrivning av Gårdsten baserar sig på statistiskt material som hämtats från kommunala myndigheter och bostadsföretag. Dessutom redovisas data erhållna från direkta observationer i området. Studien behandlar olika aspekter i den fysiska miljön som topografi, bostadshus, lägenheter, uthyrning, fritid, service, skolor, barnstugor, kommunikationer m m. Även vissa delar av den sociala miljön penetreras varvid demografi, social service, olika former av omsorg, utbildning, kommersiell service, fritid, grannskapsarbete m m tas upp. Sist men inte minst redovisas data som har med arbete att göra. Här ingår arbetstillfällena i Gårdsten, förvärvsintensitet samt var gårdstensborna arbetar.

Avsikten med studien är att ta fasta på förhållanden i Gårdsten som är direkt kvantifierbara, vilka då kan redovisas i form av statistik. Det innebär att metoden har sin vetenskapsteoretiska förankring i den logiska positivismen. Det visar sig också genom att denna "bild" av Gårdsten kan erhållas utan att man behöver gå in i de boendes upplevelsesfär. Här är det en del av de objektiva materiella betingelserna vilka de boende lever under som beskrivs.

2. Intervjuer med områdesexperter (kap 5)

I ett bostadsområde finns personer som är verksamma i olika funktioner. Det är personer som arbetar inom bl a skola, social- och sjukvård, fritidsförvaltning, kommersiell och social service, olika föreningar och bostadsföretag. Betecknande är att de har viktiga kunskaper om området i och med att de på olika sätt kommer i kontakt med de boende. Vi har kallat dem områdesexperter. Att vara områdesexpert innebär alltså att man är verksam i området utan att för den skull behöva bo där. Fast många gör det också.

I vårt arbete har vi intervjuat ca 80 områdesexperter. Intervjuerna har skett utifrån ett strukturerat intervjuformulär vars resultat till största delen har databearbetats och därmed kunnat redovisas i kvantifierbara termer. En mycket viktig sak i sammanhanget är att dessa intervjuer inte syftar till att beskriva områdesexperternas personliga uppfattning om Gårdsten utan avsikten är att genom dem spegla de boendes uppfattning av området.

Denna metods vetenskapsteoretiska hemvist är huvudsakligen inom den logiska positivismen. Skälet till detta är att det är vi i forskargruppen som definierat frågeställningarna (genom de färdigstrukturerade intervjuformulären). Metoden syftar också till att skapa en generell bild av området baserat på kvantifierbarhet. Tonvikten läggs inte på den individuella upplevelsen.

3. Direktintervjuer med gårdstensbor (kap 6)

I vårt arbete har det också varit viktigt att komma i kontakt med gårdstensbor för att kunna förmedla en så direkt uppfattning som möjligt om hur det är att bo i Gårdsten. Vi har därför intervjuat ett 20-tal gårdstensbor. Intervjuerna har skett i dialogform där den intervjuade i möjligaste mån fått styra samtalet. Avsikten med dessa intervjuer är att påvisa de individuella variationer i attityder som baseras på subjektiva upplevelser och som hänför sig till dels skilda bakgrunder och dels till olika aktuella förutsättningar.

Sin vetenskapsteoretiska förankring har denna metod i hermeneutiken, genom att vi har tagit fasta på den direkta individuella och därmed subjektiva upplevelsen av att bo i Gårdsten. Metoden leder vidare till att resultaten inte är generaliserbara utan att varje intervju får tala för sig själv. Utan analyser och tolkningar från vår sida. Anledningen till detta är att vi inte vill gå in som en förmedlare av de intervjuades upplevelser och därmed öka avståndet mellan de intervjuade och läsaren.

Genom att vi tillämpar dessa tre olika metoder uppfyller vi ett av den kritiska teorins viktigaste krav på en beskrivning, nämligen att förena de materiella betingelser som gårdstensborna lever under med deras subjektiva upplevelser som individer.

4. Bostadsföretagens bild (kap 7)

Det är också av intresse att redovisa den bild av Gårdsten som bostadsföretagen ger genom broschyrer, annonser m m. Anledningen är att denna bild i varierande grad påverkar olika parter attityder och kanske framför allt att den skapar olika förväntningar hos blivande hyresgäster.

5. Massmedias bild (kap 8)

Attityden till ett bostadsområde påverkas till stor del av den bild massmedia, och då framför allt pressen, skapar. Pressens makt är stor i detta avseende och den kan "stämpla" ett bostadsområde i både positiv och negativ riktning. Vilket är beroende av vilka syften pressen har. En säljande journalistik ser helt annorlunda ut än en seriös journalistik. Just p g a stämplingsrisken är det angeläget att vi också redovisar den bild som pressen har givit.

Sammanfattning

Av vetenskapsteoretiska skäl har vi använt oss av tre olika sätt att beskriva Gårdsten. Två av dessa, Data om Gårdsten och Intervjuer med områdesexperter, har sin förankring i den vetenskapsteoretiska skola som benämns den logiska positivismen. Den tredje metoden, Direktintervjuer med gårdstensbor, har sin hemvist i hermeneutiken. Genom att vi har använt oss av dessa tre metoder har vi tagit tillvara varje metods speciella karaktär, vilket då har resulterat i en beskrivning av Gårdsten utifrån tre olika perspektiv.

Dessutom redovisar vi den bild av Gårdsten som bostadsföretagen och pressen har givit. Skälet till detta är att dessa parter betyder en hel del för hur både boende och icke boende ser på området. Däremot ska denna redovisning endast ses som ett

komplement till den "tunga" delen (kap 4, 5 och 6) vilket betyder att den inte alls är lika genomarbetad. Men att det ändå är viktigt att lyfta fram dessa parter.

4

GÅRDSTEN I ANGERED - PLANER OCH STATISTIK

4.1 ANGERED - I PLAN OCH VERKLIGHET

Detta avsnitts syfte är att komplettera bakgrundsbilden av stadsområdet Angered, det sammanhang i vilket Gårdsten tillkommit och utvecklats. Se figur 4.1.1.

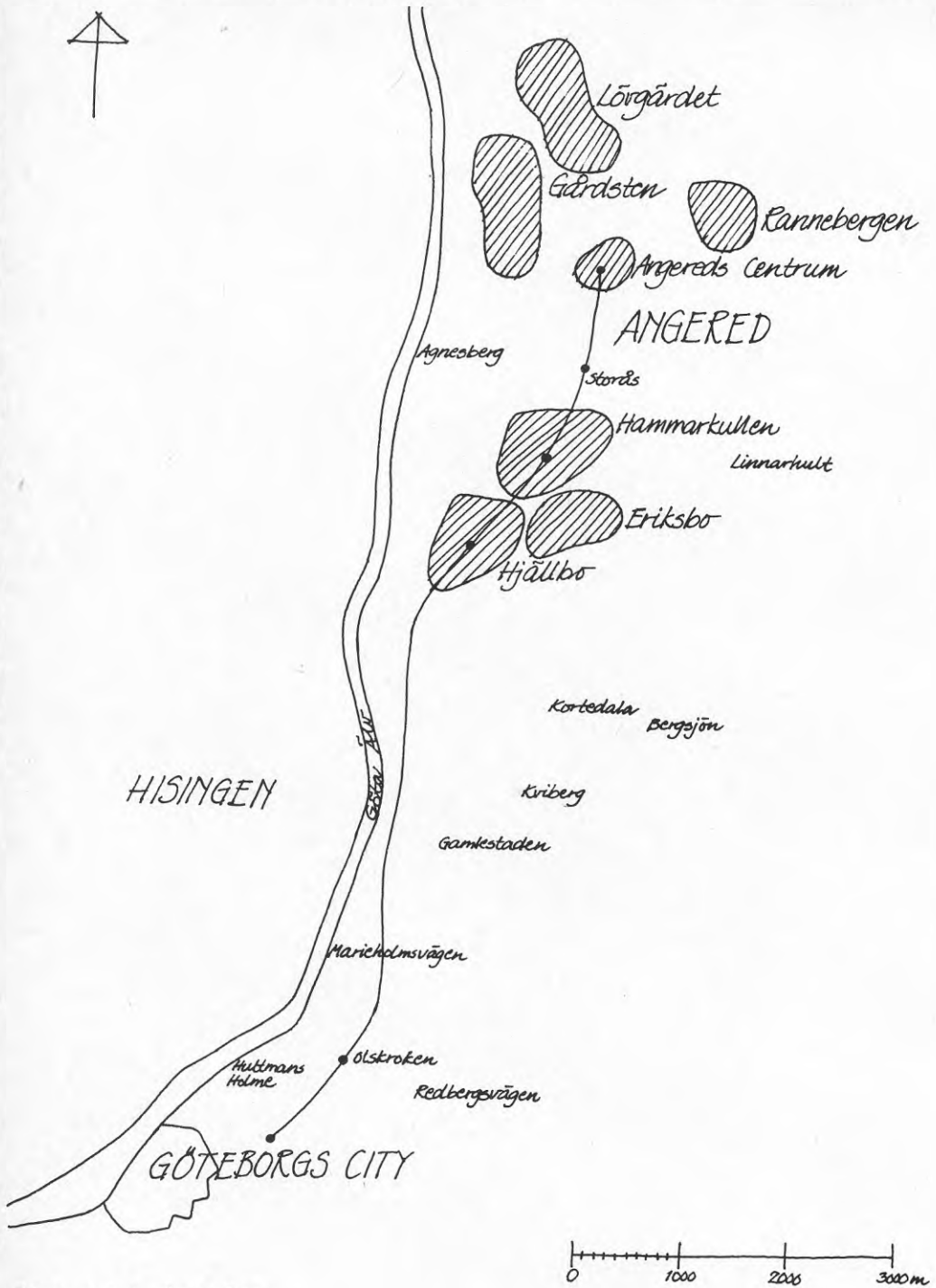
Avsnittet behandlar främst en genomgång av generalplanen för Angered-Bergum vad gäller arbete och bostad. Mot planens intentioner ställs dagens förhållanden. Också frågor om service och kommunikationer tas upp eftersom dessa hänger intimt samman med och utgör förutsättningar för lokalisering av arbetsplatser och bostäder.

Avsnittet är i första hand beskrivande. Kommentarer och egna synpunkter förekommer dock. Dessa finns i direkt anslutning till texten för att underlätta läsningen, men är formulerade så att det klart framgår vad som är beskrivande och vad som är egna kommentarer.

Om bakgrunden

Utbyggnaden av Angered måste ses mot bakgrund av arbetsmarknadsläget under början av 1960-talet då planerna för Angered upprättades.

Under 1950- och 1960-talen koncentrerades industriproduktionen till större företag och service-sektorn byggdes ut. Expansionen skedde i storstadsregionerna, bl a i Göteborg där exportföre-

Figur 4.1.1 Översiktsplan Angered

tagen och servicenäringarna blomstrade.

Framtidsbilden präglades av stor optimism och prognoser upprättades genom trendframskrivningar av alla de olika parametrar man hade att mäta det ökande välbefindandet (högre inkomster, ökad produktivitet, tätare bilinnehav etc).

I takt med industriernas tillväxt växte befolkningen i Göteborg. Arbetskraft importerades både från andra delar av Sverige och från utlandet. Till den starkt ökande befolkningen behövde man bygga bostäder, mycket bostäder. Dels räknade man med att befolkningstillväxten skulle fortsätta, dels hade man en pågående ökning av bostadens utrymmesstandard att räkna med.

I Göteborg rådde brist på lämplig mark att bygga på. Omkring 1960 började kommunen förhandla om införlivning av grannkommunerna Torslanda, Tuve och Säve på Hisingen och Angered samt Bergums socken i Stora Lundby kommun. 1 januari 1967 införlivades dessa områden med Göteborg. Redan före inkorporeringen hade Göteborgs kommun köpt in stora markarealer i Angered och Bergum. I början av 1968 ägde Göteborgs kommun 6500 ha, d v s 80 % av Angered och Bergums sammanlagda markareal på 9500 ha.

Exploateringen började i Angered-Bergum - inte på Hisingen trots att de fyra kommunerna Torslanda, Tuve och Säve omfattade hela 12 500 ha och trots att merparten av de expansiva industrierna (varven, Volvo) låg på Hisingen. Anledningen till detta angavs vara att bullerproblemen från flygfälten på Hisingen ännu inte var lösta.

Man får intryck av att detta inte var enda orsaken, speciellt med tanke på att Säve flygfält lades ner 1960 och Torslanda 1978.

De i förväg och genom ett bulvanföretag gjorda markköpen i Angered-Bergum bör också ha spelat stor roll för valet av område att exploatera. Samtidigt med dessa inköp gjorde Volvo stora markköp i Torslanda på Hisingen i samråd med landshövdingen som inte kände till Göteborgs kommuns angeredsplaner.

Om generalplanen

Arbetet med en generalplan för Angered-Bergum påbörjades 1962. Målet var ett självförsörjande stadsområde för 150 000 invånare med 70 000 arbetstillfällen och all upptänklig service i ett centrum med 600 000 m² våningsyta. Omfattningen kom att minskas kraftigt.

Vid planarbetet utgick man från 2 stadsstrukturer vilka skulle utgöra gränsvärden mellan vilka fort-

satt planering skulle finna den struktur som skulle genomföras.

Citat från generalplanen:

"alternativ I, innebär i princip en lokalisering av boende och verksamheter i koncentriska cirklar i ett radiellt trafiksystem med balans omkring en koncentrerad stadskärna. Den andra, alternativ II, innebär en planmässig decentralisering i en huvudriktning och i ett trafiksystem med balans omkring två överordnade huvudcentra."

I Angered skulle finnas ett centrum som blev annex till Göteborgs centrum.

Generalplanens huvuddrag bestäms av främst följande förutsättningar:

- . terrängförhållanden - skogsklädda bergsområden förutom dalgången kring Lärjeån
- . målsättningen att skapa samspel mellan bebyggelseområden och fri natur
- . anslutning till centrala staden genom en stadsbana

Stadsbanans sträckning blev avgörande för bebyggelsens lokalisering. De olika bebyggelseområdena radas upp som pärlor på ett band som mot öster grenar sig till två band.

Författarens reflexion på planens huvuddrag är att målsättningen verkar ambivalent. Å ena sidan knyter planen Angered-Bergum hårt till Göteborgs centrum genom den dominerande stadsbanan. Å andra sidan planeras Angered-Bergum som ett självständigt fungerande stadsområde.

Bostäder

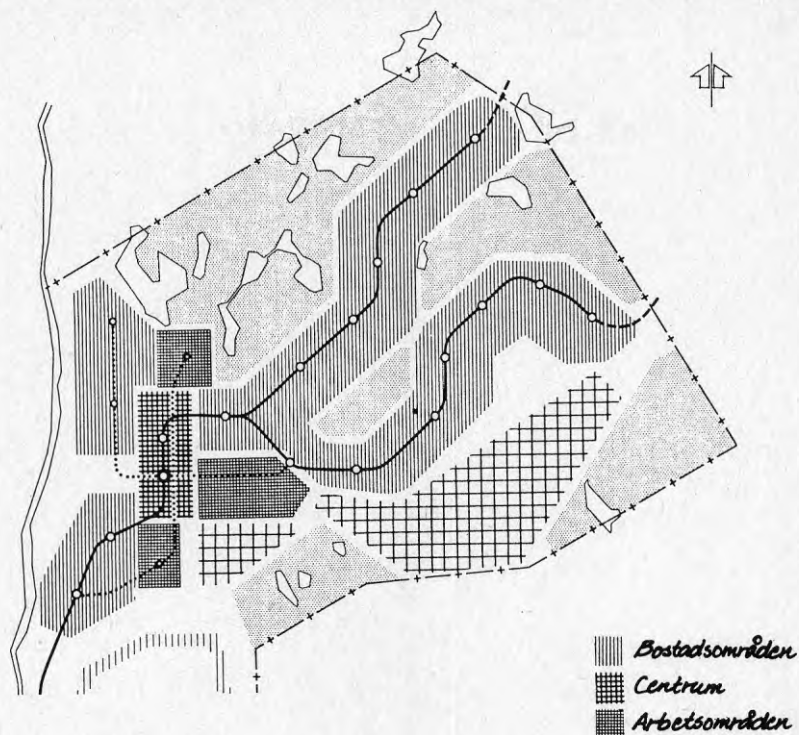
Planen omfattar totalt ca 66 000 bostadslägenheter. Därav ingick ca 45 000 i basplanen, d v s den del av planen som skulle genomföras först.

Stadsbanans stationer blev dimensionerande för bebyggelsegruppernas storlek. Bebyggelsegruppen runt stationen, stadsdelsområdet, omfattande ca 4 000 bostadslägenheter. Stadsdelsområdena kunde delas upp i 2-3 grannskapsenheter av 1500 - 2000 lägenheter.

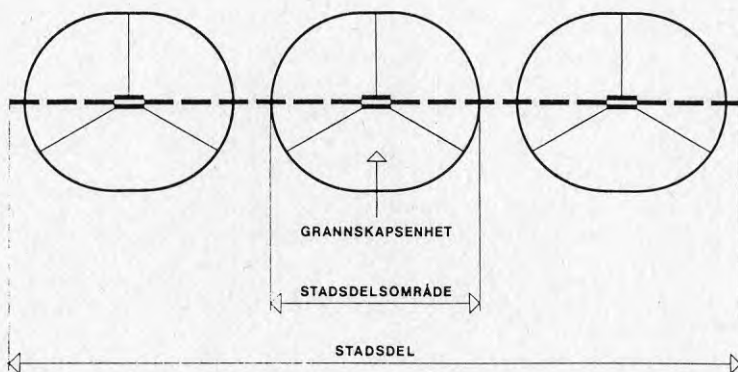
Trots att planen också innehöll verksamhetsområden motsvarande arbetstillfällen åt hela Angered's yrkesverksamma befolkning, så var det verkliga syftet att snabbt bygga bort bostadsbristen i Göteborg (1).

1) Koj Jonsson, f d stadsbyggnadsdirektör, föreläsning i forskarutbildningskurs Planering i väst, CTH 1977 03 24

Figur 4.1.2 Illustration av generalplanens huvuddrag

Figur 4.1.3 Illustration av bostadsbyggelsens gruppering

I planens målsättning anges att ökade krav på service- och fritidsanläggningar i bostadsområdena erfordrar större förtätning av bostadsbebyggelsen. Trots detta fick bostadsområdena Hjällbo, Eriksbo, Gårdsten och Lövgärdet så lågt bruttoexploaterings-tal som 120 rumsenheter/ha medan genomsnittet för "under senare år upprättade stadsplaner i Göteborg" är 200-250 rumsenheter/ha för 3-vånings flerbostadshus.

Den andel av bostadsbebyggelsen som utgörs av småhus är i generalplanen 20 %. I verkligheten blev andelen lägre, mycket beroende på att småhusen främst planerades ligga i planområdets östra del som inte blivit utbyggd. Bostadsområdena i väster ansågs ha god kontakt med centrum och därför böra innehålla en hög andel flerbostadshus.

Det kan vara intressant att peka på en passus i införlivningsavtalet från 1964 med dåvarande Angereds kommun. Där sägs att "planeringen skall vara inriktad på en högre småhusandel än den som under senare år tillämpats inom Göteborgs bostadsområden".

Kommunikationer

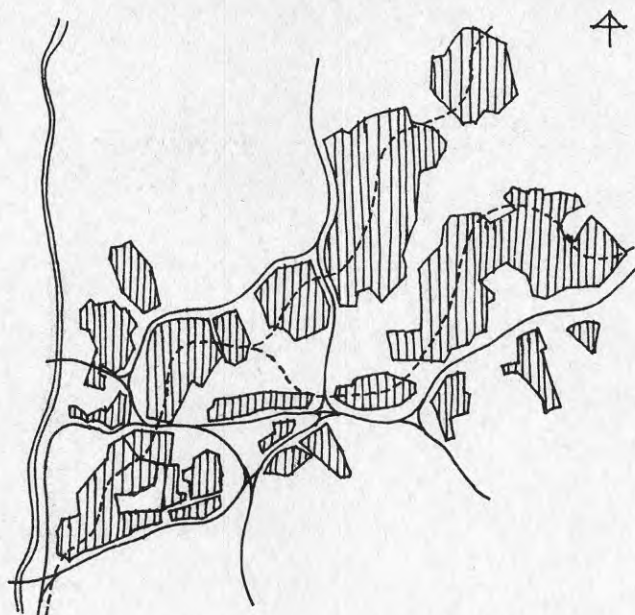
85 % av planens bostadsområden låg på gångavstånd, d v s mindre än 1000 m, från stadsbanans stationer. För de övriga 15 % skulle kompletterande bussförbindelser finnas till den spårbundna stadsbanan.

Byggandet i Angered fick emellertid en mycket mindre omfattning än vad som angetts i generalplanen. Endast den västra delen har byggts, däribland bostadsområdena Gårdsten och Lövgärdet, vilka utgjorde den lilla del av planens områden som inte låg utmed stadsbanan. Också bostadsområdet Rannebergen hamnade utanför stadsbanan eftersom denna endast drogs fram till Storås, senare till Angereds centrum. I verkligheten blev det alltså hela 43 % av bostäderna i Angered som saknar stadsbaneanknytning. Se fig 4.1.4 och 4.1.5.

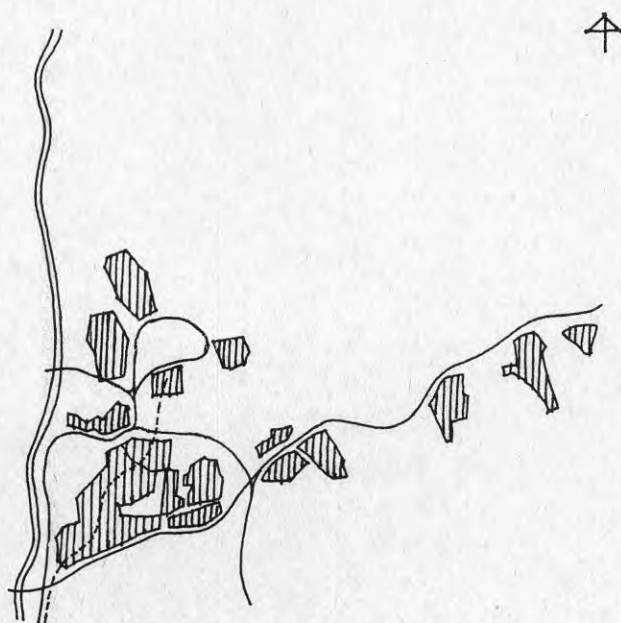
Generalplanens bärande idé - bebyggelseband utefter en stadsbana - har alltså förfelats.

I övrigt har generalplanens intentioner förverkligats vad gäller kommunikationer. Ett system av motortrafikleder av olika dignitet betjänar bostadsområdena och separering av olika trafikslag är genomförd.

Angeredsbron över Göta älv blev färdig hösten 1978 och förkortar resvägen bl a för de angeredsbor som arbetar på Hisingen. Det är ännu för tidigt att uttala sig om dess effekter.

Figur 4.1.4 Utbyggnad enligt generalplanen

Figur 4.1.5 Reell utbyggnad

Bilinnehavet beräknades i planen till 0,4 bilar per person 1980. Nuvarande biltäthet är 0,3 bilar per person och för Angered något lägre, 0,25 bilar per person.

Arbetsplatser

I generalplanen anvisas minst 450 ha mark för industrier och liknande verksamheter. Omkring hälften av markarealen skulle kunna medge anslutning till järnväg. Angered skulle förses med lika många arbetstillfällen som förvärvsarbetande invånare, dvs 70 000 år 2000.

Planen skiljer på följande tre slag av lägen för arbetsplatser:

- . läge i och invid Angereds centrum
- . läge inom övriga verksamhetsområden
- . läge i och invid bostadsområden

Arbetsplatserna i och invid Angereds centrum, med service och kontorsverksamhet i själva centrum och industriområde i nära anslutning, utgör den största delen vad gäller antal sysselsatta. För arbetsplatser inom övriga verksamhetsområden har i generalplanen avsatts mark i ett sammanhängande band i planområdets södra del. Detta avsågs byggas ut parallellt med bostadsområdena. Lärjeån och en motorväg utgör skyddsområde mellan bostads- och industriområden.

Här märks den storskalighet som präglar planen; arbetsområden planeras så stora och störande att de kräver skyddsområde.

Av generalplanens totalt 600 ha lokalyta för verksamheter skulle 450 ha ligga på mark, dvs en övervägande del av bebyggelsen för verksamheter skulle byggas i ett plan. Särskilt med tanke på den kuperade terrängen i Angered måste också detta bidra till planens storskalighet.

I planens målbeskrivning förvänas man av följande exempel på klarsyn:

"Även om resmöjligheterna förbättras kommer det att vara en fördel med arbetsplatser inom kort avstånd från bostaden. Där man utan olägenheter kan integrera arbetsplatser med bostäder, bör sålunda detta ske inte endast med tanke på avstånd bostads-arbetsplats utan även med syfte att skapa en rikare och intressantare boendemiljö. Dessutom kan ett tillskott av sysselsatta i många fall ge större underlag för önskvärda serviceanläggningar, vilket medför förbättrad service för de boende."

Men trots dessa fördelar med arbetsplatser nära bostäderna är det bara en liten del av de planerade arbetsplatserna som återfinns i bostadsområdena, ca 27 % och en ännu mindre del finns i eller invid bostadsområdena utan att utgöra boendeservice, ca 10 %.

Arbetsplatser	1980	2000
Angered centrum		
Detaljhandel, övrig service	6 000	12 000
Kontor och liknande	4 000	22 000
Verksamhetsområden i övrigt	7 500	15 000
Bostadsområden		
Boendeservice	9 000	12 000
Icke boendeservice	4 000	7 000
Summa	ca 30 000	ca 70 000

Figur 4.1.6 Beräknat maximalt antal arbetsplatser enligt generalplanen

"Om arbetsplatserna tillkommer i den maximala omfattning som här antagits ..." Detta citat ur generalplanen illustrerar tydligt hur olika bostäder och arbetsplatser behandlas i planeringssammanhang. Bostädernas omfattning och lokalisering styrs helt av kommunala bostadsbyggnadsprogram men när det gäller arbetsplatser kan man bara avsätta mark för verksamheter och hoppas på att den kommer att tas i anspråk. Man måste dock ha i minnet att vid tiden för Angereds tillkomst var det frågan om att bygga bort bostadsbristen, det var detta man satsade resurserna på. Möjligheten finns att Angered hade fått ett mer mångsidigt innehåll om man under planeringstiden från de kommunala myndigheternas sida aktivt gått ut för att skaffa intressenter till verksamhetsområdena.

Enligt Företagens markbehov - en bearbetning av ansökningar hos Göteborgs Stads Fastighetskontor 1966, fanns 260 företag ur olika branscher som sökte tomtmark i Göteborg. Av dessa önskade 15 st läge i Angered. 75 st hade inte angett önskan om något speciellt läge. (Tillsammans utgjorde alltså dessa två grupper 34 % av de marksökande företagen.) Trots detta lokaliserades då inga företag till Angered.

Service

Större delen av Angereds service planerades till dess centrum, ett annex till Göteborgs city. Det

skulle 1980 innehålla 300 000 m² våningsyta för kommersiell service, allmänna institutioner och kontorsverksamhet samt 120 ha mark för övriga verksamhetsändamål.

Med stöd av en analys av centrumområdenas attraktivitet och tillgänglighet (Centrumutredningen Göteborg 1966) har man antagit att inköpen för Angeredsborna ska fördela sig på 25 % i lokala centra, 50 % i Angereds centrum och 25 % i regionen i övrigt. Med ledning av detta och av att Angereds centrum också beräknas betjäna invånare i andra delar av regionen, anges för Angereds centrum 600 000 m² som maximal våningsyta år 2000 medan ytbehovet för samtliga lokala centra i Angered antogs bli högst 55 000 m² våningsyta år 2000.

Skolorna i Angered skulle utgöras av en låg- och mellanstadieskola per 1500 lägenheter, ett högstadium per 8000-10 000 lägenheter och en gemensam gymnasieskola förlagd till Angereds centrum. Idag finns låg- och mellanstadieskolor i alla bostadsområdena i Angered, högstadium saknas i Gårdsten och Rannebergen och gymnasieskolan saknas fortfarande.

De grannskapsenheter som planen beskrev motiverades inte av att de skulle utgöra lämplig enhet för att ge invånarna möjligheter till gemenskap och ansvarstagande för det egna området utan av att en sådan enhet om 1500-2000 lägenheter ansågs utgöra ett lagom stort underlag för låg- och mellanstadieskola och "många andra serviceinstitutioner".

Grönområden och utrymme för sport och idrott är väl sörjt för i generalplanen medan traditionella kulturaktiviteter knappast omnämns.

Om utvecklingen

Under 1970-talet bröts den snabba ekonomiska tillväxten med hög arbetslöshet som följd. Göteborgs befolkning stagnerade, många invandrare återvände till sina hemländer.

Befolkningsökningen upphörde alltså på grund av yttre faktorer som man vid planeringen inte ens spekulerat med. Detta påverkade naturligtvis utbyggnaden av stadsområdet Angered. Omfattningen blev mycket mindre än planerat.

Bostäderna i Angered består till största delen av elementbyggda flerbostadshus förvaltade av allmännyttiga företag. Bostadsbyggandet startade redan innan generalplanen var färdig 1968. 1966 började byggandet av Hjällbo (se figur 4.1.1) samtidigt med att stadsplanen färdigställdes. Inflyttningen till de 2500 lägenheterna skedde 1968. Nästa område var Eriksbo som påbörjades 1968. Det

ligger utanför stadsbanan och innehåller ca 1000 lägenheter. 1968 var det också byggstart för Hammarkullen med 2700 lägenheter. Gårdsten och Lövgärdet med vardera ca 3500 lägenheter började byggas 1969 resp 1970.

Man började få problem med uthyrningen av bostadslägenheter i Angered. Byggandet av nya bostäder fortsatte dock fram till 1974 då Rannebergen, med 1600 lägenheter, var klart. Då var andelen outhyrda lägenheter i Angered i genomsnitt 25 %.

Angereds befolkning växte förstas allteftersom nya bostadsområden tillkom. Men människor flyttade inte bara till utan också från Angered. Också omflyttningen inom Angered var stor. Man flyttade från ett bostadsområde till nästa när det blev klart; kanske skulle det nya vara bättre. Gemensamt med många andra stora nya bostadsområden i städernas utkanter fick man sociala problem i Angered. En åtgärd blev att försöka att inte sprida problemen till alla bostadsområden i Angered. I ett område, Rannebergen, håller man "rent" genom att kontrollera blivande hyresgäster före inflyttning, trots att området förvaltas av ett allmännyttigt bostadsföretag.

1 oktober 1978, ca tio år efter den första inflyttningen i bostadsområdena, öppnades Angereds Centrum under feststämning och kungabesök. Det är första etappen av ett centrum med kraftigt minskad omfattning (11 ha och 44 000 m² våningsyta) jämfört med generalplanen. Utformningen bygger på resultatet av två pristävlingar och på köpmännens krav på ett koncentrerat butiksstråk.

Trots nedbantningen har Angereds Centrum fått ett brett innehåll: Bostads- och fritidsförvaltningar, sjukvårdscentral, tandpoliklinik, socialbyrå, försäkringskassa, polis, apotek, post, bank, restaurang, hamburgerbarer, teater, förenings- och utställningslokaler, varuhus samt ett flertal specialbutiker. När centrum blir färdigbyggt kommer det också att innehålla drygt 500 bostadslägenheter i flerbostadshus och radhus.

Tyvärn har medaljen också en baksida. Tidigt framfördes farhågor om att Angereds Centrum skulle utarma lokal service i bostadsområdena där många redan nu har det besvärligt. Farhågorna har tyvärr redan besannats, en hel del av aktiviteterna i Angereds Centrum har flyttats från andra delar av Angered. Hammarkullen har blivit av med två banker, konditori, fotoaffär, förskolebyrå och administrativ byrå. Lövgärdet förlorade socialbyrån, banken och bilskolan. Gårdsten pastorsexpedition och en tygaffär. Dessutom är handlare i bostadsområdena oroad över konkurrensen från Angereds Centrum. Det hjälper inte att vädja om människors köptrohet till närbutikerna som skedde vid ett informa-

tionsmöte om Angereds Centrum. Dels får människor inte mer pengar att göra inköp för när butikerna ökar i antal, dels är det fullt förståeligt om Angereds Centrum blir ett populärt utflyktsmål i ett område som annars är fattigt på intresserpunkter.

Bild 4.1
Angereds Centrum

Förutom ett servicecentrum för stadsområdet blir Angereds Centrum också en arbetsplats för ca 3000 personer när centrat är färdigutbyggt. I februari 1979 fanns 740 anställda. Teoretiskt sett skulle alltså många angeredsbor kunna få sysselsättning inom Angereds Centrum.

Enligt en enkätundersökning (1) bland de anställda där, är det 33 % som bor i Angered. 5 % av de anställda bor i Gårdsten, det bostadsområde som ligger närmast Angereds Centrum. En av förklaringarna till att såpass få anställda bor i Angered är att många av arbetsplatserna inte är nyskapade utan flyttade. Förutom de som tidigare funnits på andra ställen i Angered (se ovan) har många butiker tidigare funnits i andra delar av Göteborg.

1) Enkätundersökning Angereds Centrum, del av projektarbete utfört av elever i V4S Chalmers Tekn Högskola 78/79

Hela 77 % av de 483 anställda som svarat på enkäten är omflyttade inom samma företag. Troligen har det kärva arbetsmarknadsläget bidragit till att personalen följt med sitt företag trots att följden blivit långa arbetsresor. Endast 10 % av dem som svarat på enkäten saknade tidigare förvärvsarbete. Också detta tyder på att nettotillskottet av arbetsplatser till Angered är litet.

Av de övriga planerade arbetsplatserna i Angered har mycket få förverkligats utöver dem som utgör boendeservice.

Elementfabriken som levererade betongelement till bostadsbyggandet i Angered var en stor arbetsplats. Idag är en bandfabrik och ett färgföretag de största industrierna.

Antalet arbetstillfällen var 4300 år 1975 då den förvärvsarbetande befolkningen uppgick till drygt 19 000 personer.

Angered har en högre förvärvsfrekvens än någon annan del av Göteborg; 73 % av befolkningen mellan 16 och 74 år förvärvsarbetade 1977. I en rapport från Göteborgs Stadskontor 1975 "Sysselsättningssituationen i Angered" framgår att ytterligare 13 % av den vuxna befolkningen i Angered skulle förvärvsarbeta om det fanns möjlighet, dvs om det fanns närarbetsplatser och tillräcklig barnomsorg. Här kan man också läsa att 15 % av angeredsborna har sin arbetsplats inom det egna stadsområdet mot 20 % av göteborgarna i genomsnitt. Av de angeredsbor som arbetar utanför området önskar över hälften ett arbete i Angered.

Sydväst om Angereds Centrum färdigställs under 1979 sex industrihus som utgör första etappen av en industriby om 9 ha. Uthyrningen av industri- och hantverkslokaler har dock gått trögt. Två av hallarna ska användas till AMU-center och två blir provisoriska lokaler för gymnasieskolan.

Kommunens syn på Angered har de senaste åren präglats av en slags uppgivenhet. När det inte längre gick att tillbakavisa det faktum att Angered inte blev det storslagna självförsörjande stadsområde man planerat utan en grupp ocentrala bostadsområden, får man intryck av att kommunens styrande har gett upp hoppet om arbetsplatser i Angered. Tydligt märks detta i kommunens handlande gentemot företaget Volvo. Som en förutsättning för att Volvo skulle få bygga sin lastvagnsfabrik i Tuve, skulle man också starta verksamhet i Angered med 100-200 arbetstillfällen.

I klartext betyder detta att för att få lov att bygga ut på det attraktiva Hisingen måste man betala genom att också etablera i det oattraktiva Angered. När sedan angeredsetableringen skjuts på

framtiden, bl a på grund av den s k Norgeaffären saknar kommunen påtryckningsmedel att förverkliga uppgårelsen om etablering.

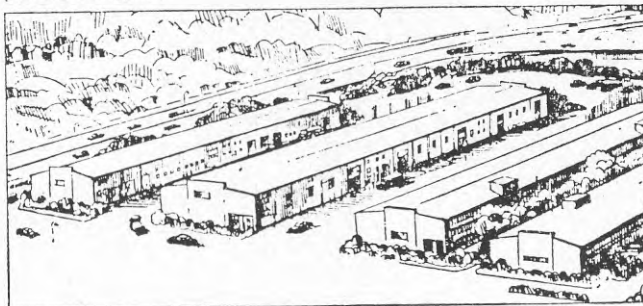
FÖRETAGSAMHET!

Angered's nya industriby ger dig oanade möjligheter!

Litet eller stort... Högt eller lågt... Brett eller smalt... 1 våning eller 2...

Hantverkare, småindustrier, serviceföretag eller lager. Angered's nya industriby på Spadegatan är så pass flexibel att ingenting är omöjligt inom husens väggar: Golvytan kan variera från 200 till 3 000 kvm. Den stora takhöjden, 5,4 m under balk, medger inredning av entrésovåning för kontor, personalutrymmen m m. Och lastbilar kan köra rakt in i hallen. Bra tillfartsvägar och goda parkeringsutrymmen!

Higab är ett kommunägt bolag vars uppgift är att förvärva eller uppföra byggnader, där hantverkare och industriidkare samt serviceföretag kan beredas lämpliga lokaler inom göteborgsregionen. För mer information kontakta (hyresfrågor) eller (tekniska frågor).

Lokalerna är försedda med erforderliga basinstallationer för värme, el och avlopp. Hyresgästen svarar själv för och bekostar innerväggar, eventuell entrésovåning samt el och VVS-installationer inom den förhyrda lokalen.

Annons i ortspressen
våren 1979

I lågkonjunktursens och varvskrisens Göteborg är ambitionen naturligt nog att behålla så många som möjligt av de stora företagen inom kommunen. Därför kan det vara vanskligt att störa relationerna till dem genom att använda sig av påtryckningsmedel i den mån man trots allt har några.

4.2 DATA OM GÅRDSTEN

Syfte

Denna rapportdel är en beskrivning av Gårdstens utseende och innehåll och är baserad på statistiskt material från kommunala myndigheter och bostadsföretag samt direkta observationer i området.

Syftet är dels att teckna en bild av området baserad på kvantitativa data. Rapportdelen utgör dels bakgrund till övriga rapporter och beskrivningar av förhållanden i Gårdsten och forskargruppens arbete, dels har faktauppgifter från den kontinuerligt använts i forskargruppens praktiska arbete att undersöka möjligheterna att etablera arbetsplatser i Gårdsten.

Liksom de övriga delarna i rapporten är den en nulägesanalys och ska följas upp med efterstudie.

Uppläggning

För att få en samstämmig redovisning av fakta läggs ett snitt vid ett visst tillfälle och alla uppgifter redovisas i då aktuella siffror. Den senaste tidpunkt från vilken de flesta statistiska uppgifter går att få fram är första halvåret 1977. Vissa uppgifter registreras dock inte oftare än vart femte år, d v s senast andra halvåret 1975.

För att få samtliga uppgifter från samma tidpunkt skulle vi alltså behöva använda 1975 års uppgifter. Detta har bedömts som mindre lämpligt dels för att uppgifterna är inaktuella och dels för att de redovisar en situation före det att vårt projekt startade. Vårt "tidssnitt" läggs alltså första halvåret 1977 med vissa undantag där vi tvingas använda äldre uppgifter. I samtliga fall anges avvikande datum.

För att få en bättre bild av Gårdsten i förhållande till Göteborgs kommun i stort anges i de flesta tabeller också motsvarande uppgifter för kommunen totalt. För att man dessutom ska kunna se i vilka avseenden Gårdsten är representativt för ett nyare ytterstadsområde i Göteborg redovisas också motsvarande uppgifter för hela Angered, d v s bostadsområdena Hjällbo, Hammarkullen, Rannebergen, Gårdsten, Lövgärdet samt en mindre del äldre småhusbebyggelse. Uppgifter om andel eller % anges i möjligaste mån för att underlätta jämförelse.

I sökandet efter faktauppgifter har vi stött på vissa svårigheter. Några kommunala utredningar har en alltför grov geografisk indelning vilket innebär att uppgifter lämnas för områdena Gårdsten (eg Gårdstensbergen) och Lövgärdet tillsammans eller för Gunnareds församling, d v s Gårdsten, Löv-

gårdet och Rannebergen. Sådana avvikelser redovisas i noter till tabellerna.

Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan för inte register med finare geografisk indelning än Angered varför uppgifter om anmäld arbetslöshet och förtidspensionering ej går att få fram för Gårdsten.

Uppgifterna om Gårdstensbornas arbetsresor är mycket knapphändiga i delrapporten. Detta beror på att några färdiga uppgifter om arbetsresor ej finns att tillgå annat än för hela Angered och att en detaljerad arbetsreseundersökning är alltför omfattande för att rymmas inom detta delprojekt. En sådan undersökning är däremot lämpligt i en uppföljningsstudie. I anslutning till forskningsprojektet genomförs intervjuer om arbetsresorna i Gårdsten i samband med en trebetygsuppsats i kulturgeografi.

Fysisk miljö

Gårdsten är ett bostadsområde ca 15 km norr om Göteborgs centrum och utgör tillsammans med bostadsområdena Hjällbo, Eriksbo, Hammarkullen, Lövgärdet och Rannebergen stadsdelen Angered. (Se fig 4.1.1.) Gårdsten byggdes 1969-71.

Naturen som omger Gårdsten är starkt kuperade bergsområden, delvis klädda med barrskog. Omgivningarna är mycket natursköna med stora orörda skogsområden. Gårdsten är högt beläget 120 m ö h med vidsträckt utsikt men också utsatt för vind och dimma.

Generalplan

Generalplan för Angered-Bergum framlades i sept 1968. Göteborgs kommun hade tidigare köpt upp mark och i jan 1967 införlivat de båda kommunerna Angered och Bergum med totalt 9 500 ha mark. Bakgrunden var att Göteborgs kommun var i ett expansivt skede och hade stor brist på mark för nybyggnad. Generalplanens huvuddrag är samspel mellan bebyggelseområden och fri natur samt förbindelse med Göteborgs centrum med en stadsbana.

Av olika skäl har planens intentioner inte fullföljts utan utbyggnaden har minskats kraftigt, både vad gäller bostäder och service men framför allt arbetsplatser.

Ytterligare uppgifter om Angered's generalplan finns i föregående kapitel, 4.1 Angered i plan och verklighet.

Stadsplan

I nov 1967 presenterades Förslag till stadsplan för del av stadsdelen Gårdsten (Gårdstensberget) utarbetat vid stadsplanekontorets stadsplaneavdelning. Se förenklad stadsplanekarta, fig 4.2.1. Några siffror från planen:

- . Planområdets yta 115 ha
- . Brutto lägenhetsyta 290 000 m²
- . Antal lägenheter 3 150 st
- . Parkering 1,2 pl/lgh
- . Kollektivtrafik: 2 busslinjer
- . Yta för service: 1200-1600 m² våningsyta

Avsikterna i stadsplanen var att tillföra bostäder och bostadskomplement i ett läge då Göteborg behövde stort tillskott av bostäder. Planområdets huvuddrag var: "Ett kring ett centralt grönstråk grupperat bälte av flerfamiljshus omgivet av en matargata." Frihet från trafik inne i området är alltså en av planens huvudtankar. En annan är naturen, som man ville ta vara på genom den stora obebyggda ytan i områdets mitt ("centralt grönstråk"). Denna avsattes för rekreationsändamål, lekpark, bollplaner etc. En idrottshall med isbana, en högstadieskola och två skolor för låg- och mellanstadiet fanns också på denna yta. Men samtidigt innebar naturen, med starkt kuperade bergsområden, problem när det gällde att utnyttja rationellt byggande. "Eftersom samtliga byggare dessutom avser att använda sig av elementbyggen, har möjligheterna att åstadkomma en kostnadsreducerande terränganpassning varit kraftigt begränsade". Den exploateringsmetod man därför stannat vid innebär ett accepterande av det industriella byggeriets krav på stora sammanhängande plana ytor."

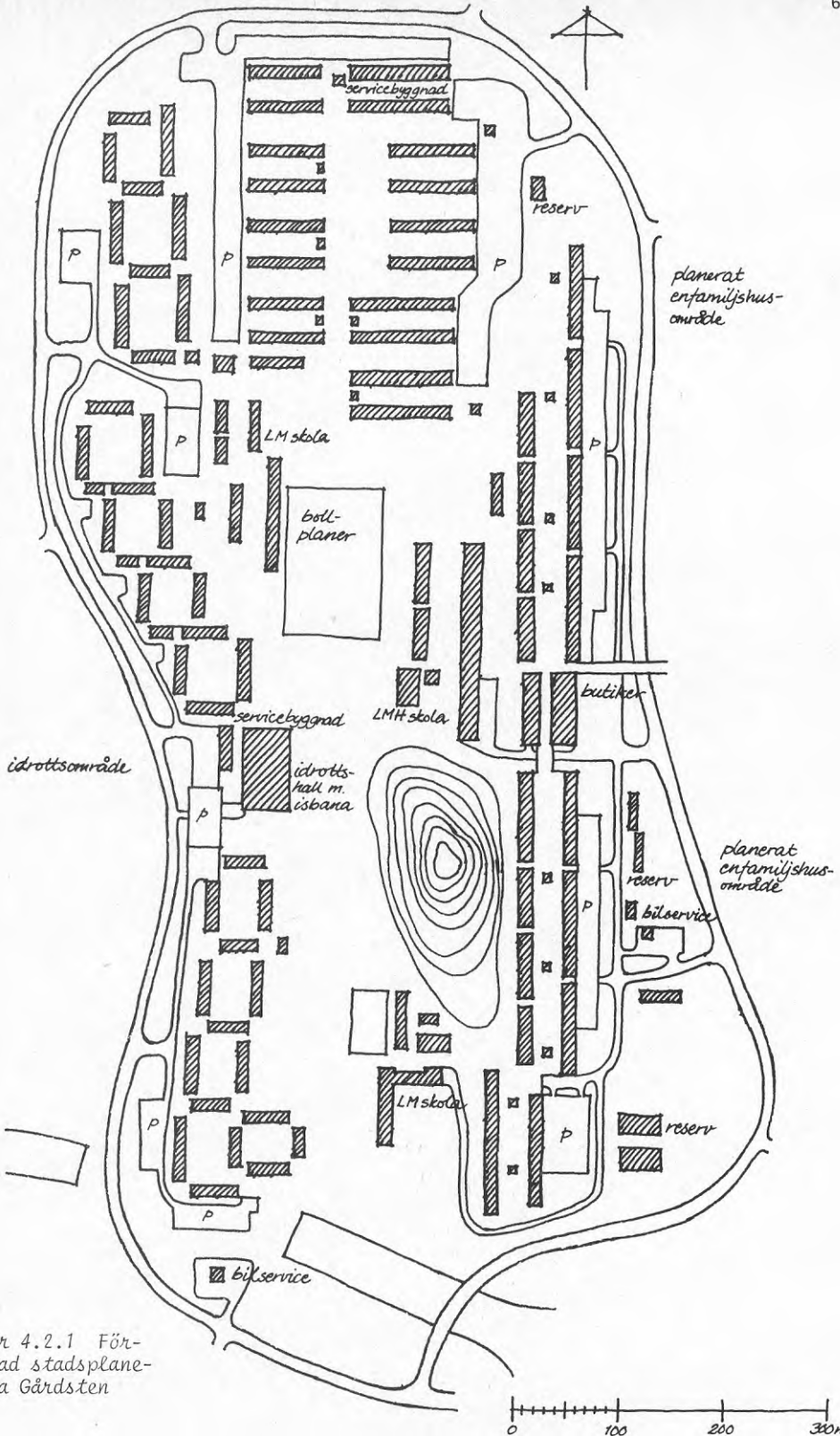
För att man skulle kunna klara detta gjordes flera exploateringstekniska utredningar bl a en om nivå-sprängning. Detta innebar att man sprängde bort bergsryggarnas toppar och fyllde ut dalen mellan den i nivåer. Huvuddelen av bostadsbebyggelsen lades sedan på de avkapade bergsryggarna.

Att Gårdsten innehåller enbart flerfamiljshus beror på att "enfamiljshusområdena enligt stadens bostadsbyggnadsprogram avses att exploateras några år efter flerfamiljshusområdet". Områdena utanför Gårdstens planområde har därför beteckningen "planerat enfamiljshusområde". Men utbyggnaden av enfamiljshus skedde inte "några år efter" utan först nu, ca 10 år efter flerfamiljshusens tillkomst, projekteras ett av dessa områden.

Kommentarer

Några ytterligare synpunkter utifrån forskningsprojektet på stadsplanen och förverkligandet:

- o om dimensioner: De långa bergsryggarna och den stora mellanliggande dalen fick bestämma områdets utformning. Genom att topografin är så storskalig, dalen utgörs t ex av ett 0,3 x 0,7 km

Figur 4.2.1 För-
enklaad stadsplane-
karta Gårdsten

område, fick stadsplanen helt andra dimensioner än för andra bostadsområden. Det "centrala grönstråket" fungerar inte så mycket som ett gemensamt uterum som en gräns mellan de tre delområdena. Trots de omfattande sprängningsarbetena finns fortfarande stora höjdskillnader mellan bostadsbebyggelsen och dalen i mitten vilket ytterligare försvårar kontakten mellan de olika bostadsområdena. Gatan i det östra delområdet är ca 1 km lång, d v s ung lika lång som Kungsportsavenyn i Göteborgs centrum.

- o om innehållet: Delar av planinnehållet har inte byggts. Högstadieskolan och sporthall med isbana är viktigast och saknas mest, men också en bensinstation med bilvårdsanläggning, en taxistation och en barnavårdscentral hör till det som fattas.
- o om arbetsplatser: Ordet arbetsplats eller verksamhet är inte nämnt i stadsplanebeskrivningen. Ingen yta finns heller avsatt för arbetsplatser utöver de som utgör direkt områdesservice. Två tomter intill bostadsbebyggelsen har beteckningen "reserv" vilket i beskrivningen motiveras med "ett framtida behov av plats för ytterligare gemensamhetsanläggningar".
- o om service i Gårdsten säger stadsplanebeskrivningen: "Med hänsyn till närheten till Angereds centrum och de goda kommunikationerna dit, saknas förutsättningar för ett större butikscentrum i Gårdsten." Men Angereds centrum blev inte klart förrän i slutet av 1978. I 8 år fick alltså gårdstensborna klara sig så gott som utan service. Dessutom råder det delade meningar om ifall Gårdsten ligger nära Angereds centrum (ca 3,5 km väg i starkt kuperad terräng) och om kommunikationerna är goda (4 bussförbindelser/tim).

Planförfattarna måste dock ha känt på sig att serviceutbudet var otillräckligt: "Särskilda servicecentraler för de boende föreslås emellertid" både i det västra och det norra bostadsområdet. Den västra "som utvecklings ganska långt" skulle innehålla "bl a mottagning som förmedlar varor och tjänster åt de boende, en kvällsöppen kioskbutik, ett kafé med grillbar, en tvättautomat, herr- och damfrisering m m". Av detta blev endast friseringen och kioskbutiken, vilka dessutom tidvis varit stängda. (Citaten är hämtade från stadsplanebeskrivningen.)

Bostadshusen

Gårdsten består bebyggelsemässigt av tre delar med var sin byggherre/förvaltare.

I öster finns flerfamiljshus byggda och förvaltade av Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag, projekterade av White arkitektkontor AB. Husen består av lameller byggda utefter en ca 1 km lång gata och är 8 vån höga på ena sidan om gatan, 3 vån höga på andra sidan. Prefabricerade betongelement har använts till såväl bärande konstruktion som fasader. Fasadelementen har ytskikt av grå, synlig småstensballast och detaljer i trä. Balkongerna är indragna.

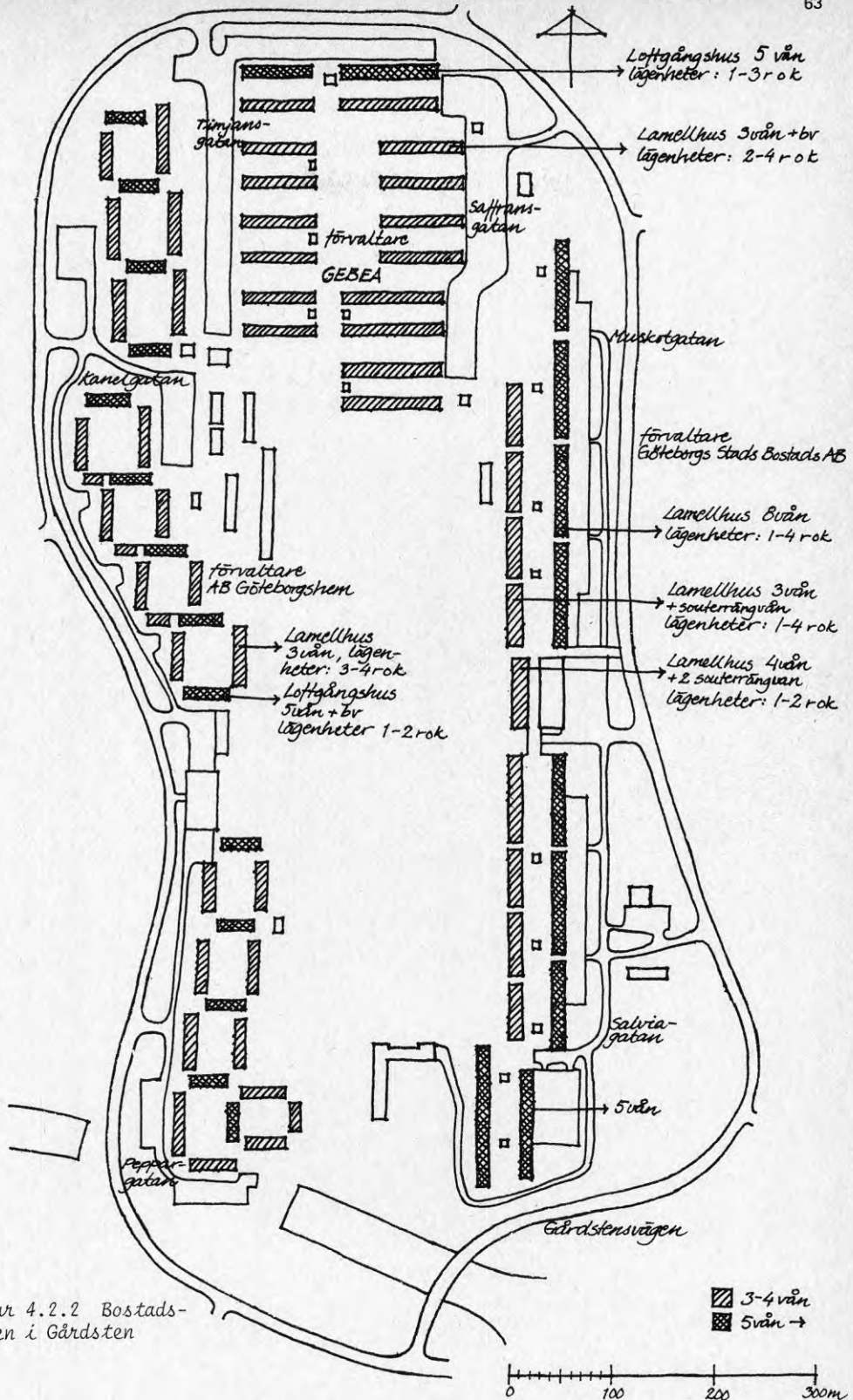

*Bild 4.2
Bostadsbolagets
område i Gårdsten*

Med medel från Boendemiljödelegationen har bostadsföretaget genomfört miljöförbättrande åtgärder. Nya planteringar och några småskaliga byggnader har tillkommit på "gatan" som utgör bostädernas entrégård. Balkongerna i markplan har byggts ut till större uteplatser med pergola o dyl och marklägenheter har gjorts om till etagelägenheter.

Lägenheterna, 1350 st, från 1 rum och kokskåp till 4 rum och kök, finns blandade i husen med undantag för den lamell som också inrymmer centrumfunktio-

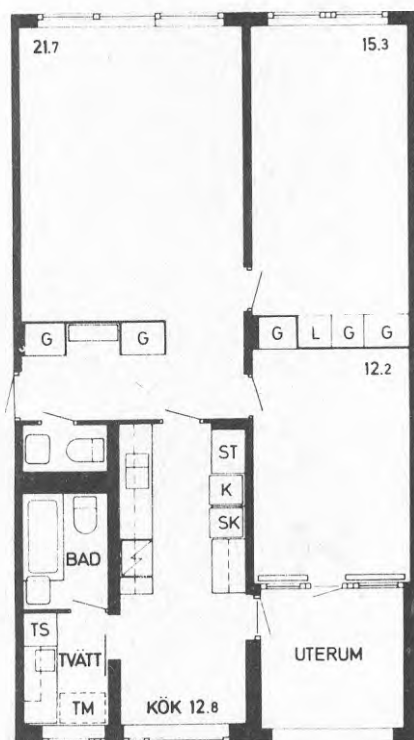

Figur 4.2.2 Bostads-
husen i Gårdsten

ner, där enbart smålägenheter finns. Ett fåtal 5-rumslägenheter finns också.

Lägenhetsfördelningen i detta bostadsområde är: 18 % 1 rum och kök, 37 % 2 rum och kök, 30 % 3 rum och kök och 15 % 4 rum och kök.

Figur 4.2.3 Exempel på lägenhetsplan i Bostadsbolagets område

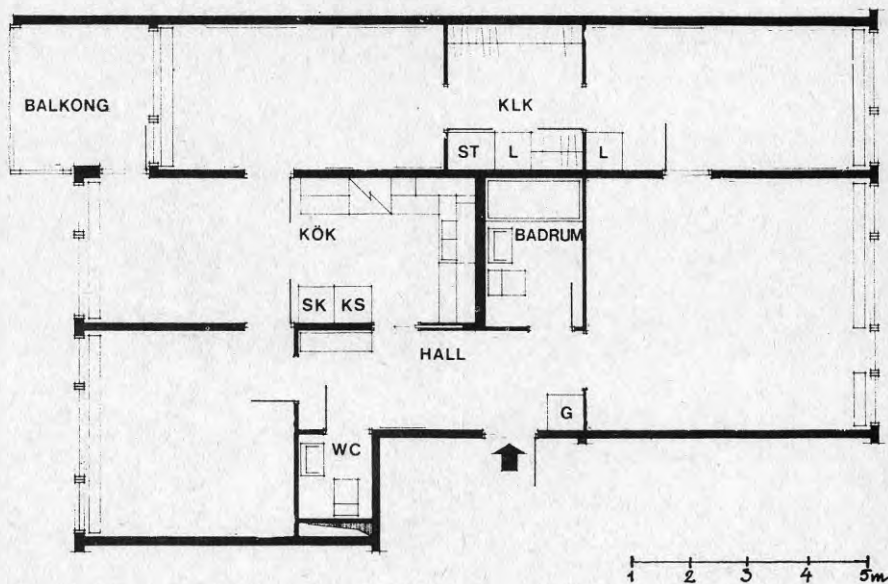
I norra delen av Gårdsten förvaltas bostadshusen av GEBEA, ägt av bl a Skånska Cement och ABV. Området är ritat av Contekton arkitektkontor AB och består av parallellt ställda 3- och 4-vån lameller samt ett 6-vån loftgångshus. Också här har man genomgående använt prefabricerade betongelement. Fasadelementen har grå småstensballast, balkongerna är utanpåhängda med träräcken.

Också i detta område har företaget genomfört miljöförbättrande åtgärder. Gårdarna har blivit mer varierande och innehållsrika genom omfattande markarbeten och marklägenheternas uteplatser har byggts ut.

Lägenheterna 844 st, från 1 r o ksk till 4 r o k, finns också här blandade i lamellerna, medan loftgångshuset innehåller enbart smålägenheter. Lägenhetsfördelningen är 12-40-37-11 % för 1, 2, 3 resp

Bild 4.3
GEBEA:s område i
Gårdsten

Figur 4.2.4 Exempel på
lägenhetsplan i
GEBEA:s område

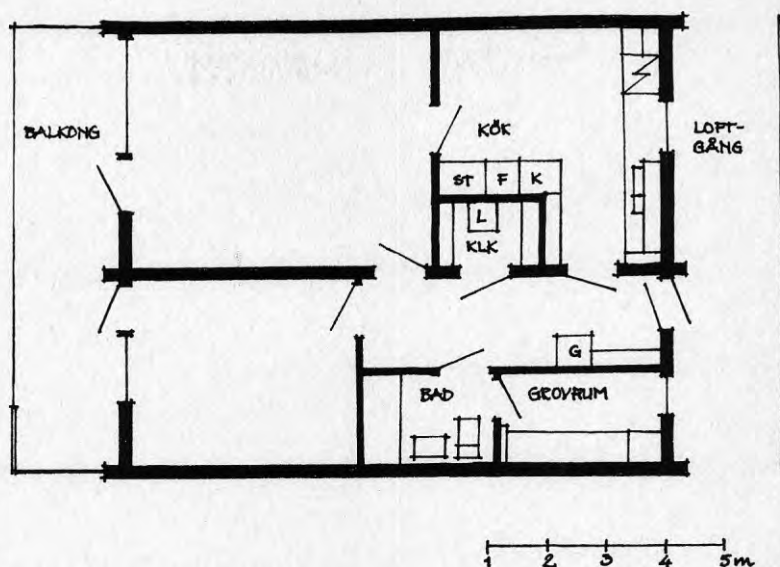
4 rum och kök.

Det tredje området i Gårdsten är byggt och förvaltats av AB Göteborgshem. Arne Nygårds arkitektkontor står för utformningen. Området är byggt som en serie gårdar med 3 vån lamellhus och 5 vån loftgångshus delvis stående på pelare. Längan av gårdar avbryts av en mindre centrumbyggnad och ett parkeringshus. Båda hustyperna har bärande konstruktioner av prefabricerade betongelement. Lamellernas samtliga fasader och loftgångshusens gavlar och balkongräcken är också betongelement med vitt yt-skikt. Räckten till balkonger och loftgångar är försedda med lister av corténplåt vilket i ungefär halva området gett en missfärgning av rost på de vita fasadelementen. Därför har man nu klätt in dessa räckten med brunlackerad metallpanel.

Bild 4.4
Göteborgshems område
i Gårdsten

De 1013 st lägenheterna är fördelade på 13-36-42-9 % för 1, 2, 3 resp 4 rum och kök. Smålägenheter, 1 och 2 rum och kök, finns i loftgångshusen och de större i lamellerna.

Figur 4.2.5 Exempel på lägenhetsplan i Göteborgshems område

För hela Gårdsten gäller att lägenheterna är av hög nybyggnadsstandard. Vid en granskning av utförandet av alla badrum byggda 1969-1974, utförd av Konsumentverket, fann man bara två typer som uppfyllde alla normerade krav - ett av dessa fanns i Gårdsten. Regjäla uteplatser eller balkonger finns i nästan samtliga lägenheter och separat toalett, grovkök och frys i de större lägenheterna.

	antal lägenheter					andelar, %			
	1 rok	2 rok	3 rok	4 rok	totalt	1 rok	2 rok	3 rok	4 rok
Gårdsten	471	1195	1150	391	3207	15	37	36	12
Angered	2163	4607	5081	3241	15098	14	31	34	21
Göteborg	50768	67628	52905	47190	218833	24	31	24	21

Lägenheter på 2 och 3 rok, tillsammans 73 % av beståndet, utgör en dominans som man inte finner motsvarighet till varken i Angered i övrigt eller i Göteborg totalt. Lägenhetsfördelning för de olika delområdena inom Gårdsten framgår av bilaga I tabell 1. Lägenhetsstorlekar och hyreskostnader

varierar något mellan de olika bolagen. En lägenhet på 1 r o k eller ksk är mellan 37 och 43 m² och kostade jan 1977 ca 500 kr/mån, 2 r o k på 45-65 m² ca 650 kr, 3 r o k 74-81 m² ca 850 kr och för 4 r o k 94-96 m², fick man betala ca 1000 kr/mån. Hyresläget är ungefär detsamma som för liknande lägenheter i andra ytterområden i Göteborg.

Uthyrning

Andelen outhyrda lägenheter var i jan 1977 33 %. Motsvarande siffra för Angered totalt var 15 % och för hela Göteborg 1,6 %. Andelen outhyrda lägenheter i Gårdsten minskar dock något, flest outhyrda lägenheter fanns våren 1975 då siffran var 42 %. Uthyrningsgraden har varierat mellan de olika delområdena; i maj 1975, när andelen outhyrda lägenheter var störst, stod t ex över hälften (52 %) av Göteborgs Stads Bostads AB's lägenheter i Gårdsten tomma. Uppgifter om småhusandel finns i bilaga I, tabell 3.

Övrig bebyggelse Traditionella bostadskomplement

Till varje gård eller enhet hör lekplats, tvättstuga och cykelrum, antingen inrymda i källarplan eller i friliggande enplansbyggnader.

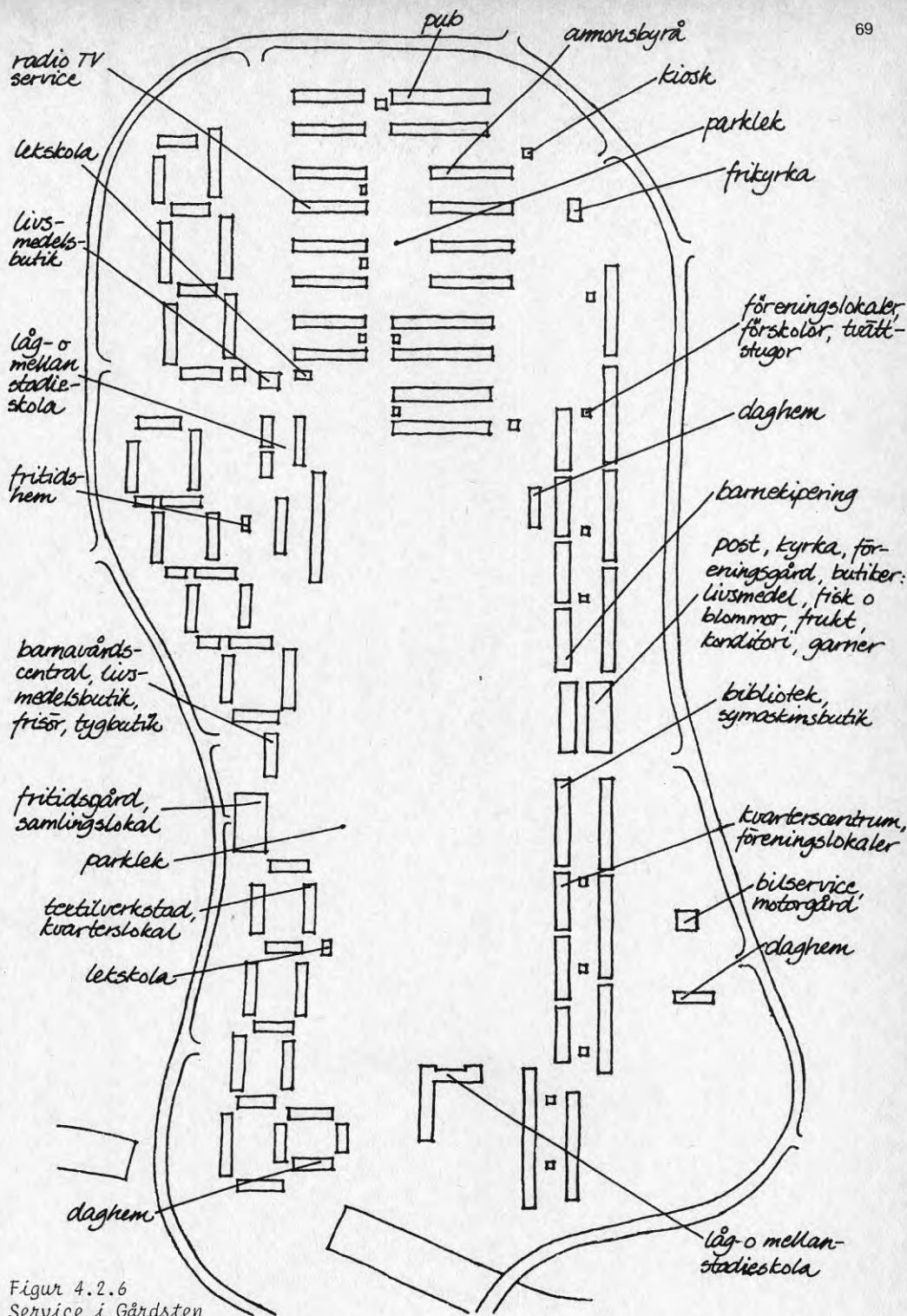
Alla gårdar är fria från biltrafik, parkering finns mellan den omgivande trafikringen och bebyggelsen i parkeringsdäck på på mark (fristående i väster och norr och ihopbyggda med bostädernas källarplan i öster). Här finns också avgiftsbelagda besöksplatser.

Byggnader och anläggningar för fritid

Två fritidsgårdar finns. En av dem är inrymd i parkeringshuset vid det lilla centrum i väster där det också finns lokaler för bostadsföretagets personal och fordon. Den andra fritidsgården ligger tillsammans med butikerna i det större centrum i öster och fungerar för närvarande som föreningsgård. 8 fritidslokaler och tre parklekar finns spridda i området, de flesta i friliggande enplansbyggnader. Väster om bostäderna finns bollplaner och motionsspår. Också i dalen i områdets mitt finns olika bollplaner samt större lekparkar.

Ett bostadstrapphus, d v s 6 lägenheter på Salviagatan i områdets östra del, är helt utnyttjat till annan verksamhet än boende: Grannskapsarbete, vävstuga och lokaler för byalag och föreningar bl a. På Peppargatan i områdets västra del används 3 lägenheter i ett trapphus till kontor, kvarterslokal och textilverkstad.

Servicebyggnader Gårdstens serviceutbud är koncentrerat till det större centrum i östra delen av området. Här finns

Figur 4.2.6
Service i Gärdsten

kyrka, post, bibliotek och flera butiker. Centrum består av ett lamellhus liknande de övriga bostadshusen som förutom butikslokaler också innehåller bostäder och parkering i ett undre plan, samt en enplansbyggnad i samma fasadmateriel som bostadshusen. Två av butikerna och biblioteksfilialen är inrymda i bostadslägenheter i husen närmast centrum.

I västra delen finns ett mindre centrum med barnavårdscentral och några butiker, också detta i en friliggande enplansbyggnad. En butik för zooartiklar utnyttjar lokal i ett bostadshus bottenvåning. I norra delen av Gårdsten finns en friliggande livsmedelsbutik. Bostadshusens bottenvåning inrymmer här en pub och flera fritidslokaler. Öster om bostäderna finns en bensinstation med motorgård och lunchservering. Från stora delar av Gårdsten är gångavståndet till serviceanläggningar stort. Åtkomligheten försämras ytterligare av de stora nivåskillnaderna i området.

Två LM-skolor finns i Gårdsten, Långmosseskolan i söder och Römosseskolan i norr, den senare byggd som en s k Öppen skola.

Fyra daghem, fyra lekskolor (f n en stängd) och två fritidshem finns spridda i stadsdelen. Ett av daghemmen och en av lekskolorna är inrymt i bostadshus, övriga består av friliggande enplansbyggnader med träfasader och tegeltak. Dessa skiljer sig alltså markant från bostadshusen.

Förteckning Serviceinnehåll

Nedan följer en förteckning över Gårdstens serviceinnehåll och avstånd till sådant som saknas. Servicesituationen kommenteras efter resp tabell. (Läge i Gårdsten framgår av situationsplan och utanför Gårdsten av översiktsplan.

SOCIAL SERVICE I	Finns i Gårdsten (sedan år)	Antal anställda	Har funnits i Gårdsten tidigare	Närmsta läge för service som saknas i Gårdsten	Avstånd från Gårdsten (km)	Planeras i Angereds C 3,5 km från Gårdsten
Arbetsförmedling	-			Hjällbo	5	
Apotek	-			Lövgärdet	2,5	ja
Bad	-			Hammarkullen	4	ja
Bibliotek	1976	3				
Barnavårdscentral BVC	1971	11				
Förskola: daghem/fritidshem 6 st	1970-	59				
deltidsförskola 4 st	1970-	12				
Försäkringskassa	-			Hjällbo	5	ja
Fritidsgård	1970	7	En fritidsgård stängd sedan början av 1977			
Hemvård	-			Hammarkullen	4	
Idrottsplaner, motionsspår	finns flera					
Lekplatser, parklek	finns flera					
Mödravårdscentral MVC	-			Hjällbo	5	
Odlingslotter	-			Ängsbacka, norr om Gårdsten	1,5	
Pastorsexp	1971	19				
Polis	-			Hjällbo	5	
Post	1970	5				
Servicehus för äldre	-			Lövgärdet	2,5	
Sjukvård: Vårdcentral	-			Lövgärdet	2,5	ja
Distr läkare	-			Hjällbo	5	
Priv prakt läk	-			Kortedala	11	
Sjukhem	-			Lövgärdet	2,5	ja
Sjukgymnast	-			Kortedala	11	

SOCIAL SERVICE II	Finns i Gårdsten (sedan år)	Antal anställda	Har funnits i Gårdsten tidigare	Närmsta läge för service som saknas i Gårdsten	Avstånd från Gårdsten (km)	Planeras i Angereds C 3,5 km från Gårdsten
Skolor:						
L stadium)	2 st 1971	90		Lövgärdet, Gamlestaden	2,5; 12	
M stadium)						
H stadium			-			
Gymnasium	-			fullst gym i Munkebäcksgym	14	ja
Socialbyrå	-			Lövgärdet	2,5	ja
Systuga	-			Lövgärdet	2,5	
Tandvård:						
tandpol klin	-			Hjällbo	5	
barntandvård	-					
priv prakt tandläk	-			Hammarkullen	4	

Kommentar: Gårdstenborna har alltså lång väg till mycket av den sociala servicen. Dock finns det mesta inom Angered; endast för att besöka privatpraktiserande läkare och sjukgymnast behöver man lämna Angered. Också de som går i gymnasium måste bege sig in till Göteborgs centralare delar. Endast några yrkesinriktade linjer finns på närmare håll. Gymnasieskola planeras i Angereds centrum men står inte färdig till öppnandet av centrum nov 1978.

KOMMERSTIELL SERVICE I	Finns i Gårdsten (sedan år)	Antal anställda	Har funnits i Gårdsten tidigare	Närmsta läge för service som saknas i Gårdsten	Avstånd från Gårdsten (km)	Planeras i Angereds C 3,5 km från Gårdsten
Advokat, jurist	-			Gbg city t ex Postgatan	15	
Annonssbyrå, reklam	1976	1				
Antikvariat	-			Gbg city	15	
Antikviteter	-			Hammarkullen	4	
Arkitektkontor	-			Hjällbo	5	
Bageri	-			Kortedala	11	
Bank	-		1970-75	Lövgärdet	2,5	ja
Barnvagnar	-			Rymdtorget Bergsjön	15	
Begravningsentr	-			Kortedala	11	
Belysningar	-			Kortedala	11	
Bensin	1972	6				
Bilar, tillbehör	-			Hammarkullen	4	
Bilverkstad	1972	2				
Bilelektr verkstad	-			Mariehols-gatan	10	
Biluthyrning	-			Kviberg	13,5	
Biograf	-			Redbergsvägen	14	
Blommor (begr sort)	1971		ja			
Bokhandel	-			Redbergsvägen	14	ja
Bytesaffär	-			Gbg city	15	
Båtar, båt-tillbehör	-			Hultmans Holme	13,5	
Cyklar, tillbehör, rep	-			Kortedala	11	
Datacentral	-			Hammarkullen	4	
Detektivbyrå	-			Kortedala	11	
Elektromek verkstad, el-artiklar	-			Linnarhult	8	ja
Expressbyrå, flyttningar	-			Hjällbo	5	
Fastighetsmäkl	-			Kortedala	11	
Fisk	1971	2				

KOMMERSIELL SERVICE II	Finns i Gårdsten (sedan år)	Antal Anställda	Har funnits i Gårdsten tidigare	Närmsta läge för service som saknas i Gårdsten	Avstånd från Gårdsten (km)	Planeras i Angereds C 3,5 km från Gårdsten
Foto	-			Hammarkullen	4	ja
Fotograf	-			Hammarkullen	4	
Fotvård	-			Bergsjön	15	
Frukt, kiosk	1973	4				
2 st	1970	4				
Färg, parfym	-			Kortedala	11	ja
Försäkringar	-			Gbg city	15	
Garn, handarb	1977	3				
Glas, porslin	-			Kortedala	11	ja
Glasmästare	-			Eriksbo	6	
Hemtextil	-			Kortedala	11	
Hobbyartiklar	-			Garvaregatan	14	
Hotell, pensionat	-			Partihallarna	13,5	
Hundvård, kennel	-			Kortedala	11	
Hårvård	1977	1	ja			ja
Hälsokost	-			Kortedala	11	ja
Ingenjörer	-			El: Lövgärdet	2,5	
				Bygg: Kortedala	11	
Inredn ark	-			Lunden	13	
Juvelerare, guldsmed	-			Redbergsvägen	14	ja
Järnhandel	-			Kortedala	11	ja
Kafé (se restaurang)						
Kläder dam	-			Hjällbo	5	ja
herr	-			Kortedala	11	ja
barn	1976	1	ja			
Konditori	1972	3				
Konstnär	-			Rannebergen	4,5	
Leksaker	-			Kortedala	11	
Livsmedel	1970	30				
	1977	11				
	1977	3	ja			
Låssmed	-			Kortedala	11	ja
Mattor	-			Gamlestaden	12	
Mek verkstad	-			Agnesberg	4,5	

KOMMERSIELL SERVICE III	Finns i Gårdsten (sedan år)	Antal anställda	Har funnits i Gårdsten	Närmsta läge för service som saknas i Gårdsten	Avstånd från Gårdsten (km)	Planeras i Angered's C 3,5 km från Gårdsten
Musik	-			Lövgärdet	2,5	ja
Möbler	-			Agnesberg	4,5	
Optiker	-			Kortedala	11	ja
Papper	-			Redbergsvägen	14	ja
Plantskola	-			Kviberg	13,5	
Plåtslageri	-			Rösered, Agnesberg	3,5	
Päls	-			Kortedala	11	
Radio TV	-			Hjällbo	5	ja
Radio TV rep	1976	1				
Reprod kop	-			Gbg city	15	
Resebyrå	-			Lunden	13	ja
Restaurang (lunchserv)	1972	1				ja
2 st	1975	2				
Revisor	-			Kortedala	11	
Skor	-			Kortedala (4 st!)	11	ja
Skomakare	-			Kortedala	11	
Skrivbyrå	-			Linnarhult	8	
Spedition	-			Marieholmsgatan	10	
Sportartiklar	-			Gamlestaden	12	
Städning	-			Gunnilse	7	
Symaskiner	1975	1				
Systembolag	-			Kortedala Olskroken	11 13	ja
Tapeter	-			Kortedala	11	
Tapetserare	-			Hjällbo	5	
Taxi	1970	10-15				
Teater	-			Gbg city	15	ja
Trafikskola	-			Lövgärdet	2,5	ja
Tryckeri	-			Gamlestadsvägen	10	
Trävaror, byggnadsart	-			Hammarkullen	4	
Tvättbar, kemptvätt	(tvättmottagn i BO-service)			Kortedala	11	ja

KOMMERSIELL SERVICE IV	Finns i Gårdsten (sedan år)	Antal anställda	Har funnits i Gårdsten	Närmsta läge för service som saknas i Gårdsten	Avstånd från Gårdsten (km)	Planeras i Angereds C 3,5 km från Gårdsten
Tyger (skall läggas ner)	1970	2		Lövgärdet	2,5	
Ur	-			Kortedala	11	ja
Varuhus	-			Kortedala	11	ja
Väskor	-			Kortedala	11	ja
Zoo-handel	1976	2				
Översättare	-			Ryska, polska: Hammarkullen	4	
				Övriga: Gbg city	15	

Kommentar: På den kommersiella sidan är Gårdsten servicesituation ännu sämre än på den sociala. Förutom att det i Gårdsten bara finns några få verksamheter, har flera lagts ner eller flyttats (bank, blommor, hårvård, barnkläder, 2 butiker och livsmedel). Två av dessa (hårvård och livsmedel) har återupprättats i ny regi. Dessa förändringar har inträffat senast i början av 1977 och är alltså inte en följd av etableringen av Angereds centrum.

Mycket av den kommersiella servicen finns idag inte någonstans i Angered t ex systembolag, biograf, skomakare och specialbutiker för t ex armaturer, mattor, leksaker, tapeter. Dessutom är avståndstabellen missvisande positiv: För många verksamheter har angetts Kortedala som närmaste läge. Det troligaste är dock att man hellre besöker motsvarande butiker inne i Göteborgs centrum eftersom de kollektiva transporterorna till Kortedala är krångliga och skillnaden i avstånd inte är så stor.

Visserligen kommer Angereds centrum att få ett ganska stort utbud av specialbutiker men för alla slags tjänster typ försäkringsbolag, konsultföretag o s v blir avståndet också i fortsättningen 1,5 mil in till Göteborgs centrum.

Kommunikationer

Till Gårdsten kommer man med bil på 15 min och med snabbspårvagn + buss på 30 min från Göteborgs centrum. Byte mellan spårvagn nr 8 och buss nr 73 sker 1977 i Storås och fr o m nov 1978 i Angereds Centrum. Buss nr 73 har 6 hållplatser i Gårdsten och kör runt området i en riktning, vilket innebär att man för att komma från områdets östra del (där större delen av Gårdstens service finns) till

dess västra med kollektivtrafik, måste åka med till Storås och vända. Turtätheten för spårvagn 8 och buss 73 är 15 min under högtrafik, annars 20 min. Dessutom betjänas Gårdsten av buss nr 77 som har tvärförbindelse med två andra bostadsområden i Angered, Lövgärdet och Rannebergen, dock bara kl 7.30-15.00 vardagar och då var 30:de min.

Bild 4.5
Spårvagnen - Angereds
förbindelselänk med
Göteborgs centrum

Bild 4.6
Gårdstens centrum

Social miljö

Demografi

De uppgifter som redovisas i tabeller i texten är en sammanfattning av med detaljerade demografiska uppgifter som finns i bilaga I, tabell 4-11.

Område	Antal inv	Ålderssammansättning %					Hushållsstruktur %		
		0-6	7-15	16-24	25-64	65-	en-persons-	barn-hushåll	trångbodda m barn (1)
Gårdsten	4 892	16	13	17	50	4	36	45	20
Angered	33 972	13	14	15	50	8	31	45	14
Göteborg	440 145	8	10	13	53	16	38	28	15

1) Mer än 2 personer per bostadsrum, kök och ett rum oräknade

Befolkningen i Gårdsten är liksom i Angered i övrigt yngre än genomsnittet för kommunen, och andelen hushåll med barn mycket högre.

Område	Huvudmäns civilstånd, andel av befolkningen över 20 år %			Utländska medborgare %		
	gifta huvudmän	gifta med barn	ogifta med barn	andel av total bef	därav finländare	andel bland barn 0-15 år
Gårdsten	20	64	14	35	61	38
Angered	25	63	11	26	49	35
Göteborg	26	43	5	9	36	15

De ensamstående föräldrarna (ogifta huvudmän med barn) är nästan 3 ggr fler i Gårdsten än i kommunen som helhet och också fler än i Angered. Andelen av alla barn som har ensamstående föräldrar är större i Gårdsten (24 %) än i kommunen men störst i Masthugget (33 %), se bilaga I, tabell 8.

Gårdsten har hög andel utländska medborgare, 35 %. Högst ligger dock Hammarkullen med 40 %. Utländskt medborgarskap är inte identiskt med invandrare, eftersom man som invandrare efter ett visst antal år i Sverige kan söka svenskt medborgarskap. Observera att hela 61 % av de utländska medborgarna i Gårdsten kommer från Finland.

	antal in- utflyttn	o flyttn- frekv av be- folkn	röstdel- tagande %	andel hus- håll med soc hjälp	andel för- tidspens 16-64 år	antal sjuk- anm/100 in- skrivna ³
Gårdsten	3 211	72	75,2 ¹	19	--- ²	--- ²
Angered	13 578	56	81,9	13	6,5	23,5
Göteborg	127 044	30	87,8	4	6,0	16,5

- 1) gäller Gunnareds församling, d v s Gårdsten, Lövgårdet och Rannebergen
- 2) uppgifter saknas för såpass fin geografisk indelning
- 3) gäller sjukanmälningar i februari månad, 1976

Befolkningen i Gårdsten flyttar mer än genomsnittet i Angered och i kommunen. I diskussioner har nämnts att hela befolkningen statistiskt sett byts ut på drygt 3 år!

Röstdeltagandet i allmänna val är markant lägre i Gårdsten, vilket kan bero på att en större befolkningsandel än för kommungenomsnittet ej har svenskt medborgarskap. Andelen hushåll som har socialhjälp är mycket högre än i Göteborg totalt och skiljer sig också från motsvarande siffror för Angered totalt.

Social service

Social service omfattar i huvudsak barnomsorg, skolor, äldreomsorg samt öppenvård, d v s försäkringskassa, läkare, tandläkare, socialvård, mödr- och barnvårdscentral. Förteckning över vad som finns av social service i Gårdsten och avstånd till det som saknas finns under fysisk miljö, sid

	daghem antal platser	antal platser/ 100 barn	kö till daghem % av barn ²	fritids- hem an- tal pl.	antal platser/ 100 barn ²	kö till fritids- hem, % ²	lek- skola antal pl.	antal pl/100 barn
Gårdsten	155	19,6	21	45	10,7		200	61
Angered	695	16,2	24 ¹	349	10,4	8 ¹	946	45
Göteborg	5 205	14,8	24	2 094	6,6	6	6 700	

1) gäller distrikt Norr

2) gäller barn 0-7 år

Gårdsten har alltså fler platser/100 barn än kommungenomsnittet och Angered. (Flest antal platser/100 barn har centrala staden med hela 22,9.) Även vad gäller fritidshem och lekskolor ligger Gårdsten ganska bra till. Det verkliga behovet får man dock ej fram ens genom uppgifter om kö till daghem etc eftersom många föräldrar som önskar eller behöver plats ej är anmälda.

Förutom daghem finns i Gårdsten 12 st kommunala dagmammor.

För att få en riktigare bild av behovet av barnomsorg redovisas här även den kvinnliga förvärvsintensiteten samt hur stor andel barn som har förvärvsarbetande moder.

	kvinnliga för- värvsintens	barn till förv- arb moder, %
Gårdsten	51	51
Angered	51	50
Göteborg	55	58

Den kvinnliga förvärvsintensiteten varierar inte mycket inom kommunen, men Angered och Gårdsten ligger lägst, medan västra Hisingen har högsta intensiteten, 60. Där är också andelen barn med förvärvsarbetande moder högst, 61. I sammanhanget bör nämnas att just på Västra Hisingen finns en stor del av Göteborgs arbetsplatser medan Angered är dåligt försörjt med arbetsplatser.

Utbildning

I Gårdsten finns grundskolans lågstadium; 15 klasser, totalt 243 elever, och mellanstadium; 9 klasser, totalt 195 elever, medan högstadium saknas. Högstadiieleverna är en tilltagande åldersgrupp i stadsdelen. Idag finns 142 barn 13-15 år och 1983 beräknas de vara 365. De går i skola antingen i intilliggande stadsdelen Lövgärdet eller i Gamlestaden ca 12 km från Gårdsten. De långa bussresorna för högstadiieleverna anges ofta som orsak vid flyttning från området.

I tabellen nedan anges resurser och behovsantydande av variabler för skolsituationen.

	Resurser			Korttidsvikariat /klass vt -76
	kr/elev	antal vuxna/ 100 elever	yta/elev, m ²	
Gårdsten	5 688	8,4	8,9	1,1
Angered	6 375	8,9	9,6	1,0
Göteborg	6 251	9,1	9,4	0,7

	medelbetyg standardprov i svenska	elever i åk 9 som ej fortsätter i gym skolan, %	elever med psyk störningar, %	problemförekomst enl lärare probl/elev (1)
Gårdsten	2,3	62 (Lövgärde + Gårdsten)	6,4	3,8
Angered	2,5	39	4,1	2,9
Göteborg	3,0	25	2,8	1,7

1) avser under maj 1975 genomförd undersökning. Sammandrag av 25 variabler gällande kroppsfunction, psykisk funktion, social situation och arbetssituation

Som synes har Gårdsten något mindre resurser än genomsnittet för Angered och mycket mindre än Göteborg totalt. Detta är anmärkningsvärt med tanke på att Gårdsten har mer problem och störningar. Den höga andelen invandrarelever, ca 30 % gör att man satt in extra resurser här t ex i form av 4 st finskspråkiga klasser.

Såväl korttidsvikariat, psykiska störningar och problem hos elever, lågt betyg och tidigt avslutad skolgång förekommer i högre grad i Gårdsten än för Angered i genomsnitt, vilket i sin tur är mer än för kommunen som helhet.

Äldreomsorg

Angered har den klart högsta servicenivån i kommunen med 23 platser på ålderdoms- eller servicehem per 100 personer över 70 år. Genom den låga andelen pensionärer i Gårdsten, 4 %, kommer man här med 13 platser i servicehem upp i 10 platser/100 personer över 70 år, vilket är dubbelt mot kommunens genomsnitt.

Öppenvård

I Gårdsten finns enbart barnavårdscentral. Sjukvårdscentral och socialbyrå finns i Lövgärdet, tandpoliklinik, mödravårdscentral finns i Hjällbo.

Angered har kommunens största utbud av läkarvård men är det enda distrikt där privatläkare saknas. För tandvård gäller liknande förhållande - utbudet motsvarar kommungenomsnittet men endast 2 st privatpraktiserande tandläkare finns.

	Andel hushåll med soc hjälp %	Soc hjälp fall/100 inv	Socialbyrå, antal ärenden/100 inv barnavårds-	nykterhets-
Gårdsten	19	-	10,5	4,5
Angered	13	71,7	-	1,3
Göteborg	4	34,2	-	ca 0,6

Såväl andel hushåll med socialhjälp som antal ärenden på socialbyrå är högre för Gårdsten än för hela Angered och mycket högre än för kommunen totalt.

Bild 4.7
Barnavårdscentral i
Gårdsten

Kommersiell service

Gårdstens utbud av kommersiell service framgår av situationsplanen och tabell, där man också ser avståndet till det som saknas i området.

Kommentar: Utbudet av kommersiell service i Gårdsten är mycket litet och karaktäriseras av stagnation trots att befolkningsunderlaget växer något. Så har t ex en bankfilial stängt liksom flera butiker för barnkläder, textil resp blommor. Detta bortfall har inte ersatts av något annat.

En av de tre livsmedelsbutikerna i området är en servicebutik med senarelagt öppethållande och begränsat sortiment. Denna butik ligger i Gårdstens mindre, västra centrum där hela innehållset f n är servicebutik, frisersalong och barnavårdscentral.

En viktig orsak till det magra serviceutbudet är närheten till Angereds centrum, ca 3,5 km där det kommer att finnas ett massivt utbud av service. Tillkomsten av Angereds centrum kommer att innebära en utarmning av innehållset i bostadsområdena i Angered, och butikerna i centrum kommer inte att ligga på gångavstånd från något av bostadsområdena i Angered. Ytterligare uppgifter om Angereds Cent-

rum finns i kap 4.1 Angered i plan och verklighet.

Bild 4.8
Butik inrymd i
bostadslägenhet i
Gårdsten

Fritid

Det finns drygt 30 föreningar i Gårdsten, därav 14 politiska och 3 religiösa föreningar, 3 föreningar för sportaktiviteter och 6 för invandrare.

Kommentar: Antalet föreningar är alltså stort, men utbudet är ganska ensidigt och flera föreningar vänder sig främst till barn eller pensionärer. Reell frekvens av deltagande är svår att få fram eftersom samma person kan delta i flera aktiviteter. En gemenskapslokal i västra Gårdsten drivs av en boendeförening. Två byalag finns i området. Dessutom drivs sedan mitten av 1977 en textilverksstad av några konsthantverkare och gårdstensbor. Som nämnts under Fysisk miljö finns många iordningsställda banor för utomhusidrott. Lokaler för inomhusidrott saknas dock.

Grannskapsarbete och områdesgrupp

Hösten 1974 startade socialförvaltningen och fritidsförvaltningen uppsökande verksamhet i Gårdsten. Verksamheten övergick snart att bli grannskapsarbete med socialt förebyggande arbete. Syftet är att inom ett begränsat område få invånarna att ta del av och försöka påverka de problem man

upplever i området.

Hösten 1975 bildades på initiativ från grannskapsarbetarna en områdesgrupp i Gårdsten. Denna består av olika förvaltningsrepresentanter verksamma i stadsdelen samt av rep. för kyrkan, KFUM/K, bostadsbolagen, hyresgäströrelsen, byalagen och en del andra projekt som t ex vår forskargrupp. Sedan hösten 1976 utgör områdesgruppen i Gårdsten basen för ett av bostadssociala delegationens projekt för samverkan i bostadsområden. Som arbetsnamn för de båda Göteborgsprojekten har använts SAMBA. En områdessekreterare anställdes på halvtid och 100 000 kr ställdes till förfogande för insatser av försökskaraktär i stadsdelen. En ledningsgrupp bildades också bestående av distriktschefer för resp förvaltningar, bostadsföretag etc.

Områdesgruppens mål är

att förbättra kommunikationen och informationen mellan boende, anställda och beslutsfattare

att väcka och utarbeta förslag till hur den fysiska och sociala miljön kan förbättras

att utöva påverkan på beslutsfattare och fungera som remissinstans

att stödja föreningslivet

att sammanställa beskrivningar av bostadsområdets utveckling

Några av de arbetsuppgifter man hittills haft gäller invandrarna, högstadieskola, "dalen" mitt i Gårdsten och hemarbetande föräldrar.

Arbete

Arbetsstillfällena
i Gårdsten

Antalet arbetsstillfällena i Gårdsten är lågt, 375 st 1977, till en förvärvsarbetande befolkning på 1870. Teoretiskt sett finns det alltså möjlighet för 20 % av den arbetande befolkningen att få sin utkomst i området. I realiteten är det mycket färre; 1975 hade bara 12 % av de arbetande Gårdstensborna sin arbetsplats inom hela Angered.

	förvärvsarb. nattbef. (1)	förvärvsarb. dagbef. (2)	förv. intens. hela bef.	förv. intens. kvinnor
Gårdsten	1 870	341	64	51
Angered	12 300	4 256	64	57
Göteborg	213 514	244 721	68	56

1) dvs i området mantalsskriven befolkning som har förvärvsarbete

2) dvs antal i området sysselsatta = antal arbetsstillfällena

	förvärvsarb. fördelning på näringsgrenar %		arbetsplatsernas fördelning på näringsgrenar	
	prod (1)	service (2)	prod (1)	service (2)
Gårdsten	48	52	5	95
Angered	43	57		
Göteborg	34	66	35	65

1) *Tillverknings- och byggnadsind*

2) *Handel, samfärdsel, tjänster*

Kommentar: För hela Göteborgs kommun överensstämmer fördelningen på näringsgrenar nästan exakt för arbetstillfällena och arbetande boende. För Gårdsten gäller att de arbetstillfällena som finns i området inte alls överensstämmer med befolkningens sysselsättning. 95 % av Gårdstens arbetstillfällena finns inom servicesektorn medan bara hälften av den förvärvsarbetande befolkningen arbetar inom denna sektor. Ett förhållande som ytterligare minskar möjligheten att arbeta i sitt bostadsområde.

Redovisning av arbetsplatserna i Gårdsten och antal arbetstillfällena på varje arbetsplats finns i bilaga I, tabell 17. Övriga uppgifter om förvärvsarbete, se bilaga I, tabeller 12-16. För Angered-Bergum totalt gäller att skillnaden mellan förvärvsarbetande dag- och nattbefolkning, d v s arbetstillfällena och förvärvsarbetande boende, inte är så stor som för Gårdsten, 35 % av Angered's arbetande befolkning skulle kunna arbeta inom området.

Förvärvsintensitet

Förvärvsintensiteten för hela befolkningen i Gårdsten motsvarar genomsnittet för Angered totalt och denna är lägre än för kommunen. Den kvinnliga förvärvsintensiteten är lägst i kommunen för Angered. Gårdsten ligger även här på genomsnittet för Angered (51). Högst kvinnlig förvärvsintensitet i kommunen återfinns i Västra Hisingen (56); ett område med många arbetstillfällena. Även andelen barn med förvärvsarbetande moder är högst i Västra Hisingen (61) och betydligt lägre i Angered (59) än för kommunen i snitt (58). (Siffrorna är indextal från 1975.)

Gårdstensbornas
arbetsplatserArbetsplatser för förvärvsarbetande boende i
Gårdsten 1975, stadsområden (förvärvsarbete 20
tim eller mer/vecka)

Stadsområde	Antal förvärvs- arbetande	%
1. Centrala staden	291	17
2. Södra stadsdelarna	74	4
3. Majorna-Kungsladugård	29	2
4. Bagaregården-Lunden	72	4
5. Östra stadsdelarna	57	3
6. Högsbo-Järnbrott	41	2
7. Tynnered-Näset	10	0,6
8. Älvsborg	4	0,3
9. Torslanda-Björlanda	269	15
10. Biskopsgården	18	1
11. Centrala Hisingen	177	10
12. Säve-Tuve-Rödbo	21	1
13. Backa-Kärra	61	4
14. Gamlestaden-Utby	116	7
15. Kortedala-Bergsjön	23	1
16. Angered-Bergum	218	12,4
17. Askim	4	0,3
18. Styrso	1	-
Övrigt och växlande	<u>43</u>	<u>2,4</u>
Summa Göteborg	1 530	87
Övriga kommuner	<u>230</u>	<u>13</u>
Summa	1 760	100

Kommentar: Centrala staden är det stadsområde där flest gårdstensbor arbetar. Dessa har alltså 3 mils resväg per dag till sitt arbete. På Hisingen (stadsområde 9, 10, 11, 12 och 13) arbetar 31 % av gårdstensborna. För en del av dessa kommer den nya bron över Göta älv att väsentligt förkorta arbetsresorna.

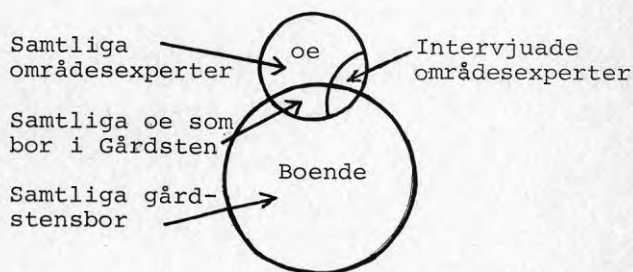

5

INTERVJUER MED OMRÅDESEXPERTER

5.1 METODBESKRIVNING

Ett bostadsområde innehåller ett antal människor med varierande grad av personlig kontakt med de boende i området. Det är t ex lärare, föreningsfunktionärer, fastighetsskötare, affärsbiträden, prsonal inom social- och fritidsförvaltning. Var och en har viktig kunskap om bostadsområdet och de utgör ett nyanserat och varierat kontaktnät i området. Det är till denna grupp av nyckelpersoner eller områdesexperter som vi har riktat våra intervjuer. Att vara s k områdesexpert innebär inte att man behöver bo i stadsdelen utan endast att man har en viss funktion i området. Fast en del bor ju där också. Schematiskt kan förhållandet mellan de olika populationerna uttryckas så här.

Representativitet

Urvalet av områdesexperterna från de olika verksamhetsområdena gjordes så att det i möjligaste mån skulle vara proportionellt. Emellertid uppstod en viss förskjutning så att skolan blev något överrepresenterad medan socialförvaltningen i viss mån blev underrepresenterad. Orsaken till detta var att vi ville täcka av så många funktioner som möjligt inom förvaltningarna och eftersom antalet funktioner inom skolan är större än inom socialförvaltningen resulterade det i den uppkomna förskjutningen.

Det är viktigt att betona att intervjuerna med områdesexperterna inte har för avsikt att mäta deras personliga uppfattning om området utan att de så att säga uttalar sig å de boendes vägnar.

Metoden är därför av indirekt natur, men genom att områdesexperterna tillsammans har stor kontaktyta med områdets invånare blir den erhållna bilden relativt heltäckande. En stor fördel med denna metod är att vi i vår efterstudie kan intervjua personer som befinner sig i samma funktioner som vi inriktat oss på i denna förstudie. Detta underlättar en jämförelse av resultaten.

En annan fördel är att de personer som vi har intervjuat har visat stort engagemang och intresse för området och dess företeelser just genom att de är verksamma där. Det har avspeglats i en hög svarsfrekvens trots ett omfattande intervjuformulär. Risken är annars att om man går ut med ett stort antal enkäter direkt till de boende så blir bortfallet stort. Erfarenheter från sådana undersökningar har visat detta.

Nackdelen med metoden är att den just är indirekt vilket betyder att vi inte kan påstå att det är de boendes uppfattning, som kommer till uttryck. Det enda vi med säkerhet kan påstå är att de utvalda områdesexperterna anser att de boende har den och den uppfattningen. På så vis finns risken att den indirekta metoden ger utrymme för stereotypier och invanda föreställningar. En annan nackdel är att vi förmodligen gått miste om de "tysta" i området d v s de människor som inte har någon kontakt med någon områdesexpert.

Som framgår av ovanstående kan vi inte göra anspråk på att med hjälp av enbart denna metod ge en helt riktig beskrivning av Gårdstens sociala klimat. Men huvudsyftet med beskrivningen är inte att ge en fullständigt objektiv bild av området utan att beskrivningen skall ligga som underlag för en liknande undersökning längre fram.

Gårdsten - ett "sönderforskat" område

En orsak till valet av metoden med områdesexperter

var det motstånd bostadsförvaltarna visade mot vår ursprungliga idé med direktintervjuer. Man ansåg att stämplingen av Gårdsten som ett svårt område medfört alltför många, för de boende besvärande intervjuer.

Intervjuerna

Intervjuerna har skett utifrån ett strukturerat intervjuformulär som dels innehåller frågor med bundna svarsalternativ och dels öppna frågor. Frågorna med bundna svarsalternativ är kvantifierbara. D v s svarsalternativen är i allmänhet fyra och de rör sig i en skala från mycket negativt till mycket positivt. Formuläret är i stort sett utformat på följande sätt.

Vi har använt oss av vissa återkommande bakgrundsvariabler hela formuläret igenom. Dessa avser inte områdesexperterna utan de boende för vilka områdesexperterna "för talan". Bakgrundsvariablerna är:

Ålder
Kön
Civilstånd
Förvärvsarbete
Invandrare

Dessutom har den övergripande frågeställningen "hur det är att leva i Gårdsten" strukturerats upp i mer specifika frågeställningar. Intervjuformuläret är därigenom uppdelat i olika frågeområden som i huvudsak behandlar:

Trivseln i stort
Fysiska miljön
Fysiologiska behov
Trygghetsbehov
Sociala behov
Behov av uppskattning och prestige
Behov av maximalutveckling
Arbete
Fritid
Organisatorisk miljö

Intervjumetodik

Intervjuerna med områdesexperterna utfördes huvudsakligen under perioden oktober 1977 t o m januari 1978. Per telefon avtalades tid för ett första möte med varje områdesexpert varvid syftet med vårt projekt förklarades. Samtidigt överlämnades det strukturerade intervjuformuläret som vi tillsammans gick igenom. Vid detta första möte betonade vi särskilt, att intervjupersonerna inte skulle känna sig tvingade att besvara alla frågor, eftersom han/hon rimligtvis inte kan veta allt om allting. Den bakomliggande tanken var att genom att många vet en del om olika företeelser inom speciella områden, så skulle vi ändå få en relativt heltäckande och nyanserad bild av området. Vid detta första möte avtalades tid för ett nytt sammanträff-

ande, i allmänhet en eller två veckor senare, varvid områdesexperterna besvarade frågorna tills det andra mötet. Under detta andra möte diskuterade vi på nytt igenom frågorna och svaren för att eventuella oklarheter skulle redas ut.

Bearbetning

Slutligen bearbetades materialet, dels genom att de kvantifierbara delarna databehandlades och dels genom att de frågor med öppna svarsalternativ sammanställdes manuellt.

5.2 OMRÅDESEXPERTERNAS FÖRDELNING PÅ VERKSAMHETSOMRÅDEN

Sammanlagt kontaktade vi 88 områdesexperter, vilka var fördelade på följande verksamhetsområden:

Förskola	6
LM-skola	14
Barnvårdscentralen	3
Barn- och ungdoms- psykiatriska kliniken	1
Fritidsförvaltning	4
Socialförvaltning	5
Kyrkor	4
Kommersiell service	17
Kommunal service	2
Kommunikation	1
Ordningsmakt	2
Bostadsföretag	12
Föreningar	16
Lokal tidning	1
Totalt	88

Urvalet av områdesexperter skedde på följande sätt. Vi gjorde en inventering av alla verksamheter i Gårdsten. Därefter gjorde vi upp en lista på de områdesexperter inom respektive verksamhet som vi borde intervjua. Här försökte vi då få områdesexperter representerade, dels från olika nivåer och dels från olika funktioner inom verksamheten. Eftersom det är viktigt att få med områdesexperter från "olika håll" då de kommer i kontakt med olika boendegrupper. Så att så många boendegrupper som möjligt blir representerade. Genom denna arbetsgång kom vi fram till att vi skulle kontakta 88 områdesexperter för att få ett så heltäckande intervju-material som möjligt. Och därmed en nyanserad och komplett bild av det sociala klimatet.

Av dessa 88 områdesexperter ville 9 inte svara. Motiveringen var i allmänhet att de inte ansåg sig ha tillräckligt med kunskaper om stadsdelen för att kunna besvara frågorna. Flera av dem hade också nyligen kommit i kontakt med området. Bortfallet

grupperade sig enligt följande:

Barnavårdscentralen	1
Socialförvaltning	1
Kommersiell service	2
Bostadsföretag	3
Föreningar	1
Lokal tidning	1
	<hr/>
Totalt	9

Bortfallet stannade därmed vid 10 %, vilket får anses vara lågt. Det framgår också att bortfallet fördelar sig över flera verksamhetsområden. Det innebär att detta bortfall inte i någon högre grad har påverkat slutresultatet.

De intervjuade områdesexperterna fördelar sig på funktioner och verksamhetsområden enligt följande:

<u>Förskola</u>		<u>Polis</u>	1
Förskola	4	<u>Barn- och ungdoms- psykiatriska klin.</u>	
Föreståndare	2		
<u>Skola</u>		Psykolog	4
Lågstadielärare	1	<u>Fritidsförvaltning</u>	
Mellanstadielärare	1	Fackkonsulent	1
Tillsynslärare	2	Fackledare	1
Speciallärare	1	Fritidsledare	2
Rektor	1		
Skolsköterska	1	<u>Socialförvaltning</u>	
Psykolog	1	Kanslist	1
Husmor	2	Grannskapsarbetare	1
Vaktmästare	1	Socialassistent	1
Klassförälder	2	Invandrassistent	1
Hem & Skola	1		
<u>Barnavårdscentral</u>		<u>Kyrkor</u>	
Sjuksköterska	1	Expeditionspers.	1
Socialassistent	1	Präst	1
		Frikyrka	2
<u>Kommersiell service</u>	15		
<u>Kommunal service</u>		<u>Vaktbolag</u>	
Post	1	Väktare	1
Bibliotek	1		
<u>Kommunikation</u>		<u>Bostadsföretag</u>	
Busschaufför	1	Fastighetsförvalt.	4
		Fastighetsskötare	3
<u>Föreningar</u>	15	Städpersonal	2

Totalt: 79 områdesexperter

5.3 RESULTAT

Redovisning av resultaten har skett på tre olika sätt:

1. Jämförelse mellan olika boendekategorier med avseende på frågeområden.

Boendekategorier

Ålder
Kön
Civilstånd
Förvärsarbete
Invandrare

Frågeområden

Trivseln i stort
Fysiska miljön
Fysiologiska behov
Trygghetsbehov
Sociala behov
Behov av uppskattning och prestige
Behov av maximalutveckling
Arbete
Fritid
Organisatorisk miljö

Genom att bearbeta och redovisa materialet på detta sätt har vi fått fram de skillnader och likheter som områdesexperterna anser föreligga mellan de olika boendekategorierna inom de olika frågeområdena (kapitel 5.3.1)

2. Resultatjämförelse mellan områdesexperter som bor i Gårdsten och de som inte gör det.

Den bakomliggande tanken var att det vore viktigt att få veta om och i vilken utstäckning områdesexperternas uppfattning påverkas av om de är gårdstensbor eller ej (kapitel 5.3.2)

3. Genom Q-faktoranalys.

Q-faktoranalys innebär en statistisk gruppering av områdesexperterna utifrån deras svar. Motivet till denna bearbetningsmetod var att vi ansåg det vara intressant att se huruvida områdesexperterna grupperade sig med avseende på olika grad av positiv respektive negativ inställning till området. Och om dessa olika grupper var kopplade till olika funktioner och verksamhetsområden (kapitel 5.3.3).

5.3.1 JÄMFÖRELSE MELLAN OLIKA BOENDEKATEGORIER MED AVSEENDE PÅ OLIKA FRÅGEOMRÅDEN

I vår undersökning har vi bitt områdesexperterna att ge sin syn på de boendes attityder till olika företeelser utifrån olika ålderskategorier. De boende har delats upp i olika åldersgrupper vilka är:

Förskolebarn
Låg- och mellanstadieelever
Tonåringar
Vuxna i mellanåldrar
Pensionärer

Genom att i materialbearbetningen slå samman de olika åldersgruppernas svarsmedelvärden har vi fått fram ett "totalmedelvärde" för varje fråga. Detta totalmedelvärde speglar då det sociala klimatet i Gårdsten i olika avseenden oberoende av boendekategori (bilaga II, tab. 1). Skillnaden mellan de olika åldersgrupperna framgår av bilaga II, tab. 2-7.

Vidare har områdesexperterna besvarat de olika frågorna utifrån könsskillnader, civilstånd, förvärvsarbete respektive icke förvärvsarbete samt ur invandrarnas perspektiv. Dessa resultat framgår av bilaga II, tab. 8-11.

Anmärkningar

Områdesexperterna betecknas fortsättningsvis med förkortningen oe. I redovisningen anger de siffror som är satta inom parentes efter respektive boendekategori, den procentuella andelen av områdesexperterna som avgivit positivt svar. Med positivt menas att man svarat "bra" eller "mycket bra" respektive "rätt stor" eller "stor" (beroende på frågans utformning).

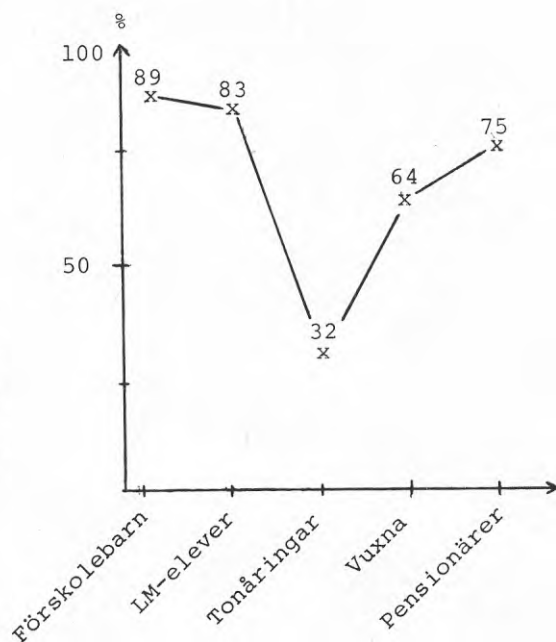
De citat som redovisas är hämtade direkt ur intervjuformulären. Antingen från de öppna frågorna eller från spontana synpunkter i marginalen. Urvalet av citaten har gjorts så att dessa innehållsmässigt något så när stämmer överens med de erhållna resultaten. Avsikten var att i någon mån komplettera hårddataredovisningen med lite mera personliga synpunkter från områdesexperterna. Utan någon som helst ambition att citaten skulle vara allmängiltiga.

Trivseln i stort

På frågan "Hur tror du att människorna trivs i området i stort?" framkommer det att oe anser att de boende i allmänhet trivs relativt bra.

När det gäller oe:s uppfattning om de olika åldersgruppernas allmänna trivsel i området framgår skillnaderna av figur 5.1. Enligt figuren trivs förskolebarn och LM-elever bäst i området medan tonåringarna är den åldersgrupp som klart ligger sämst till. Vuxna intar ett mellanläge och pensionärerna anses trivas relativt bra.

Figur 5.1.
Procentuell andel av
de som svarat "bra"
eller "mycket bra" på
frågan: "Hur tror du
att människorna trivs
i området i stort?"

När det gäller skillnader mellan könen är uppfattningen bland de att männen (73) trivs något bättre än kvinnorna (58). En markant differens i trivsel visar sig i variabeln civilstånd där de ensamstående (35) i betydande grad anses trivas sämre än de sammanboende (86). Är man förvärvsarbetande (73) är sannolikheten högre att man trivs än om man inte är det (45). Uppfattningen är vidare att invandrarna inte skiljer sig från områdets invånare generellt sett när det gäller trivseln i stort.

Citat

"De som rotat sig trivs bra. Mindre barn inte så påverkade av utemiljön". (Förskoleföreståndare)

"Tonåringar har problem, saknar sysselsättning". (Fastighetsförvaltare)

FYSISK MILJÖ

Lägenheter

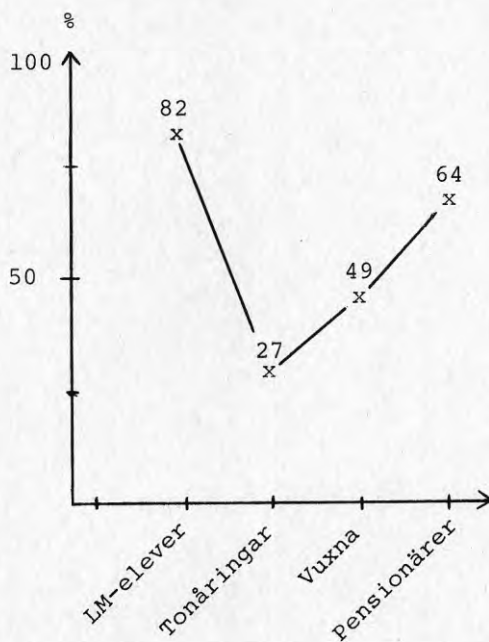
Fråga: "Hur tror du att de boende trivs med sina lägenheter?" Enligt de trivs områdets invånare mycket bra med sina lägenheter. Och det gäller oavsett vilken boendekategori man tillhör. Den procentuella andelen positiva svar varierar mellan

93 och 100 procent där männen och pensionärerna representerar den lägre siffran medan den högre gäller barnfamiljer och sammanboende. Hyresgästerna anses alltså överlag vara mycket nöjda med lägenheterna.

Yttre miljö

Genomsnittsbilden som framkommer ur o:s svar visar att trivseln med den yttre miljön är vare sig positiv eller negativ. Om man däremot ser på resultaten ur de olika åldersgruppernas perspektiv visar sig betydande skillnader.

Figur 5.2.
Procentuell andel av o:s svarat "bra" eller "mycket bra" på frågan: "Hur tror du att befolkningen i allmänhet trivs med den yttre miljön och dess funktion?"

Det framgår klart att LM-eleverna anses trivas mycket bra med den yttre miljön till skillnad från tonåringarna som uppenbarligen har en mycket negativ attityd. De vuxna i mellanåldrarna är mer neutrala och pensionärerna ganska nöjda. En viss skillnad visar sig när det gäller könsvariabeln. Männen (71) är mer nöjda än kvinnorna (54).

På frågan om det föreligger några skillnader mellan olika delar av området framkommer det att ca 75 % av o:s anser att så är fallet. Orsaken till detta är de tre olika bostadsföretagens utformning av den fysiska miljön och det gäller framför allt gårdarna. Göteborgshems och Gebeas områden framställs

som bäst. Vidare upplevs höghusen som mindre trivsamma än låghusen. Det nära avståndet till Gårdstens centrum med dess service spelar dock en viss roll i positivt avseende.

*Bild 5.1
Gårdsbild från Gebeas område ...*

*Bild 5.2
Och från Göteborgshems ...*

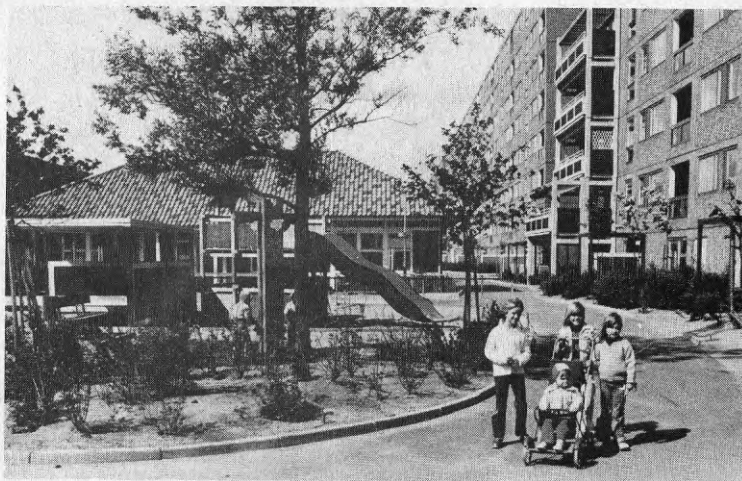

Bild 5.3
Och slutligen från Bostadsbolagets område.

Citat

"Befolkningen från låghusen trivs bättre med den yttre miljön. Upplever inte sina hus som något ofantligt. Föräldrar till småbarn har lättare att släppa ut sina barn själva om de bor i låghus". (Lågstadie lärare)

"Gebea är 'grönare' och har fler och bättre lekplatser. Göteborgshems hus är lägre - bra! Bostadsbolaget sämre (höga hus), men blir bättre i och med pågående miljöförbättringar." (Socialbyråassistent)

"Göteborgshem, Gebea bäst, Bostadsbolaget pest. Bevis: Många flyttar till Göteborgshem från Bostadsbolaget. Skulle själv aldrig kunna tänka mig att bo i Bostadsbolagets område. Göteborgshem har lägre och vackrare hus och mer varierad bebyggelse. Mindre trappuppgångar - mer personligt." (Städerska)

"Västra Gårdsten (Göteborgshem) är klart sämre. Ingenting har gjorts för att förbättra ytermiljön (för mycket asfalt). Höghus och låghus ligger alldeles för nära inpå varandra." (Butiksinnehavare)

Kollektiva kommunikationer

Fråga: "Vad anser gårdstensborna om de kollektiva kommunikationerna?"

Generellt sett verkar de boende vara missnöjda med de kollektiva kommunikationerna sätt att fungera. Tonåringar (20), vuxna (23) och pensionärer (27) anses av oe vara mest missnöjda medan LM-elever synes ha en mer positiv inställning (58). En mindre skillnad mellan könen föreligger där männen (33) intar en mer positiv hållning jämfört med kvinnor-

na (28). Ingen skillnad framkom mellan förvärvs-
arbetande och ej förvärvsarbetande.

Citat

"Busslinjen går bara åt ett håll." (Förskoleföreståndare)

"På kvällen kan man inte åka direkt Gårdsten - Lövgärdet."
(Socialassistent)"

"Kommunikationerna mycket bra därför att samtrafik finnes
med linje 8 och linje 77 Gårdsten, Lövgärdet, Rannebergen.
Finns också snabbuss samt "arbetsbussar" till och från
Hisingen." (Busschaufför)

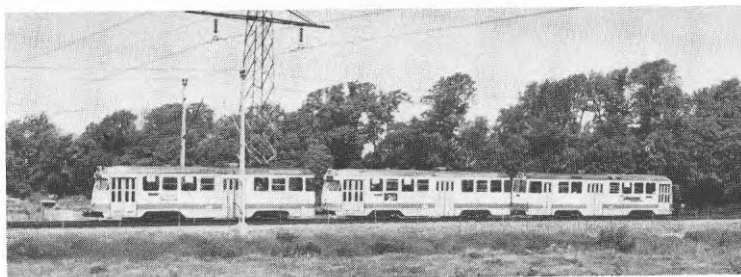

Bild 5.4

De flesta tycker att det går långsamt att åka kollektivt...

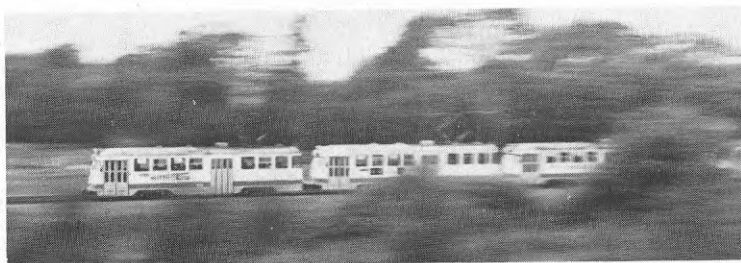

Bild 5.5

... medan en del tycker att det går fort.

85 % av de som tror att de boende skaffar sig bil
på grund av långa arbetsresor eller på grund av dåliga och in-
vecklade kollektiva förbindelser.

Citat

"Man skaffar sig bil därför att det tar för lång tid att
komma till arbetsplatsen. Och om man vill åka till stan och
handla är det för tungt att åka buss." (Försäljare)

"Det är en nödvändighet med bil för många eftersom det inte
finns mycket affärer i Gårdsten och på grund av att många har
arbetsplatser i stan." (Föreningsledare)

"Tror inte många skaffar sig bil då det finns snabbussar".
(Fastighetsförvaltare)

Kommersiell service

"Vad anser de boende om den kommersiella servicen i området?"

Den kommersiella servicen anses överlag som mycket dålig. Endast drygt 20 % av oe anser att de boende är nöjda i detta avseende och det oberoende av om de boende är förvärvsarbetande eller inte eller om man arbetar i skift. De serviceverksamheter som saknas mest är enligt oe (siffrorna anger absoluta tal):

Bank	54 st
Apotek	26 st
Kafé, pub, bar	} 10-12 st
Färghandel	
Ekipering	
Sim- och idrottshall	
Försäkringskassa	} 6-8 st
Högstadieskola	
Restaurang	
Skoaffär	
Läkare/tandläkare	} 4-5 st
Biograf	
Systembolag	

Några citat av oe på frågan om de boende saknar några slags serviceverksamheter:

"Ja, allt de har blivit lovade. Och allt de har tagit bort. Bank, småaffärer." (Tillsynslärare)

"Ja, de saknar allt förutom post och livsmedelsaffärer." (Psykolog)

"Det flesta som saknas kommer inom kort i Angered centrum." (Fastighetsförvaltare)

Kommentar

Att en bank saknas i så hög utsträckning beror troligen på att en sådan har varit etablerad i Gärdsten men som för några år sedan flyttade till Lövgärdet. Uppenbarligen känns avsaknaden större för en verksamhet som varit etablerad och sedan tagits bort än om den inte alls funnits till. I våra kontakter med områdets invånare vet vi att efterfrågan på högstadieskola är väldigt hög. Det kan därför synas märkligt att den prioriteras så lågt i ovanstående resultatredovising, men det beror på att frågan om högstadieskolan egentligen inte hör hemma inom detta område som i första hand avser den kommersiella servicen. Att högstadieskolan har kommit med här bekräftar därmed ytterligare hur efterlängtdad den är.

Bild 5.6
Den tomma banklokalen.

Träffpunkter

På frågan om oe anser att det finns tillräckligt med träffpunkter för de boende svarade 63 % negativt. När de ombads att precisera vad en träffpunkt är framkom skilda definitioner. Utfallet blev enligt följande tabell där siffrorna anger frekvensen:

Pub, kafé, restaurang	22
Organiserad föreningsverksamhet	17
Bio, teater	14
Fritidsgårdar	12
Kvarterslokaler	7
Idrotts- och motionsanläggning	6
Dansställe	6
Kyrkor	4
Butiker	} < 3
Torgcentra	
Hobbylokaler	
Bastu	
Tvättstugor	
Bingo	

Citat

"Det finns kanske hus på gårdarna där man kan träffas men jag tror att många drar sig för att uppsöka dessa. Jag tror inte folk tar spontan kontakt med varandra eftersom boendet inte inbjuder till det. Man träffas t ex inte i trädgårdar."
(Mellanstadslärare)

"Lokaler finns men dom utnyttjas inte. Fordras eldsjälar för att hålla verksamheter igång. Nu har ju folk TV att titta på. Vore bättre om det fanns central träffpunkt i Dalen då de olika områdenas befolkning skulle komma i kontakt med var-

andra." (Fastighetsförvaltare)

"Finns lokaler men tror inte att de kan utnyttjas för alla beroende på om de arbetar utanför området eller ej. Arbetare har lång resväg vilket också betyder sen hemkomst." (Lågstadie lärare)

Trafikmiljön

Trafikmiljön upplevs generellt som mycket bra oavsett vilken åldersgrupp de boende tillhör. Cirka 90 % av oe anser att de boende är nöjda med stadsdelen i detta avseende.

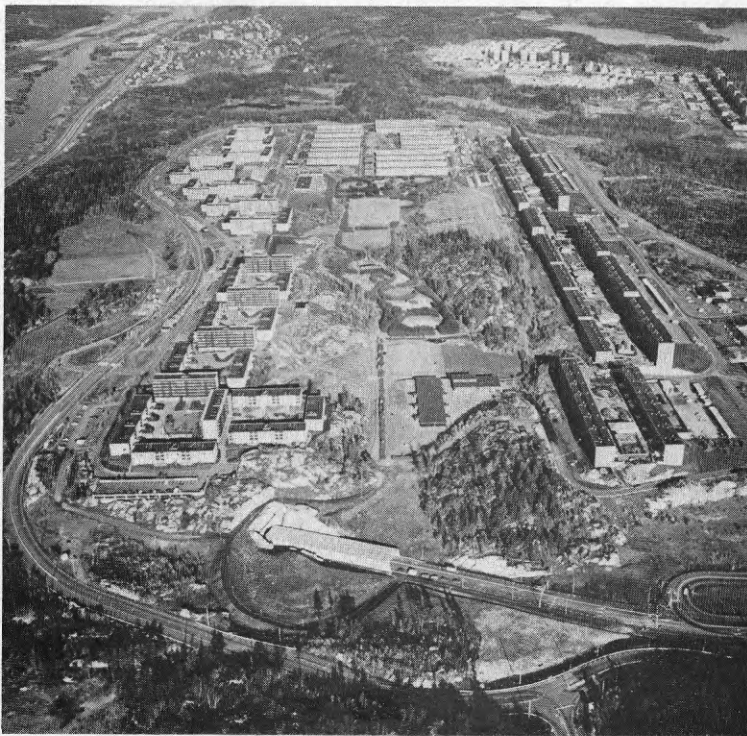

Bild 5.7

Flygfoto över Gårdsten som visar trafiksepareringen. Bilvägar och parkeringsplatser ligger på utsidan av bostadsområdet. (Foto: Stadsbyggnadskontoret)

Renhållning och skötsel av hus och gårdar

Knappt två tredjedelar av oe (64 %) anser att områdets invånare är nöjda med skötseln av den fysiska miljön d v s hus och gårdar.

Citat

"Bättring har skett. Trots att en viss negativitet finns kvar beroende på förströelsemanin som finns hos vissa och som kanske inte hinner rättas till med en gång." (Lågstadie lärare)

"Bostadsföretagen i Gårdsten sköter skötsel och renhållning föredömligt. En del av området (vissa hus) är starkt nedslitna och vandaliserade av hyresgästerna." (Skolsköterska)

"Det klagas överallt, men klagomålen minskar. Folk anser att man kan skräpa ner hur mycket som helst när de betalar för städning." (Städerska)

"Visst klagar de boende, det gör de ju alltid. Föräldrarna försvarar sina barn om de gör skadegörelse och ber dom som påpekar detta dra åt skogen." (Fastighetsskötare)

Dalen

"Vad tror du att de boende tycker om Dalen som den är idag?"

Oe:s svar på denna fråga visar att de anser att de boende är missnöjda med Dalens utformning och funktion. 79 % av oe gav en negativ bild. Uppfattningen är bl a att Dalen är ett ödsligt tillhåll som skrämmer de boende och då framför allt på kvällstid. Detta på grund av rädsla för överfall från "skumma typer". Vidare upplevs Dalen som funktionslös och dåligt utnyttjad för olika verksamheter. Den ses också som en "gräns", som genom sin storlek isolerar de olika områdena i Gårdsten från varandra.

Det som upplevs som positivt med Dalen är att den är vacker och fungerar som ett strövområde som också i viss mån kan utnyttjas för olika idrottsverksamheter.

Bild 5.8
Utsikt över Dalen. I bakgrunden syns Gebeas hus till vänster och Bostadsbolagets till höger. De höga husen längst bak till vänster ligger i Lövgärdet.

Av önskade förändringar är det framför allt att Dalen i högre utsträckning borde användas till motions- och idrottsverksamhet (idrottshus, ute- och innebassäng, skridskobana, ishall, friidrottsanläggning). Vidare är en högstadieskola mycket önskad. Andra verksamheter som föreslås är odlingslotter, dansbana, plaskdamm, minigolf, arbetsplatser, cafeteria, torghandel, kiosk, allaktivitetshus m.m. Dessutom framkommer det att många vill ha bort pilbuskarna och att Dalen borde vara bättre belyst.

Citat

"Isolerar de boende i respektive område från varandra. Nånga är rädda för Dalen. Ingen vill gå där kvällstid när mörkret faller på. Dessutom rädsla för lösa hundar." (Skolsköterska)

"Det finns de som tycker det är skönt med den stora ytan. På kvällen vågar inte många gå över Dalen av rädsla för överfall. Inget liv i Dalen, ödsligt, värst under den mörka årstiden. De spänstiga typerna gillar Dalen. De boende kräver att få det som planerades; högstadieskola, idrottshall. Bort med pilbuskarna - folk är rädda att fula gubbar eller tonårgång gömmer sig bakom dem." (Crannkapsarbetare)

"Inte fullbordad. Inte genomtänkt. Enda fördelen är att den är bilfri. Bort med de höga buskarna så man ser vad som finns där. Det kunde också finnas minigolf eller liknande där både föräldrar och barn kunde vara. Som det nu är blir det bara de aktiva som utnyttjar tennisbanan eller fotbollsplanen. På kvällarna är det alldeles för mörkt och skumt. Det blir tillhåll för ungar som sniffar och gör sånt som inte skall uppdagas. Där kunde finnas en utescen som man sedan följde upp med olika teatergrupper och dylikt." (Klassförälder)

"Det är den bästa delen av bostadsområdet." (Föreningsfunktionär)

FYSIOLOGISKA BEHOV

Möjlighet till vila

Gårdstensborna har stora möjligheter till ostörd vila i området enligt oe. 85 % av dem anser att så är fallet.

Citat

"För fyra år sedan hörde man allt som oftast att det var bråkigt och stökigt men nu hör man det sällan och 95 % av de boende som man talar med i sin dagliga gärning säger att det är så lugnt och skönt i Cårdsten nu för tiden." (Busschaufför)

"Dåligt för gamla och sjuka. Alldeles för många hundar som ej sköts rätt utan lämnas ensamma att yla i tåntals." (Axfärsinnehavare)

"Bra möjligheter, men lyhörda lägenheter." (Socialbyråkanslist)

Luft

Nästan samtliga oe (94) anser att de boende uppskattar den rena luften men att detta förhållande inte har någon avgörande betydelse för om man flyttar till Gårdsten eller ej. Många tycker dock att det blåser för mycket.

Motionsmöjligheter

De boendes möjligheter till motion inom området anses av oe vara tillfredsställande och det gäller oavsett ålder, kön och om man är förvärvsarbetande eller inte. Mellan 80 och 90 % av oe har uttryckt att de boende är nöjda i detta avseende. Med motion menas här i första hand verksamhet som kan utövas utan tillgång till speciella lokaler och anläggningar som t ex löpning, skidåkning och promenader.

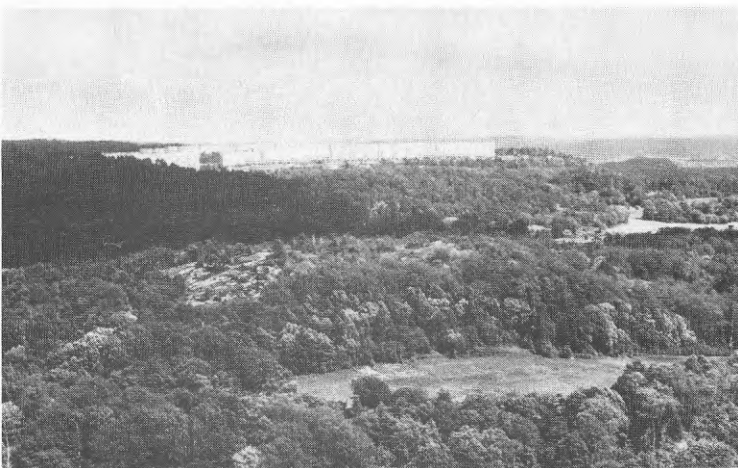

Bild 5.9

Naturen runt omkring Gårdsten erbjuder rika möjligheter till motion och friluftsliv. Huslängorna som syns tillhör Rannebergen.

TRYGGHETSBEHOV

Bråk, oroligheter och rädslo

På frågan om det är mycket bråk och oroligheter i området svarade 34 % av oe att så är fallet. Men uppfattningen är också att det inte är värre än i andra stadsdelar och det bråk som förekommer sker mest i lägenheterna.

Vidare anser 70 % av oe att de boende är rädda för att bli utsatta för våld. Och det gäller då mest barn som är rädda att bli mobbade och äldre personer. Rädslan är också avhängig tid och plats. Exempelvis är man rädd att på kvällstid vistas i Dalen. En del av oe anser att rädslan är obefogad men att diverse tidningsartiklar har målat upp en negativ

bild av området i detta avseende, som inte alls motsvarar verkligheten.

Citat

"Området är ovanligt stillsamt." (Fritidskonsulent)

"Många vågar inte handla i de butiker som finns p g a oroligheter utanför butikerna." (Lågstadie lärare)

"Märks inte mycket av bråk på dagarna. Inte mer än på andra ställen. De flesta är hyggliga människor." (Förskoleföreståndare)

"Mycket bråk. Lägenhetsbråk. Trassliga familjesituationer. Misshandel. Vräkta människor. Flyttar mycket. Rädsla för Dalen." (Socialassistent)

En stor del av oe (85 %) tror att de hundar som springer lösa skrämmer människorna. Och det gäller då framför allt stora hundar med dålig disciplin som folk med sociala problem är ägare till. De av oe (15) som anser att hundarna inte utgör något större oroselement menar att det inte förekommer så mycket lösa hundar. De anser vidare att om hundarna skrämmer vissa människor så beror det på att dessa människor av olika anledningar har en för högt utvecklad hundrädsla som inte är befogad.

Citat

"Många alkoholskadade håller sig med stora schäferhundar som springer lösa." (Affärsinnehavare)

"Ser inte mycket lösa hundar. Inte hört att folk klagat på det mer än när dom skiter i sandlådan." (Grannskapsarbetare)

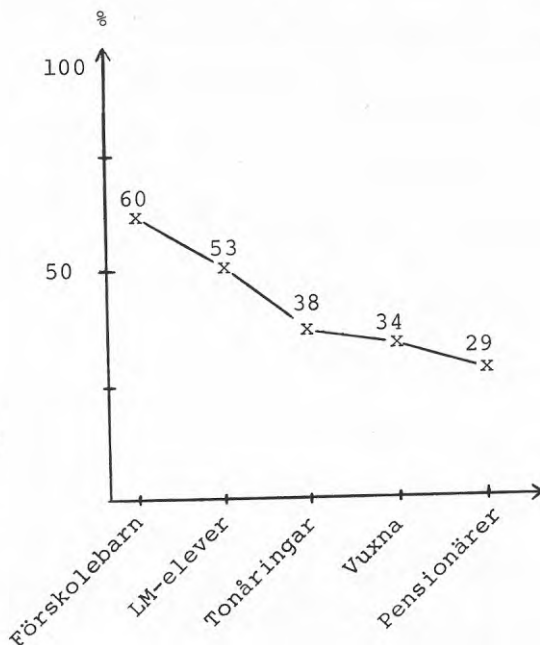
"En del av de vuxna törs inte gå ut. Vi mammor törs inte släppa ut en del av våra barn." (Byalagsrepresentant)

Social trygghet

Gårdstensbornas möjligheter att känna sig trygga i socialt avseende anses av oe som dåliga. Med social trygghet menas då i första hand om de boende upplever trygghet ihop med områdets invånare i stort. Och trygghetsupplevelsen är i hög grad sammankopplad med i vilken ålder man befinner sig. Vilket visar sig i figur 5.3. En klar tendens gör sig gällande. I och med stigande ålder tilltar den sociala otryggheten.

Oe anser vidare att männen (43) upplever större trygghet i omgivningen än kvinnorna (24). En skillnad framkommer också i variabeln civilstånd där de sammanboende (46) anses känna sig tryggare än de ensamstående (26). Slutligen visade det sig en mindre differens mellan förvärvsarbetande och de som inte förvärvsarbetar. 41 % av oe anser att den förra gruppen känner sig trygga mot 34 % då det

gäller den senare gruppen.

Figur 5.3
Procentuell andel av
oe som svarat positivt
på frågan: "Tror du att
de boende i Gårdsten
upplever att de bor i
en trygg social omgiv-
ning?"

Citat

"Yngre ställer krav - och är trygga. Äldre ställer inte krav - men är otrygga. Invandrare är otryggare än svenskar - kulturell bakgrund." (Fastighetsförvaltare)

"De socialt utslagna känner sig mer otrygga." (Affärsinnehavare)

Tillit till grannar

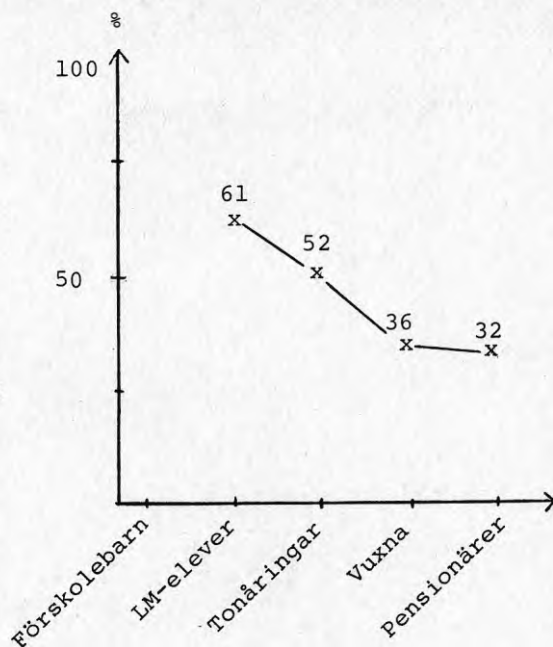
Graden av tillit grannar emellan uppfattas av oe i likhet med den sociala tryggheten som dålig. I åldershänseende visar det sig också att ju äldre man är desto mindre tillit upplever man (Fig. 5.4)

Citat

"Jag vet att barnen blivit bestulna på sina cyklar m.m." (Klassföräldrer)

"Få känner varandra även i samma uppgång." (Fastighetsförvaltare)

Figur 5.4
 Procentuell andel av
 oer som svarat positivt
 på frågan: "Tror du att
 gårdstensborna i all-
 mänhet upplever att
 de kan lita på sina
 grannar?"

Sjuk- och hälsovård

Stadsdelens förmåga att erbjuda de boende sjuk- och hälsovård upplevs som undermålig. Och det gäller oavsett om man är tonåring (25), vuxen (13), pensionär (14) eller om man är sammanboende (18) eller ensamstående (13).

Citat

"Distriktsläkarmottagning för barn i Hammarkullen. BVC allt som finns i Cårdsten. Vårdscentral i Lövgärdet." (Socialassistent)

"Dom åker härifrån i ambulans." (Fasthets-skötare)

Social service

"Hur tror du att de boende uppfattar möjligheterna till hjälp från sociala organ i området?" Den frågan avser det totala serviceutbudet, vilket innebär att det inte är begränsat till det som sker i kommunal regi. Utan även det som sker på exempelvis det ideella planet.

Tillgången till social service anses av oer som otillfredsställande. Procentandelen av oer som svarat positivt varierar mellan 33 och 44 % beroende på vilken boendekategori man avser. Det föreligger alltså inga större differenser mellan åldersgrupper,

kön, civilstånd och förvärvs- respektive icke-förvärvsarbetande när det gäller möjligheterna att få hjälp från sociala organ.

Citat

"Stor assistenttätthet." (Socialassistent)

"Fungerar själv som socialt organ. Yngre familjer kommer till mig med bön om att få amortera hyran. Folk går inte gärna till socialbyrån - utom de som alltid levt på socialhjälp." (Fastighetsförvaltare)

Omflyttning av hyresgäster

Den höga omflyttningen i området är ett allvarligt problem tycker 70 % av oe. Omflyttningen innebär att endast flyktiga kontakter hinner etableras vilket leder till otrygghet, misstänksamhet och anonymitet. Samhörighetskänslan uteblir och området blir genom omflyttningen instabilt och får därigenom dålig status. Det är framför allt barnen som blir lidande. Omflyttningen påverkar också de boende på så vis att de känner mindre ansvar för området i både fysiskt och socialt avseende. Man tar inte itu med problemen utan tror att det skall bli bättre på nästa ställe.

Citat

Den höga omflyttningen leder till dålig samhörighetskänsla. Några invandrare bidrar också till främlingskap och isolering. Problemet är mycket allvarligt. Det är inte den yttre miljön i Gårdsten som det är så mycket fel på. Det är de många utstötta och ensamma människorna som är utmärkande för Gårdsten."

"Man lär inte känna grannen förrän han flyttar (om ens då). Barnen får svårt att skaffa vänner. Oro över om det är ett "socialfall" man skall få till ny granne. Skolans arbete blir ryckigt med nya ansikten som skall skolas in som klasskamrater och till den nivå som övriga befinner sig på." (Fritidskonsulent)

"Folk som trivs börjar undra om det är något fel på dom när de inte har lust att flytta. Många går dock i flyttnings-tankar, antingen drömmar om en egen villa, radhus eller mer centralt. Många har inte haft någon valmöjlighet - de har blivit placerade här. I och med de miljöförbättrande åtgärderna så tror jag att stabiliteten kommer att växa fram." (Grannskapsarbetare)

"För mågra år sedan blev folk väldigt oroliga, numera har vi insett att det alltid finns folk som flyttar hit och dit. Vi upplever också att här är mera inflyttning än utflyttning sedan gårdar och balkonger blev uppsnyggade." (Pensionärsklubbssordförande)

"Problemet är inte särskilt allvarligt. Det är en sak som alla nya bostadsområden måste igenom innan de blir stabila." (Affärsbiträde)

Kommentar

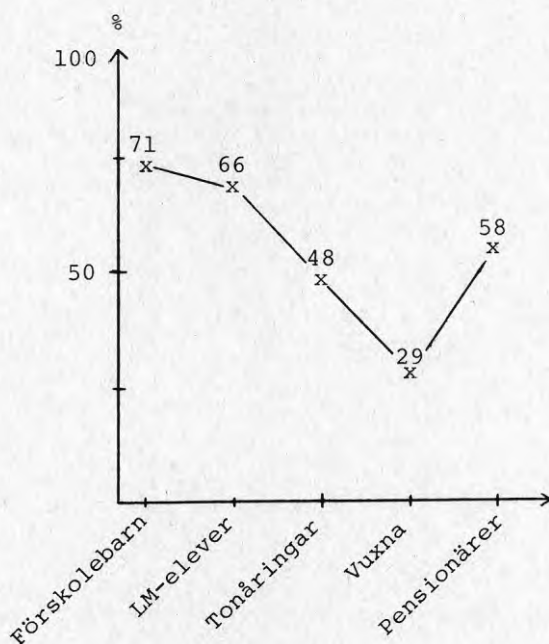
För att nyansera denna ganska negativa bild har forskargruppen i sitt arbete erfarit att det finns en liten grupp av boende som är områdestabila och som verkligen engagerar sig i olika frågor som rör Gårdsten.

SOCIALA BEHOV

Kontakt och isolering

Geneomsnittligt sett så anser oe att kontakten människor emellan varken är särskilt bra eller särskilt dålig. Markanta skillnader visar dock sig när man ser på de olika åldersgrupperna.

Figur 5.5
Procentuell andel av oe som svarat "bra" eller "mycket bra" på frågan: "Kan du försöka beskriva de boendes kontakter i området?"

Av figur 5.5 framgår att oe uppfattar det som om den sociala kontakten blir sämre ju högre upp i åldersgrupperna man kommer med undantag för pensionärerna där kontakten tydligen fungerar relativt hyggligt. En klar skillnad mellan könen existerar enligt oe. Kvinnorna (58) anses ha fler kontakter i området än männen (30). Det visar sig också att om man är ensamstående utan barn (19) så är kontaktnätet ganska litet jämfört med ensamstående som har barn (36) och med sammanboende (47). Slutligen upplever oe att de icke-förvärvsarbetande

(51) har bättre kontakter med människor i området än de som förvärvsarbetar (31).

Citat

"Tonåringarnas kontakter verkar vara sämst. Skolan finns på annat håll och det är inte alls säkert att man har skolkamrater i närheten. De kan inte som yngre barn gå ut på gården och finna varandra. Till kontaktpunkter går man inte i den åldern utan att få sällskap dit med någon likasinnad. Vi flyttade själva hit med tonårsbarn och upplevde en total isolering för dem." (Affärsinnehavare)

"Jag tror man lär känna varandra ganska fort om man vill det, eftersom området inte är stort. Det blir när man går till affären, posten, följer barn till skolan. Isoleringen kan också bli ganska stor, särskilt för ensamstående tror jag." (Anställd inom kommunal service)

"Enstöringar finns ju alltid." (Fastighetskötare)

Möjligheter till privatliv

80 % av oe anser att möjligheterna till privatliv inom området är bra medan 10 % anser att de är dåliga. Övriga 10 % betecknar förhållandet på gott och ont.

Citat

"Mycket goda möjligheter till privatliv (som man har i den typen av bostadshus - anonymitet osv)." (Socailassistent)

"Mycket bra. Tolerans på gränsen till likgiltighet för varandras liv." (Kanslist)

"Bra möjligheter till privatliv. Man skall få strunta i varann om man vill. Och det vill man." (Städerska)

"Oinskränkta möjligheter till privatliv." (Affärsinnehavare)

"Ganska dåligt i detta avseende. Man har nästan insyn i varandras lägenheter." (Ordförande i invandrarförening)

Kommentar

Frågan är dubbeltydig. Möjligheterna till privatliv kan antingen ses som positivt, att man får vara i fred. Det kan också ses negativt, att de boende inte bryr sig om varandra. Det är alltså svårt att dra någon slutsats ur det framkomna resultatet.

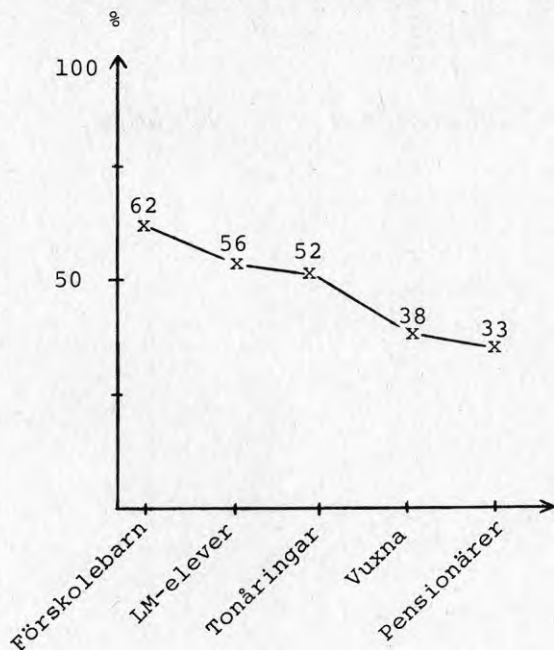
Förhållandet svenskar - invandrare

Hur kontakten mellan svenskar och invandrare fungerar är uppenbarligen till stor del avhängigt av den åldersgrupp man tillhör.

Det framgår klart av figur 5.6 att oe anser att kontakten mellan svenskar och invandrare blir sämre

Figur 5.6
Procentuell andel av
oe som svarat "bra"
eller "mycket bra"
på frågan: "Hur upp-
fattar du förhållan-
det emllan svenskar
och invandrare?"

ju högre upp i åldersgrupperna man kommer. Oe anser vidare att det inte föreligger någon större skillnad mellan män (44) och kvinnor (38) respektive förvärvsarbetande (38) och icke-förvärvsarbetande (34) i denna variabel.

Citat

"Kontakten mellan de äldre är dålig p g a rädsla och språksvårigheter. Men även invandrare dras ju till varandra, vilket gör det svårare." (Klassförälder)

"Betyder mycket om man kan språket. Om man kan det så är förhållandet ganska gott." (Affärsinnehavare)

BEHOV AV UPPSKATTNING OCH PRESTIGE

Områdets status

Endast 22 % av oe anser Gårdstensbornas uppfattning om den egna stadsdelens status är positiv. Områdets status är alltså mycket låg i de boendes ögon som det uppfattas av oe.

Citat

"Många känner sig attackerade av alla skrivelser. Det drabbar inflyttningen till området. Få människor som har valmöjlighet väljer Gårdsten. Det är många som undersöker området - det

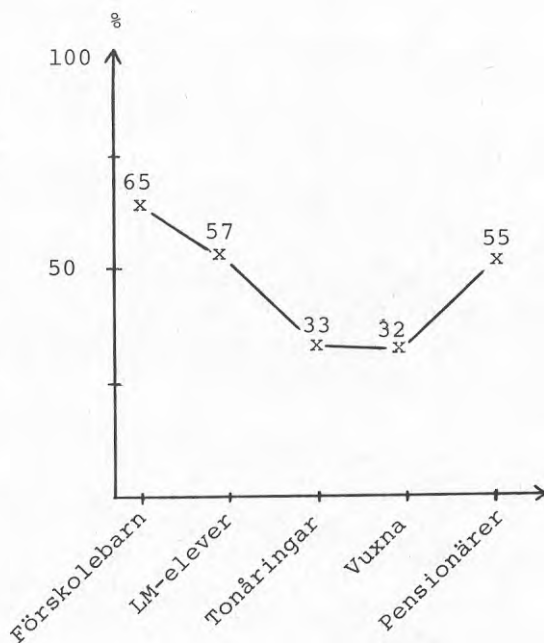
blir något av ett experimentområde." (Socialassistent)

"Angered har generellt lägre status inom Göteborg men inom Angered har Gårdsten relativt hög status. Bättre än vad tidningarna skriver." (Fastighetsförvaltare)

"Betydligt bättre än vad massmedia ger sken av." (Distriktsförvaltare)

Vi- och samhörighetskänsla

Totalt sett anser oe att vi- och samhörighetskänslan varken är bra eller dålig bland Gårdstensborna. Stora skillnader framkommer emellertid när man ser på olika ålderskategorier.

Figur 5.7
Procentuell andel av oe som svarat "rätt stor" eller "stor" på frågan: "I vilken grad tycker du att gårdstensborna har samhörighets- och vi-känsla?"

Känslan av samhörighet är uppenbarligen högst hos förskolebarn, LM-elever och pensionärer medan tonåringar och vuxna i mellanåldrar urskiljer sig markant i negativ riktning.

Det visar sig vidare att kvinnorna (43) upplever något större samhörighet än männen (33). I variabeln civilstånd framkommer det att sammanboende (35) har högre samhörighetskänsla än de ensamstående (17). En viss skillnad föreligger också mellan de

förvärvsarbetande (27) och de som icke förvärvsarbetar (37) där den förra gruppen anses ligga bättre till i detta avseende. Oe anser slutligen att invandrare upplever en hög grad av vi- och samhörighet med invandrare av samma nationalitet (79), medan graden blir betydligt lägre med andra invandrare (35) och lägst med svenskar (24).

Citat

"Samhörighet finns på gårdarna. Det är en geografisk faktor."
(Disktriksförvaltare)

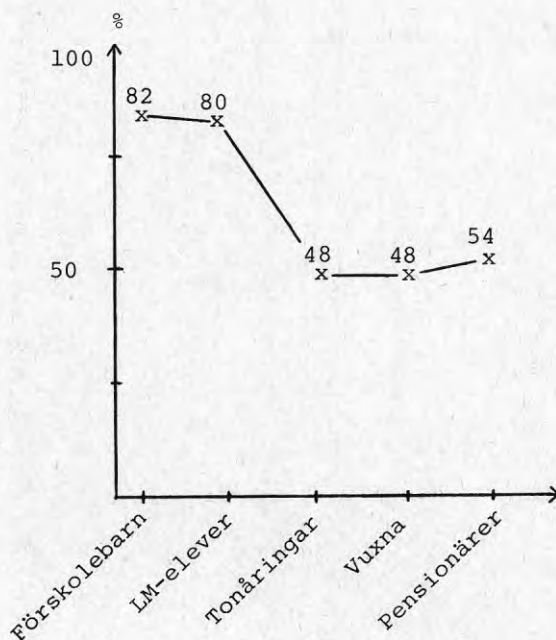
"Känner ingen samhörighet med de som bor på andra sidan av området." (Byalagsrepresentant)

"Sämre förhållanden mellan olika latinamerikaner. Beror på gruppomsättningar som redan finns inom det egna landet."
(Socialassistent)

"Vill man ha den så har man den." (Städerska)

Identifikation med närmiljön

Oe anser att Gårdstensbornas identifikation med områdets närmiljö är god. Med identifikation menas att man känner ansvar för miljön och med närmiljö avses här i första hand den egna gården och kvartalet.

Figur 5.8
Procentuell andel av oe som svarat i "rätt stor" eller "stor" utsträckning på frågan: "I vilken utsträckning identifierar sig de boende med sin närmiljö?"

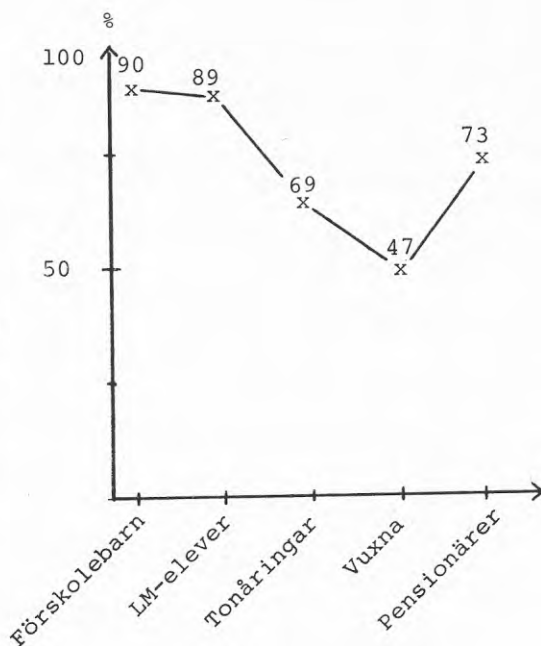
Identifikationen är som framgår av figur 5.8, hög hos de lägre åldersgrupperna medan den är lägre hos tonåringarna, de vuxna och pensionärerna. Vidare upplevs kvinnorna (58) identifiera sig mer med närmiljön än männen (42). Är man sammanboende (62) är sannolikheten högre för identifikation än om man är ensamstående (47). En liten skillnad framkommer också om man ser på variabeln förvärvsarbete. De som inte förvärvsarbetar (48) anses identifiera sig något mer med området än de som inte förvärvsarbetar (39).

Citat

"Många anser sig tillfälligt boende här 'bland socialfall' och ämnar flytta så snart de kan till ett mer passande område." (Konsthantverkare)

Känsla av mindervärde

När det gäller frågan om huruvida Gårdstensborna känner sig mindervärdiga för att de bor i området uppfattar oe det som om så inte skulle vara fallet i någon högre grad generellt sett. Däremot anser de att vissa grupper av de boende känner sig mer mindervärdiga än andra.

Figur 5.9
Procentuell andel av oe som svarat "i ganska liten" eller "liten" grad på frågan: "Tror du att det finns människor som känner sig mindervärdiga för att de tvingas bo i området?"

Det är de vuxna i mellanåldrarna som oe anser känna sig mest mindervärdiga av de olika åldersgrupperna. Därefter kommer tonåringarna och pensionärerna medan förskolebarnen och LM-eleverna nästan inte alls har någon sådan upplevelse. Någon större skillnad visar sig inte mellan kvinnor (56) och män (61) och inte heller mellan sammanboende (63) och ensamstående (56). Däremot tror oe att de som inte förvärvsarbetar (55) känner sig något mer mindervärdiga än de som gör det (66). För invandrarnas del anser 70 % av oe att de inte har några mindervärdighetskänslor för att de bor i området.

Citat

"Vid vräkningar säger folk: 'Ja, jag ville ju inte alls hit egentligen'." (Fastighetsförvaltare)

"Besvaras med nej. Men folk som inte bor i området kanske tänker så p g a pressens skrivelser." (Fastighetsförvaltare)

"Invandrare har inte samma känsla för områdets 'status'. Bor helst där det finns flera av samma nationalitet." (Socialbyråkanslist)

Kommentar

Att invandrarna inte upplever så stort mindervärde för att de bor i området kan till stor del kopplas till deras tillfredsställelse med lägenheternas höga standard.

BEHOV AV MAXIMALUTVECKLING

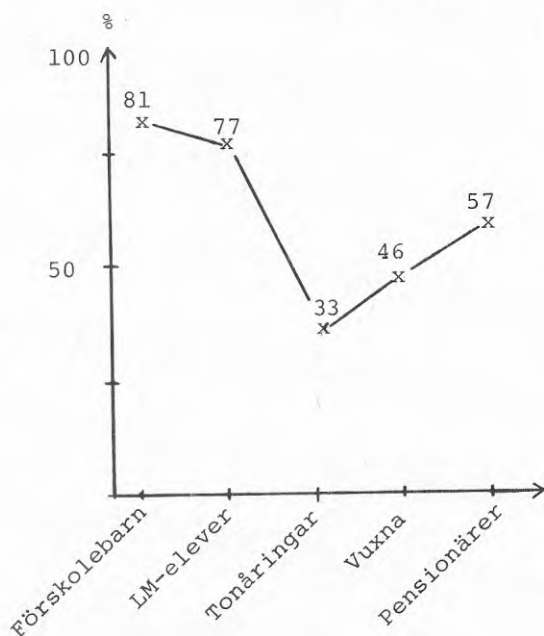
Skapande verksamhet

Förutsättningarna för de boende i allmänhet att ägna sig åt någon form av skapande verksamhet beskrivs av oe som medelmåttiga. Däremot anses skillnader föreligga i detta avseende mellan olika grupper och däribland mellan olika åldrar.

Förskolebarn och LM-eleverna framstår klart (se figur 5.10) som de åldersgrupper som har de största möjligheterna till skapande verksamhet medan däremot tonåringarna anses ha minst möjligheter. Vuxna och pensionärer intar ett mellanläge i detta avseende. En ganska markant skillnad visar sig i könshänseende där kvinnorna (52) anses ha större möjligheter för sådan här verksamhet än vad männen har (34). Vidare framställs de som inte förvärvsarbetar (46) ligga något bättre till än de förvärvsarbetande (33). Civilståndet anses inte inverka på om man kan ägna sig åt skapande verksamhet eller ej. Är man däremot invandrare beskrivs möjligheterna som ganska ringa (28).

När oe ombads precisera vad de menar med skapande verksamhet framkom en hel flora av olika verksamheter som kan grupperas enligt följande:

Figur 5.10
 Procentuell andel av
 oe som svarat "stora"
 eller "mycket stora"
 på frågan: "Hur stora
 är möjligheterna att
 ägna sig åt skapande
 verksamhet i bostaden
 och dess omgivning?"

Hobbyarbete, pyssel: Vävning, sömnad, målning (olja, porslin), batik, slöjd, smide, foto, musik, teater, keramik, schack, sång, skaldekunst, matlagning, båtbygge, bilmekanik.

Föreningsverksamhet: Fritidsgrupper, pensionärsklubbar, kyrklig verksamhet, byalagsarbete, bastu.

Studier

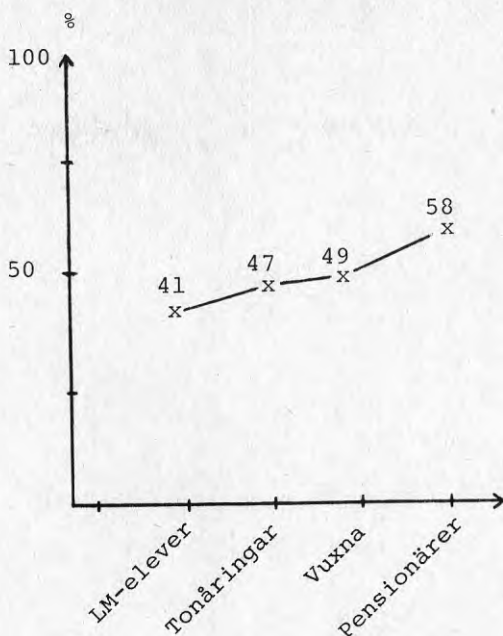
Fysiska aktiviteter: Idrott, motion, lek, dans, friluftsliv.

Vilja till förändringar i området

De boendes vilja till att förändra området i olika avseenden döms av oe som något svag. Och åldern tycks inte spela någon avgörande roll.

En svag tendens visar sig (se figur 5.11) på så vis att viljan till förändringar tycks öka med stigande ålder. Männen (40) framställs som mer viljelösa i denna fråga än kvinnorna (60). Engagemanget anses också vara något mindre hos ensamstående (43) än hos sammanboende (56). Samma förhållande gäller förvärvsarbetande (39) kontra icke förvärvsarbetande (49). Intresset för förändringar hos invandrare skiljer sig inte i någon högre grad från gårdstensborna i allmänhet. När oe ombads

Figur 5.11
 Procentuell andel av
 de som svarat att de
 upplever att det finns
 en "rätt stor" eller
 "stor" vilja bland de
 boende att engagera
 sig för förändringar
 i området.

nämna några exempel på förändringar som genomförts under påverkan från områdets invånare kunde 53 % av dem ange sådana. De exempel som nämndes var i frekvensordning:

1. Miljöförbättrande åtgärder på främst Salvia- och Muskotgatan med hus för olika aktiviteter samt tvättstugor. Även miljöförbättringar på Gebeas område.
2. Bättre kommunikationer till Lövgärdet.
3. Bibliotekets verksamhet.
4. Ockupation av fritidsgården.
5. Övrigt t ex: buskrensning i Dalen oftare än beslutat, diverse målningsarbeten och uppstädning, utveckling av fritidsrådet, midsommarfest m.m.

Citat

"Påtryckningar till yttre miljöförändringar har skett genom agerande i områdesgrupp, Ledningsgrupp, Hem & Skola. Bättre kommunikationer till Lövgärdet. Antalet personer boende i området är dock mycket litet." (Rektor)

"De förändringar som skett har initierats från olika projektgrupper som sedan fått de boendes stöd - till största delen passivt stöd. Sedan finns en aktiv grupp som återfinns i de flesta olika sammanhang som rör området." (Socialassistent)

"De boende tycker att alla beslut är centralstyrda. Som enskild person finns ingen möjlighet att påverka någonting."
(Hem & Skola-representant)

Möjligheter till studieverksamhet

Gårdstensbornas möjlighet till studieverksamhet i allmänhet bedöms av oe som varken bra eller dåliga. De åldersgrupper som anses ha bäst möjligheter är förskolebarn (69) och LM-elever (72). Minsta möjligheterna tilldöms tonåringarna (40), sedan de vuxna i mellanåldrarna (47) samt pensionärerna (54).

En viss skillnad framkommer i könsvariabeln där kvinnorna (53) anses ha större möjligheter till studieverksamhet än männen (40). Ingen differens att tala om visar sig i variabeln civilstånd och inte heller vad det gäller förvärvsarbete.

Citat

"Vi har ställt lokaler till förfogande för detta ändamål, men de användes mycket lite." (Fastighetsförvaltare)

"Lokalmässigt bra." (Distriktsförvaltare)

ARBETE

Arbets- och skolresor

Följande fråga ställdes till oe: "På vilket sätt tror du att långa arbets- eller skolresor påverkar de boendes situation?"

Majoriteten av oe anser att de långa arbetsresorna leder till trötthet, stress och irritation. Det innebär att de boende varken hinner eller orkar engagera sig i familjen, fritidsverksamheter, hysverksamheter och med de problem som finns i området. Konsekvensen blir också en ökad sjukskrivningsfrekvens. Vidare påverkas de boendes möjligheter att träffa grannar och andra människor i negativ riktning.

För barnens del, och det gäller då framför allt högstadieseleverna eftersom det inte finns någon högstadieskola i Gårdsten, innebär de långa skolresorna att eleverna blir skoltrötta varvid skolresultaten försämras.

Mellan 67 och 81 % av oe, beroende på vilken boendekategori de avser, anser att invånarna påverkas negativt av långa skol- och arbetsresor. Inga större differenser visar sig alltså vad gäller ålder, kön och civilstånd. Bilden är allmänt negativ.

Citat

"Man blir trött. Får mindre fritid för varandra. Barnen kommer som vanligt i kläm. Det finns ensamma mödrar som lämnar

bort sitt barn 5.30 på morgonen och hämtar det halv sex på kvällen." (Konsthandverkare)

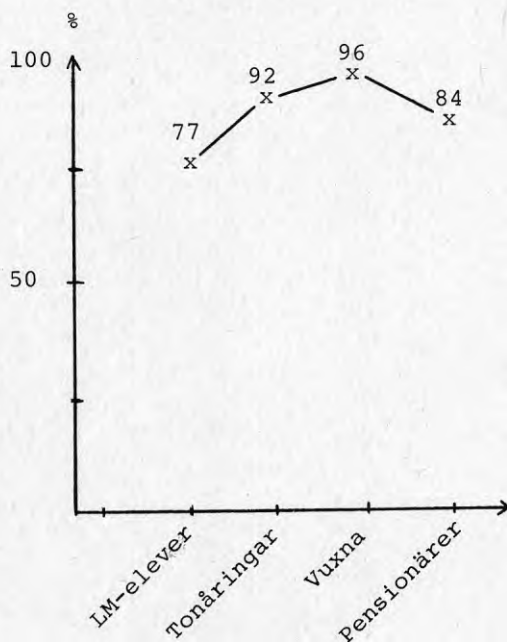
"En lång resa, många trafikstörningar, kan inte göra människan aktiv. Vid hemkomsten blir det bara matlagning, TV-tittande och sedan tidigt i säng. Mellan 5 och 6 på morgonen står det massor av folk vid hållplatserna som skall till sina jobb. Men de flesta trivs med sin lott, jag har talat med dom och de trivs med sin TV och låt dom göra det de själva vill." (Busschaufför)

"Skolresorna ej särskilt långa. Promenadavstånd (20 min) till Lövgårdsskolan. Skolbuss till Gamlestaden. Långa arbetsresor leder till tidsbrist, trötthet, minskade kontaktmöjligheter, arbetslöshet. Många har 1 1/2 timmes resväg och vistas därför 11-12 timmar borta från hemmet. Få arbetstillfällen inom området." (Skolsköterska)

"Man blir trött - orkar inte vara aktiv på fritiden utöver familjelivet. Hänger också ihop med typen av arbete (många utbildade har tunga tråkiga arbeten), typen av kommunikation, om barntillsynen är ordnad o s v." (Socialassistent)

Attityder till arbetsplatser

De boendes attityder till arbetsplatser i Gårdsten är överlag mycket positiva.

Figur 5.12
Procentuell andel av de som svarat "positivt" eller "mycket positivt" på frågan: "Vad är din uppfattning om de boendes attityder till arbetsplatser i området?"

De som är i arbetsför ålder är mest positiva i sin attityd medan LM-eleverna och pensionärerna ligger något lägre, men att önskemålet om arbetsplatser i området är mycket stort generellt sett. Det visar sig också att det inte har någon betydelse om det gäller män eller kvinnor, sammanboende eller ensamstående, förvärvsarbetande eller icke-förvärvsarbetande - attityderna är mycket positiva (ca 95).

Fördelarna med att både kunna bo och arbeta i området är många anser oe. Framför allt innebär det att man får kort väg till arbetet och därmed sammanhängande tidsvinst. Det leder till att invånarna får ökad fritid, större möjligheter att ägna sig åt familjen. Förutsättningarna för en ökad social kontakt människorna emellan skulle också bli större. Dessutom skulle de boende i högre utsträckning kunna ägna sig åt själva området i både fysisk och social bemärkelse.

Närvaron av arbetsplatser skulle också innebära att området blir mer levande och naturligt och därmed också mer attraktivt. Den rådande höga omflyttningen bland de boende skulle minska varvid en ökad stabilitet kunde uppnås med positiva konsekvenser som följd och då framför allt av social art. En del av oe anser att det vore mest betydelsefullt för kvinnor med barn och hemmafruar eftersom de skulle kunna deltidsskulle utan att för mycket tid gick åt till att ta sig till och från arbetet.

Nackdelarna med arbetsplatsintegrering bedöms av oe som få. Av dessa få nackdelar så tror oe att de boende främst är rädda för en etablering av arbetsplatser som på något sätt är miljöförstörande till sin karaktär (luftföroreningar, buller). Negativt vore också om trafiken inom området skulle öka markant.

Av egen erfarenhet påtalar några av oe risken för att man aldrig blir privatperson om man har sin arbetsplats i närheten av bostaden. Det gäller då mest servicebetonade arbeten.

En annan nackdel kan vara att de boende får mindre kontakt med centrala Göteborg, att man inte kommer "loss" från den egna stadsdelen. Vissa svårigheter skulle uppstå att nå de specialaffärer som endast finns i centrum och som man kan besöka på väg hem från arbetet (om nu arbetsplatsen ligger så till). Att uppleva samma miljö jämt kan också ses som en nackdel som skulle uppstå i och med arbetsplatsintegrering.

Citat

"Fördelen med att ha arbetsplatsen i närheten av bostaden är att man får kortare restid och i viss mån ökad stabilitet i området förutsatt att arbetstillfällena ges till de boende i området och inte till andra utomstående." (Väktare)

"Tidsvinst. Skulle vara lättare att få personal till deltidarbete då de inte skulle behöva åka in till stan. Tar för mycket tid att åka in till stan för att arbeta exempelvis bara två timmar. Det skulle också bli mer rörlighet och liv i området. Större stabilitet. Nackdel om miljöförstörade företag kommer hit. (Affärsinnehavare)

"Fördelar med arbetsplatser i området. En mer 'naturlig' bostadsmiljö. Under dagtid syns endast kvinnor med och utan barn. Fördel också ur försörjningssynpunkt för de boende. (Rektor)

"Nära till arbetet = nackdelar. Man är aldrig privatperson och hamnar därför att utföra arbete på privat tid och olämpiga klockslag." (Invandrarassistent)

Etableringsvilja

Viljan att etablera sig i området uppfattas av oe som låg. Endast 17 % av de som svarade ansåg att den var bra eller ganska bra. De verksamheter som man då i första hand tänker på är industri och småhantverk, kommunal och kommersiell service.

När det gäller frågan om oe känner till förekomst av hobbyarbete, extraknäck och hemarbete som inte är hushållsarbete så var kännedomen om sådana verksamheter väldigt liten. De som nämndes var städarbete, textil och sömnad, dagmamma, ungdomsledarbete, reklamutdelning, telefonförsäljning, blomsterförsäljning, taxikörning, brödförsäljning.

Citat

Låg etableringsvilja hos detaljhandeln p g a dålig lönsamhet. Låg etableringsvilja hos fabrikanter p g a dåliga kommunala trafikmöjligheter." (Fackkonsulent)

"Beror på om det finns billiga lokaler." (Distriktsförvaltare)

"Etableringsviljan är svag. Dåligt med möjligheter p g a platsbrist, kundunderlag." (Affärsinnehavare)

Kommentar

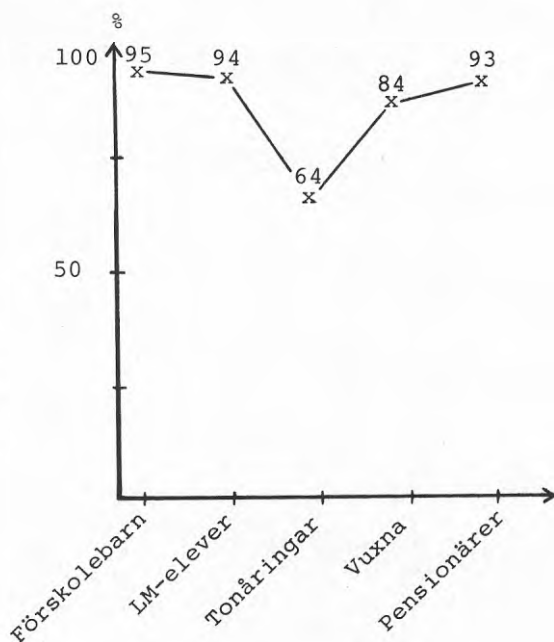
Tydligt har frågan i de flesta fall missuppfattats. Vi avsåg etableringsviljan hos de boende, att starta nya verksamheter i området. Eller att flytta en verksamhet från ett område som låg utanför Gårdsten till Gårdsten. Det framkomna resultatet avser emellertid då redan befintliga verksamheter som ligger utanför Gårdsten.

FRITID

Del av fritid i området

Uppfattningen bland oe är att gårdstensborna tillbringar en stor del av sin fritid i området men att det föreligger betydande skillnader mellan olika

grupper och då bl a när det gäller åldershänseende.

Figur 5.13
Procentuell andel av
oe som svarat "ganska
stor" eller "stor" på
frågan: "Hur stor del
av sin fritid vistas
de boende i området?"

Av figur 5.13 kan man utläsa att det är tonåringarna som i första hand drar sig bort från området på sin fritid. De som tillbringar den största delen i området är förskolebarnen, LM-eleverna samt pensionärerna medan de vuxna i mellanåldrarna i något mindre grad stannar kvar.

Kvinnorna (88) upplevs av oe tillbringa större del av fritiden i området än vad männen (74) gör. I variabeln civilstånd visar det sig att ensamstående med barn är kvar i området till mycket stor del (97), sammanboende i någon mindre grad (89) medan de ensamstående utan barn till ganska liten del är kvar i området (47). Om man är förvärvsarbetslös eller inte har ingen betydelse enligt oe. Ej heller har det någon större betydelse om man är invandrare (88).

Kommentar

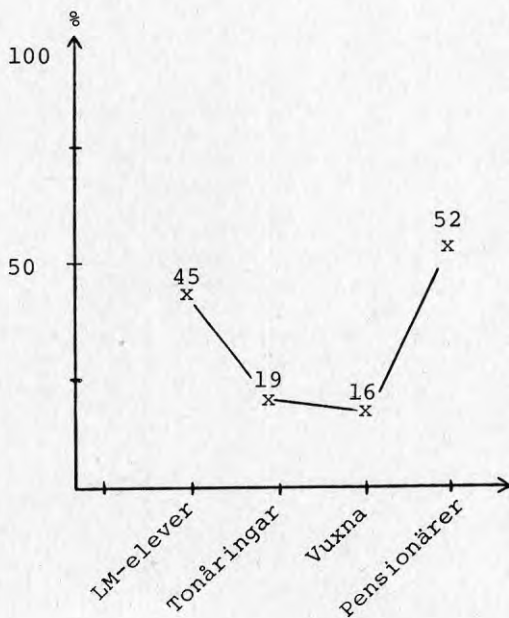
Denna fråga är tveeggad. Om man till stor del vistas i området behöver inte betyda att det innebär något positivt för den boende. Det kan vara så att ifrågavarande person "tvingas" att stanna kvar i området av olika skäl. Vissa grupper är troligen särskilt utsatta i detta avseende (ej bilinnehav,

ensamstående med barn som har svårigheter med barnpassning m fl). Slutsatsen blir att om man till stor del vistas i området för att man trivs, innebär det något positivt. Om man däremot av skilda omständigheter tvingas kvar i bostadsområdet som man inte trivs i innebär det något negativt. Någon generell slutsats kan därför inte dras om vistelsen i området på fritiden är av positiv eller negativ natur. Vi kan bara konstatera att vissa grupper tillbringar större delen av sin fritid i området och andra mindre.

I åldershänseende är det intressant att jämföra "trivseln i stort" med hur stor del av fritiden man vistas i området. Det visar sig att de åldersgrupper som trivs bäst - förskolebarn, LM-elever och pensionärer - är också de som tillbringar den största delen av sin fritid i området. Tonåringarna, som anses trivas sämst, är också den grupp som i högst utsträckning är borta från området. Det är i och för sig inte något att förvåna sig över eftersom denna åldersgrupp generellt sett är minst "bundna" till sitt bostadsområde.

Föreningsdeltagande

De boendes deltagande i olika former av föreningsliv betecknas av oe överlag som ganska lågt. Tonåringar och vuxna som mindre aktiva i detta avseende än både LM-elever och pensionärer.

Figur 5.14
Procentuell andel av oe som svarat "i rätt hög grad" eller "i hög grad" på frågan: "I vilken utsträckning deltar de boende i föreningsliv?"

Någon större skillnad mellan kvinnor (30) och män (24) anses ej föreligga. I civilståndshänseende framstår gruppen ensamstående utan barn (27) som mer aktiva jämfört med de ensamstående med barn (11). De sammanboende (19) intar ett mellanläge. Vidare anses de icke-förvärvsarbetsande (29) deltaga i föreningsliv i högre grad än de som förvärvsarbetar (15). Slutligen bedöms invandrarna (25) vara lika aktiva (eller lika passiva) i detta avseende som de boende i allmänhet.

Fritidsgårdarnas funktion

På frågan om hur de upplever att fritidsgårdarna fungerar så framkommer det att LM-eleverna (55) och tonåringarna (55) anses vara avsevärt mer nöjda än både de vuxna (22) och pensionärerna (23). Vidare råder det delade meningar om bland de många fritidsgårdar det finns i området. En del anser att det bara finns en, Kom-ut, eftersom det endast är den som är öppen för alla och drivs i kommunal regi. Andra menar att det finns två, dels Kom-ut, och dels Kummin som är föreningsbunden och därmed har medlemskrav men att den också kan betecknas som en fritidsgård. Några de räknar in ytterligare verksamheter som fritidsgårdar som exempelvis Timjansgården, Salvian och BP-motorgård.

Kommentar

Fritidsgården Kom-ut vänder sig i första hand till LM-elever och tonåringar, vilket naturligt nog leder till att dessa grupper har en mer positiv syn på dess verksamhet.

Idrotts- och simhallar, motionsanläggningar

Tillgången till anläggningar för motions- och idrottsverksamhet bedöms av de som synnerligen dåligt. Och det gäller för alla boende oavsett ålder, civilstånd, kön och om man är förvärvsarbetsande eller inte. Andelen de som svarat att behovet är bra tillgodosett inskränker sig till mellan 8-21 % beroende på boendekategori. Anläggningsbehovet anses vara dåligt tillgodosett för LM-eleverna och tonåringarna och mycket dåligt för pensionärerna.

Möjligheter till friluftsliv

På frågan om i vilken grad gårdstensborna har möjligheter att utöva ett rörligt friluftsliv svarade 92 % att dessa möjligheter är stora. Anledningen är tillgången till stora skogs- och strövområden (Vättlefjäll) samt motionsslingor.

ORGANISATORISK MILJÖ

Kommunal förvaltningskontakt (social-, fritids- och skolförvaltning)

Kontakten mellan de kommunala förvaltningarna och

området invånare bedöms som dålig. Sämst är förhållandet för invandrarna där endast 3 % av oer anser att kontakten fungerar bra. Något bättre situation föreligger för övriga grupper som LM-elever (21). Ingen skillnad råder mellan män och kvinnor (ca 13) respektive mellan förvärvsarbetande och icke-förvärvsarbetande (13).

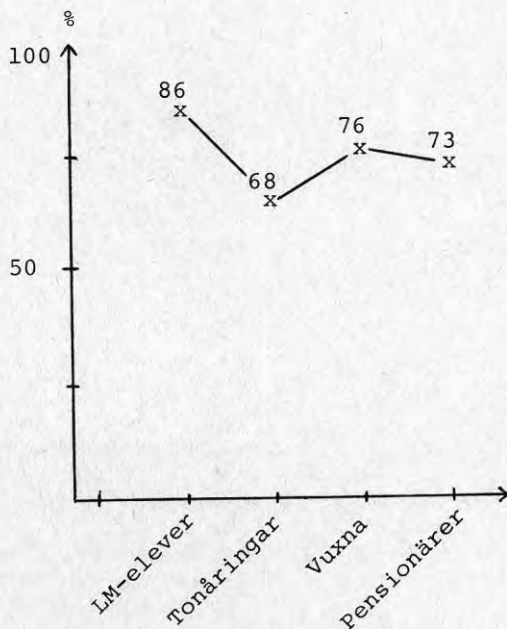
Citat

"Ser aldrig någon annan förvaltning än skola, social- och fritidsförvaltning. Vad som än planeras för området av olika förvaltningar så tvivlar man på att de sett Gårdsten "på nära håll" eller satt sig in i de speciella förhållandena här." (Kanslist)

"Invånarna lämnas därhän. T ex när gårdstensborna inte blev prioriterade med daghemsbyggande, högstadieskola, fritidsutbudet." (Socialassistent)

Grannskapsarbetet

Det grannskapsarbete som bedrivs i området upplevs enligt oer som positivt i den mån de boende känner till det. Det föreligger relativt små skillnader i synen på detta arbete utifrån olika åldersgrupper (figur 5.15)

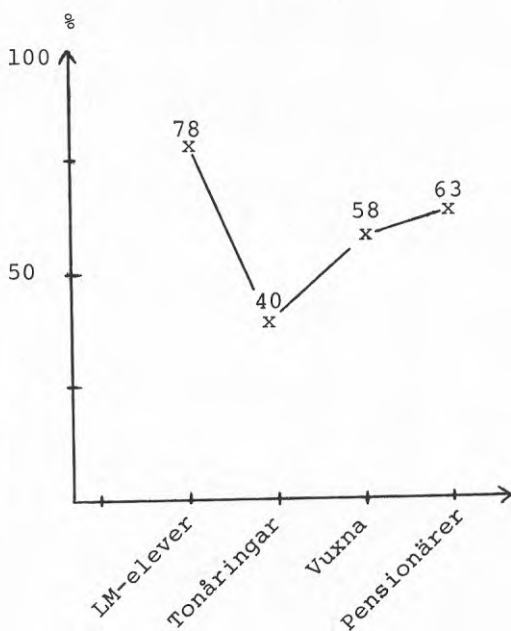

Figur 5.15
Procentuell andel av oer som svarat "bra" eller "mycket bra" på frågan: "På vilket sätt tror du att gårdstensborna ser på det grannskapsarbete som bedrivs i området?"

Skolans arbete

De boendes inställning till skolans arbete är framför allt en funktion av ålder medan inställningen ej påverkas av kön, civilstånd, förvärvsarbetande/ ej förvärvsarbetande eller om man är invandrare. För alla grupper - utom åldersgrupperna - pendlar

andelen positiva svar från oe mellan 65 och 76 %.
I åldershänseende blir bilden enligt figur 5.16.

Figur 5.16
Procentuell andel av
oe som svarat "bra"
eller "mycket bra" på
frågan: Hur tror du
att de boende upplev-
er skolans arbete i
området?"

LM-eleverna är mest positiva i sin syn på skolans arbete medan tonåringarna är mest negativa. De vuxna i mellanåldrarna och pensionärerna intar ett mellanläge.

Barnomsorgen

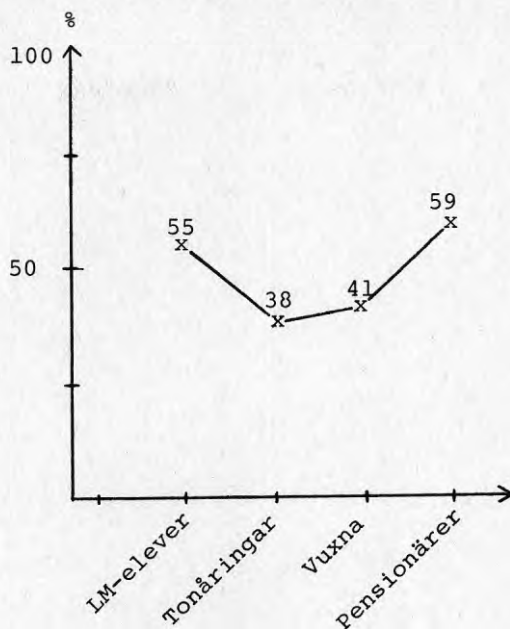
Barnomsorgen upplevs av de boende varken som bra eller dålig. Inställningen till denna varierar en del bland de boende beroende på bl a ålder.

Som framgår av figur 5.17 så anser oe att LM-eleverna och pensionärerna är mest positivt inställda till barnomsorgen utan att inställningen för den skull är särskilt hög. De vuxna och tonåringarna framstår som mera missnöjda i sin inställning.

En viss könsskillnad kan utläsas, nämligen den att kvinnorna (40) anses vara något mer missnöjda än männen (50). Vidare uppfattar oe att de ensamstående utan barn (62) skulle vara mera positiva till barnomsorgen än både de sammanboende (44) och de ensamstående med barn (43) och icke förvärvsarbetande (60) där den senare gruppen framstår som mer nöjda. När det gäller invandrarna (54) så skiljer de sig inte från gårdstensborna i allmänhet när det gäller inställningen till barnomsorgen.

Figur 5.17
 Procentuell andel av
 de som svarat "bra"
 eller "mycket bra" på
 frågan: "Vilken upp-
 fattning har du om de
 boendes inställning
 till barnomsorgen i
 området?"

Citat

"Svårt att få utbildad personal. Hälften av de som jobbar har utbildning - de som inte har utbildning stannar inte. Svårt att få personal, mycket vikarier, mycket problem barn, bristande föräldrarkontakt." (Byalagsrepresentant)

"Dåligt generellt, skiljer sig inte från andra områden i Göteborg." (Konsthantverkare)

SAMMANFATTNING

Ålder

I föregående framställning har vissa mönster utkristalliserats när det gäller de boendes attityder till olika företeelser som är förknippade med att bo i Gårdsten. I detta avsnitt behandlas endast attityderna i samband med de olika ålderskategorierna. De mönster som bygger på ålderskategorier är av sex olika slag. De tre första innebär att attityden till de olika företeelserna i stort sett är gemensam för alla åldersgrupperna. Den gemensamma attityden är antingen positiv, negativ eller "neutral" d v s varken positiv eller negativ. De tre andra mönstren är en funktion av åldergrupp.

Positiv attityd

Gårdstensborna anses vara positiva till följande företeelser i Gårdsten:

- . Lägenheternas utformning och standard
- . Trafikmiljön
- . Möjligheten till utomhusmotion i området
- . Etablering av arbetsplatser i Gårdsten
- . Grannskapsarbetet

Negativ attityd

Gårdstensborna anses vara missnöjda med följande:

- . Kollektiva kommunikationerna
- . Tillgången till kommersiell service
- . Tillgången till sjuk- och hälsovård
- . (Områdets status)
- . Längden/restiden på skol- och arbetsresor
- . Tillgången till motions- och idrottsanläggningar
- . Kommunala förvaltningens tillgänglighet

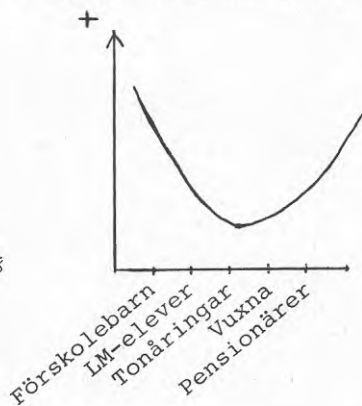
"Neutral attityd"

Gårdstensborna anses vara varken positiva eller negativa i följande avseenden:

- . Möjligheten till hjälp från sociala organ d v s social service
- . Viljan att engagera sig för förändringar i området

Attitydmönster A (tonåringar mest negativa)

Invånarnas inställning till nedan beskrivna företeelser är en funktion av ålder och differensen i attityden mellan de olika åldersgrupperna för följande utseende grovt sett:

Figur 5.18

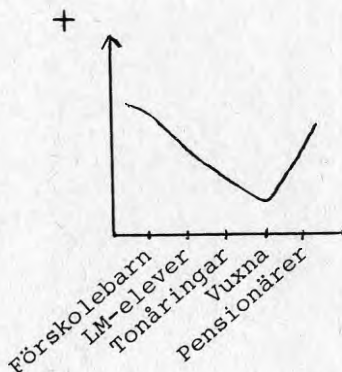
Ovanstående mönster gäller för invånarnas inställning till:

- . Trivseln i stort i området
- . Den yttre miljön och dess funktion
- . Graden av identifikation med närmiljön
- . Möjligheter till skapande verksamhet
- . Skolans arbete i området

Attitydmönster B (vuxna mest negativa)

I detta mönster är det vuxna i mellanåldrarna och inte tonåringarna som är mest negativa.

Figur 5.19

De företeelser som inryms under ovanstående mönster är:

- . De boendes kontakter med varandra
- . Gårdstensbornas vi- och samhörighetskänsla
- . Känslan av mindervärdighet för att man bor i området
- . Deltagande i föreningsliv
- . Fritidsgårdarnas funktion

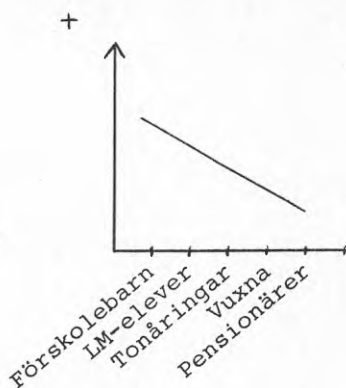
Attitydmönster C (äldre mest negativa)

Detta mönster är också en funktion av ålder men av mer linjär art d v s att i ju högre åldersgrupp man kommer i desto mer negativ blir man enligt o.

Detta mönster gäller för:

- . Upplevelsen av att bo i en trygg social omgivning
- . Upplevelsen av att kunna lita på sina grannar
- . Förhållandet mellan svenskar och invandrare

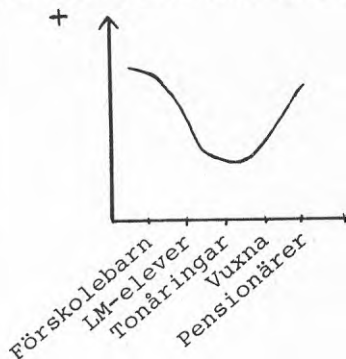
Figur 5.20

Kommentar

Det är svårt att dra några slutsatser utifrån dessa sex mönster utan dessa får (och kanske bör) tala för sig själva. I de fall där det kan tyckas råda motsättningar mellan resultaten, som t ex att pensionärerna anses känna sig otrygga i Gårdsten men samtidigt i de flesta fall upplevs trivas bra, får ses som att den ena faktorn eller faktorerna över-skuggar den eller de andra. De positiva kvaliteterna med att bo i Gårdsten är alltså av sådan art och grad att de negativa (som otrygghetskänslan) skjuts i bakgrunden.

Emellertid kan en mycket generell och onyanserad slutsats dras då det gäller områdesexperternas syn på hur de olika åldersgrupperna trivs i Gårdsten. Som framgår av bilaga 7, som är en sammanfattning av hur de olika åldersgrupperna förhåller sig sinsemellan i de olika avseenden som intervjuformuläret tar upp, anses förskolebarnen trivas allra bäst. Därefter kommer låg- och mellanstadieeleverna medan tonåringar och vuxna anses trivas sämst. Pensionärerna intar en mellanposition. Förhållandet kan beskrivas grovt schematiskt av följande figur:

Figur 5.21
Områdesexperternas syn på hur de olika ålderskategorierna förhåller sig sinsemellan vad gäller trivsel generellt sett.

Att denna profil återkommer i flera sammanhang kan förklara utifrån två olika håll. Den ena förklaringen utgår från miljömässiga (materiella och sociala) omständigheter medan den andra utgår från en psykologisk förklaringsmodell.

1. Den miljömässiga förklaringen innebär, att de materiella och sociala omständigheterna rent objektivt sett är beskaffade på ett visst sätt, vilket då resulterar i den uppkomna profilen. Det skulle betyda, att miljön i Gårdsten bäst tillgodoser barnens behov i olika avseenden, vilket framgår av tidigare resultatredovisning (t ex yttre miljö, trygghet, kamratkontakter, möjlighet till skapande verksamhet och studieverksamhet). Sämst tillgodosedda skulle åldersgrupperna tonåringar och vuxna vara i faktorer som gäller den fysiska miljön, känslan av samhörighet o s v, medan pensionärernas behovstillfresställelse intar ett mellanläge.

2. Den psykologiska förklaringsmodellen innebär, att det inte är den miljömässiga delen som har avgörande inverkan på hur de boende trivs utan att det i stället beror på de boende själva. Att barnen är den åldersgrupp som då upplevs trivas bäst, kan då t ex förklaras av att de i mindre omfattning än de äldre har andra bostadsområden att jämföra med. Eller att deras kritiska medvetande inte är så utvecklat och att de därför inte kan artikulera ett visst missnöje. Däremot skulle tonåringarna och de vuxna både vara medvetna och ha kurage och förmåga att ge uttryck för sitt missnöje. Att pensionärerna upplevs trivas relativt bra kan då kanske förklaras av att de tillhör en generation som är uppvuxen med en moral, som innebär att man skall vara nöjd och tacksam med tillvaron utan att ställa för mycket krav. En annan faktor kan vara att denna åldersgrupp i mångt och mycket är satt på undantag, vilket då skulle avspegla sig i en sämre självkänsla, vilket gör att man inte vågar och orkar ställa krav på sin omgivning.

Ovanstående tolkningar kan vara felaktiga eller rätta. Det kan finnas andra tolkningar som är helt annorlunda. Och det är just det som är svagheten med den psykologiska förklaringsmodellen. Den ger frihet åt analysanden att tolka resultaten i den riktning han önskar.

Frågan är vilken av de båda förklaringsmodellerna som är mest adekvat. Det är viktigt att man åtminstone har problematiken klar för sig när man skall förklara områdesexperternas syn på hur de boende trivs i Gårdsten. Valet av förklaringsmodell får vissa betydande konsekvenser då det gäller att sätta in eventuella åtgärder för att komma till rätta med upplevda missförhållanden.

Om man väljer den miljömässiga modellen innebär det att erforderliga insatser skall göras inom om-

rådet som så att säga hör till den fysiska och sociala miljön. Dessa åtgärder kan man däremot avstå ifrån om man väljer den psykologiska förklaringsmodellen. Risker med denna senare modell är att man lätt "psykologiserar", d v s att man individualiserar och reducerar ner problematiken från det miljömässiga planet till det personliga. På så vis kan ett befogat missnöje avfärdas genom att se det som kverulans. "Det är inte bostadsområdet det är fel på - det är människorna." Enligt denna modell kan man då också se den relativt högt upplevda trivseln hos pensionärerna som felaktig, d v s att dom inte alls trivs så bra. Det skulle då vara befogat att sätta in åtgärder för att förbättra deras situation. Kontentan blir, att ju mer man betonar den psykologiska förklaringsmodellen, desto större frihet skapas för de personer som har ansvaret för hur resurserna skall fördelas. Detta beroende på den subjektiva analys och tolkning av de boendes utsagor som man då gör. Bedömningen av tillståndet förskjuts från de boende själva till de som analyserar och tolkar resultaten. Emellertid kan man påstå att varken den ena eller andra förklaringsmodellen är helt korrekt utan att den mest adekvata förklaringen ligger någonstans mellan dessa polariserade modeller. Frågan är då var man skall lägga tyngdpunkten. Tills vidare är det inte möjligt att besvara frågan utan den får ligga öppen tills den planerade efterstudien har genomförts. I och med att den fysiska miljön i olika avseenden förändras under denna mellanperiod ökar förutsättningarna för att klargöra problemet. Det skulle då vara möjligt att direkt påvisa den fysiska miljöns inverkan på de boendes attityder.

Kön

Områdesexperternas syn huruvida det föreligger några skillnader mellan könen i deras trivsel och attityder kan utläsas av bilaga II, tabell 8. De mest markanta skillnaderna framgår av nedanstående två uppställningar, där skillnaderna successivt avtar ju längre ner på listan man rör sig.

I jämförelse med männen anses kvinnorna

- . uppleva bättre boendekontakt i området
- . tillbringa större del av sin fritid i området
- . ha större möjlighet till skapande verksamhet
- . vara mer positiv till grannskapsarbetet
- . ha större vilja att verka för förändringar i området
- . vara mer positiva till arbetsplatsetablering i området
- . ha större möjligheter till studieverksamhet
- . uppleva högre vi- och samhörighetskänsla

I dessa avseenden framstår alltså kvinnorna som mer "positiva" än männen. Däremot upplevs männen vara mer "positiva" än kvinnorna när det gäller

- . upplevelsen av att känna sig trygg i området
- . motionsmöjligheter
- . trivseln med den yttre miljön
- . den allmänna trivseln
- . den kollektiva trafikens funktion
- . hur väl anläggningsbehovet är täckt (idrotts- och motionsanläggningar)
- . attityden till barnomsorgen
- . förhållandet mellan svenskar och invandrare

Kommentarer

De slutsatser man kan dra av dessa resultat är att männen i högre grad än kvinnorna är nöjda när det gäller mer fysiska företeelser. Det kan bero på att männen, för att generalisera, i högre grad än kvinnorna tillbringar sin tid utanför området. Och det gäller då både under arbetstid och fritid. Under arbetstid därför att männen i högre grad är förvärvsarbetande och under fritid kanske beroende på att kvinnorna mer är bundna till hemmet rent objektivt sett (barn) och av tradition. Om nu den fysiska miljön i Gårdsten upplevs som torftig generellt sett och männen i högre utsträckning än kvinnorna befinner sig utanför området kommer männen inte att uppleva miljön lika betungande som kvinnorna gör.

Kvinnorna anses ha större möjligheter än männen att utnyttja de olika verksamheterna som finns i området. Det kan direkt kopplas till att kvinnorna tillbringar större delen av sin tid i området än vad männen gör. Det återspeglar sig också på att kvinnorna anses ha betydligt bättre kontakt med andra gårdstensbor och då förmodligen också av det kvinnliga könet. Att männen upplever större trygghet jämfört med kvinnorna är inget att förvånas över. Graden av självkänsla är nära knuten till trygghetsupplevelse. Och självkänslan kan till stor del ses som ett resultat av om man utför något rent produktivt d v s om man är förvärvsarbetande. Och det är männen i högre utsträckning än kvinnorna. Andelen ensamstående mödrar som inte förvärvsarbetar är ju också relativt stor.

Civilstånd

Av bilaga II, tabell 9 framgår det mycket klart att sammanboende anses trivas bättre i området än vad ensamstående gör. Det gäller då framför allt den allmänna trivseln, graden av boendekontakt, upplevelse av trygghet och känslan av vi- och samhörighet i området. Mindre skillnad mellan de olika

civilstånden gäller med avseende på känslan av mindervärdet för att man kanske är tvungen att bo i området, viljan att verka för förändringar och deltagande i olika föreningsaktiviteter. Och det är de sammanboende som framstår som mer positiva i dessa avseenden.

Den enskildes situation påverkas givetvis om han/hon har barn. De ensamstående med barn anses ha bättre boendekontakt i området jämfört med ensamstående utan barn. Vidare så tillbringar ensamstående med barn större del av sin fritid i området, men de deltar i mindre utsträckning i föreningsliv, än vad ensamstående utan barn gör enligt o. Dessutom uppfattas inställningen till barnomsorgen som mer negativ bland de som har barn. Slutligen anses både ensamstående och sammanboende med barn vara mer utsatta för långa arbets- och skolresor.

Kommentarer

En avgörande faktor om man trivs är om den enskilda individen har tillräckligt stor kontaktyta med andra människor. Därvidlag har sammanboende större förutsättningar att få detta behov av mänsklig kontakt tillgodosett just genom sammanboendet i sig. Med hög sannolikhet avspeglar sig det i en högre självkänsla vilket underlättar förmågan att skapa nya kontakter utanför den egna primärgruppen. (Förmodligen är det också så att de ensamstående har en högre omflyttningsfrekvens genom att de är mer isolerade och därför inte trivs så bra. Och när man inte trivs är det lätt att flytta ifrån området i tron att det är bättre på nästa ställe. En ond cirkel uppstår: isolering - otrivsel - flyttning - isolering.) Men i detta sammanhang är det viktigt att framhålla att det i Gårdsten finns en grupp människor som flyttat in av "eget val". Och som trivs och därvidlag är områdesstabila. Det gäller även ensamstående.

Barnens funktion kan i stort sett sägas vara tvåfaldig. Å ena sidan kan funktionen vara av positiv natur genom att barnen uppenbarligen fungerar som en kontaktlänk till andra barn och därmed också till deras föräldrar. Kontaktnätet blir därvidlag större. Å andra sidan kan funktionen vara av negativ art och då i synnerhet om det är svårt för föräldern/föräldrarna att ordna barntillsyn. Det gäller då föräldrarnas möjligheter att delta i olika aktiviteter som barnen inte kan delta i. Förmodligen är också föräldrar mer bundna till bostadsområdet, i synnerhet om man är ensamstående och är hänvisad till de kollektiva kommunikationerna, som de flesta tydligen är missnöjda med.

Förvärvsarbetande/ej förvärvsarbetande

Av bilaga II, tabell 10 framgår att de förvärvsarbetande anses av o. trivas mycket bättre i om-

rådet än vad de icke förvärvsarbetande gör. De upplevs också känna något större social trygghet och ej riktigt lika hög mindervärdighetskänsla för att de "tvingas" bo i området.

De som inte förvärvsarbetar anses å andra sidan ha flera boendekontakter och uppleva något högre vi- och samhörighet med de andra i området. Med andra ord anses graden av identifikation med området vara högre i denna grupp. Vidare anses de som inte förvärvsarbetar ha större möjligheter att syssla med skapande verksamhet, delta i olika studieverksamheter samt större möjligheter att vara med i olika föreningsaktiviteter. Viljan till att engagera sig för olika förändringar i området anses också vara större i denna grupp. Slutligen anses denna grupp vara mer positivt inställda till det grannskapsarbete som bedrivs i området och till barnomsorgens funktion.

Kommentarer

Att de som förvärvsarbetar generellt trivs bättre i området än de som inte förvärvsarbetar, kan ses som en funktion av att de inte vistas i området så stor del av dygnet. Detta gäller under förutsättning av att bostadsområdet upplevs som negativt i olika avseenden som att miljön är ganska enahanda och livlös, brist på arbetsplatser och service o s v. Och att upplevelsen är sådan har framkommit i våra intervjuer. En annan betydelsefull faktor är att om man har ett arbete och inte är ofrivilligt arbetslös inverkar det positivt på den egna självuppfattningen (känslan av att ha en funktion) vilket då med hög sannolikhet återverkar på den allmänna trivselkänslan i positiv riktning. Att vara arbetslös och dessutom vara hänvisad till en torftig boendemiljö får dubbel negativ verkan.

De som inte förvärvsarbetar anses ha större möjligheter att delta i de olika aktiviteter som bedrivs i området samt att deras identifikation med området är högre. Detta förhållande kan ses som en naturlig följd av att de både har mer tid, kraft och intresse för dessa verksamheter, vilket då automatiskt leder till att man i högre grad identifierar sig med området. Troligtvis är det så att om denna grupp deltar i de olika verksamheterna, så kommer de också att uppleva högre självkänsla, som i någon mån kompenserar de negativa effekterna av att inte förvärvsarbeta.

Om man är förvärvsarbetande och har sin arbetsplats långt från bostaden tar det mycket tid och kraft så att engagemanget för olika fritidsaktiviteter blir litet. Dessutom tillgodoses de sociala kontakthoven på arbetet så att det inte känns lika angeläget att engagera sig i olika verksamheter och träffa andra människor.

Invandrare

När det gäller oēs syn på hur invandrarna upplever sin situation i området framgår det av bilaga II, tabell 11 att i de flesta fall där skillnader föreligger går dessa i negativ riktning. De anses uppleva mindre identifikation med området, ha mindre möjligheter till skapande verksamhet, mindre vilja att verka för förändringar i området, tillbringa mindre tid i området samt ha en något mer negativ inställning till hur förvaltningskontakten fungerar. Känslan av mindervärdighet för att man är hänvisad till att bo i området anses däremot som något mindre. Slutligen anses invandrarernas trivselkänsla i stort inte skilja sig från gårdstensbornas grad av trivsel allmänt sett.

Kommentarer

Att invandrarernas allmänna trivsel i området inte skiljer sig från den totala bilden, trots att de rimligtvis borde vara mer isolerade från svenskar, kan förklaras av att de olika grupperna inom sig har en hög samhörighet och kontakt. Därför kanske det inte känns lika angeläget att ta kontakter utanför den egna invandrargruppen. Å andra sidan kan förhållandet vara det motsatta d v s genom de svårigheter och barriärer som hindrar kontakten mellan de olika nationaliteterna och kulturmönstren tvingas man in i den egna nationalitetsgruppen för att få sina relationsbehov tillgodosedda. Det troliga är att båda dessa funktioner samverkar. Detta förhållande kan då delvis förklara att identifikationen med området som sådant upplevs som lägre, att viljan att verka för förändringar i området är mindre samt att man inte tillbringar lika stor del av fritiden i området som svenskarna gör. Om man har en stark känsla för den egna invandrargruppen upptar detta förhållande stor del av intresse och engagemang vilket betyder att det inte känns så angeläget att sysselsätta sig med de aspekter av tillvaron som ligger utanför den egna gruppen. Och om man skulle vilja göra det krävs det särskilt mycket kraft just för att man är invandrare. Invandrarna har troligen tillräckligt mycket problem för att klara av sin egen speciella situation för att komma in i det svenska samhällets funktion.

5.3.2 RESULTATJÄMFÖRELSE MELLAN OMRÅDESEXPERTER SOM BOR I GÅRDSTEN OCH DE SOM INTE GÖR DET.

Av de 79 områdesexperter som vi har intervjuat är 29 boende i Gårdsten d v s 37 %. För att få en uppfattning om och i så fall i vilka avseenden dessa båda grupper, gårdstensbor respektive icke gårdstensbor skiljer sig ifrån varandra i sina uppfattningar om bostadsområdet, delade vi upp intervjuaterialet och bearbetade var del för sig. (Resul-

tatet framgår av bilaga II, tabell 12).

Slående är att de som bor i Gårdsten i de flesta fall ger en betydligt mer positiv bild jämfört med vad de områdesexperter gör, som inte bor i Gårdsten. De enda undantagen utgör uppfattningarna om

- . tillgången till sjuk- och hälsovård
- . tillgången till social service
- . områdets status
- . de boendes vilja att verka för förändringar i området samt fritidsgårdarnas funktion

I dessa avseenden är områdesexperterna som bor i området mer negativa.

Kommentarer

Det uppkomna resultatet kan förklaras på olika sätt. En avgörande faktor är hur massmedia påverkat allmänhetens syn på bostadsområdet. T ex innebär pressens sensationshunger att det i allmänhet endast är de negativa delarna som tas fram eftersom det är de mest säljande. Genom detta skapas en bild av området som inte bara är ytlig och onyanserad utan dessutom negativ. Konsekvensen blir att de boende känner sig utsatta och hotade. De hamnar lätt i en försvarsposition. De boende identifierar sig med området. Om negativ kritik riktas mot själva bostadsområdet, tar de boende då också åt sig av kritiken. Man känner sig kanske nedvärderad, vilket då resulterar i att man i rent självförsvarssyfte ger en bild av området (och därmed sig själva) som kanske då också blir mer positiv än vad den egentligen borde vara.

En annan faktor som inverkar på skillnader i uppfattning av området är att de som bor i området så att säga har tillgång till kvaliteter som utomstående inte har. När de utomstående bildar sig en uppfattning om hur det är att leva i Gårdsten har de endast tillgång till mer "ytliga" fenomen som den fysiska miljön och ytliga sociala företeelser. Fenomen av djupare social karaktär är mer svårtillgängliga. Om dom dessutom är av positiv art kanske dom inte märks så mycket eftersom de betraktas som normala företeelser. Däremot märks de negativa förhållandena i större utsträckning och betraktas som onormala. Konsekvensen blir att de boende har en mer positiv uppfattning av bostadsområdet just genom att de har tillgång till de positiva kvaliteter som de utomstående inte har tillgång till.

Slutsats: Att de områdesexperter som inte bor i Gårdsten ger en mer negativ bild av området än de som bor i området kan förklaras av fem olika men sammanhängande faktorer:

1. De icke-boende kan endast ge en mer ytlig bild

av området där de negativa företeelserna blir mer framträdande jämfört med de positiva bl a genom massmedias agerande.

2. Endast de som bor i området har tillgång till vissa positiva företeelser av mer djupgående karaktär just p g a att de bor i området.

3. De utomstående negativa bild av området uppfattas som ett hot av de boende på den egna personen vilket då resulterar i en försvarsreaktion. Denna karaktäriseras av att de boende ger en mer positiv bild av området än vad som är adekvat.

4. De områdesexperter som också bor i området kan förmodas vara mer engagerade i de problem och verksamheter som de är anknutna till. Denna högre identifikation leder till en mer positiv bild eftersom det samtidigt innebär en värdering av de egna insatserna.

5. De som både bor och arbetar i området har en bättre total livssituation just p g a närheten till arbetet.

5.3.3 Q-FAKTORANALYS

Den vanliga arbetsgången vid enkät- och intervjubearbetning är att man utgår från vissa givna grupper som t ex åldersgrupper, kön, civilstånd o s v och jämför resultaten mellan de olika grupperna. Det är det vi har gjort i kap 5.3.1 och 5.3.2. En Q-faktoranalys går däremot den omvända vägen. Man börjar med att bearbeta svaren. Genom att använda en speciell databearbetningsteknik kommer de intervjuade att gruppera sig utifrån vilka slags svar de har avgivit. En förutsättning är givetvis att det existerar sådana grupper men det vet man inte förrän bearbetningen har gjorts.

Syftet med denna Q-faktoranalys är att undersöka om det finns separata grupper bland områdesexperterna som urskiljer sig genom att de svarat på ett visst sätt. Och det gäller särskilt med avseende på inställning till Gårdsten i dimensionen negativ - positiv. Därefter undersöks hur de urskiljda grupperna är relaterade till de olika områdesexperternas verksamhetsområden. Slutligen undersöks också dessa gruppers förhållande till de områdesexperter som är gårdstensbor resp till dem som inte är det.

En förutsättning för en Q-faktoranalys är att antalet variabler är tillräckligt stort i förhållande till antalet intervjuade. Helst skall förhållandet vara minst 3:1. Vi hade tillgång till 245 jämförbara variabler och antalet områdesexperter var 79. Förhållandet är statistiskt acceptabelt och analysen kunde genomföras.

Resultat

Vid Q-faktoranalysen framträdde fem huvudgrupper. De olika gruppernas attityder i vissa "tunga" variabler framgår av nedanstående tabell. Siffrorna anger medelvärde och ju lägre medelvärdet är, desto positivare svar har områdesexperterna avgivit.

Tabell 5.1: Medelvärdesbeskrivning av oe:s uppfattning om de boendes attityder grupperade utifrån Q-faktoranalys.

Variabel	Grupp				
	1	2	3	4	5
Trivsel i stort	2.38	2.43	2.26	2.17	2.05
Trivsel med lägenheter	1.71	2.05	1.60	1.81	1.46
Trivsel med yttre miljö	2.52	2.61	2.39	2.38	2.24
Kommersiell service	3.15	3.00	2.75	3.20	3.10
Social trygghet i området	2.69	2.96	2.32	2.79	2.56
Tillit till grannar	2.52	3.23	2.48	2.66	2.57
Social service	2.91	2.40	2.60	2.08	2.56
Förhållandet svenskar - inv	2.70	2.68	2.22	2.90	2.16
Vi- och samhörighet	2.63	2.85	2.43	2.53	2.26
Identifikation m närmiljö	2.37	2.26	2.20	2.39	2.00
Mindervärdighet	1.90	2.04	1.87	2.12	1.64
Vilja att förändra	2.71	2.44	3.10	2.67	2.27
Områdets status	3.26	3.20	3.10	2.73	2.92
Arbets- och skolresor	3.28	3.69	3.00	2.80	2.75
Arbetsplatser i området	1.68	1.52	1.83	1.76	1.59
Totalt	38.41	39.36	36.15	36.99	34.13
Medelvärde totalt	2.56	2.62	2.41	2.47	2.28
Antal områdesexperter	28	11	11	11	16

Ur tabellen kan man utläsa att antalet områdesexperter i varje grupp varierar mellan 11 och 28 stycken (28, 11, 11, 11, 16). Sammanlagt har alltså 77 av samtliga 79 områdesexperter grupperat sig och det är endast 2 st som inte har hamnat i någon av dessa 5 grupper.

En ganska klar trend kan utläsas då det gäller de olika gruppernas uppfattning om de boendes attityder. Grupp 5 framstår som mest positiv och grupp 2 som mest negativ. De andra grupperna hamnar mellan dessa poler. För att underlätta fortsatt bearbetning och analys av materialet har vi sammanfört dessa grupper i en avdelning som i huvudsak har avgett mer positiva svar och en som har avgett mer negativa. Till den positiva avdelningen hör grupperna 3, 4 och 5 och till de negativa grupperna 1 och 2.

För att få en bild av hur de olika "funktionerna" (skola, fritidsförvaltning, kommersiell service, bostadsföretag o s v) är representerade inom de fem olika grupperna har vi gjort en sammanställning över den procentuella fördelningen av dessa funktioner inom varje grupp (tabell 5.2).

Tabell 5.2: Procentuell fördelning av områdesexperterfunktioner inom resp grupp samt antal personer inom varje funktion (N)

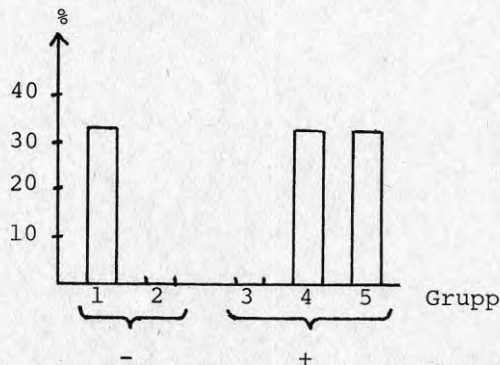
Funktion \ Grupp	"Negativ" "Positiv"					N
	1	2	3	4	5	
Förskola	7	-	-	18	13	6
Skola	21	28	9	9	19	14
BVC	4	-	-	-	6	2
BUP	-	9	-	-	-	1
Fritid	7	9	-	-	6	4
Social	11	9	-	-	-	4
Kyrka	4	9	-	-	6	3
Kommersiell s	14	18	27	37	12	15
Kommunal s	4	-	9	-	-	2
Kommunikation	-	-	-	9	-	1
Ordningsmakt	-	-	9	9	-	2
Bostadsföret	4	-	27	18	19	9
Föreningar	24	18	19	-	19	14
Totalt %	100	100	100	100	100	77

Det är svårt att direkt ut denna tabell dra några slutsatser samtidigt som den indikerar vissa intressanta förhållanden. Det gäller då framför allt inom de funktioner där områdesexperterna till största delen har grupperat sig antingen i den "positiva" eller "negativa" avdelningen. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att ju färre N som förekommer inom varje funktion desto mindre kan man generalisera. Av dessa skäl har vi valt att begränsa vår fortsatta analys till de funktioner som gäller

Förskola
Skola
Socialförvaltning
Kommersiell service
Bostadsföretag
Föreningar
samt gårdstensbor

Fortsättningsvis redovisas varje ovannämnda funktion separat och i diagramform som visar hur stor procentandel av områdesexperterna inom varje funktion fördelar sig på de fem grupperna (och därmed också på den "negativa" resp "positiva" avdelningen).

Diagram 5.1: Förskola N=6

Den enda slutsats man kan dra av diagram 5.1 är att majoriteten av de intervjuade inom förskolan har avgivit mer "positiva" svar.

Diagram 5.2 visar att drygt hälften av de intervjuade områdesexperterna har grupperat sig i den "negativa" avdelningen. Vid närmare analys visar det sig att majoriteten av de områdesexperter som på något sätt har en specialfunktion inom skolan (speciallärare, tillsynslärare, vaktmästare, skol-sköterska m fl) har hamnat i den "negativa" avdelningen. Det kan då förklaras av att dessa personer i större utsträckning kommer i kontakt med olika slags problem vilket då naturligt nog resulterar i

en mer negativ bild av området.

Diagram 5.2: Skola N=14

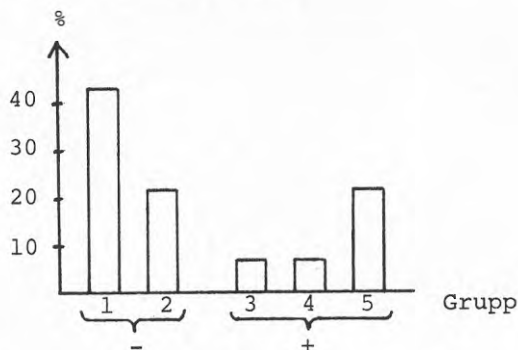
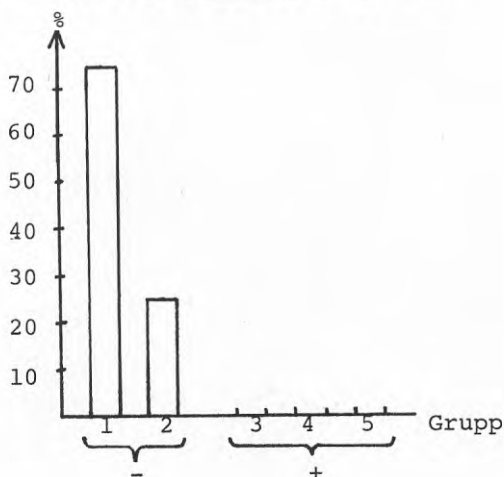

Diagram 5.3: Socialförvaltning N=4

En förklaring till att alla intervjuade områdesexperter inom socialförvaltningen har grupperat sig i den negativa avdelningen är troligen att dessa personer i sin dagliga gärning möter människor med olika slags problem. Detta skulle då färga av sig i dessa områdesexperters syn på området.

Diagram 5.4 visar att områdesexperterna i kommersiella verksamheter fördelar sig förhållandevis jämt i de olika grupperna men med en liten övervikt åt det "positiva" hållet.

Nästan samtliga områdesexperter inom bostadsföretagen har grupperat sig i den "positiva" avdelningen. Anledningen till detta är troligen att denna kategori till stor del ser som sin arbets-

uppgift att ge en positiv bild av området i syfte att göra området mera attraktivt (diagram 5.5). Detta förhållande har då förmodligen internaliserats som då avspeglar sig i form av denna positiva attityd.

Diagram 5.4: Kommersiell service N=15

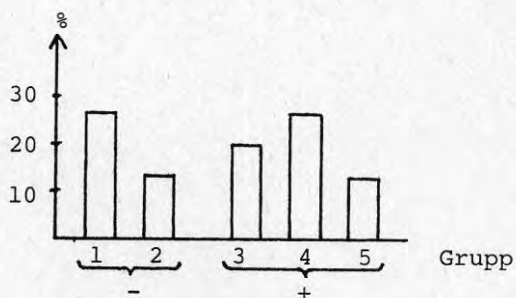

Diagram 5.5: Bostadsföretag N=9

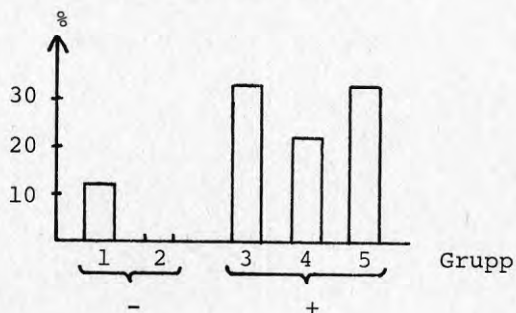
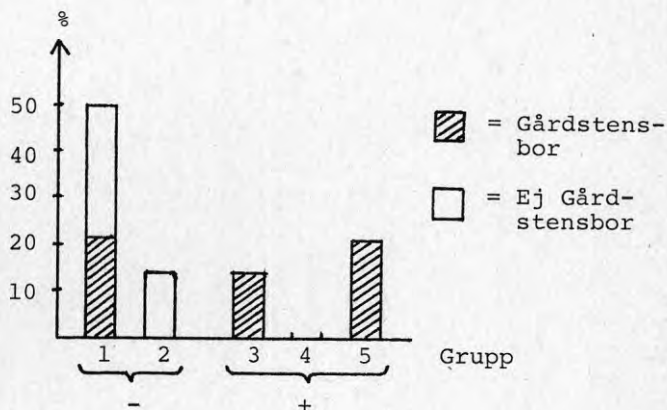

Diagram 5.6: Föreningar N=14

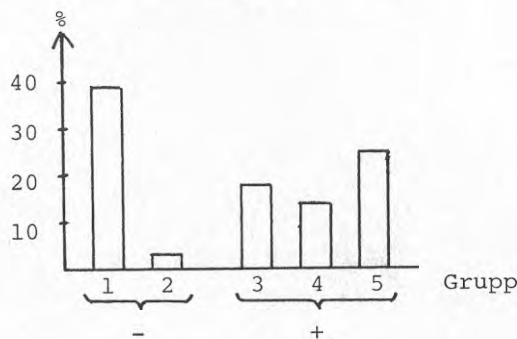

En tänkbar förklaring till att områdesexperterna i den "negativa" avdelningen överväger något är att denna till största delen består av personer som inte bor i Gårdsten (6 av 9). Den "positiva" avdelningen utgörs däremot endast av gårdstensbor. Detta förhållande stöder tidigare framkomna resultat (se kap 5.3.2).

Gårdstensbor

Under analysarbetets gång har det visat sig att det har ganska stor betydelse för vilken attityd områdesexperterna har till området om de bor där eller inte. Därför har vi också sett på hur gårdstensborna fördelar sig på de olika grupperna (diagram 5.7).

Diagram 5.7: Gårdstensbor N=28

Diagrambilden motsäger inte tidigare resultat som visar att de områdesexperter som bor i Gårdsten har en generellt mer positiv attityd till området jämfört med de som inte bor där.

Sammanfattning och kommentar

Resultaten av Q-faktoranalysen visar på

1. Att det existerar vissa avgränsade grupper bland områdesexperterna som i varierande grad skiljer sig från varandra med avseende på deras attityder till Gårdsten.
2. Att dessa grupperingar inte i någon högre grad är en funktion av inom vilket område de intervjuade är verksamma med visst undantag för:
  - skola, där de områdesexperter som arbetar med mera specifika problem hade en mer negativ bild av området
  - socialförvaltning, där samtliga områdesexperter (4 st) grupperade sig i den

"negativa" avdelningen, och som troligen är ett resultat av att denna personal har stor kontakt med olika slags problem

- bostadsföretag, vars områdesexperter i nästan samtliga fall grupperade sig i den avdelning som hade avgivit mer "positiva" svar. Kan troligen bero på att det ligger i bostadsföretagens intresse att göra området attraktivt
  - gårdstensbor som till övervägande delen är mer positiva i sina svar. Förklaring till detta resultat ges i kapitlet "Resultatjämförelse mellan områdesexperter som bor i Gårdsten och de som inte gör det (kap 5.3.2)
3. Att de uppkomna grupperingarna med hög sannolikhet till stor del är ett resultat av individuella och personlighetsmässiga variationer bland områdesexperterna. Det ligger utanför denna undersöknings ram att närmare analysera dessa förhållanden.

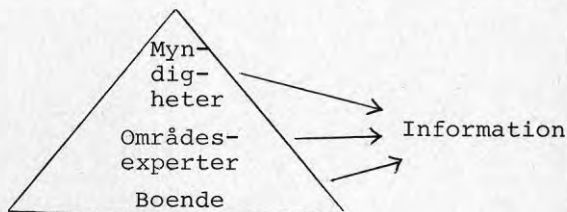

6

DIREKTINTERVJUER MED GÅRDSTENSBOR

6.1 METODBESKRIVNING

Vid en social beskrivning av ett bostadsområde är det givetvis mycket viktigt att de boende själva får redogöra för vad de tycker och tänker. För det är ju dom det i sista hand gäller. Motivet för att ta in denna metod är följande modell.

Figur 6.1: Informationskällor om Gårdsten

Ju högre upp i pyramiden man befinner sig desto större överblick kanske man har över situationen. Tyvärr leder det till en viss ytlighet, att man inte kommer i djupare kontakt med hur det är att vara boende. För att få en djupare förståelse för hur det är att bo i Gårdsten är det därför nödvändigt att hämta informationen direkt från de boende. Genom att vi har direktintervjuat gårdstensbor har vi (i varierande grad) fått fatt på den individuella, subjektiva upplevelsen av att bo i området. Vi vill också påvisa att trivseln inte enbart är en funktion av den aktuella fysiska och sociala miljön. Utan att den också är beroende av individens tidigare upplevelser och erfarenheter.

Nackdelen med metoden är att resultaten inte kan kvantifieras varvid det är svårt att generalisera, t ex att kunna säga att så och så trivs gårdstensborna i allmänhet. Det är heller inte vår avsikt eftersom vi vill peka på de individuella variationer som existerar inom gruppen gårdstensbor.

Med denna metod vill vi så mycket som möjligt förkorta avståndet mellan de intervjuades upplevelser och läsaren. Det innebär att vi inte gått in och analyserat och tolkat intervjuerna utan de får stå för sig själva.

Ett ytterligare argument för att vi inte vill gå in med analyser och tolkningar av intervjuerna är att vi då så att säga undergräver de boendes egna utsagor. Det vore att inte ta fasta på det de säger, att inte ta dem på fullt allvar.

Urval av intervjupersoner

De personer som vi har intervjuat har vi kommit i kontakt med på olika sätt. Genom bekantas bekanta, genom slumpvis dörrknackning och telefonpåringning, genom besök på fritidsgård. Och vi har försökt täcka de mest vanliga boendekategorierna med avseende på:

Ålder
Kön
Civilstånd
Förvärvsarbete resp icke förvärvsarbete
Invandrare
Föräldrar

Sammanlagt gjorde vi 21 intervjuer. Vi kan inte påstå att intervjuerna är representativa för gårdstensborna som helhet.

Intervjumetodik

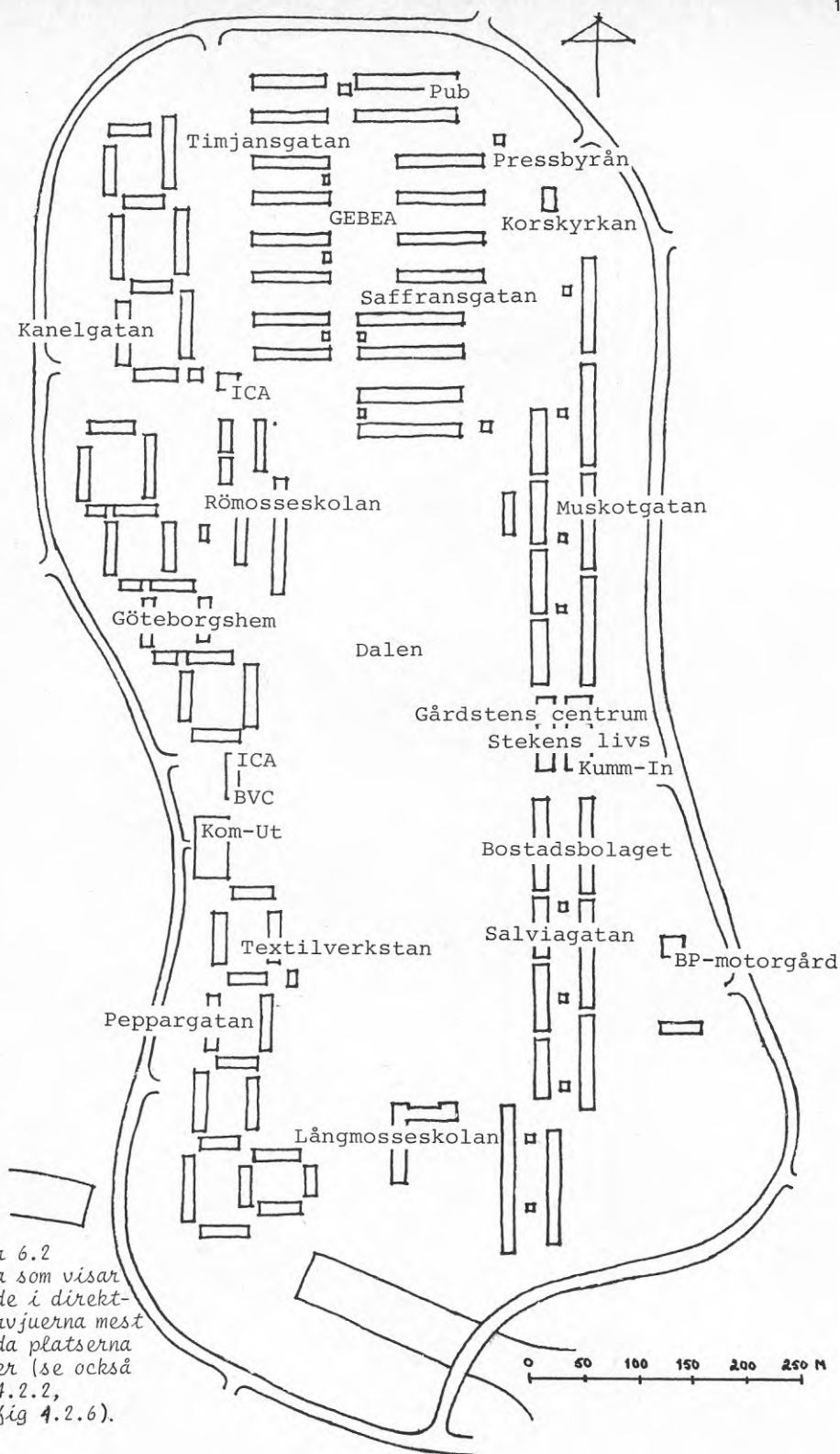
I allmänhet tog vi först kontakt per telefon med det tilltänkta intervjuoffret och förklarade vad forskargruppen arbetade med och frågade om han/hon ville ställa upp på en intervju. Om svaret blev ja, det blev det nästan i samtliga fall, avtalades tid.

Själva intervjun bandades om den intervjuade gick med på det och/eller inte kände sig besvärad. I annat fall förde vi anteckningar. Våra intentioner var att få en så avspänd intervju som möjligt, dvs inte så mycket intervju med frågor och svar utan mera en dialog. Och vi försökte också få den intervjuade att i möjligaste mån själv styra samtalet eftersom vår avsikt var att låta den boende själv ta upp de problem och aspekter som för honom kändes mest väsentliga. Under hand som samtalet fortsatte och synpunkterna från den intervjuade började sina gick vi in med mer direkta frågor som

vi tyckte var viktiga att få svar på. Tanken var alltså att vi ville låta den intervjuade själv definiera problem och frågeställningar medan vi bar med oss en frågestruktur i huvudet som vi använde mot slutet av intervjun. För att inte missa något. För det mesta fungerade denna metod ganska bra medan den i några fall inte fungerade alls. I de fall den inte fungerade berodde det på att den intervjuade såg oss som några representanter för något som han/hon inte kände någon samhörighet med. Vi kanske sågs som några myndighetspersoner till vilka man intog en avvaktande attityd, vilket då avspeglade sig i en situation mer präglad av "förhör" än av samtal. I alla fall kan vi inte sticka under stol med att vi är akademiker som tillägnat oss en viss stil och ett visst språk, vilket då försvårar en jämställd kontakt med andra grupper.

Bearbetning

De bandade intervjuerna (17 st) skrevs i möjligaste mån ned rakt upp och ner för att återge intervjuerna så naturtroget som möjligt. Viss korrigering av struktur och meningsuppbyggnad har vi ibland bedömt som nödvändig för att göra texten mer lättillgänglig. Dessutom har vi inte tagit med våra frågor och våra synpunkter. De intervjuer som ej bandades (4 st) skrevs också ner så att de fick en berättande form. Alla namn som förekommer i intervjuerna är fingerade.

Figur 6.2
Karta som visar
var de i direkt-
intervjuerna mest
nämnda platserna
ligger (se också
fig 4.2.2,
och fig 4.2.6).

NÅGRA FOTOGRAFIER...

Bild 6.1
Gårdstens centrum

Bild 6.2
Interiör från
Gårdstens centrum

Bild 6.3
Bostadsbolagets hus
med utsmyckad gavel

Bild 6.4
Gårdsbild från
Kanelgatan

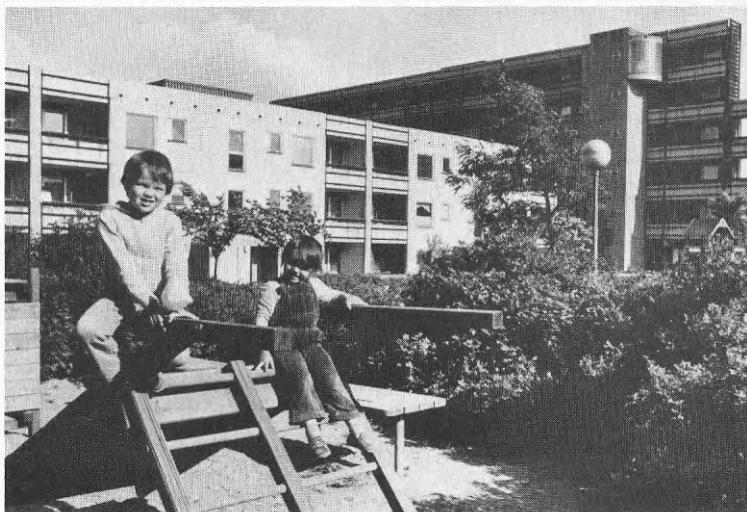

Bild 6.5
Angeredsbron för-
binder Angered med
Hisingen

Bild 6.6
En omdiskuterad
bild av Gårdsten
som präglat många
människors uppfatt-
ning om stads-
delen

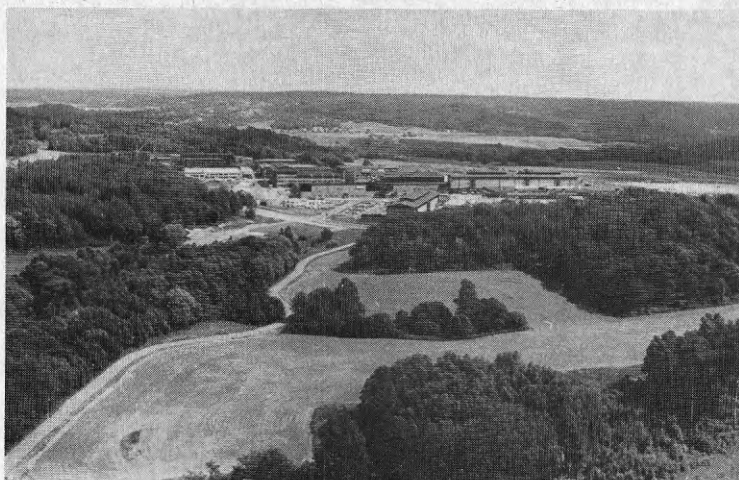

Bild 6.7
En vidsträckt natur
omger stadsdelarna
i Angered. Här
Angered centrum

Bild 6.8
Det är väl försjtt med
parkeringsplatser
vid Angered centrum

Bild 6.9
Torget i
Angered centrum

6.2. REDOVISNING

Hemmafru sedan 10 år. Är i 40-årsåldern. Har 5 barn, 3 i förskoleåldern och 2 som går i lågstadiet. Har dessutom 3 dagbarn. Bor på Kanelgatan i en 4-rummare.

Vi har bott här i 6 år på Kanelgatan. Innan dess bodde vi på Hönö. Att vi flyttade hit berodde på att vi ville tillbaka till stan, vi hade bott här i Gårdsten innan, fast på Salviagatan, och vi trivdes nog ganska bra häruppe. Att vi flyttade ut till Hönö var väl en sån där grej man fick för sig - ut till naturen och så, men så upptäcker man att det inte är så bekvämt egentligen, långa avstånd till affärer, dåliga förbindelser. Man blir ganska isolerad för trots allt detta prat om att grannsämjan är bättre på små ställen så är det nog inte så egentligen. Vi orkade med Hönö i 6 månader. Innan vi flyttade dit trodde vi det var bättre att inte bo i ett sånt här område som Gårdsten för bli a barnens del. Dessutom fick min man arbete ute på Öckerö på en liten propellerfabrik, vilket bidrog till att vi flyttade ut.

Vi är ju en ganska stor familj och det som är bra med Gårdsten är att man kan låta barnen gå ut ganska tidigt själva, dom träffar andra barn på ett ganska spontant sätt. Det är inte som i ett villaområde där man måste följa dom till lekplatsen för att dom ska träffa kamrater. Det behöver man ju aldrig på ett sånt här ställe - dom träffas ändå. Sen är det väldigt bra här att det inte är några gator som man måste ta sig över för att gå till skolan, lekskolor, parklekar och affärer. Det här med grannkontakter fungerar bättre här. Man har större valmöjlighet. På Hönö kände alla alla, man fick inte ha någonting ifred. Om man pratade med någon om någonting visste alla om det så småningom. Här kan man umgås med dom man vill. Jag tycker det är så mycket prat om isolering i såna här områden, men man kan få precis så mycket gemenskap man själv vill ha. Man kan ju inte begära att dom ska komma och knacka på dörren och säga "kom till mig!" utan man får försöka lite själv också.

Vi är väl dom som nästan bott här längst på denna gården och vi känner dom flesta grannarna så att vi i alla fall pratar om väder och vind. Fruarna häromkring hjälps också åt så att vi tar hand om varandras barn. Det blir väl så att har man barn så blir det lättare att få kontakt för det finns alltid andra mammor med samma problem, som dom kallar det för - jag vet inte om jag ska kalla det problem - jag tycker man skapar problem av det mesta.

Innan vi kom till Gårdsten första gången bodde vi i Biskopsgården och jag tror att om man kommer från ett bostadsområde som det här och är uppvuxen i sån miljö så är det lättare att fortsätta att bo så här i hela sitt liv. Jag kan bara se på min man som kommer från Sydamerika. Han tycker det är skit att bo så här - det är nästan bara i Sverige man bor i stora hyreshus. Så för alla andra nationaliteter så tror jag det där med ett eget hus är väldigt viktigt egentligen.

Då det gäller kommunikationerna så tycker jag det fungerar bra. Det tar en halvtimme in till centrala stan men sen beror det ju på om man skall fortsätta. T ex Västra Frölunda så är det ju en bra bit. Men det är klart att många tycker det är långa vägar till arbetsplatser men min man jobbade på Volvo på Hisingen då vi flyttade hit och då åkte han snabbuss och det fungerade bra.

Vi tänker flytta härifrån men det har inte att göra med att vi inte trivs här utan det är att vi flyttar ifrån Sverige. Men det är klart att vi har funderat på att flytta till villa men jag vet inte om vi skulle klara av och ha alla dessa små barn i villa. Det går ofta en gata utanför och då kan man inte släppa dom på samma sätt - dom ska till skolor och lekskolor och det blir ofta att man får följa dom. Och bo på landet, det tror jag inte heller på för när barnen blir äldre så ska dom skjutas hit och dit, dom ska ut och träffa kompisar och långa vägar och det ska köras och hämtas. Här gör dom ju ganska mycket både för större och mindre barn tycker jag.

Servicen här ute räcker till för oss. Det är klart dom kunde öppna en bank, det hade dom ju förut men den la dom ner och visst är det tråkigt men å andra sidan - till banken springer man ju inte varje dag och nån gång är man väl i ett område där det finns en bank så jag tycker inte det är så viktigt. Jag är nästan tacksam för att det inte finns något större affärscentrum runt om för det blir ofta samlingspunkt och lite öldrickande utanför. Så jag tycker det är mycket lugnt och fint här. Och när det gäller Angered Centrum så tycker jag det är jättefint med ett centrum på lagom avstånd, jag vill inte ha det mitt uppe där jag bor och det är ju inte längre än att man kan ta sig dit. Och är vädret skapligt kan man ju även promenera dit så det blir nog ganska bra.

När det gäller träffpunkter för de vuxna så finns det ju en hel del ställen. Många tror ju att denna parklek och sånt bara är till för barn men det är det ju inte. Och det finns ju en hel del föreningar men det kanske är många som flyttar in som inte känner till det. Det är klart att det är dåligt med ställen där man kan träffas mer informellt. Jag tror att såna här ställen där man kan få sig lite grann och äta skulle utnyttjas av många en-

samma människor.

Jag vet inte vad det är som är fel med Dalen. Den borde kunna utnyttjas på ett bättre sätt. Den ligger för det mesta öde, när man går där så går man för det mesta ensam. Där skulle väl finnas träffpunkter. Det har ju bl a talats om dansbana och det har vi ju haft vid midsommar men det borde bli något mera permanent. Jag menar fotboll och tennis är ju inte alla intresserade av för det är ju strängt taget det enda som finns där. Att Dalen skulle vara spöklik och skrämmande stämmer inte, folk förstorar upp det hela, det är så lugnt och fridfullt där. Då är det värre mellan husen.

Vad man kan bli väldigt irriterad på är ju att folk klagar och det finns så mycket fel men får dom en chans att rätta till det så ställer dom inte upp. Det beror på att folk är lite lata och bekväma. Det stående uttrycket man hör från alla är att allting är så jobbigt. Jag vet inte om det är det egentligen men håller dom på tillräckligt länge och pratar om det så tycker jag att Gud vad tröttsamt och då tycker jag också att det blir lite jobbigt.

Här ute är det inte mer bråk och oroligheter än någon annanstans, tvärtom är det mindre. Jag tycker det är väldigt lugnt. Det är väl ibland då någon har fest nån gång emellanåt men det ska ju folk kunna få ha.

Om tidningarnas skrivelser om Gårdsten så är det väl alltid så att dom bara får fram dom dåliga sidorna. Man får ju höra av många människor man pratar med och dom får veta att man bor i Gårdsten att : "Usch, usch, hur kan du bo där?" Och dom har aldrig varit här, dom vet inte hur det ser ut. Min mamma flyttade hit till området och mina gamla fastrar de var alldeles förstörda för dom sa: "Men inte ska du flytta långt ut till Gårdsten!" Men nu när dom har varit här några gånger så tycker dom ju att här är så fantastiskt, vackert och fritt, fin utsikt, lugnt och fina lekmöjligheter. Så när jag möter folk som har den negativa inställningen försöker jag framhålla det positiva som finns här.

Det är väl bra att få hit arbetsplatser men det beror ju på vad det är för slags arbetsplatser. Störande industrier vill jag ju inte ha hit men så stora blir det väl inte. Men det vore väl bra för folk som bor här också så att man kan slippa dessa avstånd. För ensamstående mödrar som måste arbeta vore det ju väldigt bra. Nu har de ju väldigt långa resor vilket gör att dom måste ha barnen på daghem i 10-12 timmar.

När området byggdes blev vi lovade en högstadieskola här uppe och det är väl en ganska stor be-

svikelse hos folk att den inte har byggts. Barnen får ju åka till Gamlestaden men dom får ju åka buss så så farligt är det ju inte. Dom kommer och hämtar dom med buss och hemresan med spårvagn tar bara 20 minuter. Och jag har hört föräldrar till barn som går i Gamlestaden, dom är jättegglada för dom säger "Gud en sån skola!" Så allting är ju inte negativt med det heller. Men det är detta att dom ska ha allt utanför dörren och ska serveras på bricka, det ska inte behövas ansträngas för nånting. Men tänk vad många barn på landsbygden som får otroligt mycket längre väg till skolan och det fungerar i alla fall. Folk har väldigt stora krav på det mesta och det är klart folk skall ställa krav också för att det skall bli förändringar men alla förändringar är ju inte till det bästa precis. Sen pratar dom ju om mera daghem också men jag tycker det ligger daghem i varenda hörn häruppe. Jag vill inte ha fler daghem utan jag vill att dom skall lägga mer vikt vid familjedaghem istället. För det kan ju inte vara en naturlig miljö för barn och det blir för mycket väsen. Men det är klart att för ensamstående mödrar måste det ju finnas.

Hemmafru. Invadrare. Bor på Muskotgatan. 1 pojke i 5-årsåldern. Maken arbetar på Volvo.

Vi har bott i den här lägenheten i 4 månader och vi kommer direkt från Finland och hit. Staden vi kom ifrån är ungefär lika stor som Norrköping. Det är en ganska ny stad som har utvecklats ganska snabbt. Vi bodde ca 10 minuters restid från centrum. Där bodde vi i 1 1/2 år. Innan dess bodde vi i en lite mindre stad. Både jag och min make är uppvuxna på landet.

Den största anledningen till att vi flyttade till Sverige var att min man blev arbetslös och att han inte hade några utsikter att få arbete under dom närmaste åren. Eventuellt hade han kunnat få jobb på en fabrik någonstans och fått arbeta 2-3 dagar i veckan tillfälligtvis. Just det där att vi kom till Göteborg var att det fanns ingen annan möjlighet att få arbete än på Volvo. Och dom var dom enda som anställde sådana som inte kunde svenska. Att vi kom till Gårdsten berodde på att Volvo har bostadsförmedling dvs som visade på att det fanns lägenheter härute och då speciellt hos Bostadsbolaget.

Innan vi kom till Gårdsten hade vi uppfattningen att det var ett ganska förslummat område. Och innan vi hade fått en broschyr från bostadsförmedlingen så tänkte vi att det skulle bli väldigt

svårt att få bostad och i så fall något väldigt dåligt. Men när vi nu väl har kommit hit och bl a sett att lägenheterna är väldigt fina så fick vi ju se att det inte alls var en sådan slum som vi först hade varit rädda för att komma till. Vi visste inte om att Gårdsten var en ny förort.

Vi trivs med området i sig, snyggt och fint. Men det här med kontakter är svårt. Får lite panik i bland att sitta här ensam. Och jag skulle vilja arbeta om det fanns möjlighet och jag kunde språk-
et. För det är väldigt svårt att få kontakt med människor här och dom kontakter jag har är bara med finländare. Jag har börjat en kurs i svenska och till hösten försöker arbetsförmedlingen få med mig i en AMS-kurs. Min make får lära sig svenska via Volvo. Om vi skulle flytta så skulle vi inte flytta inom Göteborg men om det fanns möjlighet skulle vi flytta till en mindre stad som t ex Eskilstuna för att allt är mycket närmare, det är lättare att åka moped och så. Volvo har ju verksamhet i Eskilstuna också. Vi är ju vana vid mindre städer och vill gärna komma till något mindre. Om vi kom till Eskilstuna skulle det ju bli lättare att resa till Finland också. Vi har inte varit i Finland sen vi kom till Sverige.

Jag tycker att det är lugnt och skönt här på gårdarna. Själva miljön tycker jag om. Jag hade ju som sagt förväntat mig ett förslummat område. Men det är det här att när jag kommer ut med pojken och sätter mig vid sandlådan och det är två unga svenskor med sina barn - då sitter jag där i ena ändan - det är alltså en känsla av att bli utanför. Men det är väl mest för språkets skull.

Det är nog svårt med dom kollektiva kommunikationerna. Jag tänker närmast på om jag ska börja arbeta i stan. Då får jag vara borta från barnet så lång tid om jag ska arbeta hela dan och att dom långa resorna läggs på också. Nu åker jag bara in till stan ca två gånger i månaden och det är jobbigt. Jag åker in för att titta lite grann och att det just bara finns en speceriaffär härute. Om man ska ha något annat så måste man åka in till stan. Servicen är dålig här, det som jag saknar mest är den "sociala servicen" dvs läkarvård, apotek, och såna saker - det är väldigt svårt att veta var dom finns. Jag saknar också någon större typ av varuhus. Annars kan jag inte komma på något speciellt, det är så mycket olika småsaker som man behöver i bland.

Trafikmiljön - om det var så som det var menat dvs att man inte fick köra på gårdarna så skulle det vara bra. Och det är klart att det skulle vara bättre om vägen som går runt området låg lite längre bort så att det blev lite bättre utrymme mellan vägen och husen. Parkeringsplatserna borde ligga lite längre bort också. Man har ju två ben att gå med.

Det skulle vara väldigt bra om det fanns något kafé dit man bara kunde gå och sätta sig och titta på folket åtminstone så man ser liv. Det skulle också vara bra med en biograf även om man inte kunde förstå språket och filmen, så hade man nånting att gå till ...

Jag är inte engagerad i någon förening och jag vet inte om vilka föreningar som finns. Det har kommit några broschyrer om några föreningar men annars har det inte varit mycket. Men jag hade väldigt tur när jag kom hit för att ABF höll då på att ordna en studiecirkel just för invandrarkvinnor som gällde allmän samhällsinformation och jag hade råkat få se den här annonsen. Informationen var två gånger i veckan i ungefär två månader. Jag fick inte så många nya bekantskaper den vägen utan det blev ju att man bara hejade på varandra.

Jag tycker det är bra att det finns en sån fri plats som Dalen med sina bollplaner. I det området jag kom ifrån fanns det bara bostäder. Så jag tycker Dalen är bra som den är. Jag vill inte ha dit några byggnader eller sånt utan det är bättre att den får stå som den är. Området här är lagom lugnt, det förekommer inte bråk och sådant i alla fall. Att Gårdsten skulle ha ganska låg status i Göteborg har jag inte märkt nånting av.

För att minska anonymiteten mellan de boende i området skulle det finnas nån samlingsplats t ex som ABF har, Kumm-in, så skulle man kunna ordna musik och olika arrangemang där man kan ha barn med sig och samtidigt bli informerad om vad som finns i området. Då är det liksom fritt fram för var och en om man nu vill sitta kvar i lägenheten eller att komma med och få kontakter.

Det här med arbetsplatser i området skulle i stort sett vara positivt. Men det är klart att det finns både för- och nackdelar. Men fördelarna väger nog tyngst som att många skulle kunna arbeta om dom långa resorna försvann. Till nackdelarna hör att det kanske skulle bli lite bullrigt och mera trafik.

Jag har märkt att det är stor omflyttning av hyresgäster här. Det beror nog på de här långa resorna och de höga hyrorna. Människorna söker sig nog närmare sina arbeten för att det blir så dyrt med dom långa resorna.

Jag har en make som skiftarbetar på Volvo. Han åker snabbuss dit och det tar ca en timme för honom att komma dit. Och snabbussen fungerar även när han jobbar nattskiftet. Kvällsskiftet börjar ca halv tre och slutar halv elva. Det betyder att han måste stiga upp tjugo över fyra då han arbetar morgonskiftet och han måste gå tjugo i fem hemifrån. Det blir nästan tolv timmar sammanlagt som han är borta.

Området här är ju i och för sig ganska gammalt - varför finns det inte nånting här - arbetsplatser och sånt. Jag undrar vad det är som gör att det inte finns nånting? Jag tror att om det finns arbetsplatser så bosätter man sig runt dom. Som jag känner till så fungerar det så att om en fabrik etablerar sig någonstans så kommer folk dit och bygger runt om. För det mesta i alla fall. Men det är klart att i storstäderna i Finland finns det också såna här områden men inte i så stor utsträckning.

Förvärvsarbetande kvinna i
60-årsåldern. Ensamstående.
Bor på Timjansgatan i en 2:a.

Jag bodde på Linnégatan i tre år innan jag flyttade hit. Att jag flyttade ut hit berodde på en del personliga omständigheter som gjorde att jag såg mig nödsakad att flytta från Linnégatan. Härute finns det frisk luft till skillnad från det förra stället jag bodde på där det var mycket avgaser och buller. Det är bättre för nerverna att bo härute. Sen har jag hus i Åsa där jag bor på sommaren under tiden maj-september.

Innan jag funderade på att flytta till Gårdsten visste jag ingenting om området. När jag sedan berättade för bekanta att jag tänkte flytta ut fick jag höra en del negativa saker bl a att 60 % av befolkningen skulle vara socialfall. Men jag trivs ganska bra. Lägenheten är fin fast utsikten härifrån är lite dålig. Jag funderar på att flytta till Bostadsbolaget och jag undersöker också Lövgärdet.

Jag tycker området är tomt på människor. Man ser förutom barn endast enstaka mammor och pappor. Sen är det lång väg till butikerna och dåligt med serviceaffärer. Det vore bäst med småbutiker fast det är väl svårt med lönsamheten för allting skall ju och måste tydligen vara så stort. Och lokalhyran är ganska hög också. Jag själv handlar mest inne i stan när jag kommer från arbetet. Jag arbetar till sjöss på Stenalinjen. Jag går efter ett schema som innebär att jag jobbar sex dagar, är sen ledig i fyra, jobbar fyra, ledig i sex, jobbar sex osv. Vad gäller de allmänna kommunikationerna så tycker jag att det fungerar bra med bussar och snabbussar. Fast det kan ju vara lite stökigt på spårvagnen ibland.

Det skulle vara positivt med småfabriker här ute. Sen skulle det behövas en restaurang och framför allt en korvkiosk och ett ställe där man kunde köpa råkost.

(Intervjun ej bandad)

Hemmafru, 1 barn i förskole-
åldern. Bor på Saffransgatan
i en 3:a.

Jag har bott i Gårdsten i sammanlagt sex och ett halvt år. Jag skulle flytta till Gästrikland men det var anställningsstopp på Sandviken. Kom till Gårdsten genom bekanta och bodde här i en första omgång i två år på Salviagatan. Flyttade sen till Bergsjön och bodde där i ett år men gillade det inte så mycket. Hyran är också lägre här. Innan jag kom till Gårdsten för andra gången bodde jag en kort tid på Gustavsgatan. Jag har nu bott här på Saffransgatan i tre och ett halvt år.

När jag flyttade till Gårdsten hade jag inga föreställningar om området. Och jag tycker trots allt att det är bäst i Gårdsten, det är bra med gårdarna och kvartersuppbyggnaden. Det är lätt att få kontakt med grannar och miljön fungerar bra för barnen också. Tvättstugan fungerar som en kontaktpunkt. Men det är klart - många bekanta till mig har flyttat till andra ställen, till villa osv. Så det har varit ganska hög omsättning av hyresgäster. Själv tänkte jag i höstas flytta härifrån därför att jag hade så stökiga grannar och sen tycker jag det är orättvist med reparationer och tapetsering bara vart tionde år. Sen är det väldigt lyhört. Men jag har inte råd att flytta till nån insatslägenhet. Men jag skulle vilja ha en större lägenhet pga barnutökning. Jag tror att nyss ihopflyttade par kommer till förorterna där det finns lägenheter. Sen försöker dom spara ihop pengar till ett eget hus.

De kollektiva kommunikationerna fungerar ganska dåligt. Det gäller särskilt 77:an som har en konstig rutt, den kör runt Gårdsten åt bara ett håll. Snabbussarna håller tiderna dåligt, ibland kommer de för tidigt. Men kommunikationerna till och från stan fungerar bra, det tar 25 minuter med buss 73 och 8:an till centralen.

Då det gäller servicen i området så kan det på ett vis vara skönt att det inte finns så mycket affärer eftersom det kan förhindra impulsköp. Och Stekens Livs här är ju toppen. Men det skulle behövas ett kafé här i Dalen och en korvkiosk i fall att man skulle bli hungrig på kvällen och det inte fanns nån mat hemma. Det skulle också behövas fler träffpunkter. Nu finns det i stort sett bara Timjansgården. Sim- och sporthall skulle behövas. Och en bank därför att nu finns det inget ställe här att hämta ut lönen på.

Trafikmiljön här ute är bra fränsett att en del bilar kör in på gårdarna ibland. Låsningen och upp-låsningen av bommarna som stänger av bilarna från

gårdarna borde skötas bättre. I Dalen här finns det för mycket hundbajs och det beror på att hundägarna är för slappa. Fast området är ju bra för hundar och det finns mycket hundar här ute. Dom fungerar som kontaktmedel mellan människorna. Sen skulle det behövas en högstadieskola i Gårdsten som kunde finnas i Dalen. Jag tror att många flyttar härifrån pga att det inte finns nån högstadieskola här. Det skulle också behövas en sporthall. Som det nu är måste man åka antingen till Rannebergen eller Hammarkullen. Ja, Dalen är nu mest ett tomt hål fast det är ganska idylliskt på sommaren. Men det skulle finnas plaskdamm, kafé och parklek med djur. Om Dalen hade en funktion skulle den kunna förbättra kontakten mellan dom olika områdena i Gårdsten. Dom kontakter som nu sker och etableras mellan människor har skett på ett organiserat vis och inte på ett spontant sätt.

Gårdsten är ett lugnt område, förekommer inte något bråk att tala om. Det negativa som sägs om Gårdsten sägs av dom som inte bor i området.

Sen tycker jag det är svårt att få kontakt med finländare och det beror väl mest på språksvårigheter. Och sen är det stor sammanhållning mellan finländare pga att gruppen är så stor som den är. Jag tycker det är fel att dela upp barnen i finska och inte finska grupper redan i lekskolan för jag tror att det skapar en uppdelning i vuxen ålder.

Det här med arbetsplatser i området skulle vara positivt på så vis att resvägarna till och från jobben skulle bli kortare. Resorna är ju tröttande och dessutom skulle det bli mer tid över till barnen. Det negativa är ju om miljön skulle försämrans. Men jag skulle själv jobba om det fanns arbete i området. Jag är anmäld hos Arbetsförmedlingen men har hittills inte tagit något erbjudet arbete eftersom de har legat för långt härifrån.

(Intervjun ej bandad)

Förvärvsarbetande ensamstående kvinna i 60-årsåldern. Bor på Kanelgatan i en 2-rummare.

Innan jag kom till Gårdsten bodde jag på Aschebergsgatan inne i stan i 12 år. Jag flyttade därifrån och hit 1972 av flera orsaker. Lägenheten där började förfalla och inga reparationer blev gjorda. Sen var det bråkigt och stökigt i grannskapet med olika firmor och bordeller.

Naturen härute är ju så fin. Fast jag tycker det är otrevligt med alla lösa hundar som springer om-

kring. Det är mest schäfrar som springer lösa och skrämmer både djur och fåglar.

Lägenheten här är bra fast väggarna håller på att spricka. Och servicen från bostadsföretaget är lite dålig. Lägenheterna är ganska lyhörda också och olika ljud fortplantar sig genom hela huset så det är svårt att höra var det kommer ifrån. Jag har funderat på att flytta så vill jag till Björkekärr eller Torpa, närmare stan i alla fall. Det är mycket förstörelse härute och då framför allt i hissar och trappor. Och det brukar vara väldigt skitigt där, jag brukar själv gå ut och städa ibland.

Själva området här är ganska trist och grått, jag tänker då framför allt på husen. Och det är nästan alltför lugnt häromkring. Men det är bra med lekplatserna på gårdarna, jag tycker att mycket görs för att det ska bli bättre. Dalen är trevlig med sina tennisbanor och sånt fast det är ganska sällan jag själv är i Dalen. Men det finns mycket ölburkar som ligger och skräpar ner. Själv vågar jag inte gå i Dalen på kvällen för det verkar finnas en del skumma typer där och jag är lite rädd för att bli överfallen.

Servicen härute är dålig, finns inget varuhus eller nåt liknande och det tycker jag är botten. Men jag hoppas mycket på Angered Centrum för jag tror att det blir bättre när det står klart. Man hade ju lovat att det skulle vara klart redan när bostäderna var klara men så blev det ju inte.

Det är dåligt med ställen att träffas på här i Gårdsten. Det finns knappt inget förutom fritidsgården Kom-ut och pensionärsförening. Och det verkar vara dåligt med kurser på kvällstid där man kan träffas. Jag känner endast några få personer här ute, jag har mina vänner i stan och i Kungälv. Men de drar sig för att åka hit för dom tycker att det är för långt. Så jag känner mig lite isolerad. Och det blir ju inte bättre av att folk flyttar ganska mycket eftersom man inte hinner lära känna varandra. Det är värre i loftgångshusen, det verkar vara mera stabilt i låghusen. Jag tror att de människor som bor i låghusen är så att säga starkare. Men jag tror att människorna flyttar så mycket för att det är så långt hit ut. Dom flyttar närmare stan för att lättare komma till sitt arbete och sina bekanta.

Själv jobbar jag på Forshaga vid Norra Ågatan i stan. Jag börjar arbetet 7.50 och slutar klockan 16.00. Så jag åker hemifrån 6.50 och är då framme vid Polhemsplatsen 7.25. Sen åker jag vidare med någon annan spårvagn till Svingeln och går därifrån till jobbet. När jag åker hem så tar jag mig då först till Polhemsplatsen och tar vagnen 16.25 och är då hemma igen ca 17.10.

Jag tycker att dom allmänna kommunikationsmedlen fungerar dåligt. Spårvagnen krånglar ofta och det finns ingen samordning mellan spårvagn och buss. Och jag tror det är jobbigt för alla som arbetar. Sen borde 77:an gå lördagar också exempelvis mellan 9 och 15. Och jag tycker att det är fel att bussen här bara går åt ett håll eftersom all service finns vid Steken och det blir jobbigt för dom som ska handla att dom måste åka ner till Storås också. För egen del gör jag däremot mina inköp och ärenden inne i stan.

Tidningarna har skapat en bild av Gårdsten som inte alls stämmer. Det förekommer inte så mycket bråk å sånt. Och om det förekommer så är det nog mest på Salvia- och Muskotgatan. Men den här bilden som har skapats betyder att människor drar sig för att flytta hit. Och ibland säger folk till mig när dom får höra att jag bor i Gårdsten: "Hur kan du bo där som är så hemskt!" Och en del tycker att man bor långt uti urskogen.

Jag tycker det skulle vara bra med arbetsplatser i området. Fast inte industrier förstas utan jag menar mindre verkstäder och sånt. Som det nu är så finns det många människor som vill arbeta men inte kan för att det är så långt till jobben. Och det gäller nog mest hemmafruarna eftersom det i allmänhet är maken som har bilen till sitt jobb. Om arbete fanns här kunde hemmafruar dela på ett jobb och passa varandras barn.

Själv deltar jag inte i något föreningsliv eftersom jag för det mesta är trött efter arbetet. Annars så kommer det ju ibland broschyrer som upp-lyser om de olika verksamheter som är igång härute.

Jag tycker miljön här ute är fin. Barnen har det bra med de fina gårdarna och naturen runt omkring. Trafikmiljön är också bra, det finns ingen trafik som är störande. Men jag tycker det finns för lite affärer och torg och sånt där man kunde träffas. Det skulle nog betyda en hel del, framför allt för de ensamstående som det finns många av härute.

(Intervjun ej bandad)

15-årig skolgrabb, som går i skolan i Gamlestaden.
--

Jag är född i Västerås men kom till Göteborg för åtta år sen. Först bodde jag i Masthugget i två år och sen sex år här i Gårdsten på Timjansgatan i dom här låga husen. Jag bor i en fyra och i en tvåa. Det är brorsan som har tvåan. Vi är fem

syskon som bor härute. Jag själv är femton år och två av mina syskon är äldre och två yngre än mej. Jag bodde hela tiden i Västerås innan jag kom hit.

Min morsa jobbar inte för vi har inte råd med det. Min farsa har för mycket inkomst. Min farsa är egen företagare. Så min morsa går hemma, vi har inte råd med att hon jobbar, det blir för mycket skatt.

Jag trivs dåligt här - nå, vissa grejor är bra. Men inte på fredagarna och inte på lördagarna på dagen för det finns inget att göra. Det beror på att fritidsgården inte är öppen. På fredagarna och lördagarna åker jag in till stan ibland och går på bio. Annars är jag kvar härute. Och jag är alltid med mina kompisar. Och då brukar vi supa och dricka sprit. Det finns inget annat att göra. Här på fritidsgården spelar vi pingis, biljard, tittar på TV och allt möjligt. Det är inga som sniffar här ute - det är bara brajet. Fast det är väl inte så många kanske tio - jag vet inte.

Jag har gått på Långmosseskolan förut, nu går jag i Gamlestan. Dit åker jag med skolbuss varje morgon tjuugo över sju. Och vi är framme tjuugo i åtta. Sen börjar vi skolan åtta. Tillbaka hit får vi inte åka skolbuss utan då åker vi spårvagn och buss. Och det tar 45 minuter.

Det är tråkigt att det inte finns nån simhall eller nåt sånt i Gårdsten. För jag är idrottsintresserad. Nu får jag åka till Valhalla. Det finns simhall i Rannebergen men det är för jobbigt, jag känner inga där. Men jag känner vissa på Valhalla som kommer dit.

I skolan går det väl bra. Där är jag mest intresserad av matte, engelska, tyska, teknik - nästan allting. När jag har slutat skolan ska jag jobba hos farsan. Han har sitt jobb i Mölndal så det är väl tre mil dit eller nåt. Så det tar väl en halvtimme med bil om man drar på. Jag ska börja som chaufför där. Jag är ju inte arton än men man kan väl hitta på och säga att man är arton och att man har glömt körkortet. Det tror jag min farsa går med på. För jag kör rätt ofta i alla fall - på nätterna när snuten är inne. Och är dom ute på nätterna så stoppar dom inte lika mycket i alla fall.

Att fritidsgården är stängd på fredagar och lördagar beror på att det är för mycket fylla. Så ska man supa sig full så åker man in till stan med nån. Men det gör inte jag, jag stannar kvar här. Har en motorcykel, en 250 kubikare. Den har jag fått. Den gör 160 i alla fall.

Det är roligare att bo härute på vintern. Det är mycket roligare att köra då. Snuten är inne då. Jag har inte åkt dit nån gång, inte än. Jag vet

inte om jag kommer att göra det, jag har ingen plåt på min i alla fall. Och jag har kört ifrån snuten flera gånger, dom har inte hunnit med. För jag har varit med på klubben i det militära alltså jag är rätt van att köra. Man får köra där men inte ute utan det är ett inhägnat område vid Kvi-berg. Jag var med där i ett halvår eller nåt men nu är jag inte med där.

Jag ska fylla sexton snart, i januari. Då ska jag ta körkort för lätt motorcykel. Men jag kommer i alla fall att köra på min tunga motorcykel. Jag åker inte dit lika hårt då. Jag kan i alla fall ha kortet kvar då, det blir bara lite böter. Det är motorcyklar jag är mest intresserad av och jag mekar mycket själv. Fast jag kör bil då och då. Och lastbil. Min farsa har både bil och lastbil.

Sen vill jag säga att Gårdsten är bra. Fast det finns för mycket snutar. Ibland i alla fall. Men det är inte mycket bråk härute, inte som jag märker i alla fall. Det är lugnt här. För vi är bara lugna. Jag vill inte flytta härifrån.

Sammanboende par. Båda i 25-årsåldern. 1 barn på drygt 1 år. Han förvärvsarbetar, hon är f n hemmafru. Bor på Timjansgatan.

Innan vi kom till denna lägenheten bodde vi på Peppargatan på Göteborgshems område i nio månader. Men vi tyckte det var dålig service, vi väntade på renovering i sex månader sen flyttade vi hit. Här har vi bott i nio månader nu och servicen är bättre. Att vi valde Gårdsten berodde på att det är svårt att få tag i lägenheter närmare stan utan att behöva betala insats. Lägenheterna här är dragiga och lyhörda, då var dombättre i Göteborgshems hus. Innan vi flyttade till Gårdsten hörde vi av bekanta att det bara skulle bo gangsters här men det stämde ju inte alls med verkligheten. Det är ju väldigt lugnt här, inte alls som folk säger att det skulle vara bråkigt. Fast den vanliga reaktionen från bekanta är ju: "Hur kan ni bo där?!" Men i alla fall - vi söker ett eget hus för man blir mer fri där och stör inte grannar och så. Här kan man ju inte ens duscha på kvällen.

Till det negativa att bo här hör att det är dåligt med arbete och med fritidsverksamheter. Finns ju knappt ingenting. En motorgård och pingis. Det

skulle vara bra med verksamheter i stil med Gårdstensverkstan. Sen skulle det behövas en restaurang med vakt. Och vi saknar bank, apotek och ska man ha läkarhjälp så får man ta sig till Hjällbo. Och risken med Angered Centrum är ju att allt kommer att samlas där. Sen är ju arkitekturen väldigt trist här vilket gör att den kan skapa en negativ syn på området.

Vi tycker det är svårt att komma i kontakt med andra människor i synnerhet utlänningar. Det kanske beror på att det inte finns några ställen att träffas på. Men å andra sidan så behöver inte vi ha mer kontakter eftersom vi känner tillräckligt med människor. Vi deltar inte heller i något föreningsliv.

Tycker att Dalen kunde utnyttjas på ett bättre sätt som att t ex spola en isbana där på vintern. Och det här med de kollektiva kommunikationerna fungerar dåligt och det är skrämmande att åka med vagnen på kvällen. Bråk och sånt. Vi har egen bil men det skulle behövas stängda garage. Vi har haft åtta inbrott i bilen på två månader. Sen är det jobbigt med bussarna härute för dom tar bara två barnvagnar i taget och då kan det bli kö med folk som har barnvagnar som ska med. Och då kanske man måste vänta på nästa buss eller nästnästa.

Det här med arbetsplatser i området skulle enbart innebära fördelar. Och då bl a av tidsmässiga skäl - man skulle slippa långa resor till jobbet. Eftersom daghemmen öppnar först kvart över sex så betyder det att man kanske inte har någonstans att lämna barnen om man måste åka hemifrån tidigare för att resan till jobbet tar lång tid. Sen skulle det ju innebära ökade försörjningsmöjligheter och man kanske skulle få arbetskamrater som man kunde umgås med även på fritiden.

(Intervjun ej bandad)

<p>15-årig skolgrabb. Bor hos sina föräldrar i en 3-rummare på Kanelgatan.</p>
--

Jag bodde i Mariestad innan jag kom hit. Jag började tredje klass när jag kom hit, jag går i nian nu så jag var nio år när jag kom till Gårdsten. Nu är jag femton. Fast jag bodde inte i själva Mariestad utan i såna här småsamhällen runt omkring som Hova t ex. I Gårdsten bor jag på Kanelgatan i en trea i låghus tillsammans med mina föräldrar och en syster, som är tolv, tror jag. Hemma är det tvärtom på det viset att farsan går hemma medan morsan arbetar. Men det beror på att farsan, som inte är min riktiga farsa, har blivit skadad. När han var ute

på en båt så fick han en wire om foten när dom kastade ankar tror jag det var, jag vet inte riktigt, så slets foten av honom. Men min morsa jobbar i Rannebergen som städerska.

Jag tror det är jobbigt för dom som måste åka in till stan eller till Hisingen för att arbeta. Det skulle finnas mer jobb härute. Men det kommer väl så småningom. Och jag tror att även om det blir dom nere i stan som får jobben först så kommer det att flyttas över.

Jag tycker det är ganska bra i Gårdsten. Det är jävligt bra kamratskap och så. Och det har inte flyttat in så mycket nya ungdomar. Men det kanske kan vara lite jobbigt för dom som flyttar hit med att komma in i gängen och så. Men går dom hit till fritidsgården så att man lär känna dom ... fast det värsta är väl att dom inte vågar gå hit först i början. Och vi är några stycken här och hos oss har det inte kommit in några nya. Ibland är vi bara en tre fyra stycken och ibland är vi uppåt tio. Men nere i stan träffar man ju många - kanske tjugo.

Det är svårt att säga vad som är bra med Gårdsten. Överallt är det ju så här. Jag tycker det. I alla förorter och sånt där. Man har inget att göra. Men jag vet inte hur det är inne i stan. Jag bodde hos min moster här ute i ett par månader innan jag kom dit jag är nu och jag tyckte det var tråkigt här - jävligt tråkigt. Det är klart att då kände man ju inte till vart dom gick här, dom andra. Jag vet inte om det finns för lite att göra här ute egentligen. Det kan ju inte komma hit nåt nytt för vi vet ju inte vad vi ska göra ändå. Jag vet inte vad jag vill ha egentligen.

Det är klart husen är ju rätt tråkiga, men va fan ... jag tänker på den där grejen dom har slagit upp på Muskotgatan, den där segelbåten. Den ser ju helt meningslös ut. Att lägga ut pengar på en sån grej tycker jag är helt meningslöst.

Nu finns det ingen sniffning härute. Kanske nån enstaka. Det var mera förr. Det bara blir att man lägger av, man tycker att det bara är löjligt, man blir bara tom i huvudet av det. Det är ingen mening å sitta och boffa, det tycker jag i alla fall.

Dalen här nere, jag vet inte, den är väl inget speciellt. Jag brukar bara ta mopeden ibland och åka igenom. Den kan väl va som den är. Fast det kunde ju bli en isbana i alla fall en riktig sån. Nu tar dom ju bara bort tennisenäten och spolar. Det förstör ju skridskorna jättemycket. Inte för att jag åker skridskor mycket men för dom som vill åka skridskor tycker jag det ska vara en isbana här.

Det är ju dött här på dan men jag vet inte vad man

ska göra. Alla vill ju ha hit en sån där jävla sporthall men alla är ju inte intresserade av det. Alla tjarar om det.

När jag har slutat plugget vet jag inte vad jag ska göra men jag ska väl söka mig ett jobb. Jag är väl inte intresserad av något särskilt, bara jag får ett jobb och tjänar pengar. Men jag skulle vilja jobba på en fritidsgård. Sen är jag också intresserad av att hålla på med bilar och sånt. Jag har en moppe, men den står hemma, jag orkar inte köra. Den står i förrådet hemma.

Par i 50-årsåldern. Båda förvärvsarbetar. Bor på Kanelgatan i en 2-rummare.

Vi har bott här sedan 1972, inte i samma lägenhet, i en lägenhet lite längre bort men i samma plan.

Åke: Jag måste säga det att jag trivs väldigt bra här i Gårdsten. Det som är bra är naturen. Jag själv är född i Göteborg, i Gamlestan. När jag var liten var det ett ytterområde där också. Jag tycker om en väldig skog och grönt omkring och inte bara hus. Här har man lite utsikt, man kan se ut. Likadant när man kommer ut kommer man ut i naturen direkt. Så jag tycker här är väldigt bra. Är mycket ute och går, tycker det är skönt att vara ute. Enda felet här ute, det är att hyrorna är alldeles för höga. Svindyra! Den här lägenheten är på 66 m² och själva hyran är på 965 kr, 1065 kr med två garageplatser.

Elsa: Jag är uppvuxen i Småland, på landet. Jag trivs bra men har aldrig haft svårt att trivas någonstans där jag har mitt hus trivs jag. Sedan tycker jag Gårdsten är bättre. Det är bättre med kommunikationerna här än eventuellt om man tänker sig Lövgärdet eller Rannebergen. Vi har en buss som bara går runt här i Gårdsten men lördagar och söndagar finns en buss på Lövgärdet och Rannebergen, på så vis är det bekvämare.

Innan 1972 bodde vi i Gamlestan. För det första är det bra ordnat med värme och varmvatten. Det fanns inte där nere men här är det varmt och gott. Boendemiljön tycker vi är bättre här.

Åke: Jag var och tittade på lägenheter här utanför Rannebergen men jag tyckte faktiskt det var bättre här. Vi vill inte flytta från Gårdsten, det har vi ingen större lust med. Min fru skulle vilja bo högre upp, hon tycker om att bo högt. Vi har en bekant som bor på Muskotgatan och där är det sju

våningar. Där skulle hon inte ha något emot att bo.

Elsa: Vi har inga barn men för de som har barn är det väldigt praktiskt. Husen är ju byggda runt en gård så de kan ha uppsikt över barnen jämt och ständigt, kan man ju säga. Det finns ingen gata de behöver vara ängsliga för, de antar jag att de inte behöver vara.

Jag tycker trafikmiljön är bra. Visserligen är det en del som kör med bilar på gårdarna. Det händer ganska ofta. Det borde de inte göra det är ett stort fel att de kör med mindre bilar och mopeder på gårdarna. Meningen är att det ska vara avspärrat men det fungerar inte. Folk tar ingen hänsyn nu för tiden. Det är väl så överallt att de kör på gångbanor, antar jag, särskilt i ytterområdena där det finns tillfälle till det och kanske inte så stor kontroll över det.

Vi tycker servicen är tillräcklig för ska vi ha något särskilt åker vi alla fall in till centrum. Där är det affärer och välja på. Så jag undrar hur det kommer att bli med Angered Centrum. Jag har svårt att tro på det där. Jag såg i en tidning att det skulle komma en massa olika affärer. Hur ska de klara sig med en dyr hyra och få omsättning för att betala biträden? Jag tror inte kundunderlaget kommer att räcka. Det är inte att tänka på att de ska åka från stan och hit ut, bara av nyfikenhet kanske, men inte för jämnan, det tror jag inte. Affärerna i Gårdsten är rätt inarbetade. Det kan vara i början när de andra har öppnat, att det kan bli ett avbräck. Jag för min del går gärna till affärer jag känner. Vi handlar på ICA här, det är så nära och bra.

Åke: Det är en sak som fattas här i Gårdsten, det är en bank. Det finns ingen. Den är i Lövgärdet men det är meningen att den ska flyttas till Angered Centrum. Det har funnits en bank här, den som de flyttade till Lövgärdet.

Elsa: Jag vet inte men jag har hört det ryktas att t o m postkontoret här uppe ska läggas ned och flytta till Angered Centrum. Jag vet inte om det är samma rykten. Jag menar då blir det en nackdel för oss att bo här uppe. Det är sällan man har tid eller ork att gå så långt. Vet ej om det blir så men det har ryktats om det. För andra ärenden åker man till centrum. Banken i Lövgärdet, jag har faktiskt aldrig tänkt på den. Det blir att man har andra ärenden och då tar man det på samma gång. Man åker lika billigt dit ner som till Lövgärdet. Dit kan man gå för all del, ta en promenad.

Åke: Själva tillhör vi Korskyrkan här i Gårdsten. Och där har vi en samlingspunkt. En liten trevlig kyrka, inte så stor. Man lär känna varandra bättre,

större gemenskap än i en stor. Det finns något som heter Kom-ut uppe vid Steken. Det är väl det enda, sen finns det några pensionärsträffar men det känner jag inte till så mycket. Sedan har vi biblioteket om man vill gå dit. Jag har inte personligen någon användning för träffpunkter för jag har inget gemensamt med dom. För min del spelar det ingen roll. För min del tycker jag inte att det saknas träffpunkter.

- Elsa: Jag känner personer till utseendet men jag vet knappt vad de heter. Jag känner de som är med i Korskyrkan. Det är det enda. Sen är det några i huset jag kan prata med. Vi möts kanske i hissen eller tvättstugan. Men vi har inget umgänge med någon. Det blir bara att vi hejar och säger några ord när vi möts.
- Åke: Det är säkert en stor omflyttning här. Det har flyttat en väldigt massa människor härifrån. Men det beror väl på att hyrorna är höga. Det är många som flyttar härifrån till Lövgärdet. Där är hyrorna billigare. Det är inte samma höga standard, där som här. Sedan har jag hört att en del säger att de bor här inte för de tycker det är för lång väg till centrum. Jag känner ett par arbetskamrater som bodde här tidigare. De har flyttat härifrån, deras fruar trivdes inte här. De har flyttat till Landala istället, det var där skon klämde. Det finns vissa människor som aldrig kan bo på ett ställe länge. Det är samma med arbetsplatser. Kan aldrig stanna, de hoppar från det ena stället till det andra. Personligen har jag jobbat på SKF i 36 år och det är ganska lång tid det.
- Elsa: Det var en gång på TV de intervjuade några som bodde här. De klagade att det inte fanns några valmöjligheter att flytta någonstans. Om de bara intervjuar sådana människor så får andra människor en negativ inställning till ett sådant här bostadsområde. Jag vet att många av mina arbetskamrater bor i Biskopsgården på Hisingen. De har sagt flera stycken att de aldrig skulle kunna tänka sig att flytta till Gårdsten. De tycker dels husen där uppe vid centrum är grå och fula, interiören. Det är så mycket små bagateller de hänger upp sig på. Hur ett hus ser ut utvändigt, huvudsaken är att det är trivsamt inomhus. Att man trivs i lägenheten. Jag reagerar väldigt starkt för jag tycker det att de ska inte bara ta ett par personer utan de ska gå runt och fråga innan de släpper fram ett sånt program i TV. Hade de frågat mig hade jag sagt att jag trivs jättebra i Gårdsten, för det gör jag. De ska inte bara intervjua sådana som har negativ inställning då får det en dålig klang i allas öron som lyssnar på det programmet. Då vill inte folk flytta hit sedan. Det är väl knappast någon annanstans det är så mycket tomma lägenheter som just i Gårdsten. Det kan inverka, de som inte varit här känner ju inte till hur det är.

De får rätt så långt till arbetsplatser. Det var meningen att Volvo skulle bygga där nere i Angered. Det är negativt för området att det saknas arbetsplatser.

Åke: Jag får säga det att här under bor en ung grabb. Han måste tydligen vara väldigt döv för han har på grammofonen det högsta han kan. På kvällarna och sent på nätterna och har sina fyllekalas. Det stör väldigt mycket måste vi säga. Det är den enda nackdelen annars är det bra för övrigt. Det har varit väldigt lugnt och fridfullt innan han flyttade in. Han har bott här något år. Vi hade aldrig ont av någonting förut. Det är inget annat som stör det är just musiken.

Självklart kan man inte stanna på ett ställe blir det ingen gemenskap. Det är nästan så överallt. Många bor på ett ställe, de känner ingen. Särskilt äldre människor, de har det kanske väldigt svårt just på de här ställena. Det är inte bara speciellt i Gårdsten, det är väl så över hela landet. Att när man flyttar till ytterområden så lever man ganska enskilt. Tom att de har inga vänner eller bekanta. Jag för min del pratar med folk hela dagarna i mitt arbete och jag tycker det räcker. Det är faktiskt skönt att komma hem och koppla av.

Det är klart får man hit arbete, det gör en hel del. Då slapp de ju åka långa vägar till sina arbeten. De som redan har stannat kvar men många kanske tycker det är bra att få en arbetsplats på nära håll. Just de här långa vägarna till och från arbetet är en stor nackdel. För jobbar de t ex på Götaverken eller Volvo så är det närmare för dom att bo på Hisingen.

Elsa: Det är ganska mycket barn och yngre familjer som känner varann genom barnen. Det är bara deras mammor som är hemma, som de ser. Det är så överallt inte bara i ytterområdena.

Åke: Jag är född i Gamlestan där fanns industrier. När man var liten tänkte man inte på det där med industrier. Tyckte det var väldigt roligt i barndomen. Man hade inte alls något ont av dom.

Elsa: Ni bodde ganska nära SKF och såg när arbetarna kom från arbetet på kvällen. Det blir på ett helt annat sätt än för dom som bor härute, som ser när de stiger av bussen men de vet inte var själva arbetet är.

Vissa saker blir åtgärdat om man ringer Göteborgshem. Exempelvis om det blir något fel i tvättstugan. Sen är det en nackdel till, det gäller garagen. Det är väldigt många som blir av med lampor och radioapparater. Vore bättre om det blev garage som man kan låsa om.

Jag tycker Dalen är väldigt fin men klart på kvällarna kanske det inte är en vidare lämplig plats att gå på. Det är allt en väldig massa busfrö som håller till där men på dagarna är det bra. Skumt på kvällarna, det finns ju gatlyktor men de slår sönder dem. Det är ungdomar som håller till där. Jag brukar inte vara ute på kvällarna så jag har personligen inte ont av det. Jag har hört många andra som har gått där och de säger att de har blivit antastade av folk. Många är rädda att gå igenom Dalen.

En del hyresgäster som bara har en negativ inställning till Gårdsten. Människor, många gånger, har så stora krav men ändå klagar de på hyran, de vill inte betala för den. Har man krav så kostar det också. Det är inte många människor som tänker på det. De ska bara ha och ha. Ska man ha villa så kostar det mer också. Där bestämmer man själv men det får man inte göra i en lägenhet. Så är det överallt. Vi ska bara ha och ha sen klagar de på att allting är så dyrt men allting kostar. Jag tror att vi är väldigt bortskämda.

- Åke: När jag var liten hade man dåligt ställt, mina föräldrar hade inget arbete, det var på 30-talet. Då fick man gå till fattigvården. Men nu när man har arbete till alla människor och levnadsstandarden har stigit. Vi har bra mycket bättre nu än vad vi hade tidigare. Jag skulle aldrig kunna drömma om, när jag var liten, att jag skulle ha råd att ha bil.
- Elsa: Men det var inte många människor som trodde det på 30- eller 40-talen. Jag tror inte Gårdsten kommer att förändra sig inom 10 år, det är ju en ganska ny stadsdel.

<p>Ensamstående, telefonist, 20-årsåldern. Bor på Saf- fransgatan i 1 rum och kök.</p>
--

Jag flyttade hit oktober 1977. Har bott här ca ett halvår. Innan dess bodde jag i Värmland, i Filipstad. Där bodde jag i ett litet hyreshus men det var inte alls likadant. Filipstad är så liten stad, bara 8000 invånare. Det var det att jag flyttade hemifrån. Jag vill väl hit ner också, fick jobb på televerket. Jag kände ingen här nere. Jag tänkte att det kunde vara skönt att komma iväg ett tag. Jag har varit och tittat på insatslägenhet men det blev så mycket pengar. Så fick jag tag på den här och tänkte bo här tillsvidare, men nu har jag inga planer på att flytta härifrån. Jag trivs bra härute. Det är lugnt och bra. Lite jobbigt är det väl att

resa in, tråkigt ibland, men det är inte farligt. Jag jobbar på televerket. Går på olika pass var-enda dag, sent och tidigt om vartannat, jag jobbar också helger. Jag har ingen bil, är beroende av kollektivtrafiken, men för mig stämmer allt bra.

Det bästa härute är att det är lugnt. Det finns mycket natur här omkring också. Jag har varit ute och sprungit någon gång. Jag tycker lägenheten är bra. Den är stor för att vara en etta, ytan är 43,7 m². Man får plats med allting. Väggarna är lite tråkiga men jag har tänkt att tapetsera om. Balkong finns också. Gårdarna här nedanför är faktiskt fina. Det är mest låghus bortöver. Sen där uppe vid Salviagatan, det känner jag inte till så mycket. Klart att jag har varit uppe vid affären och gått där, men där ser det lite värre ut med jättehöga hus. Det är det ju inte här precis.

Jag vet inte vad som finns här i Gårdsten. Vet inte om det finns någon fotbollsklubb men det bör det väl finnas. Jag är väldigt intresserad av idrott och har varit en aktiv idrottare.

Handla brukar jag göra inne i stan när jag är på väg hem, på Saga i Femman. Annars brukar jag åka upp till Steken. Det är inte så farligt långt. Det går ju bussar och sen kan jag gå hem. Det jag behöver göra gör jag i stan.

Här ute känner jag inte en människa. Jag känner två stycken flyktigt bara. Annars har jag arbetskamrater som jag umgås med och min tjej, förstås. Det var när jag kom hem på natten, från en fest i stan, som jag började prata med några på spårvagnen, sen har det blivit så. Jag pratar med dom så fort jag ser dom.

Trafiken här i Gårdsten är lugn, nästan inga bilar alls som åker här. Jag tänker att det blir bättre till hösten då jag får mitt körkort. Jag håller på att ta ett och jag ska köpa bil till hösten. Då blir det ännu bättre, då kommer jag inte att tänka på avståndet.

Det är ett lugnt och skönt bostadsområde, jag har inte sett någonting. Det är klart på spårvagnarna är det lite livat men det är inte farligt ändå, tycker jag. Kanske hemskt för pensionärer, de är nog mycket rädda. De ger väl sig inte ut på kvällarna, på spårvagnarna, i onödan.

Jag har märkt flyttbussar varje dag. Jag tror att många känner sig ensamma härute. Sedan vet jag inte hur andra har det, för min del är det bra. Men det är nog mycket ensamhet. Blir inte mycket bättre om folk flyttar.

De håller på att bygga ett centrum - Angered Centrum. Jag tror att det kan vara bra på så sätt att

det är många som inte vill åka in till stan i onödan. De kanske tycker det är jobbig resväg. De får det bättre att bara gå ner och handla. Det kommer att finnas klädaffärer och allting där nere. För många tror jag att det blir bra men för min egen del spelar det ingen större roll. Jag kommer ändå att hålla mig i stan. Här i Gårdsten vet jag inte hur det blir men i Lövgärdet skulle de flytta ner posten till Angered Centrum. Här uppe tror jag posten ska vara kvar och Stekens Livs också. Jag tror nog att det finns underlag ändå för dem. De som går och handlar där uppe går nog till samma ställe. Kommer att åka till Angered's Centrum av nyfikenhet kanske.

Jag har inte märkt några negativa reaktioner precis hos mina arbetskompisar. De har frågat hur det är att bo här ute. En del har frågat hur jag törs bo där. Fast de flesta tycker nog inte Gårdsten är så farligt ändå. De som jag har pratat med har sagt så. När jag säger att jag bor i Gårdsten tycker de att det är nog inte lika farligt som i Hammarkullen. De tar Hammarkullen som ett exempel. Det har fått ett illasinnat rykte. Många har en viss föreställning att det är bråkigt, de som inte känner till det. Enligt min uppfattning stämmer det inte. Jag har varit och fikat en gång på en pub som finns här. Jag tycker det är bra att den finns, många kan träffas där. Jag känner inte till något annat ställe.

Det finns inget att ta sig för här på dagarna. Jag är för tillfället sjukskriven. Finns inget att gå ut och se på, ska man göra det får man väl åka in till stan. En sak jag tänkt på, när jag kom med bussen, är en upprustning av husen. Det vore en stor idé. De är alldeles ruskiga. Det ska de visst börja med. Det ser för jävligt ut.

Det vore en bra idé med att försöka få hit arbetsplatser. Då kommer folk som inte bor här och ser hur det är. Det är väl ingen som direkt åker hit ut och ser hur det är här. Jag känner en tjej som jobbar i stan, som antagligen kommer att få jobb i Angered Centrum. Hon blir nog väldigt glad, hon har familj här ute och får mer tid för den. Jag åker till andra stadsdelar ibland, för att hälsa på kompisar i Backa, Frölunda och Hisingen. Åker jag spårvagn till Frölunda får jag nästan kuska i ett par timmar. Då är det klart att jag räknar med alla väntetider. I effektiv tid vet jag inte hur lång tid det tar.

Trivs här i Göteborg. Alla kompisar hemma frågar varför man stack. Men i Filipstad finns inget att göra. Alla frågar varför jag bara stack iväg, helt ensam. Tänkte aldrig på det, jag bara gav mig iväg. De som tvingas att flytta känner säkert inte likadant om att flytta till Göteborg.

Sjukpensionär, ensamstående
i 70-årsåldern. Bor på Saf-
fransgatan i en 1-rummare.

Jag har bott här i den här lägenheten i två och ett halvt år. Innan dess bodde jag i Majorna i 13 månader. Det var en av de sämsta platserna jag kunde bo på. Det var bara f-b gangsters och tjuvstrykare där, jag vantrivdes. Jag tänkte att flytta när jag blev pensionerad för att få frisk luft, för luftrören är dåliga och utslitna. Tänkte flytta till en lugn och fin plats. Men den här f-b kasernen ... här har de dragit hit f-b tattare. Bodde i Masthugget efter kriget. Jobbade i början som stenarbetare i Småland. Arbetade som cementarbetare innan jag blev pensionerad. På vintrarna fick jag ont i luftrören pga att gå i väta och fuktig luft, så det är kroniskt. Jag fick förtidspension för ungefär fem år sedan. Jag sökte mig själv till Gårdsten. Jag trivdes inte i Majorna och så behövde jag ha hög och bättre luft så tänkte jag flytta så långt bort som jag kunde. Jag trodde att det skulle lösa sig. Men det löser inga problem för var man än kommer så är det alltid problem och kommer alltid till att bli skulle jag förmoda. Så lycklig vet jag att jag inte blir för jag har inget kapital till att emigrera någonstans. Man är för gammal, gikten och luftrören. Visst kan man få det bättre om man har resurser men det har jag inte och det vet jag. Men jag fruktar inte döden men jag längtar inte efter honom heller för det gör ju ingen människa som är något fysiskt och psykiskt bra. Luftrören har inte blivit bättre, det är koniskt.

De är de f-b finnhundarna, tyskhundarna. Det är alldeles för mycket hundar. Och sen är de livsfarliga, de tränar upp dem. Finnarna i själva är mycket fint och arbetsamt folk. Jag är inte rasist men dessa tattare de har dragit hit. Var enda en ska ha en eller två finnvargar, som jag kallar dom. Också har de den f-b ölkrogen här nere. Där binder de hundarna. Det är livsfarligt att gå förbi där lördag och söndag. Jag har konstaterat att inne i stan är det likadant. Var enda gangster har en som de tränar upp. Det är inte lämpligt att ha en ölhall under lägenheter där folk bor. Det är mycket bråk där nere. Det är bara sprätta upp buken på varandra som tattare brukar göra.

Det borde finnas en riktig matservering, organiserat men det finns det inte i hela Gårdsten. Jag funderar att flytta härifrån. Det gör man så länge man lever men jag har inga resurser. Att flytta är ett problem, mycket svårt problem. Både ekonomiskt och som samhället är nu.

Lägenheten är bra och så länge jag har den fysiken

jag har, kan gå upp till butiken att handla och laga mat, hålla mig ren och tvätta. Det är roligt att en har någonting att göra. Steken ligger en bra bit upp. Ibland åker jag till stan, två eller tre gånger i veckan. Det är klart att det är lång väg, om man ska åka till centralen får man räkna med ett par timmar. Jag är mycket glad att gå ut i skogen och titta på djuren och gå ner till sjön, det var därför jag flyttade långt, så jag trivs bra. Jag har ett par, tre som går till varandra. De bor i samma uppgång. Vi har förbindelse med varann. Jag reagerar inte så mycket på Dalen, jag tillhör inte ungdomen. Det är ju en Sahara-öken. Barnsligt att se en dal ligga öde och tom. Han den där arkitekten och partipolitikerna, de skulle inte ha någonting att bestämma i samhället, De verkar vara dumma. Det är ingenjören och folket som begriper sig på någonting som skulle dirigera, inte partipolitikerna. Låt folket som begriper sig på det och ingenjörerna och professorerna som tillverkar saker och ting. Samtliga partipolitiker är maktlystna, samtliga av dem. Hur f-n kan de begripa hur saker och ting ska tillverkas. Säkert alldeles för mycket mutor emellan sig.

Jag kommer från Skåne. Man fick ge sig ut i tidig ålder och kämpa för sitt levebröd. Det har aldrig varit annat än någon kamp för att ta tillvara och få något.

Låt folket som arbetar och som begriper, låt de sätta upp en fabrik om de anser. Det är väl ingen riktig människa som bygger upp sådana här kaserner uppe på berget utan det är bara för att tjäna pengar. Om det sedan är Bostadsbolaget eller Göta Lejon har ingen betydelse. Det är bara för att tjäna pengar för tillfället och för att få stadsbidrag. Det får Skånska cement och stackars Wallenberg av Olof Palme.

Det är fritt svar på frågorna, skulle förmoda att i morgon skulle jag säga exakt det samma. Jag säger det om intervjuer. Det är så meningslöst att tillfråga en individ för det är en viss diktatur i ett demokratiskt samhälle. Visst är Sverige ett relativt demokratiskt land i förhållande till rena diktaturer men sådana här intervjuer har så liten betydelse demokratiskt, socialistiskt sett. I verkligheten märks det i alla fall inte. Förr i världen kunde man strejka, demonstrera emot någonting, idag är det bara gå ut och visa sig. Idag är det inga som bryr sig om någonting. De är de stora kolosserna på lerfötter, LO, arbetsgivarna. Det är maktlystnad inom partipolitiken, de tänker bara på sig själva. Socialismen och demokratin ligger långt nedgrävd. Det är den arbetande massan som upphåller samhället. Partipolitikerna har inte det ringaste begrepp om någonting. Det visar sig att de ska tillverka kärnvapen. Hur i h-v kan en riksdagsman ha det förståndet. Låt folket som tillverkar, de som tillverkar kärnvapen, uran bestämma.

Familj med två barn, båda i förskoleåldern. Han förvärvsarbetar, Hon f n sjukskrivnen. Bor på Kanelgatan i en 3-rummare.

- Lars: Vi har bott här nu i fyra år i samma lägenhet. Vi har bott i Bergsjön i tre år innan dess och i Landala också. Vi är uppvuxna bägge två i Göteborg. Att vi flyttade hit berodde till stor del på att min frus föräldrar bor här. Det gjorde mycket till. När vi bodde i Bergsjön, sedan flyttade vi till Nya Landala för att jag jobbar på Vasa sjukhus. Det låg nära och bra. Så trodde vi det att när vi bor i stan skulle det vara så väldigt bra, nära till allting. När man har ungar så kommer vi ändå ingenstans. Då spelar det ingen roll egentligen om man sitter här eller på Avenyn, vi kommer ändå inte ut mycket ändå. Sedan är hyrorna därefter också. När vi flyttade hit skiljde det 400 kr, det var också en 3-rummare som denna. Då när vi skulle flytta och hennes föräldrar bodde här så passa det bra.
- Åsa: Jag tycker det är käckt härute också, jämfört med andra ställen. Landala var rena rama stenöknen. Det är det väl här också men det är friare här än det var där. Mer natur och bättre för barnen.
- Lars: Jag tycker det är fint här ute. Det ligger väldigt bra. Jag tycker nästan att det är ett måste att ha bil. Nu har vi haft bil hela tiden vi har bott här, annars också. Men bara gå här fram och tillbaka och inte kunna ta sig in. Det är klart att man kan åka spårvagn men det är besvärligt. Helst när vi ska hälsa på någon och vi ska hem på kvällen med barnen. Men annars om man bor själv går det väldigt fort med spårvagn. Många bekanta som inte har tillgång till bil säger att det är jättejobbigt om de ska åka in och handla, de drar sig för det. Även om det finns billigare affärer så går de hellre upp till Steken och handlar bara för att slippa åka in till stan. Sedan är det klart att vi många gånger åker in onödigt när vi har bil.
- Jag jobbar på Vasa sjukhus och använder bil till jobbet. Om jag skulle åka kollektivt till jobbet på morgonen då flyter det bra, då tar jag bussen och spårvagnen är alltid inne. Det är när jag ska hem som inget stämmer. Det kan ta en timme, eller längre hem. När jag jobbar helger är det ännu längre mellan vagnarna. Det är bättre med bil.
- Åsa: Jag tycker det fungerar bra när man åker till stan. Jag åker ganska ofta, två gånger i veckan. För det mesta åker jag med min man. Men jag tycker det fungerar bra om man inte ska upp till Sahlgrenska sjukhuset, då tar det en evig tid.

Lars: När barnen var mindre och vi skulle åka med barnvagnar. Folk var inte särskilt hjälpsamma. Är det fler barnvagnar får man stå och vänta till nästa. Bussarna får bara ta två vagnar, är det redan två på får man stå och vänta till nästa. Ska man bo här ute är det nästan nödvändigt att ha bil. Helst när vi ska åka och handla större grejor. Vi åkte väl inte direkt härifrån till Stor-Epa men var vi ute, körde vi den vägen om Stor-Epa och handlade där. Innan vi hade tösen, bara pojken, fick vi stå och välja vad vi skulle eller inte ta med sig. Skulle vi med spårvagnen var det besvärligt.

Åsa: Jag är hemmafru, eller rättare sagt, jag är sjukskrivnen. Jag arbetade på servicehus i Hammarkullen, Hammarhus. Om jag ska till Lövgärdet med barnen till tandläkaren, doktorn eller apoteket då måste vi åka bussen. Det går väl så där men det är inte idealiskt precis. Går inte buss 77 så måste jag åka ner till Storås för att komma till Lövgärdet. Det tar över en halvtimme men med 77:an tar det 10 minuter. Den går bara måndag-fredag mellan kl. 9-15.

Det finns inte särskilt många affärer här i Gårdsten. Det finns bara två livsmedelsbutiker och en närbutik. Den har inte funnits länge. Vad jag saknar är apotek, bank och några mera affärer att välja på, charkuteri eller något liknande.

Lars: Frågan är om det inte blir som Frölunda torg och Nordstadstorget, att det blir ett sådant där tillhåll. Som här är väldigt fint, det är mycket det att det finns inga affärer just. Det finns inget för ungdomarna att göra. Det finns visst ett kafé i Gebeas hus men de stänger tidigt. Jag tror att många kanske flyttar härifrån och dit ner till Angered Centrum eftersom det kommer att finnas mycket därnere. I alla fall för de som inte har någon bil.

Åsa: Jag tror att våra affärer ska vara kvar, de har sagt att de ska vara det. Jag tror folk som bor här uppe vid Steken och handlar där regelbundet, jag undrar om de tar sig ner till Angered Centrum. Risker är väl att om man har ett ärende till sjukkassan då går man och handlar också. Det märker jag när jag är i Hjällbo, då går jag till Spisa och handlar. Det är klart, nog får de mindre att göra.

Lars: Vi visste inte så mycket om Gårdsten innan vi flyttade hit. Vi hade varit här eftersom hennes föräldrar bor här. De har bott sedan det var nybyggt. Det har blivit mycket bättre bara på det senaste året. Man ser bara på Göteborgshems hus så mycket som de har gjort om altanerna, målat om alla balkongerna, byggt upp kullar och satt träd. Förr fick de knappt uthyrta alla lägenheter i nedre boten. Sedan när de gjorde altanerna så finns det inte en lägenhet att få tag i. De som bodde på

andra eller tredje våningen flyttade ner.

Jag tycker man ska riva ner de höga husen på Salv-
iagatan och Muskotgatan. Visar de något om Gård-
sten så visar de alltid de husen. Bara för att de
är så pass fula som de är.

- Åsa: Jag tycker massmedia klankar ner alldeles för
mycket på Gårdsten. Men det gör det väl på alla
nya områden. När Frölunda var nytt skrev de bara
massa skräp om Frölunda. Jag tror det är en barn-
sjukdom.
- Lars: Som Biskopsgråden t ex, sådana som bor där säger
att de stjal men det skriver de aldrig någonting
om. Vi har bekanta som bor där och de säger att
det är ett j-a liv där men det hör man aldrig
någonting om. Ska de visa Gårdsten ska de visa
lite av övriga Gårdsten.
- Åsa: Vi har hört många när de får reda på var vi bor
som säger: "Gårdsten; herregud hur kan du bo
långt där ute?" Där bor bara sådana med sämre
ekonomi. Det hör vi ofta folk som säger. Jag blir
förbannad och försöker förklara hur det ligger
till.
- Lars: Folk vet inte mycket, att ta sig t ex från Biskops-
gården in till centralstationen tar i alla fall
dubbelt så lång tid som att ta sig från Gårdsten
till stationen. Jag har också hört många gånger
om att bo så: "Herregud, det är ju långt uti ök-
nen". Har de aldrig varit här ute själva? Många
har den bilden fastän de inte vet. Många drar sig
för att flytta hit. Har de då den inställningen,
som många i centrala stan har, att det är bara
socialfall som bor här ute, sådana som är tvångs-
förflyttade hit. Det gör inte saken bättre. Det
är inte mer socialfall här än det är någon annan-
stans. Det har blivit väldigt mycket mer folk nu
ändå men det gör väl mycket att det är byggstopp.
- Åsa: Vi känner en del. Men de bor bara här uppe, de som
vi känner. Kontakten blir i sandlådan. Har man
barn i samma ålder blir det naturligt. Men det är
mest grannarna som man pratar med någon gång.
- Nu är gården bra men förut var den bedrövlig. Då
hade de gungor och en springbräda, det var allt
som fanns för ungarna att leka med. Sandlådan som
de inte fyllt med ny sand på flera år. De hargjort
det nu i den sista månaden. Det är bedrövligt.
Samma är det med de hemska buskarna, de tycker jag
de ska ta väck. De är livsfarliga för ungarna,
just att det kommer bär på dem också, som barnen
går och plockar. De här förändringarna tror jag
beror på att det varit väldigt många hyresgäster
som ringt och klagat på gården.
- Jag tycker det är jättekäckt med syverkstan. Den
behövs faktiskt här ute. Vi har ingenstans att gå

och där kan vi gå upp och sätta oss och träffa många människor och uträtta lite grann.

- Lars: Folk är väl så att de jobbar sedan är de hemma. Samhället är nästan uppbyggt så. På fritiden finns ingenting att göra, inte för vuxna i alla fall.
- Åsa: Jag tycker vi skulle ha någonstans där vi kan gå och träffas och sitta och prata. Som de har i Lövgärdet, där har de dans på fritidsgården, gammeldanskurser och sådana grejor. Det finns det inte här i Gårdsten. Något kafé eller något ställe som är öppet, som vi kan gå och sätta oss och dricka kaffe. Har man barn är man mest hemma.
- Lars: Jag vet inte om jag skulle gå och sätta mig någon annanstans och dricka kaffe. Det är klart att om det skulle ordnas någon kurs i någonting kan det hända att man skulle gå.
- Åsa: Det finns väldigt många ensamstående här ute. Det är så jag menar, att vi kan ha något ställe där vi kan gå och träffas. Både ensamma, gamla, gifta, ja för alla människor.
- Lars: Jag skulle aldrig vilja flytta tillbaka till Landedala. Där är det ännu mer isolerat än här. Vi kände knappast de som bodde i samma trappuppgång. Jag tyckte det var ännu mer sterilt där. För de mesta var de tvungna att jobba bägge två. Vi såg då när vi hade pojken, det var aldrig några ungar ute och lekte där. Skulle han ut och leka var vi tvungna att gå med. De andra barnen var antagligen på daghem. Det var inte barnvänligt.
- Åsa: Här finns väldigt lite för små barn att göra. De har sådana där kurser i både balett och lekgrupper men de ska vara fyra år fyllda. De som inte är fyllda fyra får inte vara med på någonting. De ska finnas något för de yngre barnen.
- Lars: Det märker vi att det är många som har flyttat. På dessa fyra år, som vi har bott här så är vi två i den här uppgången som bor kvar.
- Åsa: Jag tror många flyttar för det finns just ingenting. Det finns inte affärer eller arbete eller någonting här ute.
- Lars: Sedan är det många som jobbar på Volvo och varven och det blir hemskt långt för dem att åka härifrån och dit över.
- Åsa: Jag tror mer folk flyttar hit när bron blir klar, sådana som jobbar på Volvo och varven. Det är många som bor här och jobbar där.
- Lars: Affärscentrat blir också klart men sedan har det en konkurrent i OBS. Det blir väldigt nära för vår del. Det kommer att göra mycket för många. Nu slip-

per de åka runt annars får de åka över Kungälv eller Tingstadstunneln. I Angered Centrum kommer det finnas allting men några fler affärer lär inte komma hit då. Läger de allting där nere så blir Gårdsten helt öde.

Åsa: Om vi säger att de lägger den här gitarrfabriken eller charkuterifabriken där nere istället. Det skulle bli värdelöst. Då blir det ännu mer isolerat.

Lars: Sedan beror det på fabriken de lägger också, så att det inte blir fabriker som stör.

Åsa: Det finns många arbetslösa som kan få arbete här. Idealiskt för dem att slippa flacka och fara. Och att de måste ta ströjobb och slippa åka från den ena arbetsplatsen till den andra.

Lars: Frågan är om det är några som jobbar i stan som slutar där och börjar jobba här. Jag skulle t ex kunna börja jobba i Lövgärdet, de har ett sjukhem där också. Då skulle jag få mycket närmare väg, men jag skulle inte vilja börja där. Jag trivs så pass bra där jag jobbar, det spelar inte mig någon roll, jag åker hellre den vägen.

Ska man bo centralt ska man inga barn ha. Som för våran del, skulle vi gå på bio fick vi först åka hitut med barnen, in till stan och sen ut igen för att hämta dem. Ungdomarna som bor här ute, som är ute på diskotek och dansställen i stan, behöver åka taxi. Det kostar 50 kr från stan och hit. Spårvagnarna slutar gå klockan 2.00. Bussen på natten går bara till Pressbyrån efter klockan 01 så får man gå därifrån och hit.

Åsa: Jag tycker inte det är klokt att Dalen fått stå så som den har gjort. Tycker det är synd att de inte använder den till något. Jag tycker det är en stor miss att de inte har någon högstadieskola här i Gårdsten. Att barnen ska behöva åka till Gamlestan för att gå i skolan. Det är inte klokt helt enkelt. Det tror jag gör att många flyttar härifrån när ungarna kommer upp i den åldern för de vill inte att ungarna ska hålla på att åka spårvagn. För då får de åka mycket tidigare. Man kunde lägga samlingspunkten i Dalen.

Lars: Jag tycker det är väldigt lugnt här, som i kyrkan. Jag tycker inte det är något bråk här. Vi har inte mer än Landala och Bergsjön att jämföra med. Bergsjön var väldigt lugnt när vi flyttade dit sedan blev det lite stökigare.

Åsa: Jag tror att det är så pass lugnt pga att det finns inga stora samlingspunkter. De kan inte samlas stora gäng, för det finns inget öppet inte ens en korvkiosk. Lättare att ta sig till stan och Hammarkullen. Om det fanns något ställe skulle de stanna kvar här i Gårdsten men jag tror inte det skulle bli mer bråk för det.

Sammanboende par. Han för-
värvsarbetar, hon är mamma-
ledig. 1 barn på drygt 8 mån-
ader. Bor på Salviagatan i
3 rum och kök.

- Janne: Jag har bott här sen februari 1976. Jag bodde i Lövgärdet innan. Karin flyttade hit i september 1976. Vi bodde då på Saffransgatan. Till den här lägenheten flyttade vi i september 1977. Vi hade en 2:a på Saffransgatan, vi skulle ha en 3:a i stället men vi fick ingen. Försent inbetald hyra. Nu har vi en 3:a på en hyra med 1.062 kr. Jag bodde i Lövgärdet i ca ett år. Innan dess bodde jag hos mor och far i ett radhus i Bräcke. Farsan ordnade lägenhet till mig i Lövgärdet. Jag hade ingen lust att bo hemma längre. Det var inget speciellt att jag valde Lövgärdet, det var bara att jag ville ha en lägenhet. Han ordnade så att vi fick en fin lägenhet sån som vi ville ha. Hyran hade vi råd med också. Jag ångrar inte att jag flyttade hit.
- Jag tycker förbindelserna är bra även om inte vagnarna går var 20 minut på helgerna och var 15 minut på vardagar. Jag anser att folk inte ska vara så bekväma att vagnarna måste gå jämt. Man kommer bra ner till stan och fort också, fortare än från Biskopsgården. Jag har inte ont av att få vänta någon stund. Vi har ingen bil. Vi åker inte speciellt ofta in till stan. Det blir mest jag som åker i och med att jag jobbar.
- Karin: Jag tycker inte det är några större problem med förbindelserna.
- Janne: En halvtimme från stan ut till naturen är f-n inte mycket. Det tar bara 20 minuter till Storås där finns träd mycket mer än i Brunnsparken i alla fall.
- Karin: Man behöver inte ha mer bråttom än att man hinner ta de spårvagnar och bussar som går här. Jag har aldrig haft mer bråttom än att det har fått ta den tid som det tar att gå med barnvagnen men det är klart att det är besvärligt. Folk tar väldigt lite hänsyn till oss med barnvagnar. Om det är fler än en så får man vänta till nästa. Man får egentligen inte ta mer än två vagnar. Jag tycker det är fel så länge det finns plats.
- Janne: Småresor blir det ibland. Det beror på vad vi ska ha för någonting också. Matvaror finns ju här ute, så det behöver vi aldrig åka in till stan för att handla. Ibland händer det att det är något man ska ha men det brukar fixa sig. Det finns alltid någon som har bil och som kan hjälpa en. Mina föräldrar bor här ute. Vi brukar inte åka till Lövgärdet eller Rannebergen annat än för att hälsa på. Är det

så att man inte är i stan och har ett bankärende så finns banken i Lövgärdet.

Det som är bra är att vi har natur. Vi kan göra vad vi vill. Jag kan gå upp till Surtesjön och fiska. Vi kan bada där också även om det inte är tillräckligt. Det är allmänt trivsamt, inte samma stress som i stan. Inte samma sociala problem som i Biskopsgården. Där bodde jag de första 13 åren. Jag hörde till den lilla minoriteten. Det hände rätt mycket där. Efter vi hade flyttat därifrån blev problemen värre. Nu vet jag inte om det lugnat ner sig. Här är det rätt mycket också, folk super etc men inte i samma utsträckning som där. Här är det lite lugnare, i alla fall. Det märks inte lika mycket men det finns.

Karin: Innan jag flyttade hit bodde jag i Örebro. Innan dess Lidköping, och innan det Kvänum. Jag tycker bra om Gårdsten. Inte så hemskt mycket liv här ute. Bra för barnet, här ute, om inte annat.

Janne: Den sociala servicen kunde varit bättre, förstås. Man kan inte begära allt. Det är givet att vi kan inte få allt i varje stadsdel. Men Angered Centrum kanske kommer att slå ut en del andra affärer. Vi kanske får åka dit för att handla livsmedel i fortsättningen. Det vet vi inte. Det beror på, det beror på folket som bor här. Folk klagar på att Angered Centrum kommer till med full rätta. Det är varje invånare här uppe som i helheten bestämmer vad som ska finnas kvar här. Det är vi själva som åker till Angered Centrum och handlar och slår ut småaffärerna. Det är inte affärerna i sig som går omkull utan det är vi som slår omkull dem. Vill de behålla servicen får de gå här och handla och köpa det som finns här och f-n inte åka dit ner. Det har aldrig visats någonstans att de är så solidariska att de bara för att få behålla sina affärer fortfarande handlar där. Jag tror inte det finns några sådana exempel. Jag tror kanske att det blir kris, vi har ju tre livsmedelsaffärer. Jag räknar att minst en kommer att få lägga ner. Det är konstigt med folk. De gör sina ärenden gärna i stan, efter jobbet fixar dom sina ärenden, i stan där allting finns. Tydligt så springer dom hellre i stan när dom inte har något att göra heller. Folk åker in, sätter sig på spårvagnen också, och handlar tre till fyra stora kassar. Är situationen så dålig egentligen, det kanske den är, att de måste storhandla och tjäna tre procent. Det är väl vad man tjänar. Många tar det som en utflykt, för att komma ifrån området, kanske, men varför? Jag kan aldrig tänka mig att byta den här gården mot Nordstan.

Jag skulle gärna vilja flytta till en liten kåk där jag kan göra vad jag vill. Det är sånt som kanske kommer någon gång. Det är inga fasta planer men jag skulle inte ha någonting emot det. Men det är väl kapitalistiskt tänkande att ha en egen kåk.

Det som är bra att ha en egen kåk är att man får göra precis som man vill. Här kan vi inte sätta upp en massa, jag får inte tapetsera hur jag vill. Om inte nästa hyresgäst godkänner får jag betala allting. I längden blir det billigare att ha en egen kåk. Klart att det kostar till att börja med, men sen under alla år blir det billigare, en investering på lång sikt. Förbättrande av villkoren, större trivsel och egen trädgård.

Det är inte svårare att komma i kontakt med människor här än andra stadsdelar, det tror jag inte i alla fall. Klart att det finns många människor som är inbundna här. Det krävs åtgärder över allt för att det ska hända någonting, som Dalenarbetet t ex, det har gett väldigt mycket. Det blir en viss stelbenthet i alla betongghetton. Vad det beror på är jag för ung för att tala om eller veta något om. Jag tror att människor i dagens samhälle lever på ett felaktigt sätt. Det är stora problem överallt. Det är klart att man kan vända på det också. Och se på små byar och småstäder, uppigenom där det finns direkt centralisering. Där är det en viss nackdel, där känner alla varandra. Där kan man inte göra något utan alla vet vad man gör.

Hos Gebea är det en stor omflyttning. Jag har faktiskt inte sett en enda som flyttat ut här men däremot många som flyttat in. Medan vi bodde i Gebeas område, mellan februari -76 och januari -77 flyttade de ut fem till sex familjer och lika många flyttade in under tiden, i våran uppgång. Sedan flyttade många runt om också. Det var tråkigt att vissa man umgicks med försvann. Det blir inga långvariga kompisförhållanden när det är sådan omflyttning. Man ses inte mer än några månader förrän de är väck. Jag tror att de inte trivs här. Jag vet inte om det beror på bostadsbolaget eller området, för Gebea är nog ett j-a bostadsbolag. Det är någon bättre standard här än hos Gebea. Vi har grovkök och torkskåp. Lite mer färggrant här på gårdarna men det har väl jämnat ut sig. Vi har lite planteringar. De som bodde hos Gebea var socialfall (F-n vilket fult ord egentligen) mest sådana och mycket utlänningar. Det var väl pga att de sociala betalningar in hyrorna i tid, alla andra är inte välkomna. Rätt tråkigt folk.

På Gebeas område var det rätt mycket bråk. Min bror blev vräkt pga att några andra väsnades nätterna igenom. Här uppe är det lugnt, det märks ingenting. Det finns några lägenheter som inte är uthyrda. Ibland hör vi grannarna, när barnen springer omkring med träskor eller när det spelas musik. Jag tror det beror på lägenheterna. Jag spelade min stereo, inte speciellt högt men högtalarna stod på golvet. Det fortplantades direkt ner, det blev bank i taket direkt. Ställer vi upp dem på stolar hörs det ingenting.

Personer som flyttar hit försöker inte komma i kontakt med andra. Han gör nämligen som alla andra människor, han skiter i det. Det gör alla. Det är den förbannade osäkerheten som existerar i alla centraliserade bostadsområden. Där bara trängs ihop en massa folk och sedan är det bra.

Det finns inte något kontaktcentrum. Det håller vi på och arbetar med också. Vi vill ha en träffpunkt för alla åldrar, alla nationaliteter och alla olika fritidsinriktningar. I huvudsak vill vi ha en servering, där i alla fall äldre människor, handikappade och de som har lite större problem kan gå för att träffas, läsa tidningar och dricka kaffe. Vi vill gärna ha andra aktiviteter också för att få ett större intresse. Vi vill inte skilja på generationer som allting annat här ute gör. Detta ska ligga i Dalen och fungera som en samlingspunkt för alla områden här, för hela området. Det är bara början men ställer inte bostadsbolagen upp med pengar blir det rätt kärt. De var slöa och ställde sig inte bakom oss när vi satte igång med städningen här nere. Det var j-a slött. Vi fick tomsäckar och de hade lovat oss en kärra att köra säckarna på. Inte f-n fick vi någon kärra inte.

De flesta har lite svårt att komma igång med arbetet. De har levt så hela tiden och hela tiden jag har varit medveten om omvärlden har det varit samma sak. Det har inte funnits någonting som fått människor att börja engagera sig mer aktivt. Samhället tänker åt oss, vi är passiviserade. Det har nog varit så i alla år. Vi är förslöade, vi klarar inte av det i den utsträckningen som vi borde göra. Myndigheter och bostadsbolag ställer upp alldeles för dåligt. Bostadsbolagen vet om, att om de ger oss en träffpunkt och lite småsaker vi vill ha, så får vi hit fler folk och det är det de vill. Men de är så j-a rädda för att de kostnader de får ligga ute med inte visar sig på kort sikt. Inte förrän på lång sikt, kanske. Det är klart att så länge vi skattebetalare betalar de tomma lägenheterna, så gör det inte bostadsbolagen någonting. Lite ställer de upp på faktiskt, de stöder ju BBU, bland annat.

Jag tror att Hammarkullen ligger i botten, sen kommer Gårdsten. Jag tror att Hammarkullen har sämre rykte men inte ens Hjällbo, Kortedala och Bergsjön har det. Varför de klagar på Gårdsten förstår jag inte men de har säkert läst tidningsartiklar om Gårdsten. Där kan man se vilken j-v smutskastning det är. Ett enda problem som vi har sett någongång var den stora rusningen till puben på Saffransgatan. OK, småsaker förekommer. Inga som springer här ute på nätterna och skräpar och super. Inget bråk. Polisen var flera gånger i veckan vid puben men nu är det lugnt.

Människor reagerar på att vi bor härute: "Hur f-n kan ni bo där ute? Så lång tid som det tar in till stan." "Nej, aldrig i mitt liv skulle jag bo där ute, det tar ju en vecka". Folk som bor i Biskopsgården ska vara tysta, det tar lika lång tid.

Det som behöver förändras här i Gårdsten är en högstadieskola och en träffpunkt. Och bättre sammanhållning mellan folket. Det är hemskt få personer som känner varandra idag. Hälften kanske inte känner grannen. Jag tror det beror på samma orsaker, i alla år, i alla stadsdelar. Tror det är likadant överallt. Det är den monotona stilen på allting, det som gör att folk blir så passiviserade och uttråkade på allting. De skiter i allt och bryr sig inte om varandra.

Vi ser det positivt i viss utsträckning att man lokaliserar arbetsplatser hit. Vi vill inte ha ett industrisamhälle men givetvis arbetsplatser, så att några mer människor flyttar in. Och att det blir närmare för en del. Det finns nästan bara den här stadsdelen Angered som har natur, orörd natur. Det vore hemskt att förstöra den och bygga om den, att hugga ner träd och ersätta dem med skorstensrök.

I gårdagens tidning var det en artikel om anslagen till stadsdelarna. Jag kommer inte ihåg om det skulle minskas eller stå oförändrat men Angered Centrum skulle ta en stor del av anslagen tillsammans med en del andra saker. Vilket skulle försämra servicen och fritidsaktiviteten. Det blir mindre pengar över än det har blivit förut, det är summan av det hela. Det är j-a hantering tycker jag. De har skött det alldeles galet, de lyssnar på oss men bryr sig inte om det, tror jag i alla fall. Vi får vara med och bestämma vilket som ska dras ner.

Det är alldeles för dåliga anslag. Det finns statistik som visar vad som händer med alla bostadsområden. Alla vet att de olika problemen kommer. Om tio år har vi kanske haft de värsta ungdomsproblemen. De vet om det, de vet vad som kommer, men de gör inget åt det. De väntar till problemen kommer och då är det för sent att lösa dem, då kostar det oss pengar i stället. Den genomsnittliga familjen här i Gårdsten, de har två barn, ungefär. Det ena barnet är tolv år och det andra åtta, det är medelåldern, tror jag. Det tar fem år till den äldste är ute och dricker öl och ytterligare några år till den andra är det. Utvecklingen går åt det hållet. Man kan göra något åt det om man förebygger det, som t ex att skaffa något att göra för ungdomarna. Vet själv hur det var på min tid, hade vi haft något att göra så hade vi aldrig brytt oss om att dricka öl. Det behövs bättre fritidssysselsättning, arrangera fritidsgårdarna och ordna mer idrottsaktiviteter. Det är

svårt att säga hur Gårdsten kommer att se ut om tio år. Går utvecklingen åt det "normala" hållet så kommer vi att ha väldiga problem. Tar de inte itu med problemen nu, så blir det bara värre och värre.

Familj med 4 barn, 3 hemma-
varande. Föräldrarna för-
värvsarbetar. Bor på Muskot-
gatan i 4 rum och kök.

Karl: Vi har bott här i drygt tre år och tre månader. Vi kommer från Köpenhamn. Där bodde vi i ett likadant bostadsområde som Gårdsten. Vi visste ingenting om Gårdsten. Vi tyckte att det var det bästa området att bo i med fyra barn. Vi såg på en lägenhet i Gebeas område men vi tycker lägenheterna är bättre här. Den räcker till för oss. Nu har vi bara tre kvar hemma, den äldsta har flyttat. En av dom går i skola i Gårdsten, 13-åringen går i Gamlestan och 16-åringen går i gymnasiet i Göteborg. Vi tycker det fungerar bra med skolresorna. 13-åringen, pojken, åker skolbuss men tillbaka åker han spårvagn. Flickan åker spårvagn till centralen. För henne tar det ungefär 45 minuter - 1 timma. Sedan går hon från centralen till skolan. Vi bodde strax utanför Köpenhamn. Vi hade mycket större lägenhet i Köpenhamn. Men de är dyrare, ungefär lika kanske. Men det är ofta insatslägenheter.

Jag jobbar på Volvo, dit åker jag med snabbuss. Det tycker jag fungerar bra. Vi har bil, men den använder jag mycket sällan till jobbet. Man behöver inte stressa utan man kan slappna av och sova lite på väg till jobbet. Det tar ganska lång tid, en 15 eller 20 minuter. Det kommer två bussar, en kommer från Rannebergen och en från Lövgärdet, bägge passerar Gårdsten och går igenom Hammarkullen och Hjällbo. Min fru Eva jobbar i Lövgärdet, städar skolan.

Eva: Jag åker med bussen 77:an. Det fungerar bra. Den går inte hela dagen så på kvällen när jag ska hem åker jag till Storås och byter buss till Gårdsten.

Karl: Lägenheterna är bra. Jag tycker även den yttre arkitekturen är fin. Det är ganska lugnt här, inget bråk och så. Jag tycker det är fint att de bygger de här små stugorna på gården.

Eva: Det är synd att bygga högstadieskolan i Dalen.

Karl: Den tar stor plats, det finns andra platser. Det är bra att man använder Dalen till att spela boll på etc.

Den stora flickan brukar gå till fritidsgården på andra sidan och hon är inte rädd.

Det är ganska lätt att få kontakt med grannar. Det beror ju på vad man själv har för inställning till det. Om man vill ha kontakt. Vi har min syster här och några danska vänner men vi träffas inte så ofta.

Det har skett rätt många inflyttningar nu när de har ordnat gårdarna, men det finns rätt många outhyrda. Inte i det här trapphuset har det skett så stor omflyttning. Vi har försökt en gång att flytta till Rannebergen. Vi tyckte det var fint där. Men där fick vi inget, alla är uthyrda. Jag tyckte det ligger snyggt. Det är samma typ av hus som här. Våldigt fin utsikt. Vi vet inte om vi ska flytta. Nu kommer vi att få en stor balkong här. Här har vi en jättefin utsikt. Man kan se till Vinga fyr och till Bohus fästning. De kommer inte sätta upp balkonger på alla lägenheter. Bara på gavlarna i de stora husen i den ena ändan, de som har 4 rum på gaveln. Hyran här är nu 1.300 kronor i månaden. Den har gått upp enormt mycket sedan vi flyttade hit.

De är bra affärerna här i Gårdsten, Steken t ex. Han är inte dyr. En bank saknar vi. Det fanns en här ett halvår, som flyttade till Lövgärdet. Vi handlar mest här, om vi ska ha något speciellt åker vi till stan.

Jag tror att det blir många hyresgäster som flyttar till Angered centrum. Och att det blir rätt dyrt. Jag tror inte att det kommer att påverka affärerna här. Jag fattar inte att de bygger så stora marknader som OBS, Angered centrum. Det fungerar inte som det ska. Priserna blir i alla fall de samma.

Det kommer bli kortare restider till jobbet nu när bron blir klar, en halvmil. Slippa åka genom tunneln. Det tar ungefär 15 minuter med bil in till centrum och med spårvagn och buss tar det 25 minuter. Sedan måste man gå en bit om man ska ha en annan spårvagn. Man får räkna med 30 minuter till Östra Nordstan.

Jag tycker inte det stämmer det som de skriver i tidningen. Jag trivs bra här, jag tycker det är snyggt. En fin natur överallt. Om man vill har man den strax utanför. Det är fint och lugnt här, inga industrier som smutsar ner. Vi är väldigt nöjda med området. Vi har flyttat ut ifrån stan för vi tycker det är finare luft här ute. Vi kan inte tänka oss att bo närmare stan med alla industrier, skorstenar och utsläpp. Det här med arbetsplatser här ute, frågan är om någon har råd att flytta hit ut och bygga nytt. Byggkostnaderna är ju höga.

Något som vi skulle vilja förändra är att de inte får ha bilar på gårdarna. De kör fort och det är

stor risk för barnen. Att det inte har hänt något tycker jag är ganska fantastiskt.

Vi vet att det finns en del socialfall här men jag tror inte det är mer än i andra stadsdelar. Det är precis samma som Danmark i sådana här områden.

Folk som tycker om att gå på klubb går om det finns i Rannebergen eller Lövgärdet. Det spelar ingen roll var lokalen finns om folk är intresserade. Om man inte är det stannar man hemma.

Jag tycker det är mycket negativt att man ljuger om betongghetton här. Folk man talar med säger precis det samma som de läst i tidningarna fast de inte har sett hur det ser ut. Jag tror att det påverkar folk att inte flytta hit. Jag tycker det är ganska bra att det inte finns fler folk här, inget bråk etc. Jag tror inte det blir billigare om det blir uthyrt.

Frun hade tröttnat på att bo där vi bodde i Köpenhamn. Det var mycket sociala problem och 10.000 kronor i insats varje gång. Vi tänker inte flytta förrän barnen slutat skolan.

Kontakten med bostadsföretaget fungerar bra. De kommer mesamma och lagar. Det värsta är att de kör med bilar på gårdarna. Vi har vår bil parkerad på gatan. Det finns garage här men där är det så mycket stölder. De var inlåsta men alla kan komma in där. Det var ingen som stängde dörrarna. Då var det lika bra och ställa bilen utomhus och spara 20 spänn i månaden. Lampor och sådant förstörs, källaren bryter de upp men det är inget speciellt.

Det hjälper inte att bygga upp en jävla massa om folk inte använder det. Man får inte använda det hur mycket man vill. Exempelvis skolorna som ligger outnyttjade hela kvällen. Högst 8 timmar per dag används skolan. Folk vill gärna ha allt men de utnyttjar inte vad de har. Titta t ex på biblioteket, det är ofta tomt. Ett café - vem träffas där? Det blir poliserna som träffas där på kvällarna. Det blir sociala problem vid ett café. Det var dansbana här i midsommar. Det var ganska oroligt, mycket slagsmål. Det tror jag inte man slipper så länge man har de alkoholproblemen man har. Ingen fri ölförsäljning. Det är spännande, de måste ha en flaska. Som kompisarna på jobbet, varje fredag ska de till systemet. Det fungerar inte så i Danmark, där kan man köpa i affärerna, hur mycket som helst. Barnen kan gå och handla. Så länge man har den här alkoholpolitiken så slipper man det inte. Det finns inte fler alkoholister i Danmark än i Sverige. Man ser inte ofta ungdomar på samma sätt, man lever på ett annat sätt. Om man är full försöker man smyga sig så ingen annan ser men här ska alla se en. De som vill ha sprit eller öl om de är 15 eller 16 år får precis vad de vill ha.

15-årig skolgrabb. Bor hos
sina föräldrar på Kanelgatan.

Jag är född här i Göteborg. Men mina fyra första år bodde jag i Vänersborg. Så jag har bott i Göteborg i elva år nu. I Gårdsten har jag bott i ett och ett halvt år. Först på Salviagatan i ett par månader, sen på Kanelgatan. Innan jag kom till Gårdsten bodde jag i Rambergsstan, på Hisingen där vid Volvo-Penta. Där bodde jag hela tiden innan i en sex-sju år och sen flyttade jag hit.

Jag trivs bra härute. Jag vet inte vad som är bra men jag trivs i alla fall. Man kan inte säga nåt som är bra, men man kan inte säga nåt som är dåligt heller. Men det är ju inte så där jättemycket att göra precis men jag trivs ändå. Jag går i skolan i Lövgärdet och dit åker jag med 77:an, den går varje halvtimme.

Jag åker in till stan ganska ofta. Fast det är olika. Ibland blir det inte på en hel vecka, ibland blir det en och två gånger i veckan. Att jag åker dit beror på att det är roligt att komma nånstans. Fast jag har ju kompisar härute. Det finns ju inte så mycket att göra härute men jag vet inte vad som skulle behövas. Vi har ju fritidsgården här på kvällen men på dan finns ju ingenting. Fast jag är ju ute men det finns ju oftast ingenting att göra. På fritidsgården här är jag mellan två och fem gånger i veckan. Det är öppet till tio på kvällen och söndag, måndag, tisdag, onsdag och torsdag. Så det är stängt fredag och lördag, och då åker jag till stan och driver där i stället, mest i Femman.

När jag har slutat skolan ska jag söka jobb på båt. Jag var ute på en i somras, en passagerarbåt som gick mellan Varberg och Grenå. Jag tror det är lättare att få jobb till sjöss än på land. Om man inte vill bli läkare eller nåt eller gå in på vårdlinjen.

Det blir väl att jag flyttar hemifrån snart men det blir väl till nåt ställe här i närheten. För jag vill inte in till stan, det är bättre att bo i utkanten. Och husen och så härute är väl rätt bra. Och naturen - nä, jag är väl inte ute i naturen direkt men det finns ju möjligheter. Det skulle vara kul om vi hade en simbassäng eller nåt. En lite större, ingen sån där liten plaskdamm som Rannebergen. En tjugofemmetersgrej med litet hopp-torn

Det enda stället man kan träffas på härute är fritidsgården här. Så det blir antingen här eller i stan, eller också hos nån kompis. Att det skulle vara bråk härute stämmer inte. Förr, för ett par

år sen var det väl mycket förstörelse och grejor. Jag vet när jag bodde på 91:an på Salviagatan - man kunde nästan inte se en hel lampa.

Det skulle väl vara bra om det blev fler jobb härute om det nu blev dom som bor här som fick dom. Risken är ju att dom nere i stan tar dom här jobben också. Men jag vet inte vad det skulle kunna bli för jobb härute.

Jag kom att tänka på den här segelbåten som dom slagit upp på fasaden på ett av husen på Muskotgatan - den är ju helt onödig. Man kunde ju ha gjort massor av grejor ... den går ju på massor av pengar. Vi ska ju åka till Norge nu och åka skidor. Och för sjutusen spänn kan tjugofem ungdomar åka dit. Fast då får vi betala trehundra kronor själva. Det skulle kunna åka ut massor av folk för dom pengarna dom har lagt ner på segelbåten. Jag var med på en sån resa förra året och det var roligt. Om nu den där grejen kostar åttitusen så skulle ju, ja vad blir det, hundratjugo stycken kunna åka. Och jag har inte hört nån som sagt att dom gillar den, alla bara klagar på den.

Förr var det sniffning härute men nu finns det knappt inget alls vad jag vet. Jag vet när jag gick i ettan, då var det en sex-sju stycken som höll på och dom håller på än. Men det var mer sniffning förr, jag vet inte varför det har minskat, men dom kanske inte kommer hit och en del har väl flyttat. Och öl och sånt finns väl inte mer här än på andra ställen, så det är som vanligt ungefär. Det är inte värre ... Kolla bara i Danmark, inte fan super dom mer där bara för att dom får köpa hur mycket dom vill. I början skulle dom ju ha gjort så här i Sverige t ex att man inte skulle ha nån åldersgräns. I början skulle det väl ha blivit rätt så kraftigt och så men det skulle ju gå ner sen. Det är ju bara det att man lär sig sköta det bättre om man har det så.

Jag ska söka in på linjen i alla fall. Kommer jag inte in på den va, så ska jag fortsätta att söka jobb. Får jag ett jobb då under sommaren och kanske blir fast anställd så slutar jag skolan och fortsätter att jobba. Det finns väl lite jobb än inom fritid och vård å sånt. Och får man inte tag i nåt annat så får man väl ta det. Jag vet det är många som inte är intresserade av vård så har dom gått in på den linjen och jobbat ett par månader och så tröttnar dom på det och går fem månader hemma och sen jobbar dom en månad. Så det är ju inte så att dom trivs med det precis.

I skolan går det åt helvete, nä men det går väl inte alltför bra precis. I sjuan gick det helt åt skogen men så gick det bra i åttan och då tänkte jag att då skulle det gå ännu bättre i nian men nu tappar man lusten helt och hållet. Skoltrötthet helt enkelt. Men det är väl skillnad förstås

mellan gymnasium och grundskolan. I gymnasiet utbildar man sig ju till det man ska bli. Men det är ju arbetslöshet också.

Det här med intresse för olika saker, det blir väl som med mopeder. När man inte hade nån moppe, ja visst då tyckte man det var rätt kul och pilla och så. Men när man väl fick en så tröttnade man ju med en gång. I alla fall jag. Men man får väl vänta på att få en bil när man blir arton så att man kan komma ut lite. Nästan alla härute har mopped men dom står bara här och rostar sönder. Dom stjälar rätt mycket moppar härute fast jag har min hos min mormor. Hon bor i loftgångshus och har ett sånt där uterum. Det finns ju mopperum men med en skruvmejsel så är man ju inne. Det är inga problem.

Invandrarfamilj från Finland.
Båda makarna förvärvsarbetar,
hon på deltid. 2 barn i för-
skoleåldern. Bor i en 3:a på
Peppargatan.

Erik: Innan vi bodde i den här lägenheten bodde vi i ett loftgångshus i en tvåa. Det var det första stället vi kom till i Gårdsten. Där bodde vi från sommaren -72 till hösten -74 då vi flyttade hit. Så där bodde vi i drygt två år. Hit flyttade vi då vi tyckte att vi behövde lite större lägenhet. Fast vi bodde i en lägenhet i bottenvåningen här i samma uppgång. Sen blev den här ledig och vi var så trötta på städningen. Om... har sina kopisar med sig och springer jämt, jämt, jämt så allt kommer in. Sen var det ju insyn och allt möjligt så var det några fönstertittare just den tiden som brukade kika in på kvällarna.

Milja: Jag blev lite rädd, ja jag tänkte inte på det när jag låg i sängen men när jag såg att det var nån utanför... Då blir man ju rädd. Det är ju ganska otrevligt.

Innan -72 bodde vi i Hammarkullen i den längsta längan. Men det började bli så oroligt därborta. Vi kom dit -69. Dessförinnan bodde vi ett halvår i Gropens Gård, Hammarkullen i låghus vid Hammarkulleskolan. Och innan dess bodde vi i två månader i Hjällbo hos en familj när vi kom från Finland. Vi bodde hos bekanta till släktingar eller nåt sånt.

Jag bodde i Tammerfors, mitt i centrala stan vid järnvägsstationen och vid huvudgatan. Jag tyckte det var så skönt där på kvällen med trafiken och

ljuden och sånt där. Och på morgonen när det kommer igång igen. Jag saknar det härute - lite mera liv och rörelse. I Tammerfors var det bara att springa ner och titta på folk.

Erik: Jag kommer också från Tammerfors men jag bodde strax utanför stan i en förort fast i en helt annan stil än här. Det var mycket lägre hus och inte så tättbebyggt som här.

Att vi flyttade till Hjällbo när vi kom till Sverige berodde på att vi kunde vara inneboende hos dom och sen flyttade vi därifrån till Gropens Gård. När man inte är så väldigt bekanta med en familj och så, så ville man ju inte bo kvar. Man tyckte att man stör dom och det var ganska mycket problem i den familjen som man ville slippa blanda sig i på nåt sätt.

Vi ska bo kvar här. Vi har inte funderat på nånting annat mer än i stan förstås men det är väldigt svårt. Det är just barnets skola som är spöket. Vi visste ingenting om Angered innan vi kom hit. Vi tog det första bästa möjliga som gick att få tag i. Först flyttade vi då till Hjällbo och då var det alldeles nybyggt häruppe i Gårdsten. Och lägenheterna tyckte vi ju var snygga och bra. Det är klart hyran var ju ganska hög men vi arbetade ju båda två då så det var ju inga problem på så sätt. Själva området - jag vi tänkte väl inte så mycket på det. Vi arbetade ju bägge två och så kom man hem och så sov man. Helgerna åkte man ut så man tänkte nog inte så mycket på själva området mer än det att lägenheterna var fina. Vi gick ju lite så där runt omkring i skogen och tyckte det var bra att man kunde komma till skogen. Nu tänker vi mycket på det. Och det är ju klart att det är ju fint att komma ut - det är ju inte långt till skogen och fin utsikt och allt möjligt som vi har här. Som sagt vi börjar tycka mer och mer om området och att det blir bättre i och med de miljöförbättrande åtgärderna. Det är många som är väldigt oroliga och rädda för Angered Centrum, just för att det tar all service ifrån oss. Och biblioteket och posten å sånt. Men vi har börjat tänka som så här att det här med sporthall och restauranger, systembolag å sånt och kanske större bibliotek - dom här stora serviceförbättringarna hade ju inte gått att få hit ändå. Nu får vi det ganska så nära och lättillgängligt. Inte på direkt gångavstånd förstås så man får nog ha cykel. Men det är lite svårt att cykla också om man tänker på en mamma med barn och vagn och så, då blir det svårt. Men om man tänker på en vanlig frisk ung människa så är det inte så långt att gå. Det är klart att om man ska handla väldigt mycket så... Men då kan man ju åka med bussarna.

Milja: Jag är tvungen att utnyttja dom kollektiva kommunikationerna och jag tycker att dom skulle behöva ut-

ökas förstås. På lördagarna bl a. Jag menar då dom här bussarna som går mellan områdena - den här som går till Lövgärdet och Rannebergen. Den slutar att gå klockan tre på eftermiddan. Jag tycker att den kunde dom dra ända fram till sex eller nåt sånt. Så nu försöker vi att åka mitt på dan om man kan. Man måste planera allting - man kan bara inte sticka iväg - man måste helt enkelt planera för att passa tiderna. Det är något jag saknar att om man bor i stan så finns det mesta där. Sitter man så här hemma och tänker: "Nu skulle jag vilja gå till nån restaurang!" Nä, tänker man då får man planera - det tar så och så lång tid - jag, det är inte så väldigt roligt att ta spårvagnen. Just det här att det blir så mycket outnyttjad tid som man sitter av. Man kan ju ta en bok med sig och läsa men... Efter tre kvart är man på Polhemsplatsen - man är ingenstans nästan.

Erik: Jag jobbar på Eriksbergs varv, dagtid. Jag åker hemifrån 6.35 på morgonen med egen bil och är då framme tio i eller fem i sju. Det beror lite på trafiken och humöret för att köra. Ja på vintern får jag åka tio minuter tidigare. Jobbet börjar jag sju och slutar arton minuter i fyra och då är jag hemma fem över fyra om jag kör direkt hem. Jag har också prövat att åka buss och om jag tänker ta snabbussen så måste jag gå till andra sidan och därifrån går bussen mellan tio och fem minuter i sex. Den går direkt till Torslanda på andra sidan. Men då är jag på jobbet redan tjugo i sju. Och det tar cirka tio minuter att gå över till andra sidan. Man kan också ta en buss härifrån till andra sidan men då får jag gå fem över halv sex. Så jag tjänar lite på att gå tvärs över Dalen i så fall. Det är beroende på vädret förstås och det är inte roligt vintertid när det snöar eller regnar. Sen är jag hemma mellan kvart i och fem i fem. Det beror på vilken buss man får. Dom första bussarna är proppfulla och då kan man inte stiga på. Så det är ganska långsamt med dom här bussarna. Spårvagnen kan man också ta och det tar nästan lika lång tid som med snabbussen för mig konstigt nog. Så snabbussen hjälper inte mycket. Men jobbar man på Arendal eller Volvo så hjälper det.

Sen är det så att om man bor här och jobbar på Arendal eller Volvo så får man inte göra det här skatteavdraget. Men om man jobbar på Eriksberg och bor på denna sidan Gårdsten går det igenom men om du bor på andra sidan Gårdsten går det inte igenom. Och det verkar precis som att dom satt dit dom där snabbussarna bara för att dom skulle slippa dom där reseavdragen. Man måste ju tjäna 90 minuter t o r för att få göra reseavdrag för bil. Och det gör jag klart och tydligt. Men man får ju förklara varje år för skattemyndigheterna hur det ligger till. Det går aldrig igenom första gången. Dom har lite svårt att begripa det här varför snabbussen inte går härifrån utan att man måste gå härifrån eller ta bussen till andra sidan.

Lägenheten här är väl ganska bra men det är lite trångt i köket. Standarden är bra. Gården härute skulle vara fin om det här höghuset var borta. Det skymmer utsikten och det blir lite instängt. Sen gillar vi inte buskarna på gården. Gräsmattor skulle ju vara det bästa. Sen gillar vi inte heller att man lägger så mycket asfalt runt omkring. Där vi bodde i Finland hade vi fina gångvägar i stället dvs gräsmattor och grusvägar. Gårdsplanen hade grus t o m det gick bra fast det blev lite svårare att sköta. Och städningen här ute är ju under all kritik.

På vintern spelar barnen mycket ishockey här nere. Planen spolats av vem som helst - vi har gjort det ett par gånger. Så det är inte bostadsföretaget som gör det. Dom har ju systemet att anlita entreprenörer till allting så då har dom inte pengar. Det finns nån slags gårdskarl men han går mest och byter sopsäckar. Hans tid räcker inte till att syssla med sådana saker. Vi höll på att tjata på bostadsföretaget att dom skulle komma med en plog och ploga för det var ju massor av snö på planen för det gick ju inte att skotta den. Det är ju inte många som har ordentliga redskap för att skotta också. Och till sist kom dom och plogade och sen gick vi ut mitt i natten och spolade. Vi tyckte det var synd att vänta för man visste ju inte om det skulle töa nästa dag.

Milja: Det bor rätt många unga familjer här och det finns mycket barn. Det är ju tre och fyrrarumlägenheter här i dom här låghusen. Alla lägenheterna i dom här låghusen är uthyrda utom vår gamla i detta huset och två stycken - en fyra och en trea i andra låghuset. Dessa husen ligger ju bäst till om man tänker på utsikten. I loftgångshusen är det mycket tomt. Ettorna är väl fulla men tvåorna är tomma. Fast inflyttningen har ökat - det började väl i höstas. Men här är det många som har bott ganska länge och så är det vissa lägenheter som har varit tomma länge men så märker man då: "Oj! Nu är det nya gardiner!" Och så ser man nya ansikten på gården. Speciellt vid sandlådan märks det att det är väldigt många nya barn. Omflyttningen av hyresgäster är hög på den här gården men gissningsvis är den mindre här än på Bostadsbolaget. Men det är bara en gissning. Omflyttningen beror nog på dålig service och höga hyror. Dom flyttar väl till radhus och andra sådana här områden och till insatslägenheter och allt möjligt som folk vill ha. Vi ville flytta in i en insatslägenhet ett tag in i stan eller mot centrum men det blev aldrig av. Det var väl mest det att jag fick lite jobb här. Nu är vi liksom tvungna att stanna här. Och dom som har bott här länge - dom känner man ju. Men en del hinner man ju inte lära känna förrän dom flyttar igen, det har ju hänt. Och det betyder att det blir mera anonymt. Men många människor skulle nog trivas mycket bättre om dom bodde kvar ett tag och lärde känna varandra. I alla fall

såpass att man vet var var och en bor. Om man ska träffa människor så gör man det vid sandlådan. Så den fungerar som kontaktpunkt. Sen träffas man ju i trappan när man möter varandra. Och i affären möts man ju.

Erik: Jag känner nog inte så mycket folk här för jag är ju inte hemma så ofta i och med att jag arbetar. Och när jag är hemma stannar jag mestadels inomhus för jag har ingen lust att gå ut. Och det finns ju inte nånstans där man kan träffas, det finns inte en krog här till exempel dit man kunde gå en fredag eller nåt sånt. Det finns väl ett café därborta i andra ändan där man kan köpa öl å sånt men jag vet inte om det finns kvar. Det fanns förr i tiden. Och det var ett väldigt dåligt ställe. Det har väl att göra med att det ligger i ett hus där det är ettor och mycket ensamma unga män t ex som har problem. En del har väl blivit placerade där. Cafféet har ju konstiga öppettider också, dom får ju inte ha öppet på kvällarna. Dom kunde ju inte för att det blev bråk. Och det berodde också på att det missköttes. Dom hade stängt och sen kunde man ringa dit och beställa hem öl. Jag har hört så i alla fall.

Om man skulle öppna en krog eller restaurang här i området skulle den nog inte gå så bra - underlaget är för dåligt. Det bor inte mycket folk här. Men i ett liknande område i Finland finns det två små ställen som fungerar som caféer och där kan man köpa öl också. Och området är mycket mindre än här och ändå har dom två ställen. Och där kan man dansa varje kväll också. Man har en spelautomat och var och en får välja sin låt att dansa efter. Man kan kalla det för en pub eller nåt sånt. Och varför skulle det inte kunna fungera här? För att dom som har problem med spriten dom skaffar den ändå och dricker den. Och om dom bor här så dricker dom hemma och det blir busigt i huset. Och det märker man nog att det är bråk i lägenheterna men inte är det så vansinnigt mycket.

Det bästa med Gårdsten är att det är tyst och stillsamt. Och naturen och fin utsikt. Man kan sitta på balkongen på sommarkvällarna och njuta. Det sämsta med Gårdsten är att det är långt till allting, till stan och service. I serviceväg borde post och affärer ligga på denna sidan. Men då kan man ju undra vad dom på andra sidan skulle säga. Och det närmaste systembolaget är nere i Kortedala. Men det vanliga argumentet är ju att om det fanns ett här så skulle det bli en massa buller och busliv. Men det är fel att resonera så - det är en förmyndarmentalitet på så sätt att man inte litar på människor som bor här så att vi sköter oss. Det verkliga som om myndigheterna är på oss här och menar att ni får inte ha det och det för ni kan inte sköta er.

- Milja: Då det gäller tidningarnas skrivelser om Gårdsten, det har ju inte stått så mycket nu utan mest för ett par år sen, så tror jag att dom inte har reda på hur det är. Jag vet ungefär vad Gårdsten går för och det räcker för mig. Deras bild av området stämde ganska dåligt som gjorde att rykten kom i gång. Men jag har hört många berätta att när man säger att man bor i Gårdsten: "Hur kan du bo där?" och såna uttryck. Men jag själv har inte stött på nåt sånt. Det är klart, mesta tiden finns jag här så jag kommer inte i kontakt med folk som bor någon annanstans.
- Erik: Det skulle vara jävligt bra om vi fick ut arbeten hit. För det är ju alltid bra att bo nära sin arbetsplats, alltså med lagom avstånd. Det blir lite mer liv också. Det skulle också locka mer service och sånt hit.
- Milja: Det är klart, alla kan inte få sitt arbete här intill. Men under dan ser man inte så mycket vuxna människor här, bara mammor och sånt. Det är ju samma sak om man tänker på daghemmen - barnen ser inga vuxna. Så om man tänker på nåt annat område där det finns arbetsplatser och så är det ju samma sak. Den miljön är för skyddad tycker jag. Jag har sett här på andra sidan och här också när dom satte upp nya lekplatser så grävde dom lite i sandlådan. Men sen var ungarna på gubbarna och frågade och frågade och frågade. Det var alltid en skock nyfikna ungar runtomkring. Och när dom kommer här med traktor är det alltid många som springer efter och vill åka med. Sen skulle det vara bra för många mammor om det fanns arbeten här. Det är många som har sina barn i lekskolor eller i skolan som skulle kunna arbeta under tiden.
- Erik: På fritiden, under lördag - söndag och särskilt på sommaren åker vi ganska ofta till Surtesjön eller någon annanstans och badar. På vintern gör vi inte så mycket, går på bio ibland, tittar på TV. Det finns ingenting vintertid. Hon har sina aktiviteter och jag går i skolan på kvällarna.
- Milja: Jag skulle vilja göra mycket mer om jag fick välja. Dom flesta som bor härute är inte så aktiva, dom är inte engagerade i något föreningsliv. Det är hopplöst höll jag på att säga. För att Finngötar t ex försökte ju sätta igång verksamheter. Det kommer alltid några i början och tittar. Själv är jag inte med i Finngötar, jag vill inte vara med i någon förening. Jag tror inte att jag är någon föreningsmänniska, jag vill ha betalt för det som jag gör. Det är just det här att om det är något jag vill lära mig t ex och är väldigt intresserad, då kunde det vara någon förening jag kunde gå med i. Jag måste ha någon nytta av den och inte bara arbeta i den ideellt och inte få någonting. Men i fotoklubben gick jag med för att jag skulle få lära mig framkalla och sånt. Men sen kan ju föreningar fungera som kontaktpunkter. Det finns ganska

mycket ensamma och isolerade människor häruppe. Jag har ju varit med och knackat dörr och då får man se människor som man aldrig ser annars. Dom öppnar dörren försiktigt. Det kan ju hända att det är nån som är trött efter arbetet och så. Vissa släpper ju in och vill så väldigt gärna prata. En del är rädda, väldigt rädda och frågar om det är politik man kommer med och när det inte är det frågar dom vad är det då då? Det kan hända att man kan få en kort pratstund. Men det är svårt att veta egentligen hur många det är som är isolerade.

Erik: Det ser nog likadant ut här om tio år. Träden och buskarna har väl blivit lite större. Nåt annat kan väl inte hända. I bästa fall bor det lite mer folk här om det går bra som dom planerat. Men det beror ju på om hyrorna är lika höga som nu. Vi betalar 1 170 kronor inklusive el och parkering. Lägenheterna är på 80 dåligt planerade kvadratmeter. Massa dörrar som är onödiga. Fast dom kan man ju plocka bort men det hjälper ju inte så mycket. Man måste ju kunna stänga efter sig. Hallen är lång och smal och massor med dörrar, man får inte plats med möbler.

Ensamstående, arbetar deltid.
Har 4 barn, en tonåring, två som går i lågstadiet och ett förskolebarn. Bor på Peppargatan i 3 rum och kök.

Jag bor i ett av småhusen. Jag har fyra barn, två av barnen går i skolan, en går i parkleken, en går i en barack. Ingen går i en vanlig skola, det finns ingen plats, därför får de ta parkleken. Nu är det så att sjunde klass ska till Gamlestan men vem kan garantera att det inte kommer att drabba 6:or och 5:or. Jag har bott här sedan 1972. Vi tyckte området var ganska trevligt. Vi fick när vi gick till Göteborgshem ett prospekt på hur området skulle se ut, bl a en sporthall, pub, slinga i skogen och en högstadieskola. De var de grejorna vi tyckte var jättefina, men idag finns det ju ingenting. Nu finns en slinga i skogen. Daghem stod också i prospektet. Vi kommer från Kortedala innan och innan dess Olskroken. I Kortedala bodde vi i höghus.

Myndigheter och belysningsfattare skyller på varandra hela tiden. De bara planerar och planerar. Det blir inget gjort. Det har inte hänt någonting så länge vi har bott här. Medan att de har fått färdigt slingan, så har de stängt en fritidsgård, en parklek, en lekskola och en bank. Det är ingen förbättring utan en försämring i hela området. Det behövs ett centrum här ute, Angered centrum, men

det är just det att de ska bygga mer hus, villor och radhus, allting. Centrumet behövs det kan jag hålla med om, men att de ska bygga mer lägenheter, det behövs inte. Servicen här uppe blir drabbad. Sedan vet man inte om de klarar av den konkurrensen, det kanske blir nedläggning även här. Det finns inga garantier att de kan fortsätta att klara av sin verksamhet.

Familjer som går hemma på sommaren och för att klara semestern kanske frun fortsätter att jobba. Då är familjen hemma hela sommaren, hela semestern, här i Gårdsten. Det finns ingenting att göra. Det finns inte en badbuss de kan ställa upp med, som familjer, barn, ungdomar kan åka med. Så jag menar de har inte lagt ner så mycket arbete på de som bor här ute, hyresgästerna.

Kollektivtrafiken - jag vet inte om man ska kalla det för kollektivtrafik? Det tycker jag inte man kan kalla det för. Hinner man så hinner man med den. Bussar och spårvagnar stämmer inte alltid. När bussen kommer in har spårvagnen gått. Titta på somrarna när familjerna är hemma och sådana som då utnyttjar kollektivtrafiken. Då kan det stå mammor med 3-4 kärror. En kommer med eller ingen. De körde med den långa dragspelsbussen för att de skulle se hur det gick ett tag. Det gick jättebra, det gick väl för bra så de lade ner allting. Vi som bor här ute ska få så lite av allting. De tycker väl att det är jättebra t o m att de har fått en snabbuss ut till industriområdena.

Ibland kan det vara roligt att komma ifrån, om man ska handla någonting. Här finns inget kulturliv. Ska man gå på bio, OK. då får man åka in till stan. Så slutar den vid den och den tiden, så går det en vagn kanske varje halvimme. Vill du gå på restaurang, som stänger kl 24.00, då får du kanske stå en halvtimme eller längre. Tror de att vi sover vi som bor härute?

Jag vill inte flytta härifrån, jag trivs här ute. Jag har pratat med så många hyresgäster som bor här. Alla, de jag känner, trivs här och vill även jobba på att det blir ett bättre område. Och då ska man inte flytta ifrån det, utan jobba på att det blir bättre hela tiden. Jag tror att det är det enda man kan göra och genom att informera folk vad man kan och bör göra. Inte flytta ifrån det utan stå på sig, ställa krav helt enkelt.

De stora omflyttningarna beror väl delvis på högstadieskolan. Föräldrarna vill väl ha skolan och hemmet i samma stadsdel i varje fall. Och sedan är det det här med kollektivtrafiken, det kommer också in i bilden. Det finns inget att göra på vintern, varken för vuxna, unga eller gamla. Inte ett skit att göra på sommaren. Då lessnar folk och flyttar, de har inte sett något resultat sen dom flyttade in här. De vill ha det till att en viss

kategori av människor som finns här. Man kan säga att Gårdsten är som alla andra områden, men folk är mer öppna här än vad de är t ex i Örgryte. Där har de ett skal men det har vi inte här utan vi är lite mer öppna emot varandra. Och det finns mycket utlänningar blandade med svenskar och det tycker jag är väldigt positivt, för då går man hand i hand mer eller mindre.

Man ser aldrig pensionärerna. Vad har de att erbjuda dem? De får aldrig ut dem. På ett sätt trivs de sämre. De har ingenstans att gå, bara till affären och sen hem igen. De har inget ställe de kan gå och träffa sina kompisar eller andra människor. En caféservering, eller något sådant skulle behövas som skulle bli en träffpunkt för alla människor. Samlingslokaler eller liknande så att det blir lite liv och rörelse, att man kunde ha dans då fick man också med sig folk. Men det kommer, det kommer.

Det finns lokaler men de utnyttjas väldigt dåligt men det beror på att de har aldrig talat om för folk att de får hyra dem. Vi är beroende av en lokal när vi vill ha fest, jag själv är med i en förening. Då ska du ringa till fritidsförvaltningen och sen hosta upp 400 kronor och då måste man vara ganska många. Det finns lokaler men de släpper dom inte. T ex om folk fyller år och man vill vara någon annanstans än i lägenheten så skulle det finnas en samlingslokal som kan utnyttjas till något. Man kan ordna kända grejor på helgerna för vuxna och ungdomar. Det finns ingenstans där vi kan träffa ungdomarna heller. Jag menar klart att jag kan gå ner till fritidsgården men en pensionär kanske vill komma ner och titta men de vågar inte för att de känner sig jättedumma. Pensionärerna har sina väv- och sykurser, men alla är inte intresserade av att sy och väva. Var ska de ta vägen, de som inte är intresserade, det fattar inte jag.

Där jag bodde innan, på Kanelgatan kände alla alla på gården. Jag tror att det är mycket mitt eget fel, jag tror att jag vill vara för mig själv helt enkelt. Jag känner vissa det gör jag. Hade jag lagt ner lite arbete hade jag känt flera.

Jag tycker jättebra om lägenheterna. Det här att vi ställer själva förslag till om vi kan få låna tomma rummen, detta gäller Kanelgatan. Det finns många tomrum på gårdarna till att ha snickeriverkstad. Men det gick inte för Göteborgshem ska ha dem till uppsamlingsförråd, men de har stått tomma nu i flera år, de har inte använts till någonting. Då tänkte jag att man kan även aktivera männen, papporna, de har inte en chans att kunna träffas. Det är alltid mammorna det ordnas grejor för inte ett skit för männen. De ska gå till sitt jobb, de ska komma hem, äta sin middag sen är det ingenting mer. Och då tänkte vi att vi frågar han på Göteborgshem om vi inte kan få ta en lokal. Men det

fick vi inte. De försöker passivisera oss, sen ska man vara nöjd. Jag tycker att det inte är så, folk här ute är inte sådana. Jag tror att det finns en vilja att förändra men vi blir motarbetade. Om man tänker på bolagen, de tjänar själva på att hyresgästerna trivs, men i detta fallet har de inte gjort det. Det är många som vill sätta igång med grejor men de stoppar det hela tiden. Men t ex en sådan här skrubb, den kostar ändå pengar när den står tom. Då tycker jag det verkar lite skevt.

Lekskolan på Kanelgatan var stängd i två år. Så ringde jag ner och frågade varför. Då sa dom att det berodde på att det fanns inga ungar. Då gick jag och knackade dörr och så fick jag med mig en mamma och vi gick runt med en lista. Så ringde jag upp gubben igen då sa han att det fanns ingen personal. Då sa jag att då kan vi själva ta den och ha den till barnverksamhet. Det gick inte, vi var inte utbildade, men herregud jag klarar mina barn själv, tyckte jag. Men så hotade vi att vi skulle gå högre upp, då blev den öppnad. Men det var tack vare att vi kände stödet vi hade från granarna. "Att nu j-r anamma, ska dom f-n få öppna skolan". Jag sa till dom att den som är tom kostar också pengar, de betalar ju hyran. Så de fick öppna den sedan.

Hyrorna här är inte kloka. Jag betalar 1.080 kr för min lägenhet. Det snackas om att det är sådan standard, frys och kyl. Men det har jag betalt för länge sedan, den kylan och frysen. Hyran gillar jag inte alls. Håller de på och höjer lite till så vet man att det finns en opinion bakom att de kan inte hålla på hur länge som helst. Göteborgshem, oljepengar, vatten och elektricitet etc. Men det är inte dit de går. De förräntar sig hela tiden. Det är bolagen som tjänar på det. Sen säger de, de kanske har anställt en gubbe till, som sköter gården då kanske de måste höja hyrorna. Men herregud de dom ger honom i lön det räcker att de tar från min hyra. Det behöver de inte ta hela området för men de skyller på massa omkostnader.

Jag läste i tidningen om vad de här skulpturerna kostar. Då tänkte jag kan de inte gräva upp dem och sälja dom till någon annan och så bygga högstadieskolan eller också göra det lite käckare på gårdarna, inte så sterilt med massa asfalt. Jag skulle vilja ha mera gräs. Om man tar de som har planerat gårdsmiljön. Ungarna är såna att de vill ta med sig en filt, saft och bulle och gå ut och sätta sig men ska de sätta sig i taggiga buskar eller, jag fattar inte det. Vi som bor här ute vi är likandana som alla andra människor, våra barn är inte konstigare. Att ha asfalt är det inget underhåll på, det tjänar de pengar på. De skickar hit en entreprenadfirma från Danmark som ska komma hit och bespruta buskarna, det är också väldigt billigt, tror dom. Men det fördärvar även

andra buskar, nyponbuskarna. De ska bara bespruta ogräs, också småfåglarna dör. I stället för att de har gubbar som går och underhåller, det blir också arbetstillfällena för några människor.

Man ska visst ringa och fråga dom om vi själva får gräva upp men det gjorde inte vi utan vi grävde upp själva. Vi satte blommor m.m. Då kom "giftbil- en" och vi fick iväg dem. Vi jobbar själva med rabatterna, hittills har vi fått det. Skulle Göteborgshem nu komma och säga någonting när vi gjort i ordning, för det är flera som gjort det, det klarar de inte av. Jag tycker det är skönt att känna att fastän vi inte får göra det så vill vi göra det ändå. Jag tycker att betalar vi en sån j-a härlig hyra så då borde vi för f-n få göra hur vi vill. De här buskarna ska bli tre meter långa och då behöver man ju inte persienner.

Låghusen gillar jag. Lägenheterna i höghusen är fina men jag tycker de är så mörka. Hela gården blir mörk när höghusen ligger insprängda. Det bor folk i låghusen som kanske vill ha en trea i höghusen men det finns inga. Det är precis som där ska visst folk bo och här ska visst folk bo. Det är bara ensamma som kan bo i höghusen och de andra ska bo i låghusen. Det är också ett j-a fel. De placerar ju folk i sina egna klasser. Du är pensionär du ska bo där, du är ensam du ska bo där, du har barn du ska bo där. Det finns inget alternativ. Ville jag bo i höghus så fick jag inte det eftersom en 2:a räcker inte. Jag tycker det försvårar kontakten mellan de som bor runt gården. När man satt ute med ungarna så kom det folk från höghusen, en tant, eller farbror, eller ett par så kikar de vad man gör och så går de. De vågar inte ta kontakt med oss från höghusen. Låghusen är lite mer öppnare, här kan man se folk och folk ser var man bor. Det är så avskilt på något sätt. Jag tror inte de som bor i höghusen får någon kontakt med varandra heller. De har den där gången sen går var och en in till sitt. Den enda chansen när dom träffas är just vid hissen men när vi träffas här ute har vi hela gården att träffas på.

Miljön är bra här. Nära till skogen, att det är något så när bilfritt område. Det är bra strövområde. Själva är vi ute väldigt ofta. Dalen tycker jag är jättefin. Det är det finaste vi har här i Gårdsten. Men det är också det, att allting ska vara j-a billigt i Gårdsten. Släng upp de här pilbuskarna de är billigast att sätta. Hade det funnits något vettigt i Dalen, sporthall, servering och samlingslokaler, att det blev lite liv och rörelse, då kunde alla träffas från de olika områdena.

Det skrivs mycket om bråk och oroligheter i tidningarna. Men det är inte så, det är inte mer här än på andra ställen. Bara att på andra ställen så skrivs det inte mycket om det. Bara för att smuts-

kasta Gårdsten. Jag vet inte varför. Det är för mycket betong och asfalt. Då har de fått det i huvudet att det är något slags betongghetto.

Det är många som går arbetslösa och anlitar socialförvaltningen. Det är inte deras fel, det är samhällets fel i så fall. De kan ju inte hjälpa att de är piskade att gå hemma. På andra ställen syns det inte. Den bilden som tidningarna har gett Gårdsten är helt fel.

De människor som jag känner och som kommer hem till mig säger ofta hur f-n kan du bo här ute, men den vägen och allting. Det är inte långt här ifrån till centrum egentligen om kollektivtrafiken fungerade. Mycket asfalt tycker de. Dåligt med affärer. Just det här med badet på sommaren etc. Närmast är Härlanda tjärn. Barnfamiljerna är särskilt utsatta för kollektivtrafiken. Det går snabbussar bara till varven och Volvo. Det går väl inga snabbussar till stan? Det går väl en skolbuss till Gamlestan. Det är fel att sitta och kånka på en buss bara för att komma till skolan. Alla grupper är väl drabbade av kollektivtrafiken. Inte de som har bil förstås.

Det mest angelägna att ändra på i Gårdsten, det är mycket tycker jag. Det är inte bara en grej utan många. Skolan, sporthall, plaskdamm, badbuss, cafe och samlingslokal.

Om man flyttar hit en arbetsplats jag vet inte hur det fungerar? Kan de som bor i Gårdsten få arbete ser jag det positivt. Jag skulle arbeta om det fanns möjligheter och daghemsplatser. Det är det dåligt med. De människor som inte har arbete som har gått arbetslösa i flera år, de gömmer sig inne. De vill inte visa sig ute, då sitter de hemma och gömmer sig. Det måste vara grymt. Jag tycker det skulle vara hemskt att låsa in sig i sin egen lägenhet. De skäms att vara arbetslösa. Kommer det hit arbetstillfällena är ju det bra, bara det blev arbetstillfällena också.

Kulturen i förorter, det är väldigt positivt att den kommer hit ut. Det är Stadsteatern som kommer att jobba i Angered centrum. Folk som bor här ute ska åka in och se på teater, de drar sig för det. För det första, den här långa och komplicerade vägen innan man kommer till det här stället också den komplicerade hemvägen. Det är rätt många som bor här ute.

Klockan sju på morgonen då ska ungarna upp och käka, iväg till skolan, klockan halv åtta, åtta ibland halv nio. Det är lite olika med tider. Bäddar gemensamt, käkar gemensamt. Så röjer jag lite, klär på Stina. Så går vi in till verkstan. Sen går vi ut en stund och sen hem. Inne en stund så går vi och handlar, så vi rör på oss väldigt

mycket. Men det finns människor, mammor, som är hemma. Jag tänker mest på invandrare, just det där med språksvårigheter. De har ingenstans att gå. De har inte heller någon träffpunkt. Invandrarna vet inte om varandra, var de finns någonstans. De kan bo en mamma i ett hus och en i ett annat. De kan ha samma problem men de vet inte om det. Invandrarna är av många olika nationaliteter.

Det kom in en finsk mamma förra veckan till Gårdstensverkstan. Hon kunde svenska men kände inte en människa. Hon hade inte bott här så länge men hon visste att det fanns en verkstad och då gick hon dit och kom med i gänget. Men det är just det att de vågar ta det steget och gå in i dörren. Det är många som inte vågar det helt enkelt.

Lövgärdet brukar jag åka till. Ibland för att handla och för att komma ifrån området lite. Apoteket och tankläkaren till ungarna finns där. Men jag tycker det är väldigt konstigt, det är så dålig förbindelse med bussarna. Det är en halvtimme mellan varje buss. Det är så j-a fel. Vi som bor i Gårdsten vi ska nöja oss med det. Det tar 30 - 45 minuter, då drar man sig för att åka dit eftersom det är så dåliga förbindelser. Det där mötet vi hade, jag frågade han från Stadsplanekontoret var han bodde. Han bodde i Örgryte, det går ju an för honom. Han sitter på sitt kontor och planerar Gårdsten. Sen åker han hem till sitt. Där är blommor och buskar och ditten och datten. Det finns inget fel alls utan han har det perfekt. Men han bor ju inte här, han håller inte till här på dagarna. Då tycker inte jag att han ska sitta och tycka för oss utan det är vi som ska tycka för honom och det ska han rätta sig efter. Det är vi som har bott här med alla de här problemen, det har inte han. Han från skolan han tyckte allt var så perfekt men så fick han fakta i halsen, men han lyssnade inte på det. Att invandrarbarn som har finsk undervisning får sitta i kapprummen trodde han inte på. Men det kan ju inte han veta för han har ju inte varit där. Som hyresgäst har man rätt att ställa frågor och även ställa krav. Det verkar inte så, vi ska vara så tacksamma att de kommer och visar sin stadsplanering, att de stog och peka ut att det ska ligga här och det ska ligga där. Vi fick aldrig något svar om det verkligen skulle bli något utan de trodde hela tiden.

Stefan, han är 13 år. Innan dess kom han inte in på gården. Det fanns ingenting att göra. Men finns det barn, ungdomar, så får de greja till att det finns aktiviteter för dem också. Inte bara det här passiva hela tiden. Här är det klappat och klart, här ska du vara. Det finns inget att erbjuda skolbarnen efter skolan. Det är klart att de kan gå med i Unga Örnar, KFUM men de som inte vill det. De måste också få något att välja emellan. De vill göra saker själva. Det finns tomma lokaler men de

utnyttjas inte. Jag tycker Gårdsten skapar passivitet. Om man jämför med Frölunda, det är stor skillnad, mer aktivt område. Ungdomarna har en ungdomsgård, discotek någon gång i veckan. TV det är också passivitet. Istället för att ordna så att det blev som de själva ville. Greja med mopeder, lära sig snickra och sy. Man kunde ta med pensionärer och föräldrar som ställer upp på ungdomarna. Bara greja en lokal. På sommaren stängs gården då har de öppet parkleken. Sommartid till klockan 21.00 två kvällar i veckan, två stycken parklekar på hela området. Det är ganska mycket ungdomar hemma på somrarna. Sen klagar de på ölet. Varför frågar de inte varför i stället. I och med att det inte finns något att erbjuda dom så att de kan bli aktiverade, då blir det att de samlas i gäng och hittar på grejor. I stället för att försöka hjälpa dem så att de blir intresserade.

Under semestertider ser man att folk är ute på balkongerna. Folk är hemma, de har inte råd att åka någonstans. De sa att vi kunde bada i Surtesjön men den är inte lämplig att bada i. Jag tänkte på vintern, de har snackat om isbana. Jag vet att det är många hyresgäster som skulle vilja ha det för att där kan både gammal och ung åka. Det finns ingenting på vintern heller.

Jag tycker att man ska ha ett offentligt möte med hyresgästerna och ta upp det som gubbarna tog upp på mötet, om vi ska jobba vidare på detta här de sa när vi satt där och se vad vi kommer fram till. Det skulle vara att några satte igång någonting och gick ut med flygblad. Sedan att vi tog hit dom igen efter några månader och fråga dom vad de kommit fram till.

Det har flyttat in mer folk på sista tiden. Men det bodde rätt mycket folk när det var nybyggt också. Sedan gick det ner, det stod rätt mycket tomma lägenheter. Och nu har det gått uppåt igen. På andra sidan är det flera uppgångar tomma. De sätter upp blommor och gardiner för att det ska se ut som att folk bor där, har jag hört. Just nu ville vi ha en fyra men vi tar den inte p g a att balkongen ligger åt gården. Man kan inte sitta för sig själv man kanske vill vara för sig själv då kan man gå på andra sidan. Det är fler än vi som tycker det.

Vi ville flytta hit. Min kille hade arbetat i Gårdsten som takläggare. Vi åkte till Kanelgatan och tittade. Då fick vi den lägenhet vi ville ha. Det var ganska lätt då. Vi bodde i höghus i Kortedala, i åttavåningshus. Där var det lite mer liv och rörelse, där var folk ute. Det finns mer saker, ett konditori. Vi ville bo utanför, lite mer på landet om man säger så.

Jag känner själv att jag är optimistisk. Det är min egen kraft. Man måste ställa upp och ställa

krav. På så sätt känner jag mig optimistisk. Jag får den kraften genom andra hyresgäster. Folk har ju förlorat tron på de här gubbarna. Men de som bor här har mer eller mindre vaknat upp, börjat mer eller mindre gå ihop. Bylaget de bildat på Kanelgatan det är ju en grej. De är rätt många där nere. Det finns väl också folk som resonerar som så, jag skiter i det, jag bryr mig inte om att tjata. De har lessnat att hålla på. Varför säger de så? De ska inte bo här så länge till.

Jag tror inte det är många som har villadrömmen, många är låginkomsttagare. Hyran är dyr. Men jag tror inte de klarar av det. Drömmen har ju alla. Ett gammalt torp som man kan rusta upp det är just att de får göra någonting själva. Så har jag fattat det. Börjar du greja i din lägenhet måste du ringa till Göteborgshem. För att du själv vill ha din bostad som du vill ha den och inte som Göteborgshem vill ha den.

Pensionär. Bor på Saffransgatan i en 3-rummare.

Jag är pensionär sen sju-åtta månader tillbaka. Innan jag pensionerades jobbade jag som byggnadsarbetare. Jag arbetade överallt här i stan. Egen bil har jag inte, det är för dyrt. Så då fick jag åka spårvagn och buss när jag jobbade. Dom här kommunikationerna kan ju vara bra ibland och ibland inte. Vi skulle hemskt gärna vilja komma närmare stan för att min maka är sjuk. Hon har ju färdtjänst men det blir inte detsamma. Vi kommer väl i alla fall inte närmare stan men vi kommer nog att försöka men det är ju så dyrt inne i själva stan.

Vi har bott här i fyra år och dessförinnan bodde vi på Hisingen, Fyrklöversgatan. Att vi flyttade ut hit berodde på att vi inte trivdes där riktigt och så var det det att min tös flyttade hit. Hon har ju två barn och det är lättare för dom att komma in på daghem härbortigenom. Och vi flyttade med henne hit. Tösen bor härute men uppe i Lövgärdet. På Fyrklövern bodde vi i hela fjorton år. Vi valde Gebeas område i Gårdsten för det är lite billigare hyror här än vad Bostadsbolaget har. Men deras bostäder är nog lite finare. Enda fördelen är att det är så bra och ren luft häruppe. Fast det är ju lite blåsigt och lite kallare.

Men det är ju så långt till affärerna här å sånt där om man jämför med att bo inne i själva stan. Jag saknar väl knappt någonting men det är ju så långa avstånd in till stan där man har sina bästa bekanta. Ja, jag ska säga det att dom andra tycker det också som ska åka hit och hälsa på att det är för långt i allmänhet. Med spårvagnen tar det en

35-40 minuter till centralen. Ja, jag ska säga det att vi trivs för det är mycket skogsluft häruppe, men vi får väl se nu hur det blir när vi till hösten får en summa pengar i form av ett arv. Så vi har tänkt att flytta härifrån. Vart vet vi inte än men det blir ingen egen villa utan en hyreslägenhet. Och vi får se om vi kan få tag i nåt närmare stan, om en lever, lever en inte - då blir det en annan fråga. Det är ju så att det finns ju ingen som vet om låt oss säga att man ska flytta om man kommer dit eller inte om man ska tala riktig sanning. Det är ju så här i livet.

När vi flyttade till Gårdsten så tänkte vi väl inte på hur det var här direkt för vi tyckte det bara var trevligt att byta. Ja, det finns allt dom som trivdes härute men det är ju så mycket ... det är ju hälften utlänningar härute, här är ju så förbaskat med utlänningar. Och så är det ju det att ska man köpa kläder eller något sånt där och skor och sånt där - det finns ju inte härute. Det är ju bara matvaror här egentligen. Och lite blommor. Och en fiskaffär finns det visserligen här också. I Lövgärdet finns det väl inte mer än här förutom bank och apotek. Men det ska väl bli bättre nu men jag trivs faktiskt inte här nåt särskilt. Vi umgås aldrig med folk här. En vill inte umgås med dom. Jag har funnit att det här är en riktig svälterhåla, dom sitter och kikar efter vad en gör och allt möjligt. Och det är väl likadant i hela Gårdsten på sätt och vis.

Det ska väl inte heta Gårdsten egentligen det här området. Det skulle heta Solåsen. Det är jag som har hittat på det, jag vann en tävlan men dom har inte satt ut det än. Och det är ett helt år sen snart. Det var GP som hade den tävlingen. Det namnförslaget har aldrig kommit fram. Det var jag och min fru som hittade på det där. Dom skulle ändra namnet här men än har dom visst inte gjort det. Att vi valde Solåsen berodde på att vi tyckte det var soligt och fint här och grant. Det var många som hade tippat. Det var ju nästan varenda en som bodde här som hade skickat in.

Lägenheten är väl rätt så bra. Fast det är ju dragigt och eländigt men såna kåkar finns det ju överallt. Lyhört är det ju naturligtvis men det är inte värre än på andra ställen.

Ja, de e ju, ja vad ska jag säga... Det är ju det att det är så långt till allting, alla våra släktingar och vänner - dom har vi praktiskt taget på andra sidan stan, på Hisingen och i Mölndal. Vi har ju visserligen tösen häruppe nu för hon får väl bo här så länge hon kan. Släktingarna och vännerna tycker ju att det är långt, ändå har dom bil! Det ser ut som om dom som har bil är dom som skriar mest. En kvart, tjugo minuter tar det för dom. Vi har ju en bekant, som bor i Kärrahus nu men det blir ju, om vi ska bo kvar här, mitt för den där

bron där nere, den nya. Vi har ju ett par som bor i Biskopsgården. Och så har vi ju då bekanta och släktingar i Mölndal. Jag för min del, jag har ju inga släktingar för dom är döda. Jag har ju visserligen en släkting, en måg uppe i Kode men den har jag ju aldrig hälsat på och inte han mej heller. Det blir ju så.

Angered centrum gör ju mycket naturligtvis. Det blir ju bättre. Affärerna i Gårdsten ska väl vara dom också för man besöker ju dom närmaste. Men man ser när man ska gå till posten bara då får man ju gå upp. Visserligen finns det buss men att stå och vänta på den... Man får ju gå tillbaka i alla fall för bussarna går ju bara åt ett håll. Men det skadar ju inte att ta sig en promenad ibland men min fru kan ju inte göra det för hon kommer ju att ha... Ja, det är klart att hon blir bättre och bättre till slut men fullständigt bra blir hon ju aldrig. Vi kan va glada att hon får leva. För det är en svår operation det där. Hon har ju magrat nu och sånt där men annars så - det kvittar väl var man bor egentligen men vi har inriktat oss på nåt annat om vi kan få tag i nåt. Nu är det ju så att nu är det stopp på alla byggena igen, det går en sex eller sjuhundra gubbar arbetslösa här i Göteborg.

Det är väl inte värre här än på andra ställen med bråk å sånt. Fast det kan ju vara lite grann men en får ju aldrig reda på det. Dalen är väl bra egentligen fast jag brukar ju aldrig vara däruppe. Jag går mest runt i naturen här runt omkring.

Det är klart att det ska ju bli industrier här om det nu blir. Jag tror att det här området är väldigt felplacerat egentligen. Dom hade ju tänkt sig långt uppe i Finnerödja och därigenom, då på den tiden. Men det är klart... Jag tycker det skulle vara lite mera färg på kåkarna här! Men dom har ju förbättrat en del.

<p>Hemmafru. Mannen affärsinnehavare. Har 3 barn, 2 som går i lågstadiet och ett i förskolan. Bor på Peppargatan i 4 rum och kök.</p>

Vi har bott i Gårdsten i åtta år från då det var nybyggt. Innan Gårdsten bodde vi i Hammarkullen och där bodde vi i ett och ett halvt år ungefär. Innan Hammarkullen bodde vi i Olskroken. Min barndomstid tillhör Hisingen, i ett mindre området med träkåkar, en mer gammal bebyggelse och mer kvartersbetonat. Det ena huset var inte det andra likt, det är lite skillnad. Vi flyttade till Hammarkullen då det

var nybyggt. Vi bodde i ett höghus där. Och när pojken växte och blev bortemot två år så måste vi flytta därifrån. Vi bodde på sjätte våningen. Jag vågade inte låta honom gå ut eller gå med honom. Där fanns vägar utanför. Det var ganska naturligt att flytta. Jag tror att det var ganska många som kom ifrån Hammarkullen, just då i alla fall. Vi sökte inga andra alternativ och det fanns gott om lägenheter. Om man ville ha en modern lägenhet ganska fort så fick man nog välja Hammarkullen just då, om man inte ville bo i Bergsjön. De var väl färdiga på samma gång. Vi hade ju bott omodernt men vi tröttnade ganska fort på Hammarkullen. I Olskroken där gick man direkt ut på gatan. Där fanns affärer och en miljö som saknas här. Jag visste inte var jag skulle gå när jag gick ut där. Det var en sandlåda och några gungor sedan var det inget mer. Här i Gårdsten är det bättre än i Hammarkullen. Jag trivs bra här. De som inte trivs flyttar.

Det har förändrats. Under de första två åren bodde samma hyresgäster här. Det blev en gemenskap som inte finns längre. Sedan har de flyttat och så har det kommit nya familjer, som stannat lite längre. Och så kommer det en och annan problemfamilj, stabiliteten har minskat. Jag känner ett par, tre familjer på den här gården emot att jag kände var eller nästan varje familj förut. Då var alla lägenheter uthyrda, i alla fall just på den här gården var det så. Den var väldigt omtalad att den var bra. Just att folk stannar kvar tror jag betyder jättemycket. Orsaken till att de flyttar är väl p g a att deras barn blir större. Det blir andra problem. När barnen är små finns sandlådor och gungor och det räcker. Vad det är som fattas när de växer upp vet jag inte riktigt. Vi pratade om lokaler till barn men jag tycker det är så fel det också. De ska vara för sig i en lokal i stället för att vara hemma. Jag tycker det är felaktigt, det ska kunna fungera hemma. Jag tror att det är hemskt vanligt att barnen inte får ta in så många kamrater. Klart om de är intresserade av att spela instrument eller liknande, som man inte kan göra inne och som kanske kan bli högt. I och med att folk flyttar så ofta hinner man aldrig etablera kontakt. Man märker det också på barnen, de prövar varandra på ett annat sätt. De barn som de kände behövde de aldrig hålla på och slåss med. Det har blivit mycket hårdare.

Vi har inte för avsikt att flytta härifrån. Jag flyttar inte till något annat bostadsområde. Om jag skulle flytta så skulle det vara till ett hus på landet. Villa vet jag inte men inte till radhus, då bor vi lika bra här. Det finns områden som ser attraktiva ut på utsidan men som kanske inte alls är bra när man hamnar där ändå. Det beror så väldigt mycket på människorna som bor där. Jag tycker det här är ändå rätt så bra om man jämför med många andra ställen.

Min dag är ganska enformig. Jag har ett dagbarn som kommer ungefär klockan 5.45. Sedan lagar jag frukost, så skickar jag dom till skolan och lek-skolan, en efter en. Så gör jag ofta färdigt här hemma och går och handlar. När jag kommer hem så börjar barnen komma tillbaka från lekskolan. Så lagar jag mat, tvättar och bakar, och så där. Sedan har jag kontakt med några familjer. Jag har varit borta på Gårdstensverkstan några gånger. Jag tycker om när jag inte är tvungen att komma utan kan komma dit spontant. De har kunskaper att lära ut och man kan fråga dom. Det tycker jag är ganska bra och man kan passa på och lära sig en massa saker medan de finns här. Sen jobbar de väldigt mycket för området.

Till det negativa i området tycker jag asfalt och taggbuskar är. Har man små barn som cyklar och slår sig. Så tycker jag det, att taggbuskarna inte är vackra där de står och asfalten skulle varit gräsmatta. Det är klart att det är skoj för de som spelar fotboll men då ramlar man och slår sig om någonsin. Det kunde varit bara låghus. Husen ligger ganska bra i och för sig. Jag tror att de gränsar av gård för gård. De blir liksom en gemenskap för sig. Loftgångshuset är höga och ser ganska tråkiga ut. De ser sämre ut nu när man sätter på plåt, de ser ut som plåthus. Fick jag som jag ville, så ville jag att de rev dem förstås men det gör de ju inte. Så är det ganska dumt också, det är 3-4-rummare i låghuset och 1-2-rummare i höghuset. De försöker placera ut gamla, ensamma och sådana som har ett småbarn i just höghuset och flerbarnsfamiljerna i låghuset. Man kommer inte i kontakt med dom som bor i höghuset.

De som har bråkat och spelat i höghuset har flyttat. För övrigt är det väldigt lugnt inte sämre än i någon annan stadsdel.

Servicen i Gårdsten är väldigt dålig. När jag handlar går jag till Steken, tvärs över Dalen. Backe upp och backe ner med små barn, det tar sin lilla tid. Jag får inte ha bråttom. Jag tar det som att jag kommer ut. Jag är hemma hela dagen, så jag har inte bråttom men det finns många andra människor. Och likadant om barnen skulle vara sjuka så är det lite väl långt. För i de flesta andra äldre bostadsområden så finns det en affär i närheten. Den här ICA-affären har inte varit affär på 1 1/2 år, tror jag. Nu har den öppet mellan 11-18. Om jag bara behöver mjölk går jag dit. Det verkar mer som en servicebutik. En skoaffär saknar jag. Jag har blivit så van att åka till stan om det är något särskilt vi behöver. Det finns en tygaffär här borta men den ska lägga ner. Sen finns det en garnaffär på andra sidan men den blir väl inte så gammal den heller. Om vi åker till någon, så köper vi det vi behöver på vägen. Det är inte så särskilt ofta vi åker bara in för att handla. Om vi måste köpa något en lördag eller söndag åker vi till

någon stormarknad.

Kan politiker och beslutsfattare spara pengar så gör de det. De prioriterar saker och ting alldeles uppåt väggarna. Som t ex att de har råd att bygga den här enorma bron och spränga en tunnel, men en högstadieskola har de inte råd med.

Jag tror att vi kommer få det ännu sämre här när Angered centrum öppnar. Vårt bibliotek som vi har flyttar väl antagligen. Nu kan barnen gå dit bort, det finns ingen trafik. De säger att de har så låga lånesiffror. Det blir ingen förbättring. Frågan är väl om något annat flyttar också. Det blir så koncentrerat och då får vi ta bussen och åka dit. Det kan inte bli någon gemenskap heller. De bygger stora hus och därinne ska det finnas allting. Det blir nog färre människor härifrån som utnyttjar t ex biblioteket.

Trafikmiljön tycker jag är bra. När vi kommer från stan och kommer hit ut känner jag att jag kan andas igen. Det är väl det som är allra bäst här.

Jag känner inte igen den här beskrivningen som tidningarna har gjort. Inte att det skulle vara väldigt bråkigt och problem med ungdomen. Det är alltid så att det får ett rykte av någonting som inträffar sedan får stadsdelen äta upp det, alltid på något sätt även om den förändras. Jag tror att de har fått de mesta från tidningarnas skrivelser, det kom nog troligtvis från Salviagatan. Där samlades yngre som kanske inte var gifta. De levde väl loppa en hel del. Sedan när miljön blev sämre då var det socialvården som fick hjälpa till att fylla lägenheterna. Och då blev det för många på ett ställe. Det är väl därifrån det har kommit för nu är det visst väldigt lugnt, tror jag.

Jag får ingen direkt reaktion från vänner och bekanta om att vi bor här ute. Kan vara reaktionen om man nu ska gruppera in folk i olika samhällsklasser, så är det ju de som har de sämre inkomstklasserna som bor i ytterområdena och de som har det bättre ställt som bor inne i stan. Så är det numera. Annars är det väl det att de tycker det är så långt till Gårdsten. Jag tycker det går ganska fort i och med snabbspårvagn och buss. Jag utnyttjar det sällan men jag kan lika gärna åka härifrån till stan som ifrån Biskopsgården till stan. Det går på ett ut, tror jag, tidsmässigt i alla fall. Om vi åker till bekanta på helgen eller kvällar tar vi bilen. Det blir inte speciellt ofta. Det är väl just när man ska passa tider som det är kärvt.

Jag skulle tänka mig vissa förändringar. Som t ex att vi kunde få en liten lägenhet på varje gård. Att vi kunde ha den att träffas i, en kvarterslokal. Jag tror det skulle underlätta kontakten. Just att det flyttar in nya och de kommer inte in

i gemenskapen på samma sätt. Jag tror inte storleken på gården har någon betydelse, bara att det finns möjlighet till någon träffpunkt, att dricka kaffe.

Jag tror att det skulle vara ganska bra att få arbetsplatser hit ut. Det kanske skulle innebära att det var någon som skulle få arbeta ganska nära. Jag tror att det blir en annan miljö om det finns människor som arbetar, det blir mer levande. Tomma lägenheter finns det ju och plats att bygga nytt på finns också.

Det är mest barnfamiljer, yngre familjer, representerade här ute. Det varierar lite men genomsnittet ligger på 2-3 barn. Jag tror inte det är många, som bor här ute, som har tänkt att bo här tills de dör. Det blir någon slags mellanlandning. Folk flyttar omkring och rotar sig inte. Speciell betydelse för barnen har det. De känner inte sina kamrater riktigt ordentligt och deras föräldrar. Känner man sina kamraters föräldrar väldigt väl också så är det en trygghet både på gott och ont så klart. Det är så rotlöst. De kommer ingenstans ifrån, de kommer att sakna identitet ännu mer än vad våran generation gjorde. Där vi bodde där jag var liten, där fanns den elaka tanten som vi alltid retade och hon jagade oss. Men de brydde sig om en på olika sätt. De kände en sen jag var liten och jag kände alla kamraters föräldrar. Det var sällan någon flyttade eller att det kom nya. Jag hör ihop med de människorna fortfarande, vi har en viss kontakt ännu. Så som det är här, så glömmes barnen. Även om de lekt några år ihop så kanske de håller kontakt ett halvår efter de har flyttat. Hela deras barndom dör ju ut på något sätt.

Problem i skolan är att de ska flytta vissa barn och det är inga föräldrar som vill. Då blir rektorn tvungen att tvångsflytta dem. Man skulle i stället flytta barn från Römossen till våran skola, Långmossen. Man skickar inte barn som har det bra i en bra skola till en sämre. Römossen är sämre och det har de erkänt också. Långmossen fungerar bra men det är klart att i vissa klasser är det problem. Men det är så pass liten skola och lärarna stannar kvar och de känner varandra och på så sätt lär de känna barnen också, även om det inte är deras elever. Verkar inte vara hög omsättning på lärarna, klart nu känner jag inte alla men de säger det själva att de trivs bra med varandra. Och så just att skolan är låg, att den inte har en massa trappor och korridorer. Den är jättefin fastän den är för liten men de hade väl inte råd att bygga den så stor som den skulle vara. Det är inte många barn som får plats i lägenhetsdaghemmen på Peppargatan. Lagar visst maten själva, de är väldigt nöjda som har sina barn där. De har väl daghem nere vid Römosseskolan, det är lite större men särskilt många daghemsplatser finns det inte här.

Jag har en känsla av att de flesta arbetar nog inte som finns här men jag vet inte, eller så får de ordna med barnvakt eller jobba på nätterna när mannen är hemma.

Dalen är en stor gräns mellan områdena. Det märker man t o m på skolbarnen, att de som bor där borta håller sig för sig själva och de som bor här är för sig. Dalen har fått en dålig effekt fastän det var säkert bra tänkt från början, just ingen trafik, en massa olika fritidsgårdar, parklek, olika fotbollsplaner och bordtennis. Så sett finns det väldigt mycket olika saker men det är nog inte speciellt välbesökt, tror jag. De från parkleken går och hämtar barnen. Jag skulle gå där kvällstid men jag har hört väldigt många som säger att det verkar jättefarligt att vara därnere på kvällarna. Det är klart att det kan ha varit någon som råkat illa ut och som har spritt ryktet, sen är det bara så sen. Man skulle kunna göra väldigt mycket i Dalen. Man skulle bl a få ett litet "Solbacken" hit. "Solbacken" är en bondgård i Lövgärdet där det finns djur och barnen får komma dit. Barn kommer inte i kontakt med djur. Klart att de kan titta i djurparker men det är inte samma som att ta i dem och klappa dem. Min 7-åriga dotter åker till Solbacken nästan var och varannan dag. Hon cyklar det finns cykelväg hela vägen.

På fritiden åker vi kanske till Stadsbiblioteket eller till någon bekant. Det blir inte speciellt mycket vettigt utträttat. Gårdsten har ingen teater. Barnfilm finns men inget för oss som är större. Det som finns är naturen, en slinga i skogen men det blir på sommarhalvåret men då ska man bada. Vi brukar åka till Smörvattnet, det är jättefint vatten.

Jag tillhör nog inte den personen som tror att jag ska bo här tills jag dör. Så som det ser ut här har man ingen möjlighet att utveckla sig själv. Allting går ut på att man ska vistas här men inte göra någonting, man blir passiv. Det är fel av en själv att man bara sitter och tar emot också. Det är så mycket som redan är färdigt. Se men inte röra. Vi trivs ganska bra här och vi söker oss inte härifrån. En dröm är i så fall att flytta ut på landet.

Min man har en affär. Han säljer mattor och tapeter. Han tapetserar och målar också. Han har inte funderat på att etablera sig här ute. Jag tror inte det skulle fungera, därför folk åker härifrån till Ikea eller någon annanstans. Alla små affärer som har öppnat här slår igen. De åker och handlar allt på ett ställe. Han har mer chans där han är mitt i stan. Folk går förbi, där arbetar och bor folk, där är liv och rörelse. Han har haft affären i två år men han känner mer människor där än han gör här. Därför det är en helt annan atmosfär. Folk hälsar

på varandra, pratar bort en stund, det är väl just i de gamla kvarteren i stan. Det är väl det att de bor ganska mycket gamla människor kvar och det har vi inte här. Det finns väl några men de sitter där de sitter, de går inte ut. De behövs ute, också.

Det verkar inte så att affärsinnehavarna kämpar mycket. De har öppet ett litet tag och sen när det inte går lägger de av med en gång. Angered centrum förbättrar inte. Det som skulle förbättra är att folk verkligen handlar här i stället för att åka till stan, att ha en känsla att här bor vi, här vill vi behålla våra affärer. Oftast har jag märkt att det är billigare att handla i en affär här än vad det är inne i stan. Finns det inga affärer kvar finns det ingen anledning att bo här sen.

Vi betalar i hyra 1.325 kronor på en yta av 90 m², en lägenhet i stan är lika dyr, förut var det dyrare i stan. Men just det att hyrorna går upp och går upp år från år att huset aldrig blir betalt, det kan jag inte fatta. Det borde vara så att hyran efter cirka 10 år börjar sjunka. Vi hade en hyra på 635 kr/mån på cirka 80 m² när vi flyttade hit i början.

Det är väldigt mycket hundar här. Det borde man göra någonting åt. Människor begär någonting av varandra men en hund begär ingenting, den är bara bekväm. Bekvämt sätt att ödsla sina känslor på, den begär ingenting tillbaka. Just det här med att de förorenar överallt. Det är hemskt, de brukar rasta dom på den lilla gräsplätten vid sidan av husen där ungarna brukar leka. Det borde finns någon gräns tycker jag.

Förtidspensionär i 50-års-
åldern. Ensamstående. Bor
på Peppargatan i 1 rum och
kök.

Jag har bott här sen huset var inflyttningsklart, d v s maj 1971. Jag tror jag är den ende som är kvar av dom ursprungliga hyresgästerna. Första tiden i huset var väl jobbigare egentligen för det var såna där människor som flyttade in och blev vräkta för att dom inte betalade nån hyra. Det första året var rätt trassligt med fyllefester å sånt men just nu och på den här gården är det inte så farligt. Tidigare hade vi ett par grabbar som bodde diagonalt under mej som tyckte om att demonstrera sin stereoanläggning. Dom var vinterklädda inomhus för att kunna ha balkongdörren öppen så att dom kunde spela för grannarna. När det spelas så högt i en grannlägenhet så har jag svårt att höra

vad jag själv spelar. Då tycker jag att det går till överdrift. Men däremot så ville jag inte vara med när några grannar ville anmäla dom för polisen - det tyckte jag var att ta till i överkant. Men när jag blev arg på grabbarna så gick jag ner och sa till dom. Då tystnade dom. Och en gång överröstade jag dom när jag var på det humöret och ställde ut mina högtalare här i balkongdörren och det tog inte mer än ett par minuter förrän det blev tyst därnere. Då var det inte roligt längre när det var nån som var starkare. För jag antar att det berodde på det i alla fall. Så lyhört tycker jag det inte är, men det är klart jag hör folk ibland men jag har alltid haft en god sömn så att om dom lever på nätterna och jag sover så märker jag det inte.

Egentligen känner jag inte några människor i det här huset. Jag brukar inte umgås så mycket med grannar och arbetskamrater. Det har blivit en vana. Det är klart jag känner till några stycken, jag vet vilka lägenheter dom bor i men mycket mer är det inte. Jag hälsar på dom i hissen men det är nog inte mer än fyra - fem stycken som jag vet var dom bor. Och jag strävar inte efter kontakt med de andra människorna i huset för jag har ganska stort umgänge utanför kåken och gården. Både inne i stan och i Gårdsten.

Innan jag flyttade hit bodde jag på Övre Majorsgatan i en enrummare på bottenvåningen och det enda man såg genom fönstret var en tegelmur på andra sidan gatan. Att jag flyttade hit berodde på att jag ville ha luft och sol men grundanledningen var att jag ville ha en modern lägenhet. Det var mycket som saknades i min förra lägenhet, hade toalett på svalen, dåligt med köksutrustning. Att jag flyttade just hit berodde på att Gårdsten ligger högt - jag sysslade med privatradio. Nu är det väl 25 stycken här som sysslar med privatradio. Meningen med privatradio är ju bl a att man ska kunna ha kontakt mellan bostaden och en eventuell bil och att man har det i fritidsbåten som nödradiosändare. Fast nu är det mera en form av fritidssysselsättning. Och det är ju mycket fyllesnack och det verkar som om folk passar på att vräka ut sig allting i privatradion som man inte vågar säga annars öga mot öga.

Jag är pensionerad sen i våras p g a kronisk huvudvärld så jag går på tabletter och det är ju inte så roligt. När jag jobbade var jag anställd på ett åkeri. Jag hade egen bil men den stod bara på parkeringsdäcket och såg bra ut. Jag hade alltid lastbilen med mig hem. Men nu har jag ingen egen bil - det är väl två år sen jag gjorde mig av med den. Jag tyckte att jag måste välja mellan bilen och båten och då valde jag att sälja bilen. Nu börjar jag tvivla om jag valde rätt. Det är lite kämpigt och åka spårvagn i längden, man är ju van att åka

bil. Men jag åker ju inte in till stan varje dag. Ibland blir det inte på en hel vecka då jag inte behöver åka in för arbetets skull. Och det finns ju de nödvändigaste affärerna här för att hålla sig vid liv. Det är spårvagnarna som är jobbiga, det är byten, först ska man med bussen till Storås och så ska man sitta där i 5-7 minuter utan någon anledning innan vagnen startar. När man sen kommer till Polhemsplatsen så blir det ny spårvagn eller buss och sen beror det ju på vart man ska. Så att om jag åker härifrån till Sahlgrenska så varierar restiden mellan en timma och en timma och en kvart beroende på hur det passar. Ibland kan det ta längre tid också men det är bara någon enstaka gång. Samma tid skulle det väl ta om jag skulle åka till jobbet men jag gjorde ju inte det för jag hade ju lastbilen.

Sen undviker man ju spårvagnen, även om jag är stor och kraftig så är det inte så roligt på spårvagnen och bussarna här på kvällarna. Det är bråk och jag förstår mycket väl att dom har svårt att få förare att köra. Det hjälper inte om man är stor och stark om det kommer ett gäng på 5-6 thinnerberusade ungdomar utrustade med knogjärn och påkar och som är stora i truten. Så jag avundas inte förarna deras jobb. För det mesta håller sig dessa ungdomar borta från förarvagnen. Det är nog många som känner sig rädda när dom åker på kvällarna men det är nog inte så många som vill erkänna att det är obehagligt.

Det finns ju en hel del ölfyllerister här i Gårdsten och jag tycker dom flesta verkar vara koncentrerade omkring Steken så jag tycker det är mindre problem på denna sidan. Men det kanske är ett färgat intryck eftersom jag bor här själv och känner igen folket. Så jag tycker det inte är något problem här, åtminstone inte i det här huset.

Jag fick förresten tag i ett par ungdomar igår, om man nu kan kalla dom för det om dom är i 10-årsåldern. Det har blivit en väldig fluga bland dom yngre att leka fasadklättrare på dom här husen. Det började väl förra våren när ett par lite större killar började klättra på fasaderna. Dom åker upp till 5:e våningen med hissen och sen klättrar dom på utsidan upp till taket och dom här som jag såg första gången var ute för att göra djävulskap. Dom kastade ner allt som var löst på taket utan att titta efter om det fanns någon inunder som kunde få det i skallen eller bli skadad. Dom yngre knattarna gjorde det väl mest för att dom tycker att det måste vara tufft att visa att dom klarar det lika bra som dom stora pojkarna. Men jag försökte att prata med dom ibland men pratade dom ute så blir det ju bara det: "Far åt helvete gubbdjävvel!" om dom nu överhuvudtaget bryr sig om att svara. Jag satt här vid radion och tittade ut och då fick jag se två grabbar på taket mittemot och dom var på

väg ner. Sen såg jag att dom kom hit så jag tänkte att ska dom avverka det här taket också så ska jag ta reda på dom den här gången. Så jag gick ut och tittade i köksfönstret men innan jag hade låst upp dörren så var dom uppe på taket. Dom har fått en viss teknik på det där. Jag väntade på dom när dom kom ner igen, tog in dom här och skrev upp namn, adress och telefon. Sen ringde jag till den enes föräldrar medan han var kvar här och kontrollerade att namnet var riktigt och sen släppte jag iväg pojkarna. Den mamman som jag pratade med först verkade lite chockad över att hennes pojk hade varit uppe på taket och den andra mamman tyckte i princip att "Va fan har du med det att göra?" Hon sa det ju inte riktigt så men hon undrade vad jag var för en, varför jag hade lagt mig i det. Hon tyckte tydligen det att det skulle jag skita i. Och det kanske jag skulle göra men jag tycker åtminstone att det vore sorgligt om dom trillade ner och slog ihjäl sig.

Den här attityden från föräldrarnas sida är ju både positivt och negativt. Det är ju positivt att dom försvarar sina egna barn men i det här fallet så var jag ju inte ute efter att straffa eller anmäla dom. Men jag pratade med polisen om det här senare på kvällen men då lämnade jag inte ut namnen på dom som jag hade fått tag i. Det var bara för det att dom polisbilar som ändå patrullerar härute, om dom ville kasta ett öga emellanåt uppåt taken. För jag tror det kan ha lite mer effekt om en gubbe i uniform säger till dom än om jag gör det. Och det lovade dom att göra. Men en eventuell bestraffning tycker jag föräldrarna kan sköta om. Men vi kanske inte ska diskutera det här med bestraffning för det är ju ett känsligt ämne.

Annars tycker jag inte ungdomarna är värre häruppe än i andra områden men i Hammarkullen trivs jag inte, i synnerhet inte när det är mörkt. Förr så åkte jag dit ibland när jag inte hade lust att göra i ordning nån mat för dom hade korvstånd vid Hammarkulletorget. Men då bör man vara minst två i sällskap om man skall ge sig dit. Det är lite för "mycket" - det är också svårt att på avstånd veta om det är thinner eller sprit eller nåt annat. Men det är klart att det är ju dom gången man ser som ger det här intrycket. Alla är ju inte likadana menar jag.

Jag är inte infödd göteborgare, jag har bott lite varstans. Född i Varberg men jag har aldrig bott där. Sen Malmö, Helsingborg, Norrköping, Göteborg, rekryten i Linköping, Göteborg igen sen Skärblacka utanför Norrköping. Sen kort mellanspel i Borås och sen Göteborg igen. Jag har kört taxi, skolskjuts och jobbat på speditiionsfirma - ja, jag har jobbat på allt möjligt - tvättereri, gummifabrik och så har jag kört lastbil med jämna mellanrum.

Jag tycker att Gårdsten är jättefint. Det är väl synd bara att det är så glest befolkat. Sen finns det väl saker man skulle vilja ändra på men en del av dom håller dom ju på med som t ex dom röstiga fasaderna. Och när dom här plåtarna blir uppsatta hela vägen då kommer det att hindra det här ofoget att klättra upp på fasaderna. Så då är det problemet också löst. Och problemet blir ju löst utseendemässigt. Jag har varit och tittat på det här montaget utav plåtar och det är rätt roligt - men då profilerna rostar varje år i det här salta klimatet, och det är just i de här rostande profilerna man fäster dom här plåtarna, så tror jag att plåtarna kommer att rasa ner men jag vet inte hur många år det dröjer. Sen är det ju en fråga för specialisterna om profilerna rostar mer i det fria eller rostar mera med den kondens som eventuellt bildas innanför dom här plåtarna. Och har jag förstått saken rätt så är det den tredje firman som jobbar med de här - det är tydligen ett jobb som inte lönar sig.

Jag tycker att Gårdsten är liksom på landet med den här naturen. Jag utnyttjar den för jag promen-erar rätt mycket. Sen har vi ju Surtesjön inom räckhåll och på sommaren händer det att, trots att jag har båt ute vid havet, att jag går dit upp och lånar en kanadensare och paddlar lite grann, för när jag bodde nere i stan så var jag med i Nässets paddlarklubb och var ute i Delsjön och paddlade rätt mycket.

Att flytta hit ut innebär att man förlorar en del av umgänget för det är besvärligt att ta sig hit ut för många. Det är en del som man aldrig träffar nu om man inte åker till dom. Det är väl en av dom negativa sakerna. Dessutom är det några saker jag vill anmärka på härute. Det finns ju en fotbollsplan inne i området. Jag tycker att dom här fotbollsspelarna kunde ställa sina bilar på parkeringsplatsen. Det finns just parkering i parkeringsdäcket så att man kan ställa bilen där och ta hissen en trappa ner om dom inte orkar gå. Dom tar alltså bilen med sig in och ställer den på gräsmattan här nedanför medan dom klär om. Sen tar dom bilen med sig via gångbanorna in och parkerar den i planteringar och på gräsmattor alldeles intill fotbollsplanen medan dom spelar. Jag vet inte om det var en tillfällighet men en dag förra våren så fanns det alltså 22 fotbollsspelare på plan och 22 bilar runt omkring. Enligt förbudsskyltarna ska dom inte köra in i Dalen men det finns ju inga vägbommar som det finns på gårdarna. Det skulle ju inte skada om det fanns för det är ju inte så många som har i Dalen att göra med bil. Och jag tycker att t o m dom som sparkar boll kunde orka med och gå dom 200 m ifrån omklädningsrummet och till planen. Sen drar det ju med sig publik också. Jag blir förgrymmad när man kommer och går neråt på gangen här ute och det kommer bilar och susar och tutar

åt en för att man är i vägen för dom. Det här händer varje kväll det är träning och varje lördag och söndag på somrarna då dom har matcher. Och då är det ju ofta fler bilar för då har lagen utifrån sina supportrar med sig.

Sen har vi ju den här lilla parkleken här nere. Dom som jobbar där tycker jag kunde föregå med gott exempel och parkera sin bil utanför i stället för att ta med den in på lekplatsen varje gång. Jag pratade med en dam en gång som kom i en Saab. Jag tyckte hon hade lite väl brått in. Då visade hon mig en grön plåtskylt som det stod Gatukontoret på. Hon ansåg att det bevisade att hon fick lov att köra där. Och hon trodde det var ett tillstånd att köra på gångbanorna så det var meningslöst att diskutera med henne. Men när nu dessa vuxna människor inte kan låta bli och lämna bilen utanför så är det rätt svårt att diskutera med ungdomarna med sina mopeder som kör bland lekande barn och äldre människor. Skulle man råka gå på cykelbanan nån gång så får man ju höra det om det kommer nån: "Va fan har du här att göra - det är ingen gångbana!" Man tiger ju stilla när dom kör över gräsmattor och planteringar.

Sen finns det lite jobb för stan här i området. Det är säkert folk som ska sköta städningen i området. Jag har skrivit och jag har ringt ett par gånger för några år sen till Gatukontoret och blivit skickad från avdelning till avdelning - "Det är inte vi som har hand om det här." Ja, det var ju tydligen ingen som hade hand om det eller ville befatta sig med det utan dom bara vidarebefordrade det till nästa. Och jag skrev till GT för jag tänkte att om dom för in det så skulle det kanske gå men det gick inte alls för GT vände sig till samma gubbar som jag och dom sa det att vi kan inte besvara det här. Men om eran uppgiftslämnare skickar in en stadsplanekarta över det område han avser och markerar de tomter det gäller så ska vi svara på det sedan. Och dom trodde att det gällde privat tomtmark sa dom och det hade ju dom inte med att göra. T o m om man frågar en del ungar på skoj vilken som är den vanligaste blomman i Gårdsten så svarar dom ju ölburken mesamma. Och det finns ju högar här som man kan peka ut som har legat här i flera år. Antalet växer och dom äldsta blir rostigare och rostigare. Ibland kommer det en liten grå pick-up från Gatukontoret och åker från papperskorg till papperskorg och tömmer mycket riktigt papperskorgarna. Men om det ligger nånting jämte papperskorgen så har ju inte dom med det att göra för deras uppgift är tydligen att enbart tömma papperskorgarna. Ibland händer det att dom plockar upp om det ligger nånting på gangen men om dom måste gå lite längre ifrån bilen så får det lov att ligga. Men jag tycker att gårdarna och det som dom olika bostadsbolagen har hand om sköts bra. Där finns det egentligen inte så mycket att anmärka på.

Service ja. Det finns den där Bo-service där borta och jag har hört att dom bl a ska ha skomakare och andra grejor. Och för egen del så tycker jag det vore trevligt om dom byggde den där simhallen som skulle byggas när vi flyttade in. Sport- och simhall, det var väldigt mycket grejor som fanns med på reklamen som man fick från de olika bostadsföretagen. Och dom här fria ytorna där det skulle ha legat nån skola - där kunde dom ju åtminstone kosta på sig att lägga lite matjord så att det blev lite gräs i stället för ogräs som växer där. Lite grönt i stället för det bruna skulle ju öka helhetsintrycket lite grann.

När jag kom hit så var bara halva området färdigt, dom höll på att bygga parkeringsdäcket här nere t ex . Alltihop var en stor byggarbetsplats och det tog väl ett par år innan alla kåkar var klara. Men tyvärr - jag har letat efter den där reklam-broschüren från bostadsföretaget, men jag kan inte hitta den. Men i alla fall var det markerat på den nuvarande idrottsplatsen härnere att det skulle bli klubbstugor och sådant för olika idrottsarrangemang samt omlädningsrum och bastu. Men det har ju inte kommit. Hela den stora planen vid infarten till tunneln till den nya bron - där låg på dom kartorna en stor bensinstation med serviceanläggning och gör-det-självgrejor. Det har vi ju inte sett till heller. Den motionsslingan som finns vet jag inte om den fanns med, men den är ju bra. Jag brukar nöja mig med att gå runt förstås. Jag känner mig besviken på dessa löften för så har det ju inte blivit. Men det är ju svårt att veta vad som gömmer sig bakom förklaringarna att det inte finns några pengar. En del av anledningen kan väl vara att området är dåligt befolkat så det inte är tillräckligt mycket folk som trycker på. Jag vet inte hur stor del av Gårdsten som är befolkat men kan det vara 1/3-del? Det finns ju ett flertal läghus på andra sidan som är helt stängda. Höghusen är ju väldigt tomma också. Jag tror att det är sämre befolkat på andra sidan. Jag tror i alla fall att det skulle bli större möjligheter att det blev mera gjort för området om det hade varit helt bebott. Men jag tror att det blir bättre befolkat när den nya bron blir färdig. Det blir nog lättare för alla som jobbar på Hisingen att bo här när man kan åka rätt över i stället för att åka runt.

Beträffande Angered centrum så har jag en känsla av att det kommer att bli en flopp. För husmödrar och såna som har barn är det inte gångavstånd till affärerna där nere utan om ska storhandla så måste dom använda bilen och då åker dom till stormarknaderna i alla fall. Och jag är lite orolig för att underlaget för dom affärer som finns i området här skall försämrats och att dom eventuellt flyttar till centret. Tidigare fanns det ju bank t ex vid Steken men den flyttade till Lövgärdet i stället och den banken kanske nu flyttar till

centret. Så det blir nog en flyttning dit ner vad gäller servicegrejor. Sen undrar jag om inte en del av Hammarkulleproblemen flyttas dit och blir ett tillhåll på kvällarna. Men jag kanske är för pessimistisk.

Ett annat problem är att det är väldigt mycket bilstölder och tillgrepp i bilar och inbrott i källare. Det har varit inbrott i min källare tre gånger på mindre än ett år. Men det är först sista gången jag har brytt mig om att anmäla det för det känns så förbaskat svårt när man kommer ner i källaren och det ser ut som ett bombnedslag. Och det är svårt att räkna ut vad som saknas. Och jag vågar inte ha så mycket grejor där nere nu. Cykeln har jag i köket t ex. Jag köpte en moped när jag sålde bilen och när jag hämtat den i stan så ställde jag in den där och sen gick jag upp och skulle käka lite. Sen skulle jag åka ut en sväng hade jag tänkt, och då hade moppen stått därnere en halvtimme men det räckte för när jag kom ner där så var det två grabbar som höll på att skruva av skyddskåporna. Så det var sista besöket för den moppen där nere. Då fick jag ställa den på balkongen här uppe för det var enda chansen. Det gick ju när det var fint väglag men jag kunde ju inte hålla på att dra mopeden genom lägenheten när det var sörjigt och bedrövligt. Så jag hade den väl ett halvår men sen sålde jag den. Sen har jag då köpt en cykel men det är mest för motions skull som jag trampar omkring lite grann.

Jag tittar på det här mopedrummet ibland och när jag var nere för ett par månader sen - då ringde jag faktiskt till polisen för då stod det faktiskt fem stycken halvslaktade mopeder därnere. Men dom var så intresserade där nere på Falkgatan så dom sa det att du kan väl stoppa nån av våra patrullerande bilar och tala om det för dom. "Jaså", sa jag "tycker du att jag ska gå ut och ställa mig och vänta på att det ska komma en patrullerande bil då?" "Ja, det är väl bättre än att tala om det för oss!" tyckte han. Men jag tycker inte att det är så särskilt ofta som polisbilarna kör härute - området ligger tydligen avlägset.

Jag kommer ihåg en gång när det fanns ett korvstånd härnere - det är väl 2-3 år sen - jag kom ut på balkongen här då det var nånting som small till i rutan jämte mig. Jag undrade ju vad det var och tittade och då small det en gång till i väggen och då hörde jag att det var nån som sköt med luftgevär nere i parken. Dom hade skjutit sönder dom flesta lamporna därnere så jag vågade inte ge mig ner och jaga dom. Då ringde jag polisen för jag tyckte att dom kunde skjuta på nånting annat än hus och folk. Jag visste ju inte om det var huset eller mig dom var ute efter. Jodå, dom skulle skicka en bil mesamma. Och jag gick ner för att träffa poliserna vid korvståndet. När jag kom ner där så var korvförsäljerskan alldeles hysterisk, då hade dom

skjutit mot henne. Hon sa: "Jag stod här innanför luckan och var säker på att glaset var stängt men så rätt vad det var träffade dom nåt inne i ståndet och jag kom på att jag inte hade stängt luckan." Sen hade hon krupit in bakom och inte vågat visa sig. Men polisen kom snabbt, det tog bara en och en halv timme och två telefonsamtal till. Men jag förstår att dom har mycket att göra och har lite folk. Det är inte lätt och det kanske är många som ringer. Jag tycker att en av dom här omtalade kvarterspoliserna skulle betyda en del. Jag tror att en enda gemytlig polis som bekantade sig med folk i området och även med ungdomarna skulle kunna göra väldigt mycket nytta. Inte för att sätta fast så många som möjligt utan att verka förebyggande.

Att omflyttningen är så stor bland dom boende tror jag delvis beror på detta att området är avlägset. Att förbindelserna inte är så bra. Det är möjligt att andra har mer obehag av fylla och såna här saker än vad jag har för det är nästan ingen som ger sig på mig - jag ser åtminstone stor och kraftig ut. Det är möjligt att folk känner sig otrygga här ute. Annars tycker jag själv att det inte är någon motivering för mig att flytta härifrån. Men det är ju rätt höga hyror nu och det kan väl vara så att om man ändå ska betala så mycket så kan man bo lite centralare. Jag undrar om inte många som flyttar härifrån flyttar till villor och radhus och såna ställen. Området här fungerar som ett genomgångsområde. Och detta område hör väl också till ett av dom områden som det är lätt att få lägenhet i. När folk kommer utifrån är det inte några problem att få lägenhet i dessa områden. I viss mån kan omflyttningen bero på det också. Men jag har intrycket att under de första åren så var det mera cirkulation, åtminstone häromkring. Den här omflyttningen leder väl till en kedjereaktion men det är alltid svårt att sätta sig in i okända människors situation. I och med att jag har rätt mycket umgänge utan att vara beroende av grannarna så har inte jag några problem orsakade av omflyttningen. Men folk som kanske vill ha stadigt umgänge i omgivningen måste ju bli negativt påverkade av att folk aldrig bor kvar. Om man börjar lära känna nån så flyttar han vidare. Fast jag tycker det ser trevligt ut ute i naturen, grönt och grant och inte en massa trafik - det är bara ringvägen. Kunde man bara få lite bommar till infarten till Dalen här så kan dom väl släppa ungarna fritt. Så jämfört med stan och andra ytterområden så tycker jag att Gårdsten vinner i längden.

Vi har ju den här lilla ökände som bor här nere, Fredrik. Han är väl i 13-årsåldern. Och är det nån som har saboterat hissen i parkeringsdäcket så kan man vara femtioprocentigt säker på att han har varit med om det. Kommer det tre man på en moped så kan man vara säker på att han är en av dom tre. Moped har han kört i flera år men jag kan inte tro

att han är mer än 14 år på sin höjd, men jag tycker han har sett lite stor ut i ett par år. Eller lika liten rättare sagt. Jag kommer ihåg en sån grej t ex som Stekens livs däruppe. Dom hade en trehjulig grön transportmoped och den stals ju rätt ofta. Men för det mesta fick dom ju tillbaka den. Men den gången jag tänker på hade den tydligt varit borta rätt länge. Jag hade sett den här nere och sett ett par grabbar som jag trodde att jag kände igen som körde med den, jag vet inte vad dom hette. Så jag pratade med småungarna här ute på gården och dom sa att det var en som hette Tommy som hade snott den från början och sen hade han sålt den till en som hette nånting annat och som bodde på nästa gård. Och det var ju ungar i 6-7-8-årsåldern och det tyckte inte dom var något fel - det var ju alldeles naturligt att sno en moped hos affären där och sen sälja den till en kompis.

Dom ockuperade ju fritidsgården här nere i somras. Jag satt här nere på gården och då kom en av småtöserna som bor här i gången intill och pratade om dom stora. "Vet du vad dom gör på nätterna?" sa hon. "Dom sover och knullar!" Det tyckte man att det var det dom gjorde när dom ockuperade. Ja, jag var där nere och diskuterade en gång med ledarna för ockupationen. Det var i samband med att jag fick tag i dom här, eller försökte få tag i dom här, som hade varit uppe på taket. Jag satt här en kväll och tittade på TV, en lördagskväll och då tyckte jag att det dunsade misstänkt på taket och eftersom jag har antenner däruppe så var jag speciellt på alerten. Så jag gick ut på balkongen och just när jag kom ut, kom det ett stort plåtlock nerseglande. Dom som kastade det syntes inte. Jag tittade ner och där låg flera såna lock. Då var det två grabbar, Fredrik och en kompis till honom som sysslade med detta. Jag var lite rädd att jag skulle skrämma dom när dom kom nerklättrandes så att dom drösade ner. Så jag drog igen dörren om mig tills dom hade kommit ner. Och sen tänkte jag att jag skulle hinna haffa dom men dom kutade så det hann jag inte. Dom slängde sig in i hissen som råkade stå där och jag hade inte ens skor på mig så jag gick in och tog på mig skorna först. Sen gick jag fram och tryckte på hissen men det var ju ingen mening med för dom hade ställt upp dörren därnere. Det blev ju trapporna ner och sen gick jag runt och var rätt så arg. Jag hittade dom inte så jag gick in i den där ockuperade gården - egentligen skulle man ha behövt hörselskydd för dom hade ju orkester därinne och det var ett jäkla liv - men jag kunde inte hitta dom. Jag frågade naturligtvis dom där ledarna som undrade vad jag var ute efter och jag talade om vad det gällde och frågade om dom möjligen hade pojkarna där. "Nähä då! Dom finns inte här och vi förstår inte vad det är för några". Dom kände inte till namnet heller.

Men jag pratade med dom en stund, sen skulle jag till att gå och då råkade jag kasta en blick in på deras kontor. Där satt dom med fördragna gardiner och pratade i telefon. Och det visste ju ledarna mycket väl om och visst hade dom gömt dom. Och jag stannade ju kvar sen och satt väl där i 1 1/2 timme och diskuterade med ledarna efter att grabbarna hade gett sig iväg. För det var ingen mening med att prata med dom för ledarna höll ju med dom. Och ledarna tyckte ju att det finns ju ingenting för ungdomarna att göra i området så det var ju inte så konstigt - nånting måste dom ju hitta på. Det där att dom slängde ner pryglar från taket, det tyckte dom att jag inte skulle bry mig om, det finns ju försäkringar som täckte sånt. "Det skapades ju arbetstillfällena i området", kläckte dom ur sig. Och när ledarna tycker på det viset - hur fan ska man komma nån vart med ungdomarna då? Ledarna kunde inte förstå hur jag kunde ha ont av det, att jag hade med det att göra överhuvudtaget. Om dom gjorde sönder nånting häruppe - det finns ju försäkringsbolag som skapade arbetstillfällena.

Jag försökte peka på andra saker som förstördes - det är ju mycket sånt här; sabotage, klotter, färgen på väggarna, sabotage mot hissarna och busskuren som slås sönder. Dom nöjer sig inte med att slå sönder dom. Det dröjer ibland innan det kommer upp nya rutor att slå sönder. Innan kuren försvann här nere så var den ju utan rutor rätt länge och det sista var ju att nån hade kopplat en bil i och dragit upp och dragit i kull den. Jag antar att det måste ha varit en bil för det hängde en bogservajer i resterna utav den. Det låg nere på marken alltihopa. Det visade sig att en utav dom här ledarna därnere på fritidsgården, han hade varit busschaufför ett tag och kört i området häruppe. Han sa det att det inte alls är några småungar som slår sönder dom. Det är vuxna människor. Han hade kommit och stannat med bussen här en gång på Kanelgatan och då stod det en personbil med vuxna människor i som höll på att skruva loss skivorna och lägga dom på släpvagnen. Och då sa jag: "Du såg inte om dom slog sönder någonting?" "Nä, dom tog dom med sig". "Vad gjorde du åt det då?" sa jag. "Jag? Jag har väl inte med det att göra!" Han jobbade på bussarna och han hade inte med att göra om folk bar iväg med busskurerna.

Innan den här ockupationen hade dom en matservering härnere. Det var väl egentligen fritidsledarna som skötte den och jag tyckte det var rätt bra. Det var en dag som jag kom in där och då stod den här Fredrik vid disken därnere. Jag tog i honom så där på skoj och frågade om han hade skruvat sönder några hissar nyligen. Då skrattade dom bakom disken: "Du är visst ökad i hela Gårdsten." Det tyckte dom var jätteroligt. Och det är klart att jag tror säkert att dom har rätt dom här ledarna när dom säger att det inte finns något att göra. Men

jag för min del tycker ju inte att metoderna är riktiga, att bara ställa sig där och skrika på att nån ska ordna sysselsättning. Utan dom kan väl anstränga sig lite grann själva. Jag tycker i princip överhuvudtaget att det skriks för mycket att det är samhället som ska ordna allting.

Men man kan ju inte skylla allting på ungdomarna heller, det är ju enstaka tillfällen man kommer på nån som just håller på med nånting. Det är ju inte direkt ovanligt att om man kommer sent hem en kväll att hissen luktar som en bättre pisssoar i huset här. Då är det nån på väg upp som passat på att uträtta sina behov i hissen. Och det är väl troligen inte ungdomar eftersom det inte bor några barnfamiljer i det här huset så det är väl äldre. Men när dom har suttit och skitit i hissen där bortta vid parkeringsdäcket på kvällarna då tvivlar jag på att det är äldre människor. För det finns ju rätt mycket buskar och grejor runt omkring om man har väldigt brått. För att sätta sig i en hiss och för att kunna sticka iväg rätt som det är - då får man nästan ha nån som håller på stoppknappen samtidigt. Om det kommer en hissmontör här och reparerar så händer det ibland att to m mesamma efter det att han har åkt så har nån krossat panelen på utsidan och dragit ut kablarna och floss säger det och så står hissen igen. Och det är säkert jätteroligt. Så då får man gå och trava i trapporna.

Och allt klotter på väggarna och så fort dom får upp nya lampor därnere i parken så... ja, det är periodvis, det går i vågor. Det verkar vara värre på skolloven, det är det enda som jag har lagt märke till. Jag tycker i alla fall att man blir förvånad när det är februarilov och hissen fungerar härnere och om den fungerar flera dar i sträck dessutom. Och då kan ju det i viss mån tyda på att fritidsledarna har rätt i att ungdomarna inte har nånting att göra. Men så långt som att tyda det på ren brist på sysselsättning är väl fel. Men sen är det ju en följdfråga där om bristen betyder att dom inte kan ta några egna initiativ utan att det måste vara nån som sysselsätter dom. Men brist på sysselsättning är det säkert för det finns ju ingenting. Det finns ju den här fritidsgården härnere som jag inte har varit på under andra ärenden än när jag gick dit och käkade ibland. Så jag vet inte vad ungdomarna kan göra därnere.

Om jag ska gå ut och äta nu och jag känner mig lat så nöjer jag mig med att gå bort till BP men jag gör ju hellre i ordning nåt halvdant själv än att gå dit och betala för nåt halvdant där. Det är väl mest djupfrysta grejor han har. Annars får man åka till stan. Det finns ett matställe i Gebeas höghus, men jag vet inte om det finns kvar. Dom hade ju olrättigheter så att jag tyckte inte det var så roligt lokal. Det var mest - nu kommer jag med nåt sånt där dumt igen, jag tycker själv att det är dumt egentligen att poängtera - men det var mest ut-

länningar som satt och drack öl därnere och det är inte så vidare roligt att vara den ende nyktre i lokalen. Och att det var mest utlänningar kanske beror på att de flesta som bor där är utlänningar. Och sen var det väl en utlänning som hade det där matstället. Det är inte så att jag är negativ mot utlänningar i allmänhet. Jag har haft många arbetskamrater som har varit utlänningar och varit väldigt trevliga. Hur som helst så saknar jag en riktig restaurang. Ja, riktig restaurang alltså - jag är nöjd med självservering typ mjölkbar eller nåt. Gärna kombinerat med nåt café men som för min del helst inte skulle ha ölrättigheter. Men om dom hade det så ska man ju i så fall ha en ledning som kunde hålla ordning på det så att det inte bara blev ett supställe.

Arbete och arbetsplatser i området? Jag satt och tittade på ett program i TV för en tid sen. Det var nån varvsgubbe som praktiserade i Japan. Och den andan på arbetsplatsen som fanns - den var verkligen nånting. Lojaliteten emot företaget och viljan att prestera nånting. Den finns ju inte till nån högre grad i Sverige i alla fall. Och jag tror att det skulle vara väldigt bra, alltså för hela landet, med den här japanska lojaliteten mot företaget och att folk ansträngde sig för att verkligen göra nånting. På många arbetsplatser som jag har varit på så är det ju helt enkelt fult att anstränga sig. Det är ju bara det att man ska göra minsta möjliga. Jag tycker väl att det där med arbetsplatser på ett ställe och sovstäder på ett annat ställe, det är väl egentligen lite galet. För det är ju klart att arbete drar folk. Men det är ju inte nödvändigt att det skulle bli fler boende i Gårdsten om det funnes industrier eller nånting sånt. För folk som jobbar på Volvo och Göta-Verken, dom bor ju inte där. Men det är klart att det vore välbättre om det fanns lite arbetsplatser och det dessutom fanns möjligheter för dom anställda att bosätta sig härute. Och jag tycker området är bra som sådant så jag har svårt att föreslå några industrier. Företagen är ju också beroende av kommunikationer.

Men jag har inget emot om det kommer arbetsplatser. En fördel skulle ju vara att det blev mer liv i området för det är klart att det är lite spökstad över det. Om man tittar här tvärs över andra sidan mot bostadsbolagets hus - man kan ju räkna dom bebodda lägenheterna. Och även kvällstid så är det lite spökstad. Men det räcker nog inte enbart med arbetsplatser, det fordras nog något annat också bl a den här omtalade högstadieskolan och sådana saker. Jag har en kamrat som bor på Kanelgatan som har en dotter som blir tvungen att åka till Gamlestan nästa år. Och det är väl inte så roligt. Jag åkte buss från Gårdsten till Lövgärdet nån gång förra året vid 8-tiden på morgonen och jag trodde inte det fanns så mycket barn, inte i Gårdsten i

alla fall. Bussen var verkligen packad. Det finns ju tydligen inte någon överlastbestämmelse på bussarna här ute utan så länge hjulen går runt så får dom lasta på. Och kommer man nerifrån stan vid den tiden då skolorna slutar... det är otroligt vad mycket det går att lasta i en buss.

Hemmafru, har två pojkar, en i förskoleåldern och en som går i lågstadiet. Bor i en 4:a på Salviagatan.

Vi har bott här i ett år, vi flyttade in här i maj -77. Dessförinnan bodde vi i Trollhättan, det var också utanför stan. Bostadsområdet där var väldigt bra, det var dels hus som var sex våningar som låg lite ovanför och sen så var det tvåvåningshus, det såg ut som radhus, jag vet inte vad dom kallar såna hus, men vi som bodde på övervåningen hade våran trappa direkt dit. Och var och en hade sin egen dörr så vi gick en trappa upp till våran lägenhet. Så vi kom rätt in i den. Ja, det var rätt bra. Det var som här, ganska nära naturen också, det som skilde var väl att människorna som bodde där brydde sig om sina barn, det gör dom inte här. Här blir barnen liksom helt annorlunda mot varandra. Jag vet inte vad det beror på, föräldrarna orkar helt enkelt inte. Det är aldrig någon som säger till barnen, jag ska inte säga alla men det är väldigt många barn... dom får inte lära sig nånting. Sen blir jag väl lite chockerad, barnen blir väldigt hårda, slänger sten efter varann, dom är väldigt tuffa. Det var dom inte i Trollhättan. Där lekte pojkar med flickor i vilken ålder dom än var, det går ju inte alls här. Min pojke är van att leka med flickor och dom retar honom bara för att han är med flickor. Men däruppe lekte alla med alla och ingen knyckte nånting från någon. Här är det väldigt vanligt att man tar från varann. Tydligen är det så här att hur stora saker man än tar med sig hem så bryr sig inte föräldrarna om det och kollar om det verkligen är deras. Pojken har många lekkamrater här men den lille har ingen just på denna gården. Och det är lite jobbigt för honom. För han vill inte gärna gå med dom stora killarna för dom har samma lekkamrater så länge som dom vill men sen har dom annat för sig så får han inte vara med och då blir han ledsen. Jag vet inte men jag tycker att människorna inte bryr sig om sina barn. Jag själv har fått en hel del vänner som tycker ungefär som jag. Dom har jag träffat genom att gå ut överallt och kolla vad som finns. Sen har jag lätt för att prata, det är klart har man inte det så kan det vara ganska jobbigt.

Att vi flyttade till Gårdsten ... ja, vi åkte runt och tittade lite varstans. Men det var mest åt

detta hållet, i Angered. För vi ville inte bo riktigt inne i stan. Men sen var det många som sa det att: "Gårdsten, vi är inte kloka som flyttar till Gårdsten!" Men vi tänkte att vi tar en chans för med en gång vi kom hit så tyckte vi liksom att vi trivdes med lägenheten och vi tyckte om att det fanns natur ganska nära. Sen sa vi det att vi kan ju bo här ett tag och sen flyttar vi väl om det är så där väldigt negativt som det står i tidningarna. Jag har inte upplevt det så i alla fall. Att den här bilden av Gårdsten har uppstått vet jag inte vad det beror på. Men det är väl det att det har kommit ut ganska mycket udda människor hit ut. Det är vad dom andra har sagt som har bott här ganska länge. Men det har börjat ändra sig lite grann, det är väldigt mycket arbetslösa. Jag vet inte om dom har skickat ut dom medvetet, det vet jag inte. När man söker lägenhet här är man tvungen att lämna väldigt mycket upplysningar, t ex vad man tjänar för att bli godkänd. Vi har några vänner som kom direkt från Grekland och inte hade nåt jobb i Sverige. Dom var tvungna att nästan få någon att gå i borgen för hyran och såna grejor, så dom är väldigt hårda. Hur alla dom andra kommer in som, höll jag på att säga, varken vill eller kan jobba, hur dom får lägenhet, det vet jag inte. Men dom kanske måste ta emot ett visst antal.

Min man har jobbat här i Göteborg sen september, oktober nånting 1976 och då började han åka hem varenda dag till Trollhättan, sen blev det varannan dag sen blev det mindre och mindre. Sen kom han hem en gång i veckan för det var väldigt jobbigt att åka. Då sa vi det att det fungerar inte längre utan vi höll liksom på att glida isär. Det var ingen som hade nåt med den andre att göra. Och barnen var väldigt beroende av pappa som då aldrig var hemma, det var jobbigt. Så det var därför vi flyttade hit i och med att han jobbade här nere. Min man arbetar i stan nere på Gullbergsvass, på ett tryckeri. Han har oregelbundna arbetstider, ibland börjar han fyra, ibland börjar han tio, han är egen företagare. Så när han börjar beror på hur mycket han har att göra. Han har bil och det tar väl en kvart till jobbet, det beror väl på trafiken. Men han kan ju inte åka spårvagn för det finns inga förbindelser ända fram. Det går att komma till Polhemsplatsen men sen tar det en kvart att gå. Och det finns ingenstans att äta där så han måste ha bil.

När jag själv ska ut och åka så åker jag spårvagn och så åker jag ner och lånar bilen av honom. Det händer inte särskilt ofta att jag använder spårvagnen för att åka ner till stan och handla. Ibland bara. Ett par gånger i månaden, mer blir det inte. Har man tur tar det tjugo minuter in till stan men det tar längre tid hem för då åker bussen hela vägen runt Gårdsten. Jag tycker det är lite dumt det där att bussen bara går åt ena hållet. För det är

många äldre, det har ju varit så, vi har bara bott här i ett år nu. Då gick ju bussen härifrån och ner och sen vände den och gick tillbaks. Dom äldre som nu vill gå och handla, dom måste åka ner till Storås och vända för att kunna åka bussen i stället för att kunna åka fram till affären och gå på nästa buss och åka tillbaka. Jag tycker det är helt ologiskt som det är nu. Dom tänker inte särskilt mycket på dom äldre. För min del spelar det ingen roll, jag har ju friska ben och kan gå om jag behöver. Men det finns ju många äldre som, tror jag, skulle vilja kunna ta bussen därborta och åka dit och sen handla och sen ta bussen tillbaka istället för att åka hela vägen ner till Storås och vänta där och vända och sen åka upp igen. Det är klart när centrumet kommer så spelar det inte så stor roll. Fast jag vet ju inte om dom kommer att åka dit ner och handla. Det beror väl på hur centrumet blir, om det blir bråkigt och så, men vissa grejor måste dom väl åka ner för att tygaffären t ex ska väl flytta dit ner efter vad jag förstår.

Lövgärdet måste jag till ibland för banken ligger ju där för det finns ju ingen här. Och dit brukar jag gå. Annars åker jag med bussen. Och ibland brukar vi gå ena vägen och ta bussen hem. Det är lite olika. 77:an går två gånger i timmen. Men den går väl inte så länge på dan tror jag.

I och med att jag inte behöver utnyttja förbindelserna till stan så tycker jag väl att dom är okej. Jag vet ju inte t ex hur det är att åka på kvällen, det har jag aldrig gjort. För ska jag ner till stan så åker jag bil hem. Och arbetar gör jag inte heller, dom kanske har det värre, det vet jag inte.

Vi har väl sagt som så att vi bor väl här ett tag i alla fall, sen får vi se. Drömmen är väl att få nåt eget så småningom. Vi är uppväxta i villa, både han och jag och vi har liksom drömmen kvar. Och vi har inte gjort några allvarliga försök, det kommer nog att dröja flera år ännu. Så småningom försöker vi väl i alla fall.

Den här lägenheten är faktiskt den bästa vi har bott i. Den fungerar fantastiskt bra. Den är på 4 rum och kök. Det är ljust och så, jag tycker den är jättebra. Det var väl det som vi fastnade för först liksom, att vi tyckte om lägenheten, här trivs man alltså. Och det säger väl dom flesta som bor här att lägenheterna dom är ju bra. Dom jag känner i alla fall säger att det bästa är lägenheterna. Vi vet inte om det är lyhört här för vi har inga grannar utom dom som bor nedanför. Men det återstår att se om det kommer nån.

Jag tycker att det har flyttat in fler hyresgäster nu ett tag än vad det har flyttat härifrån. Dom säger att dom flyttar från Muskotgatan och hit. I detta huset är det väl tre familjer i alla fall som kommer från Muskotgatan av dom som kommer hit

till vårat hus. Jag vet inte varför dom flyttar hit, jag känner dom inte. Det kan ju vara det att dom byggt om bottenlägenheterna till femrummare, det är ju fyra stycken nu.

Gårdsmiljön här ute är väl både bra och dålig. Den är väl bra men alla dom här jordhögarna gör att ungarna blir så skitiga och börjar det regna så är det hemskt att få in dom. Men trots det är det väl ganska bra. Och tvättstugorna på gården är bra. Jag tvättar visserligen ganska mycket i källaren för vi är bara två som använder tvättstugan här nere. När dom andra går ute på gården så ringer vi till varandra och frågar: "Tvättar du idag?" "Nej", säger man och så går man ner. Men jag använder den därute också.

Om det blir nån skillnad för barnens del att växa upp i ett sånt här bostadsområde jämfört med ett område som i Trollhättan beror nog mycket på en själv. Hur jag klarar av att försöka förklara för dom olika saker. På sätt och vis tror jag det kan vara ganska positivt att se något annat också och inte bara den trygga miljön. Men det är ganska jobbigt. Varför får den göra så och så och varför får den göra så och så. Men jag tror det är väldigt mycket upp till föräldrarna. Så jag skulle inte kunna tänka mig att gå ut och jobba, det törs jag inte. Att lämna bort dom till nån som kanske inte bryr sig om dom, som inte förmanar och förklarar för dom. Det vågar jag mig inte på. Men jag skulle vilja fortsätta läsa eventuellt och kan väl kanske göra det så småningom när den minste blivit större. Jag tycker jag har varit hemma så länge. Så jag tycker jag skulle få chansen att syssla med nånting och börja skolan. Men det här med att jag skulle jobba nu ... Hellre då att jag inte har allt materiellt utan ... Jag tror mina barn listar ut och försöker försaka lite grann i stället. Det är många här efter vad jag har fattat i alla fall som ska ha allting som sina kompisar. Och mycket har dom men däremot bryr sig föräldrarna inte särskilt mycket om dom. Dom jobbar och jobbar och jobbar. Det är klart det är många som har jobbigt också och behöver hjälp med daghem och såna där grejor.

Det här med statustänkande ... Föräldrarna just vet jag väl inte men barnen som man pratar med. Jag tycker det verkar som om dom har väldigt mycket men dom har väldigt tråkigt på samma gång. Det är uppfattningen jag har, jag vet inte om det stämmer.

Jag har ju varit med i den här Dalengruppen, vi skulle vilja ha nånting nere vid Vitpepparn för alla åldrar som kunde samlas - jag tycker det är uppsplittat. Det är små för sig och mammorna och papporna för sig och åldringarna och tonåringarna för sig. Det är ingen som har chans att mötas nån-

stans utan alla bara sitter på sin kant och pratar om problemen. Men det är aldrig nån som försöker få ihop alla dessa och försöka göra nånting ihop. Vi har ju pratat om därnere vid Vitpepparn att vi skulle försöka bygga ut men alla i gruppen är ju inte för det. Dom tycker det ska va nåt speciellt tält som folk ska gå till och träffas och dricka kaffe. Jag tycker ju inte det, jag tycker det är bra att barnen kan leka och om man redan har lekverksamhet för barn och tonåringar är det bättre att bygga utifrån det och låta dom äldre komma dit också. För det är tydligen väldigt ovanligt att dom äldre umgås med dom yngsta härute.

Det är fritt på nåt sätt härute i Gårdsten. Vi är ganska mycket ute i naturen, visserligen har väl vi lite annorlunda förutsättningar, vi har en pappa som håller på med orientering. Vi blir ju aldrig sittande här nångång utan vi kommer ju ut. Det kanske är många som inte får göra det. Och för dom kanske det är lite kämpigt, jag vet inte.

Servicen är dålig. Det finns inte apotek och bank och såna där saker. Det är jobbigt om jag ska uträtta en del ärenden för då måste jag dra iväg med fem barn, jag har dagbarn också. Det skulle allt vara väldigt skönt om det fanns mer service här. Men det finns ju ingen chans nu när Angered Centrum blir klart. Jag tycker faktiskt att det är ganska onödigt med centrumet. Det är inte längre till stan än att man kan åka dit. Ska man till Angered Centrum måste man ju ändå åka iväg ner. Jag tycker det vore riktigare om man exempelvis satte upp en liten bankfilial med två personer. Och ett apotek som det finns det mesta i. Jag tycker faktiskt att det kostar för mycket med det där centrumet. En massa bostäder där att fylla och det kommer ju att bli så att folk som vill ha väldigt mycket service flyttar dit och då blir det ännu mer tomma lägenheter här i Gårdsten. Det är min åsikt, jag tycker det är lite snett att det ska va så mycket därnere. Men det är bank och apotek jag saknar mest och det måste ju finnas ännu mer, det beror ju på vad man tycker. Fast vi har ju en väldigt bra affär, det måste jag ju säga. Stekens Livs, dom är jättebra. Så just vad det gäller matvaror behövs det inte mer för dom har ju precis allting även om man har gäster. Det enda som vi behöver är systemet men det kan man ju ta nångång när man är i stan. Men just mat och såna grejor finns ju jättefint här framme.

Jag vet inte egentligen hur det kommer sig att dom bygger Centrumet. Vi har ju inte bott här så länge så jag har inte varit med i diskussionerna om det. Det måste väl kosta mycket mycket mera än att sätta en liten filial i varje område härute. Men jag kanske resonerar fel. Jag tycker människorna ska ha så mycket service och det ska va så väldigt mycket men egentligen är det mycket man klarar sig utan. Man behöver inte ha allting inpå sig, man kan

ju göra nåt själv också. Men just det här med bank och apotek är nåt som man behöver ganska mycket. Det är klart, barnavårdscentral finns ju, men om det fanns nån sköterska eller nåt sånt skulle vara bra. Men om Magnus (Mattias) ska till tandläkaren så ligger skoltandvården i Hjällbo. Och då får man åka med honom till Hjällbo och försöka portionera ut alla barnen man har på dagarna och så åka iväg. Jag gillar inte det riktigt. Det ska va så märkvärdigt, det ska va så besvärligt allting.

I den här Dalengruppen har vi pratat en massa om Dalen. Och det är väl en massa olika åsikter. Så jag vet inte om det går att samla. Halva gruppen tycker väl si och den andra halvan så. Men jag tycker liksom det att man skiljer så väldigt mycket på åldrarna. Som nu, äldre vågar ju inte gå dit, det finns ju tonårsgång, det erkänner dom ju viligt därnere, som liksom terroriserar allihopa. Det är ju inte många men dom har bestämt att Dalen är deras och gör allt för att skrämja bort andra åldersgrupper. Så det är många som inte vågar gå dit. Sen har vi pratat om att det är dålig belysning. Det är sånt som har kommit fram under dom här mötena och det är sånt som vi fortsätter att prata om. Men just att göra nånting mer med Vitpepparn därnere, att försöka få ihop småbarn med äldre, jag tycker det är ganska viktigt.

Jag tycker det skulle vara ganska positivt med arbetsplatser om det är sådana som bor här som behöver jobb som kan få dom. Men såna som bara flyttar hit för att det ska bli arbetsplatser, det vet jag inte riktigt. Jag menar om det kommer några företag från stan som redan har sin personal full och kommer hit, det är väl kanske inte så bra. För det går väldigt många som är arbetslösa här som har hemskt svårt att få jobb. Dom kan vara lite omskolade och så där, men dom tror jag det vore väldigt viktigt för. För att det är många som går här och blir deppade har jag märkt. Jag känner faktiskt en hel del. Detta är ju familjer som - ja väldigt fina familjer, vanliga familjer, inga problem utom det att dom har inget jobb. Och då märker man ju på dom att det blir mer och mer problem. Jag tycker det är ruskigt alltså! Det vore ju väldigt positivt om alla dom människor som gick arbetslösa och inte ville vara det fick ett arbete. Jag tror att om man har jobb så trivs man och vill mer. Men sen är det ju var man ska lägga arbetsplatserna, det är ju sånt som man alltid behöver diskutera. Det är ganska olika vilka människor det är som går arbetslösa. Dom jag känner är såna som jobbade på industri förut. Dom har fått nåt fel på ryggen och allt möjligt och har väldigt svårt att få jobb. Och vad dom riktigt skulle kunna pyssla med, det vet inte jag.

Om det fanns jobb för min egen del härute så vet jag inte om jag skulle arbeta. Det beror på vad

det var för nånting. För min egen del ville jag väl i så fall hålla på med människor av nåt slag och det är väl svårt att få om det blir nån industri. För industriarbete är jag inte speciellt intresserad av. Men en sak är ju att just dom fruarna som har karlar som inte kan få jobb, om dom kunde få ett deltidsjobb så skulle det vara ganska positivt. För dom behöver nog väldigt mycket likasom ... jag märker att dom blir nertrampade i skorna. Man riktigt ser hur dom tacklar av. Jag tycker det är ruskigt. Jag tror att dom skulle känna det väldigt skönt om dom kunde göra nånting. Jag tror det. Men just deltid då för att en karl som är hemma och har varit det ett tag har inte lust att hjälpa till hemma heller. Så jag tror inte hon orkar att både ha en karl hemma som inte har nåt jobb utan som är psykiskt trött plus heltidsjobb. Men just deltidsjobb och komma ifrån problemen och slippa tänka på dom en stund. Och sen dels få lite pengar på det då.

Om människorna inte har ett arbete så kan dom bli vansinnigt passiva har jag fått uppfattningen om. Om dom inte har nånting som gör att dom inte känner ansvar för nånting. Det ser man ju bara på tonåringarna, tar man ifrån dom ansvaret då börjar dom förstöra i stället. Men det är inte bråk här i stadsdelen som har drabbat oss på nåt sätt. Man ser ju polisen komma hit lite då och då. Men vi har inte blivit antastade eller nånting sånt nångång. Det enda bråk man har är väl med ungarna. Jag kan inte hålla tyst om det är nåt som händer på gården, sen spelar det ingen roll vem som har gjort det, jag går ut ändå. Och då märker man det att ungarna tittar på en precis som att det har dom aldrig hört förr. Det är aldrig nån som sagt till dom att dom inte får göra si och så. Men i början då man kom ut, då undrade man vad det var för ett ställe man hade kommit till. För barnen dom är vana vid det att göra precis vad dom tycker och frågar inte efter nånting. Man slår sönder nånting och det är ingen som reagerar: "Det kan vi göra för det är ingen som äger dom". Och det är ingen som har upplyst dom om att det faktiskt är dom som får betala för det också. Utan det är bara hemma då som dom kanske håller ordning lite grann.

Men många föräldrar är ju så att dom skäller gärna på andras barn men inte på sina egna. Men det är också många mammor som säger att dom inte törs säga till andra barn. Jag för min del behöver inte gå ut och vara rädd. Det är jag inte. Och jag tror att mycket av det barnen gör, gör dom för att man ska bry sig om dom. Att dom provocerar fram för att nån ska se vad dom gör och se att dom finns. Det spelar ju ingen roll om dom får en puss och kram eller om nån skäller på dom, huvudsaken är att nån bryr sig om dom. Så jag tycker det är många härute som skyller så mycket på barnen, men jag tror inte man ska göra det riktigt alltid.

Utän det beror nog på föräldrarna mycket.

Den gruppen som jag är med i nu bildades efter mötet den andra april. Dom sa det att vi skulle fortsätta och jobba med att det verkligen hände nåt i Dalen. Först var vi på en massa möten, nej ett par möten och planerade och satte ut hus och tyckte och tänkte. Men efter det då så blev det några som jobbade vidare för att se om man verkligen kunde göra nåt. Men det är också en sak här ute - alla vill väldigt mycket och alla skäller på att inte det och det finns. Och ordnar dom då nånting så att man kan säga sin mening, det är samma människor som går dit jämt. Och det är likadant i skolan eller var som helst. Hon säger just det, fröken i lekskolan, att dom föräldrarna som verkligen skulle behöva komma dit, dom kommer aldrig till föräldrarmöten eller nånting. Det är en femsex mammor som är där varje gång, visserligen är det trevligt och vi har ungar som är bråkiga men som är normala sexåringar. Men dom föräldrar som verkligen har problem kommer aldrig dit. Det spelar ingen roll vad man lockar med. Så folk är väldigt passiva häruppe. Det är väldigt mycket gnäll och gny, vi skulle vilja ha det så och så, men när det gäller så kommer dom inte ändå. Dom väntar bara på att det är nån som ska servera nåt som är trevligt då och ordna det för dom och tänker att det gör nån annan. Jag tycker det verkar så. Men jag vet inte hur man ska göra. Om jag visste det så skulle jag vara ganska berömd nu.

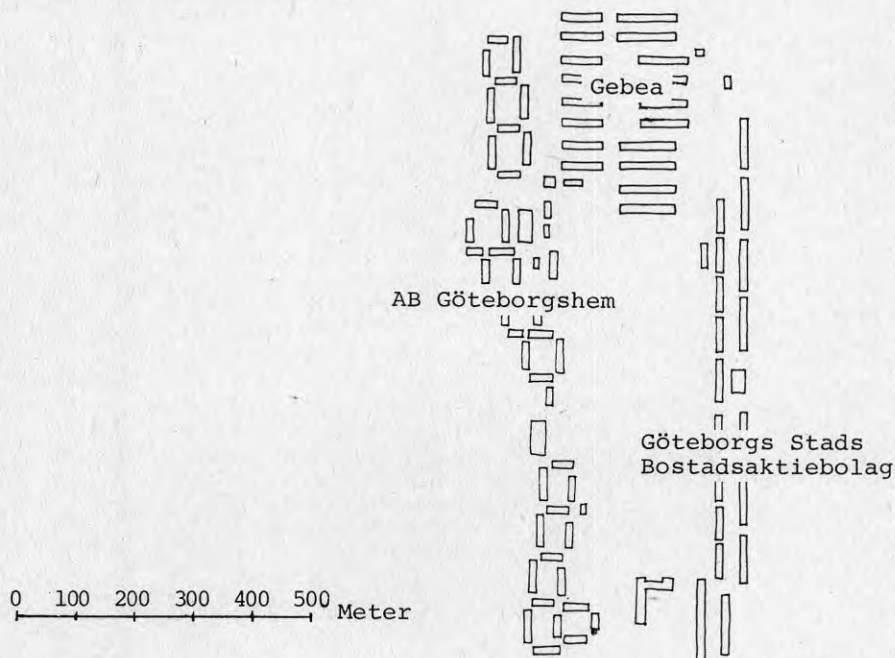
Men jag tycker att sina barn borde vara nåt som engagerar men när inte det gör det en gång vet jag inte vad man ska göra. Dom bryr sig ju helt enkelt inte om sina barn, hur dom har det och är inte intresserade av vad dom pysslar med. Är man inte intresserad av det vet jag inte vad man ska intressera folk för. Jag kan inte komma på nåt i alla fall. Men många säger det att dom orkar inte. Okey men nångång ibland kunde dom väl orka i alla fall. För om dom inte ställer upp för sina barn så kan dom ju inte kräva att ungarna i sin tur kommer att göra det i fortsättningen heller. Man måste försöka att ge och talite grann tycker jag. Ansvaret finns väl men det är väldigt lite av det, inte så man märker det. Vissa försöker, andra inte. Jag försöker så gott jag kan men man vet ju inte hur det blir med barnen. Men man gör ju åtminstone så gott man kan. Och det är likadant som hon sa på lekskolan. Dom hade en psykolog där. Hon ringde hem till en massa föräldrar som verkligen har problembarn. Men dom kommer ändå inte och ställer upp när dom då skulle få hjälp. Dom hade psykolog där, dom hade allting där så dom kunde få komma dit och prata. Men dom kommer inte, vill inte. Jag vet inte, men om nån kommer och säger att det är nåt fel nånstans så försöker man väl att göra nåt åt det. Kan man inte lösa det nu i lekskolan, hur ska det då gå i skolan? Där det blir ännu mindre kontakt med lärarna. Så jag vet inte hur det ska gå.

7

BOSTADSFÖRETAGENS BILD AV GÅRDSTEN

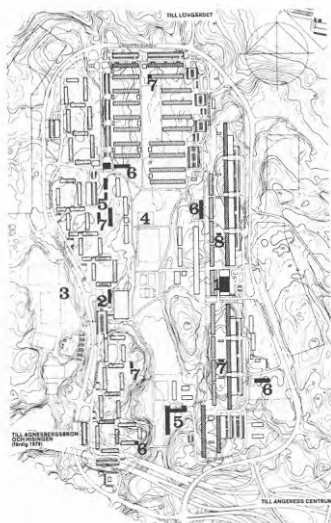
Husen i Gårdsten ägs och förvaltas av tre olika bostadsföretag, två kommunala och ett privat. De kommunala är AB Göteborgshem och Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag. Det privata är Gebea (Skånska Cement).

De olika bostadsföretagen informerar om Gårdsten i huvudsak genom informationsbroschyrer och annonser i pressen

AB Göteborgshem

Inforamtionsbroschyr

GÅRDSTEN

GÅRDSTEN — som ligger ca 15 km nordost om stadens centrum — blev färdigställd 1973.

Till Gårdsten kör man via Marieholmsleden och riksväg 45 på ca 15 minuter. Res tiden med kollektiva färdmedel mellan Polhemsplatsen och Gårdsten är ca 30 minuter, då är omstigning från spårvagn linje 8 till buss 73 inräknad. Bussterminalen är belägen i Storas och kommer att flyttas till Angereds centrum. Strax sydväst om Gårdsten, tvärs över Göta älv fram till motorvägen (E 6) kommer denna del av Göteborg att få broförbindelse med de stora industriområdena på Hisingen. Den beräknas stå klar sommaren 1979.

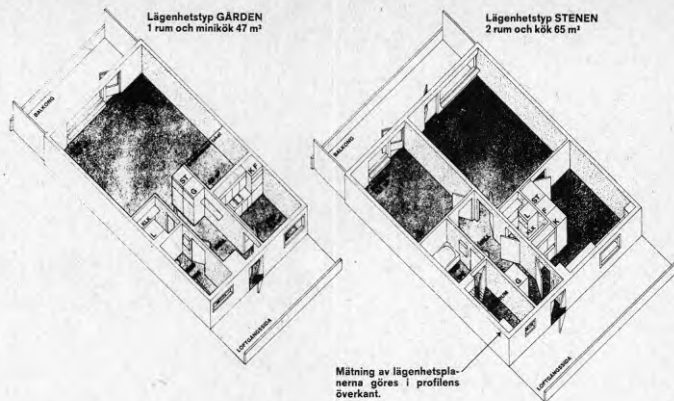
I Gårdsten finns centrumanläggningar som ska tillgodose behovet av närservice enligt följande:

(siffrorna inom parentes hänvisar till kartan härintill) post, bank, butiker av olika slag, kyrka, frilidsgård (1) all-livsbutik, frisersalong, barnvårdscentral, idrotts-gård, frilidsgård med bl a klubbhus, hobbyrum och samlingslokal där föreningar bedriver verksamhet av olika slag (2) dessutom finns en stor idrottsanläggning för utomhussport i anslutning till idrottsgården (3) samt en tennisbana (4). I Gårdsten finns två låg- och mellanstadieskolor (5) elever i högstadiet hänvisas till Lövgräddet, grannstadsdel norr om Gårdsten. Det finns fyra daghem (6) och fyra lekskolor (7) samt en skolbarnsklubb (8).

De gula huskropparna på kartan är Göteborgshems bostadshus, blått är skolor, rött all-livsbutiker, daghem och lekskolor gröna.

Mätning av lägenhetsplanerna görs i profilens överkant.

Lägenhetstyperna på detta uppslag är belägna i 3-5 vånings loftgångshus med hiss.

Eftersom Angereds centrum kommer att ligga nära Gårdesten, vill vi här ge en kort information om vad som skall finnas där.

ANGEREDS CENTRUM – ligger strax sydost om Gårdesten – kommer att ge en service som tillgodoser de flesta av vardagslivets behov. Redan nu är 30 branscher bokade i centrum kommersiella del som beräknas stå klar hösten 1978.

Vid samma tid beräknas också viktiga delar av den sociala servicen vara klar, såsom fylikarstationen, mödr- och barnvårdcentralen, barnpsykiatrisk mottagning, tandpoliklinik, socialbyrå, poliskontor, post, arbetsförmedling, försäkringskassa.

1980 beräknas gymnasieskola, bibliotek, sporthall eventuellt med bad vara klart.

Till slut något om lägenheterna.

Uttag för radio- och TV-antenn i vardagsrum.
Takhöjd 2,90 m.

Golvbeläggning:
vardagsrum skparkett
övriga rum och kök plastfiltmatta
badrum, wc och golvrum plastmatta.

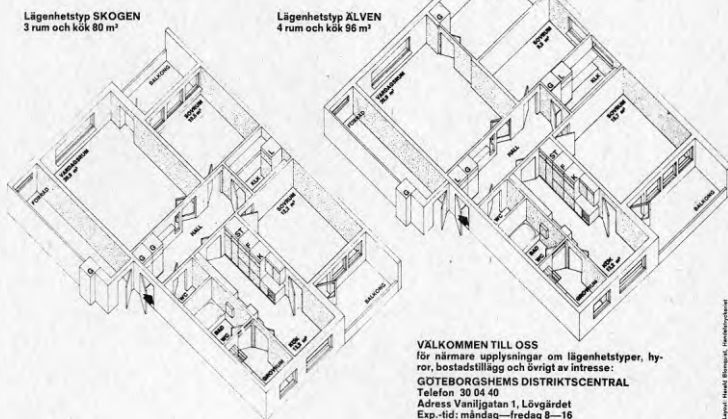
Kylskåpsutrustning:
370 liters kylskåp och 350 liters frysskåp
i enrummare
180 liters kylskåp 170 liters svalskåp och 24 liters frysskåp.

Föräldrummen:
1 och 2 rumlägenheterna
ensklida föräld i källare
3 och 4 rumlägenheterna
fördä i samma våningsplan som lägenheterna
gemensamma oytel- och barnvagnsrummen.

Separata tvättlugor med helautomatiska tvättmaskiner, centrifuger och dubbla torkskåp med varmluftstättar, tvålsmangel och strykmaskin.

Bilplatser – öppna p-platser och kallgarage – uthyres separat. Besöksparkering ordnas särskilt.

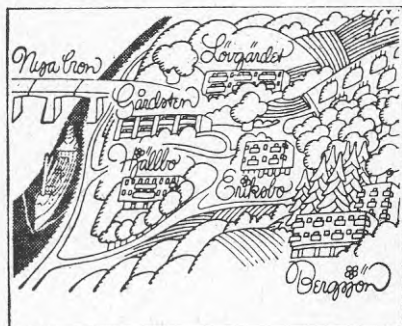
Lägenhetstyperna på detta uppslag är belägna i 3 vånings lamellhus.

VÄLKOMMEN TILL OSS
för närmare upplysningar om lägenhetstyper, hyror, bostadstillägg och övrigt av intresse:
GÖTEBORGSHEMS DISTRIKTSCENTRAL
Telefon 30 04 40
Adress Vaniljgatan 1, Lovgården
Exp.-tid: måndag—fredag 8—16

Exempel på tidningsannonser

HÄR KAN DU SE PÅ LÄGENHETER!

RING-30 62 41

Vi ordnar visning och berättar om bostäder i Lovgården, Gårdsten, Hjällbo, Eriksbo. Adressen är Vaniljgatan 1.

RING-46 86 47

Vi ordnar visning och berättar om bostäder i Bergsjön. Adressen är Teleskopgatan 4.

VI HAR ÖPPET:

MÅNDAG, ONSDAG 10-19

TISDAG, TORSDAG, FREDAG 10-16

SÖNDAG 11-16. VÄLKOMMEN!

Några av visningslägenheterna är möblerade av Kortedala Möbler.

 Göteborgshem

Gebea

Informationsbroschyr

Gårdsten ligger i en underbar natur.

Och ändå så nära stan

Med bil kör Ni på ca 20 minuter till Göteborgs centrum på stabila bra vägar. Annars tar Ni buss 23 till Storb - sen gåvägen 8 till Pullemansplatsen (vid Centralen) på ca 25 minuter. Enkelt och bekvämt hela vägen. När nya bron vid Agnesberg blir klar 1978 förkortas residerna till Hisingen i Volvo, varven etc i avsevär.

Vill Ni se på våra lägenheter på Timjansgatan och Saffransgatan?

Ring till vår visningslägenhet på Saffransgatan 4, tel 031-302108 kl 12-15 måndag-fredag, dessutom kl 16-20 måndag-söndag. Kom rikning 45 till Agnesberg. Därifrån visar skyltar vägen till Gårdsten. Välkomna!

GEBEA

Ett bolag ägt av Skånska Cementgjuteriet och Armerad Betong

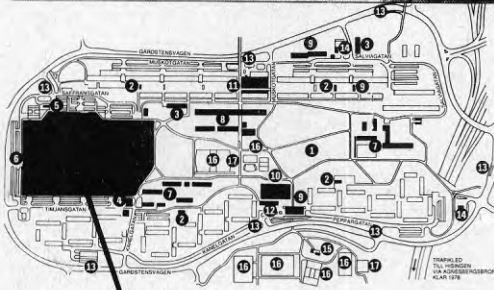

**Ett barnvänligt
bostadsområde**

I Gårdsten finns mysiga 3-våningslängor på Timjansgatan och Saffransgatan. Och en barnservice som är långt utöver det vanliga.

Få bostadsområden är så väl planerade när det gäller barnens tillvaro och trygghet som Gårdsten. Hela området är bilfritt. All trafik leds runt på en matarled med iostickgator till givna P-platser. Mellan alla Gebos hus finns lekplatser och tillåtna gräsmattor. I centrum av Gebos område finns en stor lekpark med ständigt tillflyktsområde. Parkiken. Inom hela Gårdstensområdet - totalt bilfritt alltid - finns 10 dagcenter, fritidsgård, ytterligare 3 parker, kvartersgård, skolor för låg- och mellanstadiet, lekstuga samt dessutom för övrig barnpassning god tillgång på dagsmatrosor oftast med egna barn. Här blir barnen väl omhändertagna på olika sätt under större delen av dagen. Och utsatta inte för några risker i trafiken. Som förälder kan Ni bli lugna i Gårdsten.

Våra hus ligger vid Timjansgatan och Saffransgatan. Med en stor lekpark i centrum.

Här ser Ni våra trevningshus. Och Gårdstens alla serviceinrättningar - alla uppbyggda för att både barn och föräldrar ska ha det bra och bekvämt. Gebos bostadsområde är uppdelat i 19 husgrupper om vardera 2 hus - det enda med servicevåning i markplanet.

Entréer

Väntar rum bekädat med plats för barnvagn. I husen med servicevåning monterat entrerum i en regnskyltdad arkad längs hela husen.

Föräldrutrymmen

Varje lägenhet har ett föräldrutrymme i servicevåningen.

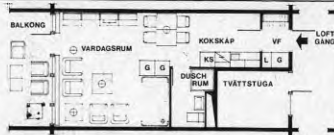
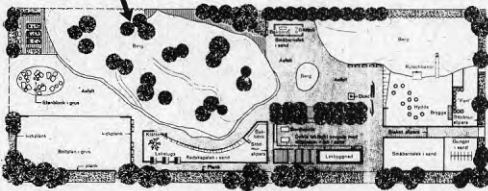
Tvätt

Tvättstuga ingår i hyran. Automatiska tvättmaskiner, centrifuger, torktumlare, torkskåp, varmvattenkylare. Särskilt lekum finns i tvättstugan.

Lekgrdär

Uppbyggda av trädock med sandlåda, lusk och förflyttning, sittbänkar, pergola. Sand. Hördarna har gummegolv, lusk, lusk, lusk. Hårdå ytor mellan lägenheterna med påskställen och ställ för barnvagnar.

1. Lekpark
2. Lekstuga
3. Barngrd
4. Butik
5. Kiosk
6. Kvartersgård
7. Låg- och mellanstadiet
8. Låg- och mellanstadiet
9. Fritidsgård
10. Sporthall
11. Butikest, post, bank, kyrka
12. Butikest, barnvårdscentral
13. Bussstället
14. Bibeservice
15. Klubbhus
16. Solplattor
17. Tennisplaner
18. Hyreservice och vningislagenhet, Saffransg.

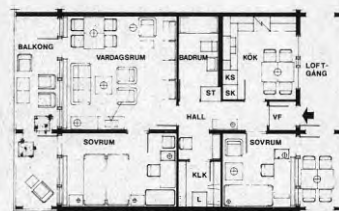
1 RUM OCH KOKSKÅP - 36,5 M²

2 RUM OCH KÖK - 60,4 M²

1 RUM OCH KÖK - 43,7 M²

3 RUM OCH KÖK - 73,8 M²

Det här får Ni i Er lägenhet

3 RUM OCH KÖK - 77,6 M²

Allmänt
Frua golvytor under WC-stol och tvättställ, vilka är monterade och avslutna till vägg. Barnsäkra kluttar i vägg.

Väggbeklädnad
Naturlig juteväv i hall, plasttapet i vardagsrum och sovrum, vitt tapet i bad-, dusch- och toaletterum, i kök mörk vägg.
Om omupptering skall göras får Ni välja tapeter själv.

Golvmaterial
Heltäckande matta i vardagsrum - matta i övriga rum med undantag för bad-, dusch- och toaletterum som har helvetsad plattmatta.

Radio och TV
I varje lägenhet finns uttag för anslutning till central radio- och TV-anstegen. Antennen är klar för TV1, TV2, LMK och URV. Vid inköp av radio- och TV-sladdar är det nödvändigt att ange att sladden är avsedd för förestärkare av fabrikat Hirschmann. Nummer för radiosladden är Rukab 1 och för TV-sladden Fekab 1.

Inredning av kök
2-4 rum och kök
Spis med 4 plattor, ugn och värmeåskåp. Ugnen är försedd med grill samt fönster och belysning.

1 rum och kök
Spis med 3 plattor, ugn och värmeåskåp. Ugnen är försedd med grill samt fönster och belysning.

1 rum och kokskåp
Bänkspis med 2 plattor samt ugn. Ugnen är försedd med fönster och belysning.

Samtliga lägenheter har 430 liters kombinerad kyl- och sval med frysfack.

Lägenheter med 2-4 rum och kök har inbyggnadsplats med förberedelser för installation av diskmaskin. I övrigt är köken utrustade med:
Spicerisåp
Hållare för hushållspapper
Låskart medicinskåp
Stånbakkydd av plastlaminat över bänkspis, spis och diskbänk. Lysarmatur i tak, över spis och under väggskåp vid diskbänk.

Inredning av bad-, dusch- och toaletterum
2-4 rum och kök
Badkar, WC-stol och tvättställ
Torkställ över badkar
Badrumskläpp med spegel
Handdukhängare och klädskrokar
Toalettapparskållare
Lägenheter med 4 rum och kök har extra toaletterum med:
WC-stol och tvättställ
Spegel
Handdukhängare och klädskrokar
Toalettapparskållare

1 rum och kokskåp
Duschkar, WC-stol och tvättställ
Badrumskläpp med spegel
Handdukhängare och klädskrokar
Toalettapparskållare
Dvarepskena i tak vid duschplatt

4 RUM OCH KÖK - 94,0 M²

Exempel på annons

Här bor Du nära och bra!

Från våra trivsamma läghus på Timjans- och Saffransgatan har Du inte långt till vare sig naturen eller centrum. Nya Angereds Centrum ligger inom gångavstånd. Via nyöppnade Angeredsbron tar Du Dig till centrala Hisingen på några minuter. Med nyöppnad spårvägslinje från Angereds centrum är Du inne vid Centralen på 16 minuter.

Våra 3:or kostar 928:- i månaden. Ring eller besök visningslägenheten Saffransgatan 4, tel. 30 33 08 så får Du veta mer. Öppet månd - torsd 12 - 15, 18 - 20, fred 12 - 15.

GEBEA Ett bolag ägt av SCG och ABV

Göteborgs Stads Bostadsaktiebolag

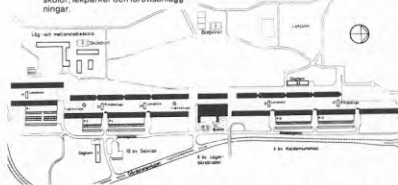
Informationsbroschyr

Gärdsten

Gärdsten har snabba förbindelser med både centrum och Hisingen. Nära till den idylliska Keillers damm och öster därom det vackra landskapet kring Surtejsjön som bildar en 800 m lång promenad- och fritidsområde.

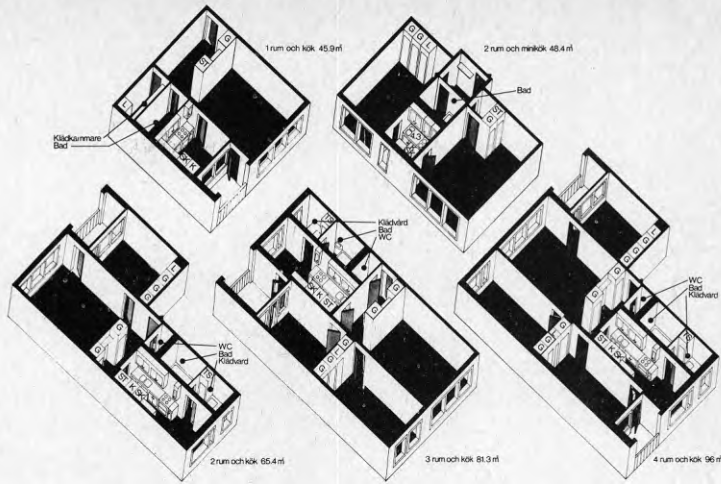
Gärdstens centrum innehåller butik, post, Bo-service, fridsgård, kyrklokal och bibliotek. I parkområdet som gränsar till bostadsbyggnaden finns skolor, lekpark och idrottsanläggningar.

Trivsamma och välplanerade lägenheter med hög standard. I alla lägenheter, med undantag av 1-rummare och mindre 2-rummare, finns: Klädvärdarum med torkskåp, tvättbänk och plats för tvättmaskin, separat toaletterum, spisfått och 37 l kombinationskylskåp i köken. Marklägenheterna i trevningshuset har rymliga uteplatser och övriga lägenheter från 2 rum och kök har inbyggda uterum.

Göteborgs stads bostadsaktiebolag
Hyres-Service
Telefonnummer: 031 303 504 402 27 Göteborg 1
Telefax 20 10 20

Du som bor i Gårdsten!

Välkommen till Bostadsbolagets Hyres-Service i Gårdstens Centrum. Där får Du gratis nyckelring och dekal med Gårdstenssymbolen. Du kan också köpa T-shirts med Gårdstenssymbolen till reducerat pris. Kronor 10.- Storlekar för både barn och vuxna.

Den nya Gårdstenssymbolen är en kopia avOLF Denmans konstverk "Sitti i båten" som finns på en av husgavlarna i området. Konstverket återger de fyra elementen samt den för Bohuslän och västkusten forntida båttypen "Käg".

Du är "BIG" Du Bor I Gårdsten

Stadsdelen mitt i vildmarken

Kyrkoherde Harald Sörheim skriver i sin närliggande medlemsbladskrifta (det allra första numret av Gårdstensstalet): "Den sanning som görrit och fortfarande gäller i Gårdstens från kommunala och statliga instanser har varit frukt, det marker en ny invånare. Men arbetet måste fortsätta ändå till alla som bor i stadsdelen tycker det vara en "BIG" förmån att bo i Gårdsten." Det finns all anledning att sympatisera med språknumera och upplädda den lika roliga som beaktligt fästa ordhöven.

Liksom alla andra nya stadsdelar hade Gårdsten sina fel och buster i början, och för en del blev första intrycket negativt. På stadsdelar har också - särskilt från utomstående - röstas för så många fördomfulla och osärliga ordmen. Bland har röst till och med haft intryck av att överläda och dessa liv har varit föremål för organiserat förtal.

Men de senaste årens konstruktiva förslag och insatser från de boende och bostadsdrivningen har blivit treden och nu är Gårdsten på väg att få det positiva rykte som det redan från början förtjänat.

Områdesgruppen arbetar förordningsligt med boendemylln, service och information och har senast gjort en enastående prestation, då

man publicerat Gårdstensstämningen. Det är ett organ som ryttsligen kommer att stärka den påflyttödda boendegemenskapen.

Samarbetsprojektet Områdesgruppen är den sammanbindande länken mellan kommunala myndigheter, bostadsförings, föreningar och hyresvärdar. Den har flera arbetsgrupper av olika färger och livsändamål som nu också Örningsgruppen är de mest skilda.

Men det är inte bara Områdesgruppen som beaktas av en stark vilja att göra något bra av Gårdsten. Här finns också Fröjdskådet som är ett samarbetsorgan för de många olika föreningar och organisationer som är verksamma inom området, vidare kyrkan i Gårdstens Centrum samt Korskyrkan.

Alla vill inom ramen för sina möjligheter bidra till den gemenskap och laganda som är nödvändig för de människor som bor i stadsdelen. Någon har sagt att den som bor i Gårdsten bor i en storstad mitt ute i vildmarken. Någon annan att många Gårdstensbor har sina fridhus inbyggda i högtryck.

När man läser sammanfattningen av det stora natur- och kulturårspådraget som ryttsligen utarbetats för Göteborg märker man också vilka unika fridhusmöjligheter och kulturupplevelser stadsdelen erbjuder. Gårdsten är det faller verkligen privilegier.

I direkt anslutning till stadsdelen finns ett jernsadalområde på 40 hektar med en drygt två kilometer lång motionsstiga och en av Göteborgs mest fascinerande utsikter över Östra Ämnen och Hälsojagen. Här finns också en anläggning gångväg med bra framkomlighet för till exempel barnvagnar.

På gångvägen avtänd ligger det fantastiska stromvåden Västerdäl med förutsättningar att bli Göteborgs nya lunga sedan det blivit för trångt i den klassiska Delagöretningen. Området med sin överväldnande natur av storp, dalar, bäckar, forarar och sjösystem har en i dubbel bemärkelse omvärld på 2,5 mil. Om man då och då är beredd att bitra sin kanotnägra korta sträckor kan man sammanlagt paddla sju mil i en kanotled. Västerdäl har oändliga utvecklingsmöjligheter och Frisid Öster har redan sagt vil väja på en del av dem.

I Gårdsten spelas det boll - ett av invånargruppenas många kultur- och naturpöjor också alla andra bollspelt. I Surenstön bader man - nya bygger till sommaren - och till exempel Emvotrinet kan man bada. I Lärjeda dalgång finns formstämman. I Angeredens Centrum spelar man tennis av blåga klass.

När det egna närströket inte räcker till - men det räcker långt - gör man 10-minutersresan till Angereda Centrum, där det finns allt. Residen till Centralstationen mitt i centrum bär inte heller vara särskilt avsevärda. Den tar 20 minuter från den mest avlägsna hållplatsen. De som bor i Östra Gårdsteden får använda 21 minuter för att nå samma mål. Från Lärjedaområdet tar det 22 minuter och från Fröjunda Torv 30. Små skillnader i res tid men desto större skillnad till Gårdstens formstämman det gäller tillgång till natur.

Exempel på annonser i lokalpressen

NYHETER GÅRDSTEN

Lägenheter med uteplatser

Nu firpusar vi vårt område i Gårdsten. Gårdarna mellan husen får gräskullar, nya gångvägar och mer buskar och träd. Lekplatserna förbättras och görs roligare. Vi bygger gårdshus med tvättstugor och fritidslokalier. I trevningshusens marklägenheter bygger vi om balkongerna till rymliga uteplatser.

Välkommen till Gårdsten och titta på nyheterna! Idag kl. 11-16 visar vi 2-, 3- och 4-rummare med uteplatser samt 2- och 3-rummare i höghus. Tre av lägenheterna är möblerade av Kortedala Möbler. Adress Salvagatan - skyltar visar vägen. Infart vid Centrum eller BP:s motorgård.

Bostadsbolaget visar också Hjällbo idag kl. 11-16.

På Söndagen III visar vi 3-rummarslägenheter med möbler från IKEA. Snabbstråvagn från Pulverensplatsen direkt till Hjällbo, resttid max. 11 minuter. Se också separat annons om Hjällbo-dagen!

Hyres-Service
vid Heden Tel. 20 05 20

Bostadsbolaget
Din bostad i hyreslägenhet!

Engelbrektsgatan 71
Lördag 20 05 20
Öppet måndag-fredag kl. 8-16,30
Telefontio kl. 10-15
Hjällbo-dagen kl. 11-16
Tel. 20 05 31, 20 05 36

GÅRDSTEN mer gård än sten!

Varför glömde TV miljöömvandlingen?

När göteborgsredaktionen för TV-programmet "Kvällslöppet" för några veckor sedan debatterade bostadsmiljön med utgångspunkt från en del göteborgska stadsområden visades flera gånger ett så kallat östergötens-landskap på betonggatorna. Med hjälp av de för närvarande byggda koncepten på byråerna man också i sitt uppdrag - nämligen att användas och se till att vara nära byråerna - från Östra Gårdsten i TV-tappningen ut att vara minst ett par kilometer långt och sträcker sig i det närmaste oändligt.

Men det finns ett par skräckinjärande invändningar mot denna slags modernitet. För det första talade man inte om att "huset" i verkligheten inte är så från varandra helt fristående 2- och 3-rummarshus, utan att de exakta strukturen längs husraderna är 500 meter och att den stora och södra halvan - fyra respektive tre hus - är av sådana grannar som egentligen levande på gator - Salvia- och Muskotgatorna. Där till omfattar "huset" faktiskt två olika gator - Salvia- och Muskotgatorna.

För det andra glömde man bort att det lutt i detta "skräckscenariot" sedan den 16 maj 1978 pågick ett mycket seriöst och framsynsrikt arbete med att förbättra utemiljön - ja, hela landskapet!

GRF Fredag 14 sept 1978

Vill Du själv se den nya miljön i Bostadsbolagets område i Gårdsten är Du välkommen till Bo-Service i Gårdstens centrum vid Muskotgatan måndag-torsdag kl. 13-18 eller till våra lägenhetsvisningar på Muskotgatan 26 söndagar kl. 11-16

Hyres-Service
vid Heden Tel. 20 05 20

Bostadsbolaget

Engelbrektsgatan 71. Telefon: 20 05 20
Öppet måndag-fredag kl. 8-16,30. Telefontio kl. 10-15.
Kvällslöppet lördagar kl. 19.
telefon: 20 05 36.

Kommentar

Bostadsföretagen redovisar genom sina broschyrer och annonser en bild av Gårdsten som enbart tar fasta på de positiva aspekterna av att bo i området. Denna bild stämmer väl överens med de resultat som framkommit vid Q-faktoranalysen (kap. 5.3.3). Där visar det sig att så gott som samtliga intervjuade områdesexperter verksamma inom bostadsföretagen har en positiv attityd till Gårdsten.

Anledningen till detta är flera. Bl a vill man göra reklam och försöka skapa ett gott renommé för det område man förvaltar. Området skulle då bli mer attraktivt och den nuvarande höga omflyttningen av hyresgäster skulle minska. Det skulle också innebära att den höga andelen outhyrda lägenheter minskades. Det har ju varit och är fortfarande ett av de stora problemen för bostadsföretagen, att andelen outhyrda lägenheter är så pass stor som den är (ca 25 % för Gårdsten som helhet, med viss variation mellan de olika bostadsföretagen).

För en mer ingående analys av bostadsföretagens roll i Gårdsten hänvisas till Birgitta Mattsson: Ett bostadsområde kompletteras med arbetsplatser (Mattsson, 1979).

8

PRESSENS BILD AV GÅRDSTEN

Det har skrivits en del om Gårdsten i olika tidningar som kommer ut i Göteborg. Både i dagstidningar som t ex Göteborgs-Posten, Arbetet och Göteborgs-Tidningen och i mera periodiska stadsdelstidningar som Göteborgs-Nytt och Stadsdelsnytt. Nedan redovisas några slumpvis utvalda artiklar som berör olika företeelser som rör Gårdsten och Angered. Och som till stor del speglar den debatt om området som har förts. Artiklarna är från 1977 och framåt.

ÄR GÅRDSTEN ETT GHETTO?

För en tid sedan gjorde en av våra medarbetare ett reporterarbete på GÅRDSTEN runt i Göteborg. Bland de redovisade beträffande följande uttrycket "trist betongghetto". Omedelbart på Gårdstens bestående.

Flera läsare har reagerat på att Gårdsten kallades ett "trist betongghetto" i ett reportage från GÅRDSTEN bussar runt stan i härom veckan. Bland sign Margaretha här intill.

Gårdsten och flera andra förortsområden är trista ställen. Om man sedan vill kalla dem ghettos eller inte är en fråga om vilken värdering man menar att olika ord har.

Huvudstaden är ett så stort och många bostadsområden planerats och byggts med endast ett mått avseende tillfredsställa industrins behov av arbetskraft under en eller flera perioder av flyttiga högkonjunkturer. Arbetsarna skulle få ta över huset. Sedan gav planeringsfullständigt katten i om bostäderna blev människovärdiga eller inte.

Enskilda husallt är så småt värdigt revigra — men det handlar ju inte om enskilda lägenheter, utan

område. Detta fick ett par Gårdstenar att reagera — de tycker inte att området är trist allt på en gång. Redovisats också i ett reporterarbete.

Om bostadsområdet. Och att Gårdsten alla höghusområden är oönskade för människor bruk, som de har varit och de flesta till är, står väl klart för alla. Men många har sett sig fruniga att acceptera höghusboende som det enda tillgängliga sättet att bo.

Därför med skolor, kulturutbud, fritidsverksamhet. En koncentration av uttagna människor och utvärderade. Detta talar till tydliga språk. Det är ju till och med så att bostadsföretagen medvetet sätter upp olika människogrupper i olika bostadsområden.

Tillsammans med den trista yttre miljö gör det oönskade inte områdena bättre. Tydligen det är inte ägnat att förvåna att utbyggnad av ungdomar sker väldigt hastigt i våra förorter.

Men nu behöver inte verkligheten vara lika dystert, som den en gång blivit skapad. Hell så snart i förorterna, en samling av både enskilda och föreningar, som förmår omsätta förorterna till ett bättre

VI HAR LUFT OCH RYMD

Med anledning av dina rader om Gårdsten i STADSELSNYTT AKB nr 14 önskar jag påpeka följande för dig:

Gårdsten är inget ghetto. De verkliga ghettona finns inne i Göteborgs centrum, där ständigt breder ut sig. Där finns sådana individer, som inte väl om någon annan.

Det är inte trist i Gårdsten. Vi är många som trivs här, och som anser att det trista finns inne i Göteborgs centrum.

Göteborgs bästa luft finns säkert här. Det finns stora skogsområden runt Gårdsten, med flera promenad- och motorstråtar anlagda.

Gårdsten är en lugn stadsdel. Här finns ingen systembutik eller socialbutik, som står till sig en massa sociala individer. Här finns inte mer problem än i andra stadsdelar i Göteborg, snarare mindre.

Det är rymd mellan husen här. Om du hade bekvämt dig till ett vanligt salivagatan fram, så du var här, så skulle du ha upptäckt, att det snart mycket mer än målning där.

Det är bra att STADSELSNYTT försöker, så att man slipper läsa sådana snickarjournalistik, som du presenterar.

Jag föreslår att du tar fram en ordbok och står upp ordet objektivism och lär dig vad detta ord betyder.

LÅT OSS BO IFRED!

I STADSELSNYTT AKB nr 14 skriver du att Gårdsten är ett betongghetto. Jag vill bara tala om att något ghetto inte existerar här.

Jag har bott här sedan den 14 maj 1971 och trivs alldeles utmärkt. Jag rekar mig inte ett ögon på fasaden, som är lika oförändrad nu, som när vi flyttade in. Det är mer än vad man kan säga om målsätt och raspartier till till och raspartier till i stora spök. Tycker du att det ser bättre ut?

När de börjar bygga i denna st. som du kallar betongghetto, tycker vi att det var fullt. Byggherrens kallade det för funkis och det skulle bli mer lärtarbetet än gamla snickargårdens. Vi nöjde oss med det och tog still.

I ungdoms och inte över boendes, och därför tycker jag att vi ska få bo i fred på stadsdelen. På grund av allt skrivet om hur usalt det är här vill ingen flytta in, för folk tror på det ni skriver i tidningarna. Men det tror inte på oss, som bor här och trivs och vet mer än vad ni gör.

De Silfverberg

Margaretha

Invandrare om Gårdsten: Bara hyran håller takten

Den belysta motionssslingan som Fritidsnämnden trodde var i bruk i Gårdsten saknade ett par stolpar och har aldrig varit till någon glädje för gårdstensborna. Gården på Salviagatan var upprävd, planteringarna likaså för där byggde man tvättstugor. Sanden i barnens sandlådor var inte bytt på sju år, det saknas service och skolor. Bara hyrorna kommer ikapp dagsläget. Det var några punkter i kritiken som levererades av finska invandrare i söndagens diskussionsträff som hade anordnats av Folkpartigruppen i Angered.

Arbetsstillfällena i Angered var det första som kom upp på mötet vars syfte var att peja vad invandrarna ansåg om sin livssituation i Gårdsten.

Alla frågar ju ner, banker, affärer, osv. hur skall man då kunna få fler arbetstillfällen här ute, undrar invandrarna.

— Det kommer nya arbetsplatser speciellt med tanke på kvinnorna när Gårdstens centrum, Hjällbo Storas och Angereds centrum byggs ut. Det blir bl.a. sjukvårdscentrum och långvårdsklinik, berättade kommunfullmäktige Bengt Nordfors (fp).

— Men vi kan ju inte språket så att vi kan få utbildning, berättade invandrarkvinnorna som arbetade halvtid på Volvo. Deltidsanställda får bara 120 timmar språkundervisning på betald arbetstid. Resten får man klara på fritiden! Men vi hjälps åt med barnpassningen så att vi kan arbeta halvtid och då blir det inte längre någon fritid kvar att studera på.

— Varför får vi inte yrkesutbildning på vårt eget språk? Det finns handledare som är väl utbildade från Finland. Varför tar man inte vara på dessa resurser? Då skulle vi kunna ge service åt våra landsmän t.ex. i hemvården och åldrigsvården. För när vi väl kan språket så kommer vi inte att stanna kvar i den tunga industrin, menade kvinnorna.

Men det kom fram att det inte bara är de deltidarbetande som inte får tillfredsställande språkundervisning. Kommunen syndar också och de kommunalanställda får inte ens de lagstadgade

undervisningstimmarna på arbetstid.

— I oktober beslöts att invandrarföreningarna skulle få stöd utan att uppfylla samma krav som de svenska föreningarna, t.ex. att ha ett visst antal medlemmar under 25 år. Detta för att underlätta deras verksamhet, berättade ingenjör Kerstin Ekman från Fritidsförvaltningen. I kommunens lokaler får man 50 proc. av hyran avdragen och i egna lokaler 65 procent i stöd.

□ "Vilka lokaler?"

— Var finns lokalerna, frågade invandrarna. Redan Idrottshallen i Angered är fullbokad av sådana föreningar som hör hemma i andra stadsdelar. För barn efter sandlådeåldern finns inget alls ordnat och vad sandlådorna beträffar, går mammornas tid åt att hindra barnen från att gå dit. Sanden har inte bytts ut på sju år, bara fyllts på någon gång. Men det är smutsigt.

— Under de sju år vi har bott här ute har inget hänt. Vi lovades all service men nu finns det bara tomma hus. Lugnt är det ju förstas eftersom alla flyttat bort, sade man. Skolor finns inte för våra barn. Högstadiet saknas helt och andra skolor är inrymda i baracker.

— Dessa bostadsområden byggdes med brådskan för att människorna överhuvudtaget skulle ha någonstans att bo. Därav följde att service och tryvsel blev lidande, förklarade Bengt Nordfors. Området får ett dåligt rykte och människorna flyttar bort. Målet

är att få service på samma nivå som i andra områden.

— Skolproblemen är speciellt besvärliga, medgav Bengt Nordfors. Det flyttade mest unga familjer hit ut och barnkullarna växte fort. Så skedde på 50-talet t.ex. i Björkekärr, men nu kan man inte fylla skolorna som finns då det skett en åldersförändring i området.

— Stadsplanerarna har tagit lärdom av dessa misstag och numera bygger man inte bostäder på detta sätt, påpekar Bengt Nordfors.

Men det är en klen tröst för gårdstensborna. Vilka förbättringar kan de vänta sig inom nära framtid?

□ Bättre busslinje

— Bussförbindelsen 77 kommer att förbättras, lovade byråsekreterare Rune Helligren. Samtliga kontaktpersoner i panelen lovade vidarebefordra de framförda synpunkterna i högre instanser, motionssslingan skall med det snaraste kunna användas och liknande möten skall anordnas till att börja med första tisdagen varje månad i Röseredsgården.

Och G-P:s utskickade som körde två varv runt hela Gårdsten innan hon på måfå tog av på en sidoväg för att komma till Göteborg ber att få framföra ett önskemål: Var snälla och skaffa en endaste liten vägvisare på området där det står "centrum" på!

Gårdstensborna slåss för mat på fritidsgård

Fritidsgården Kumm-in i Angered ska vara ett öppet hus för alla hyresgäster i grannskapet och inte bara ett politiskt centrum. Ha gärna föreningsliv där på kvällarna men låt fritidsgården vara matställe och samlingslokal under dagtid, så att folk har nästan samt ta vägen, minns går de under, säger fru Greta Johansson, som i över ett år uppvaktat politiker och Göteborgs kommun med brev och telefonsamtal för att få sin vilja igenom.

forts.

— Kommunen måste satsa pengar för att ge människorna i Gårdsten en kontaktpunkt. I stadsdelen bor många som flyttat dit från saneringskvarter i centrala Göteborg och många som varit intagna så olika institutioner och därför känner sig utslagna. Där finns unga människor som saknar arbete, familjer som inte vet vem som bor i egna trappuppgången. Jag har träffat stora starka karlar som står och gråter för att de känner sig så förtvivlat ensamma. Det är skandal. Socialförvaltningen och fritidsförvaltningen måste träda till, och hjälpa till innan hjälpen blir ett absolut tvång för samhället, säger fru Johansson.

Fru Greta Johansson är väl känd. Genom hennes energi och påtryckningar har stadsdelen fått både jourtjänst för pensionärer och ett bibliotek. En restaurang med billig mat, subventionerad av kommunen är nu målet, och på tisdagskväll deklarerar fru Johansson sina åsikter i samband med en sammankomst på fritidsgården Kom-ut i Angered, där Byalaget står för värdskapet. Ett utrop som cirkulerar i Gårdsten säger att, "Fritidsgården Kumm-in — alla boendes aktivitetshus — är förvandlad till partipolitisk samlingslokal. Det kallas numera Folkets Hus".

□ Gemenskap medicin

— I Lövgärdet, Rannebergen och Hammarkullen finns matstälarna där man kan sitta och prata och få en tallrik mat för en billig penning, säger fru Johansson. I Gårdsten åker ensamma och pensionärer till andra stadsdelar för att få den servicen. Det borde vara en primär uppgift för myndigheterna att alltid skapa en

— Människor måste ha nånans att ta vägen, därför sålss jag för att fritidsgården används som träffpunkt och blir matställe, säger fru Greta Johansson. Foto: Alf Weibed.

kontaktpunkt centralt i nybyggda områden. Medicinen mot depression och förtvivlan heter gemenskap.

— Gårdsten har en mängd samlingslokaler, både stora och små, men Kumm-in är den bästa, anser fru Johansson. Där finns kök och där finns stora lokaler som nu till största delen

står tomma på dagarna. En fritidsgård ska utnyttjas till de omkringboende hyresgästernas glädje och av en mängd olika föreningar och organisationer, inte reserveras för nästan enbart ett parti och dess olika aktiviteter, oavsett hur omfattande de råkar vara.

Lillemor Strindberg

GÖTEBORGS-POSTEN Torsdagen den 2 juni 1977

Bengt Larsson, ordförande i Sociala centralnämnden, Birgitta Andersson, förälder, Madeleine Obeng, förälder, Tommy Holm, områdessekreterare och barnen Mats, Bertil, Junior, Stuert och Carina. Foto: Erik Lindahl.

Politiker till svars

Bristen på dag- och fritidshemsplatser i Gårdsten i Göteborg är stor och någon förbättring väntas inte inom den närmaste framtiden. Idag står 140 barn i daghemskön och 30 köar för en fritidshemsplats. Behovet är dock ännu större än vad som kan utlösas av kösiffrorna, då många föräldrar finner det lönsamt att anmäla sina barn.

Vad gör då politiker och de ansvariga för att förbättra situationen?

För att få svar på den frågan läste den s k områdesgruppen för Gårdsten ordnat en diskussionskväll på fritidsgården Kumm-in på onsdagskvällen. Föräldrar, personal och gästerna introducerade ställda frågor till Bengt Larsson (s), ordförande i Sociala centralnämnden och Ingvar Strandberg, chef för förskolebyrån i norra distriktet.

— Enligt planerna kommer det att öppnas ett nytt fritidshem här i Gårdsten först 1979 och året därpå tillkommer ytterligare ett fritidshem plus ett daghem, meddelade Ingvar Strandberg. Prioritet för förskolebyrån är att i nästa Gårdsten som har brist på platser. Nästa år görs tex en

satsning i Kortedala och Bergsjön. Tendens till en ökad inflyttning i Gårdsten finns dock och det är möjligt att det därför kan bli fråga om vissa omprioriteringar.

— Även andra alternativ som tex att öppna daghem i tomma lägenheter undersöks för närvarande, sa Bengt Larsson. Bekymret i detta sammanhang är att de krav som Socialstyrelsen ställer på tex storleken på daghemmens lektyta etc är svåra att uppfylla. Socialstyrelsen har dock lovat att komma med besked i sommar huruvida denna lösning kan accepteras.

— I Gårdsten finns många ensamstående föräldrar som tvingas leva på socialbidrag av den enda anledningen att de inte kan få barnfamiljansfrågan löst. Är det rimligt, undrade en förälder.

— Nej, det är omänskligt och dessutom en vansinnig ekonomisk planering att sådana förhållanden föreligger, sa Bengt Larsson. I fortsättningen måste vi, när vi planerar nya dag- och fritidshemsplatser, också undersöka och ta hänsyn till den sociala strukturen på befolknings-

Här finns kvaliteter — trots allt

Gårdsten håller på att få ett nytt ansikte! Denna okända ytterstadsdel i Göteborg, som fått utstå så mycken kritik för omänskliga och trista miljöer, genomgår för närvarande en ansiktslyftning som kan få den mest förhållande kritiker att lyfta ögonbrynen och tänka att Gårdsten trots allt kanske inte är en förlorad stadsdel. Och det vore säkerligen bra för mitt i allt det trista finns många fina kvaliteter och många boende som är beredda att satsa på sin stadsdel. Dessutom visar en nyligen genomförd enkät, att ett 30-tal småföretag är intresserade att flytta till Gårdsten om man bara kan få lämpliga lokaler till rimliga hyror.

Gårdsten har varit det största sorgbarnet bland Göteborgs nya stadsdelar. Lägenheterna är visserligen mycket låga men kvalitetsmässigt har de stora och stora trista färgar, och tråkiga arkitektur med mycket lite stimulans för sinnen. Service, som nu kommer att förbättras genom det nya Angeredcentrum, har varit undermålig liksom kommunikationer. Arbetsplatser saknas nästan helt.

Så har också omflyttningen de tre senaste åren varit inte mindre än 85 proc! Av dem som bor i Göteborgs nya hus i dag flyttade hälften in förra året. Barnfamiljerna har flytt. Många människor med sociala problem har tvungits stanna kvar samtidigt som andelen invandrare är mycket stor. Massor av lägenheter står tomma.

Trist, trist, trist kan det verka men bilden motsäger helt av allt det i området finns ett mycket livaktigt föreningsliv — ett 15-tal föreningar plus politiska, religiösa och ryktetsorganisationer. Man har en arbetsgrupp för alla tänkbara problem i stadsdelen, som nästan är unik för landet. Enskilda initiativ för att förbättra miljön saknas inte.

Ett av de största problemen har dock varit den trista miljön. Och det är där som Bostadsbolaget nu gjort en verkligt fin in-

Så här ser det ut i dag mellan Bostadsbolagets en km långa hus i Gårdsten i Göteborg. Den sterila miljön har brutits upp och nu slingras gång mellan kullar, planteringar och låga hus i varma färger med tegel och trä. Foto: Thomas Lindbjer.

FORTS. PÅ SIDAN 7

Företagare beredda flytta

Här finns...

FORTS. FRÅN FÖRSTA SIDAN

sats. Utöver Salvagatan ligger två parallella rader hus, en kilometer långa sammanlagt, avdelade av ett litet köpcenter och med en, som det kunde tyckas, oändlig andelstuga skrämmelan.

Så var det till för något år sedan när Bostadsbolaget som första bostadsföretag gick till stäns och begärde bidrag till miljöförbättrande åtgärder. Sådana fick man också — 2 000 kr för var och en av de 1 300 lägenheterna — och i augusti är den första etappen av åtgärder klar. Resultatet är slående — en tidigare besökande skulle knappt känna igen sig.

Rumsbildningar

Tanken från början var, att vi skulle ha en stadstypkaraktär inom området men resultatet blev att vi fick ett väldigt långt perspektiv, säger Bostadsbolagets direktör Lennart Sivestrand till G-P. Nu har vi gjort upp med på detta och gjort mindre rumsbildningar i stället.

— I den första etappen, som omfattar den södra delen av de aktuella bostadshusen, har vi jobbat med kullar och planeringar med inbyggda sprinklersystem för bevattning på nättarna. Det kommer att ge mycket fin grönska. De rita linjerna har tagits bort, — växtligheten och gångar går i svängar.

Varma tegeltak

Dessutom bygger vi in läghus med varma tegeltak och fina färger på träfasaderna som allt tillsammans mjukar upp den sterila höghusmiljön. Pyra tvättstugor med samlingslokaler har byggts liksom en lekborg i anslutning till lekplatsen. På flera platser finns duschar inbyggda i träskulpturer för alla barn som inte har någon möjlighet att komma ut och bada. Trots bostäderna i markplanet har avskärade utseplatser anlagts.

Till hösten sätter vi så igång med nästa etapp som blir den norra delen av området, säger Lennart Sivestrand. När den är klar nästa år har vi ändringarna

gått på 4,5 mkr. Men våra planer är inte slut med det. På bakvidan av området finns det på vissa ställen möjlighet att bygga ut mark- lägenheter till kontor och det är något vi jobbar febrilt med att försöka genomföra. Arbetsplatser i området skulle givetvis medföra en mer levande miljö.

Kvar står då det långa perspektivet på utsidan. Där skall husen kompletteras med ett flertal höga träd för att bryta enformigheten. På andra sidan vägen börjar vi dessutom i höst projektera ett område med 240 småhus som komplement. Det området skall vara klart 1978.

Det andra stora problemet i Gårdsten är bristen på arbetsplatser. Sedan en tid tillbaka arbetar en forskningsgrupp vid Chalmers med att ta fram konkreta åtgärder för hur sådana skall kunna skapas i området.

En enkät bland 1 500 småföretagare i Göteborg, främst sådana i saneringsfastigheter, har nu visat, att ett 30-tal är beredda att flytta till Gårdsten om lämpliga lokaler till rimlig hyra går att ordna.

— Sådana lokaler går att skapa

om man är beredd att bygga om bostadshuset, säger bitr projektledaren arkitekt Birgitta Mattsson till G-P. Främst sänker vi på Göteborgsboms loftgångshus vid Peppargatan och Kanelgatan. Det är relativt enkla åtgärder som behövs för en sådan omvandling. Och det blir framför allt billigare än att bara låta lägenheterna stå tomma.

Ett problem kan dock bli de statliga lånen som ju är givna för bostadshus men det går att få dispens från Bostadsdepartementet. Dock är detta ett politiskt beslut som kommunen inte kan påverka.

Vad vi främst har att klämma emot är en irrationell tröghet mot att ändra i relativt nya bostadsområden. Det är en tröghet som måste brytas om vi skall kunna göra en ordentlig insats i Gårdsten. Det är inte så att någon direkt motarbetar oss — man har bara svårt att anamma nya synsätt på området.

Lycas vi få åtminstone ett hus ombyggt så som vi skissat så har vi visat vägen för hur man skall kunna rädda Gårdsten och göra den till en levande stadsdel.

Mats Dyberg

Klockan är 5.45. Buss 179 kommer från Boanberget till Gärdsten. Det är dags att ge sig iväg mot arbetet på morgnen. Om inte timmar är bussen tillbaks och arbetstagen är över. Då har två och en halv timme ansett till vänta. FOTO: CÅ Fall

Åka till jobbet - en fråga om SITTPLATS ELLER STÅPLATS

Jan-Olov Fredriksson:
— Resorna gör en, då är för bussar. Men på eftermiddagarna får jag ställa ut. FOTO: CÅ Fall

Så här ser det ut varje dag på sina håll i Göteborg. På Hisingen står de största arbetsplatserna och ligger avrättas varje dag åtskilliga mil av bilar och bussar.

Ungafär var fjärde tar bussen till jobbet.

Många har långa resor. Även de snabba Industribussarna har ofta mer än en timmes resväg.

Buss 179 går mellan Flanberget och Torlanda. Det är mer än två och en halv mil, eller lika långt som mellan centrala Göteborg och Kungälv.

En arbetstid inklusive resor på elva timmar är normalt. Men hur är det med komforten på bussarna?

— Jag har fått stå i bussen varje dag på hemvägen de senaste tre månaderna, berättar Hans Englund i Lövgården.

— Efter en hård arbetstid är det rätt hoppöst att behöva stå en timme för att komma hem.

Körna är massiva från Hisingen utom över fyra. Då kommer bilar både från Torlanda och Arendalsvarvet i samma köer. På Fredrikssons väcka alla väntarna vänta samtidigt på köerna extra långa. Trafiken till stan blir fördöjd minst en halvtimme enligt trafikexperterna. FOTO: Lars Alexi

— Många orkar inte med de långa resorna!

— Det är många som lagt av, som inte orkat med resorna när man får stå i bussen varje dag, säger Lars Olov Ant.

Han åker varje dag mellan Arendalsvarvet och Gärdsten.

— Det är fruktansvärt jobbigt att stå i bussen sen man jobbat en hel dag. Jag ser arbetskenrater som får stå varje dag. Några har stått så i flera års tid.

Lars-Olovs resa från Arendal till Gärdsten tar ca 50 minuter. Han åker kvart i sex på morgnen och kommer hem strax före fem på kvällen. Sen har han en liten promenad till busstationen. Räknar man resorna blir hans arbetsdag drygt 11 timmar. — Bor man i Flanberget och jobbar i Torlanda får man lägga till ytterligare tid.

— De dåliga kommunikationerna är kanske den viktigaste orsaken till de många komma till-gångena här, menar Lars Olov.

EL AVORÅG

Lars-Olov har egen bil.
— Med bilen skulle jag tjäna

drygt en timme varje dag. Dessutom skulle jag kunna åka 20 minuter senare på morgnen. Men jag tycker det är onödigt dyrt att använda bilen.

Det finns en bestämmelse vid destinationen som säger att man ska långa minst en och en halv timme per dag genom att ta bilen till jobbet i stället för buss.

— Det fattas ungefär en kvart för att jag skulle få göra avdrag, berättar Lars-Olov.

Resan Arendal—Gärdsten är 2,5 mil. Det borde räcka för att få använda bilen, menar Lars-Olov.

Om Lars-Olov kunde använda bilen skulle han få drygt en timme övert.

— Det är värdefull tid. Jag skulle kunna hjälpa mitt barn tillgång på dagis så vi fick mer tid tillsammans. Annars handlar man ågna sig åt fritidsaktiviteter eller läsning. Det finns också mycket rent utvärerabe att klara.

FLEB BUSSAR

Lars-Olov berättar att de som jobbar längst in i växel inte har en möjlighet att komma till bussen i tid för sittplats. Det är mest tid minuter till bussen ut.
— Det borde gå en buss särskilt mellan växel och hem. Nu blir man trängd och stressad. Det

— Det är många som legglav som byter bilar för att de inte vågat med de drygt resorna, säger Lars-Olov Ant. FOTO: CÅ Fall

är ranta tållingen ut ur växel. Man hinner inte hinna sig efter någonting.

— Det är på tiden att det görs något åt våra ansträngande resor.

Keith Eliasson jobbar i Tomteåsen och bor i Bjursås. Han tjänar 25 minuter på varje resa genom att ta bilen.

— Jag har visserligen inte så lång väg till jobbet. Men bussarna är för fulla och väntetiderna för långa. Jag skulle komma fram onödigt långt.

— Bussarna borde passa arbetstiderna bättre. Varför kan en buss inte gå en tim minuter efter den förra. Då skulle man kunna väla och det är inte lika lätt att missa bussen.

Keith har senaste dagarna fått stå i köer i sin bil av arbetskenrat.

— Bor man åt samma håll är det självklart att skylla. Foto: Lars Alexi

Stefan Sandberg har ingen bil. Han åker buss 189 varje dag.

— Det är inte förtvilligt att anta i söder varje dag. Men bussarna är inte bra. Dom är för fullastade. Väntetiderna är för långa och de påstas arbetstiden långt.

— Morgonresan går an, men hemresan är rent bedrövliga i välsen. Det borde vara bättre bussar. Foto: Lars Alexi

Spårvägen: Våra bussar räcker inte

— Vi vill erbjuda siltplatser åt alla men vi har helt enkelt inte tillräckligt med bussar när de behövs som mest, säger marknadschef Anders Käbjörn på Göteborgs spårvägar.

— Vi skulle också vilja ha bättre vagnar. Många av våra bussar är tyvärr rätt skräpiga, men vår ekonomi tillåter inte några snabba förbättringar.

Ca 25 procent av de anställda vid Göteborgs största arbetsplatser åker buss till jobbet, enligt spårvägens beräkningar.

Av de 12 000 veckovisande i Torshälla åker ca 2 500 kollektivet. Ca 8 000 åker till drygt 6 000 bilar varje dag fram och åter till Torshälla i många sätter fler än en person.

Ungdagar var tredje av Arendalsvärvets anställda åker buss 1973 till och från Göteborg med snabba industribussar till Arendalsvärvet, de centrala varven. Volvo-Torshälla och till Högabo industristads.

— Vi gör givetvis kontinuerliga justeringar av de linjer som nu finns, säger Anders Käbjörn. — Det nu buss 179 är överfull till vi försöker göra något åt det.

Han påpekar också att de som bor i de nordöstra områdena

För många har dessa snabba bussar snarare stora förbättringar. Framåt för dem som har resor kring en halvtimme.

En problem är att bussarna bara går en gång. Man får inte missa bussen. Många råkar ut då att komma dryga timmen för sent.

— Missar man bussen är det lika bra att stanna hemma, säger flera.

ÖVERFULLA

På vissa linjer är missnöjet över fulla bussar utbrett. Linje 179 får ta emot kritik för detta.

På morgnarna körs fem 179-bussar efter varann. Under eftermiddagen körs bara två bussar.

Bussarna är upptagna till skottkylor på eftermiddagen. Vi tungas köra sen. Många åker ju då hem med kompar och andra stannar i stan. Vi ska nu med en beläggning på 50 i varje buss, så några får tyvärr stå säger Rune Persson på spårvägens extraförskaffning.

Spårvägen är väl medveten om problemen. Det handlar om dålig ekonomi.

— Vi gör givetvis kontinuerliga justeringar av de linjer som nu finns, säger Anders Käbjörn. — Det nu buss 179 är överfull till vi försöker göra något åt det.

Han påpekar också att de som bor i de nordöstra områdena

kommer att ta snabbare resor till Hisingen när Agneshärborgen står klar november-78.

BÄTTRE KOLLEKTIVTRAFIK

— På sikt måste vi begränsa bilens genom att göra kollektivtrafiken bättre — inte genom restriktioner för bilens, förklarar Anders Käbjörn.

— Men vi vet också att vi redan idag attraherar många bilister. Enligt en undersökning som Spårvägen gjorde för två år sedan hade 30 procent av respondenterna på linje 179 två bilar.

Några är tidigare. 1973 var siffran 20 procent. Resultatet tyder på att allt fler bilägare åker kollektiv till arbetet.

— Vi vill satsa på att öka resorna mellan bussar och arbetet, menar Anders Käbjörn.

Kommunen har nyligen startat en utredning. Kommunens program — 78 (KP-78) som ska planera den kommande kollektivtrafiken 1978 ska allt vara klart. Det betyder att den närmsta tiden kommer en rad viktiga förslag läggas om den framtida kollektivtrafiken.

BILISM KARTLAGG

— Vi har just startat en kartläggning över bilismen i stan för att få en bra uppfattning om hur trafikens gör. Det är det bästa sättet att se reda på det verkliga behovet av kollektivtrafik, menar Anders Käbjörn.

Tidigare undersökningar som Stadsråden gjort har bara gått ut på reda på belastningen på de redan befintliga busslinjerna.

— Det dröjer nog några år innan vi får några större förbättringar. Vi måste först göra samordningen och införandet av den regionala kollektivtrafiken.

Anders Käbjörn förklarar också att Spårvägen inom kort kommer att öppna upp nya snabba busslinjer i Frölundområdet.

Efterom dagens kollektivtrafik grundas på så gamla linser ska bussar (—78) kan man undra vad som händer. Vi ska nu med en beläggning på 50 i varje buss, så några får tyvärr stå säger Rune Persson på spårvägens extraförskaffning.

Spårvägen är väl medveten om problemen. Det handlar om dålig ekonomi.

Benny och Ola Dalgreen jobbar på Arendalsvärvet och bor i Tymered. De har egen bil men föredrar bussen. — Vi är helt nöjda med vår snabb buss. Vi tjänar både tid och pengar på att ta den. I tid gör det också en halv timme varje morgon. Dessutom tjänar vi mest till våra familjens inkomster. Och sen så slipper vi alla parkeringsproblem här ute.

— Det är inga problem att få en siltplats på bussen. Foto: O-C Fall

Roger Johansson bor centralt, tar bilen till jobbet i Torshälla och kör alltid en grane Ann Arvidsson. — Föru körde vi varann bil, men när min gick sönder passade det bäst att åka. Sågar Ann.

De tar 20 minuter på drifsen och det dubbla på hemvägen. Trots allt de då åker in i Köbena från Arendalsvärvet. Men det gör ja bussen också.

— Det är för dåligt på morgnarna, tycker Ann. Att vara trött och ta sig i en kall bil är något värre. Men det är ändå bättre än att ta bussen.

Efterom jag har en del fackliga uppdrag måste jag ofta stanna kvar efter jobbet. Då är det bra att ha bil, berättar Roger. Foto: Lars Axel

FÖRSTA RONDEN GICK TILL OCKUPANTERNA

Av HAKAN BOSTROM

GÖTEBORG (GP) Ockupationerna vann första ronden mot Fritidsförvaltningen!

Fritidsgården Kumm- Ut i Gårdsten i Göteborg stängs inte i kväll. Ockupationen fortsätter ännå.

— Vi kräver garantier för att den hålls öppen hela sommaren innan vi bryter ockupationen, säger Lisbeth Thorbing, en av ockupanterna.

Det var i fredags kväll som fritidsgården Kumm- Ut ockuperades av besökarna och förbannade gårdstensbor.

POLITISK

För några månader sedan gjordes den ensa av Gårdstens fritidsgården, Kumm-In, en till politisk möteslokal. Nu hotades den andra, Kumm-Out, av stängning därför att det inte fanns pengar till städningen.

— Det finns ingen anledning att ta vägen i Gårdsten, säger Mikael Lindblad, 13 år.

— Därför är jag med om ockupationen. Och mina föräldrar tycker att det är bra.

KRAVEN

Föräldrar och ungdomar samlades till ett stortmöte i de ockuperade lokalerna i går. En resolution med fem krav till fritidsförvaltningen antogs:

● De ska se till att ockupationen av fritidsgården i Gårdsten blir lönsam. Från vänster Pia Johansson, 14, Mats Öhrman, 15, Lis Persson, 23, Åke Karlsson, 32, Lisbeth Thorbing, 34, Tina Morill, 15 och Birgitta Öhrman, 33.

■ Öppet hela sommaren.

■ Garantier för fortsatt verksamhet i höst.

■ Aterställ all personal.

■ Inga andra nedskärningar av fritidsverksamheten.

■ Kumm-Out ska hållas öppen sju dagar i veckan.

■ Kumm-Out stängs inte i kväll. Den kommer att hållas öppet precis som förra sommaren. Vi garanterar också att den inte stängs till hösten eller nästa år.

GARANTIER

På ett par punkter fick ockupanterna igenom sina krav omedelbart. Sven Gustafson, ordförande i

Göteborgs fritidsnämnd lovar.

— Kumm-Out stängs inte i kväll. Den kommer att hållas öppet precis som förra sommaren. Vi garanterar också att den inte stängs till hösten eller nästa år.

Men ockupanterna är inte nöjda.

— Vi kräver att här ska vara öppet hela sommaren, säger Lisbeth Thorbing. Inte bara till 1 juni. Ockupationen fortsätter tills vi får garantier för att den får vara det.

Foto: LARSERIC LINDEN

Fortsatt ockupation av Gårdstensgård

Ockupationen av fritidsgården Kom-ut i Gårdsten i Göteborg fortsätter. De föräldrar och ungdomar som sedan i fredags ockuperat funnits i lokalerna anses sig inte ha fått de garantier för fortsatt verksamhet i gården som de krävt och därmed stannar de kvar tills vidare.

I torsdags uppvaktade representanter för föreningarna i fritidsgården kommunalrådet Gunnar Larsson och krävde att den planerade indragningen av stämning på gården skulle undanröjas så att man slapp stänga gården.

På måndagen bestämdes att ingen stämning skulle dras in över huvudet utan att verksamheten i gården skulle fortsätta i normal omfattning.

— Det innebär att de föreningarna som finns i gården kan fortsätta

med sin verksamhet där, säger Gunnar Larsson till G-P. Den öppna verksamheten däremot förblir vilket är helt normalt. Så sker varje sommar.

Districtschef Lars Carlsson på Fritid Göteborg informerade på måndagen ockuperarna om beslutet vilket dock inte resulterade i att ockupationen avbröts.

— Lars Carlsson har sagt att gården skall vara öppen som första sommaren vilket betyder 18 timmar per vecka och det går vi inte med på, säger Lösbach Thorsberg, en av föräldrarna, till G-P. Därför stannar vi kvar här på gården tills vi får skriftliga garantier för att verksamheten skall fortsätta.

— Vi kräver också att fritidsgården Kumm-in här i Gårdsten skall öppnas för alla och inte bara för det socialdemokratiska partiet. Dessutom kräver vi att det ordnas med badbussar för barnen i Gårdsten.

fredagen den 10 februari 1978

Barnavårdscentralen träffpunkt för småbarnsföräldrar i Gårdsten

Satsa på våra yngsta! Alla som arbetar med barn inom olika förvaltningar i Göteborg måste hjälpas åt. Skolan och förskolan klarar inte barnen ensamma. Oftast kommer de för sent in i bilden. De två första åren är avgörande i barns liv. Det är då föräldrarna behöver allt stöd och all möjlig hjälp. Det är då de samlade resurserna kan göra mest nytta.

Så ungefär sade skolledare Bertil Wik i förra veckan, när han presenterade sin årliga lägesrapport om situationen i Göteborgs skolor. Han hade ett alldeles speciellt försöksprojekt i tankarna, när han talade för mer förvaltningsansvar: den verksamhet som bedrivs på barnavårdscentralen, Kanelgatan i Gårdsten. Sådana insatser skulle behövas i mycket större utsträckning i Göteborg.

På Kanelgatans barnavårdscentral finns ett lag av sjuksköterskor, socialassistent, psykologer och hälsovårdsbiträden, som ger service åt svenska och finska småbarnsfamiljer. 10 personer är engagerade i arbetet, tre av dem är finskpråkiga.

Gruppen har erfarenheter sedan hösten '74 och har förändrat sin verksamhet i takt med de behov som dykt upp. — I år har vi inlett oss särskilt på föräldrar till tvåmånaders- och årtion-månaders-barn, berättar Gertie Hjelmström som är socialassistent. Tyvärr hinner vi inte med treningföräldrarna, som vi tidigare också försökte ge extra stöd.

□ Alltid öppet

Föräldrarna möter tidigt erbjudandena från barnavårdscentralen. Sjuksköterskan som gör det första traditionella hembesöket berättar om, att det hålls gruppsamtal för föräldrar nere på Kanelgatans bvc, att där är öppet hela dagen, och alltid någon som svarar i telefonen. Föräldrar som har något att fråga om behöver inte ställa sig i telefonkö för att komma fram mellan kl åtta och tio.

Vid nästa hembesök har sjuksköterskan med sig socialassistenten, som berättar mer om vad just den här barnavårdscentralen har att ge av extra service. Till de svenska föräldrarna går Britt Gustavsson eller Anna-Lisa

Småbarnsföräldrarna träffas till gruppsamtal över en kopp kaffe på Kanelgatans barnavårdscentral i Gårdsten. Längst till höger socialassistent Gertie Hjelmström och sjuksköterskan Anna-Lisa Quineth. Foto: Sjö Johnson.

Quineth i sällskap med Gertie Hjelmström. De finska får besök av Piriko Loippo och Evi Ihalainen.

Vad säger då de nyblivna mammorna, när de plöjtligt får hembesök av en socialassistent?

— Vi blir alltid mycket väl mottagna, säger Gertie Hjelmström och Evi Ihalainen. Ingen är det minsta misstänksam för att socialvården är inblandad. Alla är i stället positiva till vad vi har att erbjuda. Vi har under de år vi jobbat här fått fin kontakt med föräldrarna.

Föräldrar går gärna till barnavårdscentralen på gruppsamtal. Tre gånger hinner teamet ägna sig åt dem som har tvåmånaders-barn, en gång plus enkelt samtal med psykolog från de som har barn på 18 månader. Gruppen består av 7-8 föräldrar, som tillsammans med sjuksköterska, socialassistent och psykolog pratar igenom det som känns mest angeläget.

— Vi hade planerade samtal till att börja med, säger Britt Gustavsson, nu tar vi upp det som föräldrarna tycker är viktigast.

□ Kolik och könsroller

Mammorna bearbetar förtroendeuppbyggnad och prat om vårdning. Gruppen diskuterar kolik och skrikiga barn, köns- och åldersroller, bl. a. det svåra att vård

slippa från pappan till det nyfödda barnet.

Grupperna träffas på dagtid, ledarlärarna får ägna barnpassande. Men det betyder inte att bara mammor kommer. Pappor som aktiva jobbar, går sjukskrivna eller arbetslösa är också intresserade deltagare.

Vad betyder då tre gruppsamtal i en jobbig föräldrastämning, i en situation, där alla funktioner är otillräckliga, och människor har svårt att hitta till varandra?

Vi får en fin kontakt att bygga vidare på, säger Gertie Hjelmström. Om en familj skulle råka ut för problem, så vägar de komma hit och be om vår hjälp. Det här är ofta deras enda positiva institutionskontakt och det betyder mycket. Vi känner att vi behövs här. Vi har människor på oss.

En sådär här verksamhet skall inte behöva utvärderas för att motivera sin existens, tycker Birgitta Rydén, psykolog i ledningen för projektet. Vi har kunskaper nog om att förebyggande verksamhet gör nytta. Här bevis behövs inte. Det vi redan vet är tillräckligt för att motivera ett arbete som här i Gårdsten.

— Men vi räcker förstå inte till, säger Gertie Hjelmström. Vi klarar att kartlägga problemen och att kanske göra livet något lättare för småbarnsfamiljer, men de stora bristerna visar oss på att göra mycket åt.

— Ta tex detta ett föräldrar härute inte har en chans till någon handfast hjälp med barnen. De kan inte få någon avlastning. Här ute finns inte en skridskoåkolan ingen mullerkoala, ingen gymnastik eller rytmik, inte ens en kladdgrupp, de två som omringlade gruppen startat läggs ner i vår.

— Lägg därtill den extra jobbiga situationen föräldrar har av att bo just här, i en stadsdel som inte har status alls. Den början ökar passivitetens ytterlighet.

— En liten aktiv grupp finns förstås, som tar saken i egna händer och som orkar göra det bästa möjliga av situationen. För här finns ju några fördeklar: frisk luft, motionsmöjligheter, vettig trafikplanering.

Barnverksamhet eller aktivitet för vuxna borde knytas till den här gruppsamheten som bvc nu har lyckats så bra med. Det tycker de som är engagerade på Kanelgatan. Här är människor hemma, hit går de med förtroende. Studieriklas som dimper ner på annat håll i stadsdelen utan att ha marken beredd intruserar inte särskilt mycket. Sådana erfarenheter finns.

— Vi skulle vilja ha hela lägenheten här, menar teamet på Kanelgatan. Här kunde bli ett aktivitetscentrum för barn och vuxna i alla åldrar.

Bertil Bergendahl

10

Vad händer i Angered ?

Under de gånga tio åren har debatten om Göteborgs nya nordöstra stadsdel blivit varit intressant.

Angereds komman och Bergens socker i Store Lånby kommun sammanslades med Göteborg den 1 januari 1967. Första utbyggda bostadsområdet inom Angereds socker är Hällbo som sedan följs av Hammarkullen, Erikabo, Gärdsten, Lövgården och Ranneberg. Arbetsområdet har exploaterats liksom Gråbovagns del i Lånshult, del i Åsperöd.

Befolkningen i denna sektor uppgår för närvarande till ca 30 000 personer och tros komma att växa till 50 000 — 60 000 inom 20 år.

NY BEBYGGELSE — FLERJOBB

Kommunstyrelsens lade under 1976 i "Rapport om Angered och Bergsliden" fram ett utgrödningspaket som innebär satsning såväl på varierad bostadsbebyggelse med olika typologiska former och fler småbunns som ökade insatser för att exploatera nya arbetsområden. Syftet med satsningen kan öka med 3 000 — 5 000 nya arbetstillfällen inom de närmaste åren.

Genom Angereds Centrums tillkomst får de nordöstra stadsdelarna samma servicenivå som Fullanda. Torg erbjuder de våra delarna av Göteborg.

Totalt uppgår de kommunala investeringarna inom Angeredsområdet åren 1977-80 till ca 220 miljoner kronor. Dessutom bygges bron, kostnad ca 80 miljoner kronor, vars statsbidrag ca 60 miljoner kronor.

Blir Angered antligen en fungerande stadsdel? Dra förbindelser, arbete och service i nya centret

— Angered Centrum kommer att ge service som tillgodoser de flesta av vardagslivet behov. Från hösten 1978 behöver inte längre angereadsborna åsitt åka in till city för att ordna det som närvarande inte klarar av.

På detta sätt vill fastighetsnämndens ordförande, Clarence Helgeson, kommentera tillkomsten av Angered Centrum (hösta etappen kallas 1978). Förvaltningen är det meningen att Angered skall vara så gott som självförädlende när det gäller offentlig och kommunal service.

Angeredprojektet har länge varit omdebatterat. Kritikerna har menat att de många problemen som finns i de redan etablerade bostadsområdena i nordöstra Göteborg nu kommer att förvärras. När servicen blir ännu sämre än tidigare eftersom folk i allmänhet nu kommer att göra sina matvarvinköp i Angered Centrum och inte i den lilla affären i det gamla bostadsområdet. Därmed skulle bostadsområdena utarmas än värre än tidigare.

Men andra bedömare — och dessa är säkerligen i klar majoritet — menar att Gärdsten, Hällbo, Hammarkullen, Lövgården, Rannebergs och de andra närliggande områdena, nu antligen kommer att krypa ihop till en egen vital och livskraftig stadsdel med ett alldeles eget centrum.

BLÅSA FÅ

— Det är viktigt att blåsa på den medvind som nu råder: Förverkligandet av Angered Centrum tillkommer av Angeredbron, ökad småbussbebyggelse och investering för etablering av olika

verksamheter, säger Clarence Helgeson.

Fastighetsnämnden har fr.o.m. i slutet av uppdraget att vara samordnande av kommunens insatser vid byggandet av centret.

Men etableringen av Angered Centrum är endast ett led i satsningen på Angered. Fler verksamheter behövs och fastighetsnämnden deltar aktivt i detta arbete.

— Även kommunen totalt har ett ansvar när det gäller att placera företag i Angered, menar Helgeson som tillsammans med fyra partikamrater (G), har motionerat i kommunfullmäktige om att en politisk ledningsgrupp bör tillsättas. Denna skall stimulera till nya etableringar och boställning i området. Motionen presenteras till höger på denna sida.

50 000 MÄNNISKOR

Angered Centrum är dimensionerat för att befolkningsandel på ca 50 000 människor, d.v.s. under tillfälligt av Västra Fullandas befolkning på ca 100 000. Idag ber ca 30 000 i hela området och när centrum blir färdigt 1980-81

Det blir även lättare att skaffa sig arbete i Angered, liksom man räknar med att bostadsituationen förändras radikalt. Den tidigare enbortförhållningen av olika stadstyper — främst stora bostadshus — håller på att brytas. Bostadskvalitet må vara värdigt.

— Vi behöver öka takten i bostadsbyggandet för att undvika en kommande bostadsbrist. För kommunen blir då Angered en naturlig satsning, säger Clarence Helgeson.

beräknas livsantallet vara ca 35 000.

Vad som är speciellt intressant med Angered Centrum är att man främst de nya centrumsfunktionerna — kommersiell och social service, skola, fritidsanläggningar m.m. — även knyter tjäna boendet till centrumskärnan. Detta innebär att man redan i startögonblicket kan erbjuda dem som vill flytta in något av en "paketlösning" för sitt boende.

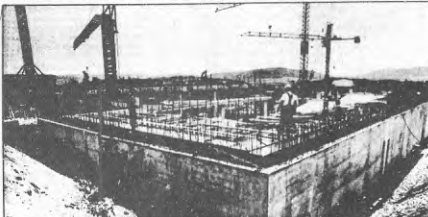
I en intervjuundersökning som gjordes för ett par år sedan av stadskontoret framgick att drygt 8 000 personer bosatta i Angered gärna skulle vilja arbeta i området. Av dem hade 5 700 arbetat på annan plats och 2 800 saknade arbete. Siffrorna är förmodligen aktuella även idag.

För närvarande pågår arbetet med program- och områdesplaner för de olika delarna av Angered med Hällbo, Ranneberg och Gannisholmsområdet. GN presenterar dessa planer inom någon vecka.

ÖRJAN JONSSON

Illustrationsplan över Angered Centrum. Planen är en förklaring av olika företag där allmänhet, olika ämbetsstämmer och politikers byggnader ligger från till den stadstyp som nu gäller. Bebyggelsen är hög, tydlig, tre- och maximalt fyra våningar, många gator omväxlande med små öppna torg.

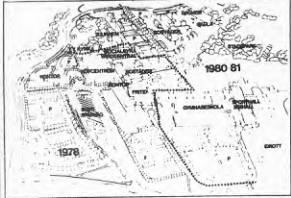
Arbetet framskrider snabbt. Första etappen av byggnationerna kommer att vara klar någon gång hösten 1978.

Stora fylla i Hällbo. Uppschaktade jordmassor, Grävskopor och kranar. Angered centrum är idag ingen vacker syn.

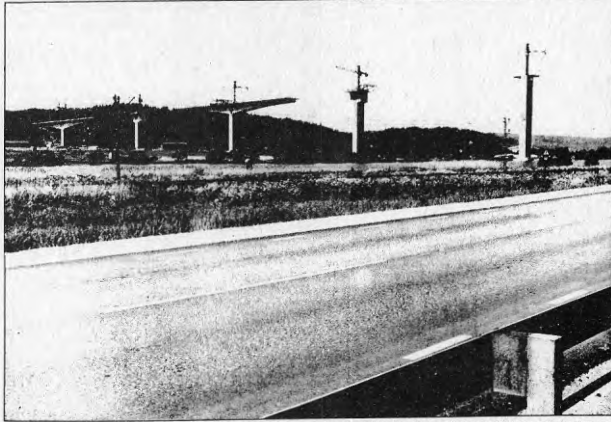
Angered Centrum kommer att fungera som ett naturligt centrum för hela Angered är det meningen. I bakgrunden Rannebergsområdet.

Det nya centrum bygg i under tre etapper. 1981 beräknas det mesta vara färdigtbyggt. Och då skall Angered vara en fungerande stadsdel med tillräcklig egen kommersiell och samhälllig service, goda kommunikationer och betydligt fler arbetstillfällen på nära håll.

GÖTEBORGS-NITT

En monument över den nya idén i Ångered. Agnebergströmen som nu byggs kommer att förbinda nordöstra Göteborg med industrierna i Lerum.

ARBETSOMRÅDEN-SYSSLESÄTTNING

Arbetsområdet om tillammans räknad inflyttning någon gång 50 hektar finns i esadplanerna för under första halvåret 1978. Ångered Centrum, varav en stor del redan har tagits i anspråk eller är reserverade för olika företag. Skånska avser Volvobol ett börja bygga sin anläggning nordost om Ångered Centrum med be-

släta på Hisingen. Kommunikationsnätet och reserör som se kollektivföretag för sin jobb slöper omväg över city.

BOSTÄDER—KOMMUNIKATIONER

Det planerade bostadsbyggandet i Ångered uppgår enligt bostadsbyggnadsprogrammet för 1977-81 till drygt 7.500 lägenheter. Med undantag för flerfamiljshusen i Ångered Centrum gäller det läghusbyggandet av olika typer: radhus, gruppbyggda eller fritt liggande småhus av olika former för uppställning, bostadsstads, tomtekt etc.

I Ångered Centrum kommer två stora bostadsområden med sammanlagt 120 lägenheter att påbörjas under 1977 och stå inflyttningklara hösten 1978. Fram till 1980 tillkommer ytterligare 372 lägenheter i centrum.

Under 1977 påbörjas också byggandet av 115 radhus i östra Lödergården. Övriga bostadsområden — i Gärdens, Rannebergens, östra västra Lödergården, Röders höjd och Gunnarss gård — byggs ut successivt under programperioden. I Ångered Centrum bör sammanlagt 2.246 tomter läggas ut under programperioden. Enligt bostadsförmedlingens aprilrapport fanns 2.246 tomter läggda ut i Ångered, en minskning från april 1976 med 466, eller drygt 20 procent.

Agnebergströmen med tillfarter väder fram enligt tidplanerna och kommer att stå

färdig hösten 1978. Samtidigt förbättras delar av det interna vägnätet i Ångered liksom kollektivtrafiken.

Den nya bron över Ångered är direktkontakt med arbetsplatserna, dvs. de stora industrierna, på Hisingen, med Il och så ut anslutning om — via den nya leden över Hisingen — också med Ångered centrum. Från Ångered Centrum och intilliggande bostadsområden sker i första stappens anslutning till bron via Rannebergsvägen och Gärdensleden som är 250 meter lång vägnätet under Södra Gärdens.

KOMMERSIELL—OCH SÄKERHETSSERVICE

Samhällsservice i Ångered Centrum kommer att omfattas bl.a. följande: • En vårdcentral med mottagning för fyra läkare, kommunalkrönika, barn- och ungdomscentral, barn- och ungdomspsykiatri, mottagning och tandpoliklinik. Ett sjukhus kommer under mitten av 1980. • Socialförvaltnings kontor så utvärderas socialbyrå i Lödergården till Ångered Centrum i januari 1979. Årens försäkringskassa samt ett sjukhus kommer. Under perioden 1978-82 är fem förskolor/fridhem att byggas i bostadsområdena i Ångered Centrum. • Ett fridhem för barn med samlingssal.

Så vill s göra Ångered ännu bättre

De tomta lägenheterna i Ångered och Bergsjö kostar Göteborgs skattebetalare 30 miljoner kronor. De kräver ett politiskt ledningsgrupps tillstånd för att ska finansiera för boställning och utrustning i Ångered-Bergsjö.

Trots ökad utnyttning under senare år finns det fortfarande 3.100 tomma lägenheter i denna del av kommunen, påpekar motståndarna. Förtroendet mellan Ångered och Bergsjö är ett stort problem för kommunen. De kräver ett politiskt ledningsgrupps tillstånd för att ska finansiera för boställning och utrustning i Ångered-Bergsjö.

• Ta vara på varje tillfälle som engagerar de boende i stadsdelen. Leta i frågor där problemen är gemensamma för boende. Detta gör större förståelse för kontakter mellan de boende. Förtroendet förbättras av verksamheter och möten — detta innebär möjligheter att utvärdera resurserna i området på ett effektivare sätt.

• De allmännyttiga bostadsbolagen bör undersöka bostadsmöjligheter att öka hyresvärdens inflyttade på förväntning av bostäderna.

• Bostadsförvaltningsenheten ska. Eftersom detta problem inte kan lösas med utbyggnad kan ett alternativ vara att göra om en del allmännyttiga bostadshuset till kooperativa bostadsföreningar. Ett varnadsbegreppet av hushåll och uppdragsformer är viktig för Ångered och Bergsjö för att få en allsidig sammansättning av befolkningen.

• Nyproduktion av småhus i Ångered är viktig.

• Kollektivtrafiken mellan bostadsområdena bör förbättras. Några bostäder kan användas som kontorlokaler. Öppna garage och bostadsföretag kan och användas i större utsträckning.

• Växa utomhus inom kommunala förvaltningen. Leta energivärdet, varvet och gasen konkret kan utan större svårigheter finnas till Ångered-Bergsjö. En del kommunala verksamheter är redan planerade till förtägg till Ångered 1978.

• Växlar för ett bättre bostadsmiljö. För utläggning kan va ett sätt att förbättra utvecklingen. • Förbättra den yttre miljön. Underhåll bostadsutrustning, bygg upp gångvägar, planteringar m.m. Bostadsförvaltnings bör ha ansvar.

• Öppna utrednings- och fridhemstugorna. Prioritera bostadsområden i Gärdens. Liksom en sport- och fridhemstuga i Lödergården. • Låta fridhemstugorna bli ett område tomta lägenheter som fridhemstuga.

INTERNA BILLEDER

Nya interna bilder bygger samman det långa bort belägna Ranneberg med Ångered Centrum. Det innebär för Rannebergströmen kortare värd till Hisingen (via bron), dels också via Rannebergsvägen och Marielundsvägen i till centrala Göteborg. Måga små rannebegsborna ska via Lödergården.

En viktig koppling sådär är den

KOLLEKTIVTRAFIKEN

Den kollektiva trafiken kommer att utvecklas så att utvecklingen dras upp i själva Ångered Centrum med en terminal som existerar den nuvarande i Södra. Till terminalen knyts alla de buslinjer som beläggas Lödergården, Ranneberg, Gärdens m.m. områden.

90 PROCENT UPTÄGAT

Den kommersiella servicen i Ångered Centrum omfattar 43 butiker. 90 procent av butiksytan (22.000 kvadratmeter) är redan utnyttjad. Det är ett utmärkt resultat för en stad som skall tillmötesgå olika typer av köpkraft hos kunderna.

Bland annat kan nämnas varuhus (Tempo), livsmedelsbutik (Saga), Gulhus Nordfriid och Linder. Konsumtionsparapetioner blir alltså inre representanter.

Vidare kommer restaurang, konditori, ny bank (SE-banken, PK-banken och Länsparabank) system, bil, saluburg, presbyriakost, ben- och bilskola.

GÖTEBORGS-NYTT

134-79

Många lägenheter tomma i Gårdsten!

Gårdsten är ett av de bostadsområden som ligger i Angered. Problemet i Gårdsten är samma som i andra större bostadsområden, outhyrd lägenheter. Varför står det så många tomma lägenheter i Gårdsten, samtidigt som det är lång väntetid för att få en lägenhet i t ex Rannebergen? Det finns inget enkelt svar på den frågan, men en bidragande orsak är att det inte är lika stor efterfrågan på lägenheter nu, som det var på 60-talet.

I början på 70-talet var det stor bostadsbrist, och det byggdes mängder av nya hyreshus, för att täcka behovet av lägenheter. Det fanns nu ett mycket stort utbud av lägenheter i alla nya stadsdelar. Människor kunde flytta till olika områden för att se vad de kom att trivas bäst. Några av bostadsområdena stabiliserade sig snabbt, och omsättningen av hyresgäster blev ganska liten. Gårdsten är ett av de områden som ännu inte har stabiliserat sig, men Göteborgshem (ett av de 3 bostadsbolag som hyr ut lägenheter i Gårdsten) tycker sig se en ljusning, eftersom de den senaste tiden hyrt ut mer lägenheter och fått flyttar.

Gårdsten har sedan det blev färdigt fått en stämpel på sig, och karaktäriseras av icke boende i området som: Ett grått betonggetto, kriminellt, tomma lägenheter, ensamhet, isolering, fula trista färger, och ingen av de tillfrågade skulle kunna tänka sig att bo i området. De som däremot bor i området är

rörande eniga om vad de tycker: Bra lägenheter, fina strområden, lugnt och fridfullt samt goda förbindelser till centrala staden.

Inget är nu så bra att det inte går att göra bättre. De boende klagas på de höga hyrorna, inte tillräckligt god service i form av bank, barndaghem och framförallt att det inte finns några arbetsstillfällen.

De vanliga klagomålen på bostadsbolagen är, dålig ordning i tvättstugorna och de fula monumenten på gårdarna. De flesta boende trivs och vill inte flytta till något annat område. Många icke boende i Gårdsten, tror att de flesta boende i området, bor där mot sin vilja och att de är såkallade icke önskvärda hyresgäster vilka bostadsbolagen placerar i området, för att behålla sina hyresgäster i andra "bättre" områden.

Ingen stannar väl på ett ställe där man inte trivs, när det finns så gott om lägenheter att få i andra områden.

— Vissa händer det, speciellt vintertid, att man vantrivs med sina fyra väggar.

Vid sådana tillfällen brukar jag ta bussen in till centrala staden, och när jag kommer hem igen är jag glad att jag bor i Gårdsten, som har så hög och ren luft i motsats till staden.

— Visst förekommer det individer som stör ordningen, men så är det i alla områden, säger en pensionär.

Det finns naturligtvis de som

Ett tafatt men dock försök till dekori i Gårdsten.

inte trivs, och bor i Gårdsten mer eller mindre mot sin vilja. De flesta har ingen möjlighet att bosätta sig i mindre samhällen eller på landet, därför att det som regel krävs ett stort kapital för att kunna köpa sig ett lantställe eller insatslägenhet. En ensamstående mamma säger:

— De lägenheter som vi erbjuds ligger ute i fororterna, och när man flyttar hit ut blir man väldigt ensam och isolerad, om man inte känner någon sedan förut.

— Det går väl i och för sig att lära känna andra mammor i sandlådan, men om man arbetar på dagarna hinner man inte med det.

— Helst skulle jag vilja jobba på landet, men eftersom jag inte har någon bil, så kan jag inte det.

Varken Gårdsten eller något annat bostadsområde kan likna sig med de brukssamhällen som fanns på 30-40-talet, då alla kände alla. De boende känner som regel få eller inga av sina grannar, undantag finns naturligtvis. Det händer att man säger nej när man möts i trappupp-

gången, men de flesta umgås inte, utan håller sig för sig själva. Kontaktsvagheten är stor, inte minst bland invandrare, som söker kontakt nästan uteslutande med sin egen folkgrupp.

Var människor än bosätter sig, så finns det alltid något område vilket de tycker är sämre än sitt eget. Gårdsten har många outhyrd lägenheter, och det kan inte bortförklaras att området ser sig grått och trist. Det finns många som har provat på att bo i Gårdsten, många har flyttat andra har stannat kvar.

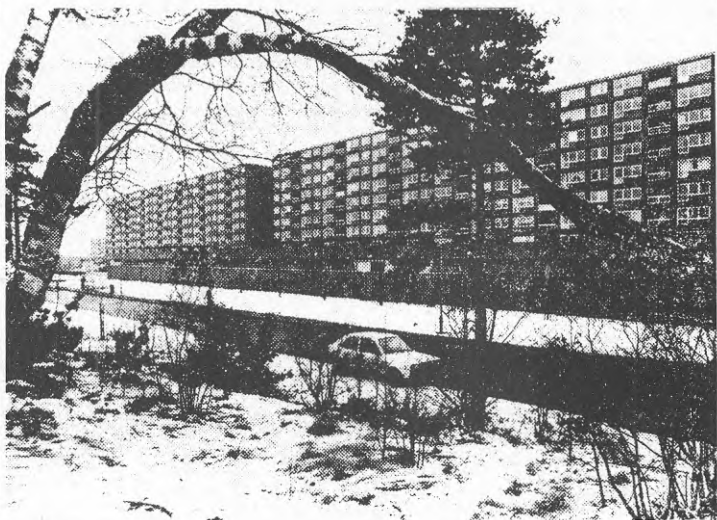
Stort utbud - liten efterfrågan, kanske skulle bostadsbolagen sänka hyrorna för att göra Gårdsten konkurrenskraftigt.

Om det är "finare" att bo i t ex Rannebergen framför Gårdsten, får de som läser avgröa själva.

E.-son.

GÖTEBORGS-POSTEN Tisdagen den 31 januari 1978

En omistlig del av Göteborgs historia ...

forts.

— Riv inte Gårdsten! Stadsdelen är en omisslig del av Göteborgs historia. Ni politiker anser att det var ett missgrepp redan att stadsdelen byggdes, att den var felplanerad och saknade en mängd kvaliteter. Det är märkligt vad kortsyna ni är. Ni är bara offer för en rivningskul som måste hejdas!

Utomför Børsen skanderade tälkören "Rädda Gårdsten. Rädda Gårdsten" medan representanter för Gårdstengruppen uppvaktade kommunalråden inför den tilltänkta rivningen av stadsdelen.

Namnlister hade gått runt bland det tusentals personer, mest ungdomar och studerande, som fortfarande bodde i Gårdsten, utställningar och rundvandringar hade anordnats och på Chalmers hade blivande arkitekter gjort mängder av alternativa förslag till hur stadsdelen skulle kunna räddas.

Men politikerarna var obenägna att lyssna. Argumenten för Gårdstens bevarande föll på hälleberget.

— Men fattar ni då inte att Gårdsten var ett exempel på

framsyntheten hos politikerarna i mitten av förra århundradet, sade Gårdstengruppen. Man gav människor inne i det gamla och nedslitna Göteborg en chans att flytta ut i naturen till nya moderna bostäder. Du slapp att besväras av industrier och andra arbetsplatser. Här gavs helt enkelt möjlighet att koppla av från det jäkt och den stress som kännetecknade 1970-talet.

— Det är konstigt att vi nu år 2075 inte kommit längre när det gäller att slå vakt om dessa boendesociala minnesmärken. Och tänk på att det var till dessa områden våra första invandrare flyttade. Det är i dessa områden vår nya invandrar-kultur har sina rötter. Det skulle vara ett slag i ansiktet på en stor del av den svenska befolkningen, som kommit inflyttade till Sverige, att riva och ett kulturhistoriskt genombrot om stadsdelen bevarades.

— Visserligen bor det inte så många i Gårdsten i dag. Men det är ett resultat av kortsynt ekonomiskt tänkande som eftertrattade underhållet

av fastigheterna bara med baktanken att få riva och bygga nytt.

— Ja men, sade politikererna något osäkert, vi vill ju bara ge folk möjlighet att bo på ett drägligt sätt här. Vi vill skapa nya bostadsområden i Gårdsten med låga hus, små kvarter och med inräpnad arbetsplatser så att de kan få ett fullödigt liv där ute. Vi skulle till och med kunna tänka oss en teaterlokal, biograf, restaurang, kvarterpubar, bibliotek och Gud vet allt som man skulle kunna göra. Och det skulle bli billigare än att hela tiden subventionera de tomma fastigheterna.

— Nostalgiskt blaha-snack är det, sade Gårdstengruppen. Ni skäms helt enkelt över en del av Göteborgs historia samtidigt som bostadsbolagen hoppas kunna tjäna mer pengar på hyresgästerna.

Hur det gick vet jag inte. Det hördes skrik från barnkammaren och sömnpruden turlade jag upp för att ta hand om en liten tjej vars femte tand var på gång.

Mats Dyberg

Arbetets Byggspecial

Onsdag 25 oktober 1978

Gårdsten — en och en halv mil norr om Göteborg. Ett utpräglat bostadsområde med sina fördelar och problem. Hundratals lägenheter står tomma. Den enahanda miljön, brist på service, de långa resorna till jobbet varje dag är faktorer som kan göra det svårt att bo och leva i Gårdsten. Och som gör att det finns sociala problem.

Hög standard på lägenheterna och närheten till naturen upplever många positivt. Men räcker det?

Ett ställe att sova på för arbetskraften på Volvo, varven och de andra stora industrierna på Hisingen och i Göteborg. Så mycket mera är inte Gårdsten för invånarna i dag, säger en socialarbetare.

Men nu är krafter igång för att vända utvecklingen. Gårdsten ska bli självförsörjande. Arbetsplatser ska springas in i de halvtomma hyreshusen. Med den målsättningen arbetar en projektgrupp från Chalmers tekniska högskola, socialhögskolan samt institutionerna för psykologi, företagsekonomi och kulturgeografi vid Göteborgs Universitet.

Man har valt just Gårdsten för att det är ett område med stora möjligheter — trots allt. Lyckas man med projektet att flytta arbetsplatser till Gårdsten — och mycket tyder på det — kan arbetet fortsätta med att utveckla flera av de andra oavstiderna, fruktarna av 1960-talets expansiva bostadspolitik.

Arbetsplatser i Gårdsten kan lösa sociala problem

AN JBERGMAN

GÅRDSTEN. Bristen på arbetsplatser i de moderna bostadsområdena är en av grundorsakerna till de många svårigheterna där. Sociala och praktiska problem, en händelsefattig uppväxtmiljö. Det är projektgruppen "Arbete och bostad i Gårdsten" övertygad om efter ett par års forskning.

Forskargruppen, som består av fyra arkitekter, två psykologer, en ekonom, och en sekretessare, har sitt kontor i en vanlig hyreslägenhet på Popparegatan i Gårdsten sedan ett par år.

Intervjuer

Efter ett stort antal intervjuer med boende i Gårdsten konstaterades att det finns mycket man-

triv med. Den höga standarden på lägenheterna, närheten till vacker natur. Vad man saknar är service och arbetsplatser.

Pendlingen till de stora arbetsplatserna en och en halv mil söderut är onödigt. Av 2000 förvärvsaktiva har bara 340 jobb i Gårdsten. På skolan efter studier och dylikt.

Och de långa resorna till jobbet är inget oväntat i våra ögon. Förkort. En undersökning visar att bara den arbetsförsörjning som uppgår sedan 1950-talets början kläs upp av arbetsställen.

Långa resor

För många som jobbar på industrierna på Hisingen i sex tim resorna skapas två timmar varje arbetsdag och detta upplevs som mycket negativt. Det är det sociala livet som får sitta smälta, säger Birgitta Mattsson, arkitekt.

— För dem som både bor och jobbar i Gårdsten är situationen såväl en anande. De tror här för-

dem fungerar Gårdsten. Det är obehag värdigt stabila människor. En annan konsekvens av det utpräglade och ensidiga bostadsområdet är bristen på upplevelser och händelser.

Isolering

— Det finns en klar risk för att en tuff miljö gör människor isolerade. Det kan vara en orsak till konstaditet och isolering.

— I Gårdsten finns en hunger efter upplevelser. Ett exempel på detta var när Angeredstatern var här och spelade TV-bollspel här. Det var utslut värdande glädje.

Gårdsten byggdes 1969 — 1973 för 4 000 människor men idag bor där inte fler än 3 000. Flera hyreshus är halvtomma, bostadsgruppungen är 604. Bostadsbolagen gör stora ekonomiska förluster på de tomma lägenheterna.

Projektgruppen menar nu att många av de tomma lägenheterna

kunde för relativt små medel byggas om till arbetsplatser: Kontor- och lättare fabriksverksamheter som inte är störande för de boende. Något som skulle förändra Gårdstens karaktär från ett delvis och ensidigt bostadsområde till ett sluddigt och levande område.

Målet är att Gårdsten ska bli självförsörjande. Och vi har gott stöd från kommunalpolitikerna i den tanken.

— En anledning till att vi valde just Gårdsten är att det är relativt lätt att få in arbetsplatser här. Förstom tomma lägenheter finns det gott om fins var att använda, säger Birgitta Mattsson.

Vilket att förändra och förändra Gårdsten finns också hos många av de boende. Det finns en områdesgrupp med många aktiva som bl a spelar bord- och kortspel i miljöerna och nytpen här bygd startat. En mångfald av naturligtvis språkliga. Inte mindre än 42 nationer är representerade i Gårdsten.

Det här är den oombatterade miljön i Gårdsten. Långa, kalla långor med hyreshus. Men det är också en orolig bild, menar många. Gårdsten innehåller mycket positivt också.

En arbetande vuxen i Gårdsten är en spännande händelse för barnen. Och tryktheten är stor ett träffa andra vuxna än föräldrarna. Foto: JAN TOMASSON

I stort sett är det en ganska negativ bild som har målats upp av pressen. Som ett område med problem i olika avseenden men med vissa positiva kvalitéer och utvecklingsmöjligheter.

Till de negativa aspekterna av att bo i Gårdsten nämns bl a en dålig kommunal och kommersiell service, långa arbetsresor och dåligt fungerande koll-ektiva kommunikationer, en trist arkitektonisk utformning av bostadshusen. Vidare nämns en hög förekomst av sociala problem, hög omflyttning av hyresgäster, anonymitet och isolering. Andelen invandrare är oproportionerligt hög. Det finns inga kon-taktpunkter, inga arbetsplatser, mycket tomma lägenheter etc.

Det positiva med Gårdsten är att man har tillgång till en vidsträckt och fin natur, att luften är frisk, att området är lugnt och fridfullt. Man tycker att standarden på lägenheterna är mycket bra och man ser positivt på de miljöförbättrande åtgärderna som bostadsföretagen utför. Föreningslivet är livligt m.m.

I den kontakt som forskargruppen har haft med områdets invånare har det mycket ofta kommit fram att gårdstensborna har känt sig utsatta av pressens negativa skrivelser. Å ena sidan menar de att den negativa bilden inte stämmer och å andra sidan menar de också att de negativa skrivelserna inte förbättrar situationen utan snarare gör den värre. Den blir värre på så vis att området får dålig status vilket innebär att folk drar sig för att flytta dit och att de som redan bor där söker sig därifrån. Varvid situationen förvärras ännu mer. Men tydligen har pressen i viss mån ändrat inställning på de senaste åren eftersom gårdstensborna menar att skrivelserna var mycket mer negativa under första hälften av 70-talet. Och att man tagit fasta på kritiken från de boende.

9

NÅGRA SLUTSATSER

Metod

I denna beskrivning av Gårdsten har vi använt oss av flera olika angreppssätt baserade på olika vetenskapsteoretiska antaganden. Det främsta skälet till detta var att vi ville belysa Gårdsten så allsidigt som möjligt. Vi valde att redovisa olika intressegruppers/parters bild av Gårdsten för att få fram en intersubjektiv bild. Dessutom har vi tillämpat olika metoder för att samla in material. Den bild som man erhåller beror huvudsakligen på två faktorer.

1. Vem man vänder sig till för att erhålla material
2. Hur man går till väga vid materialinsamlandet.

Följande förenklade tabell redovisar de olika parterna och de metoder som använts. Metoderna har för enkelhetens skull hänförts till en "hårddata-del", vars material är kvantifierbar, eller till en "mjukdata-del", som inte kan kvantifieras.

Den bild av Gårdsten som denna rapport redovisar har blivit mångfacetterad. Vilket just beror på att olika parter ser genom olika färgade glasögon. Glasögon vars färg är en funktion av var man har sin identitet och sina intressen.

Bilden blir ännu mer differentierad i och med att vi använt oss av i huvudsak två olika metoder som är förankrade i var sin vetenskapsteoretiska skola, den logiska positivismen och hermeneutiken.

Två metoder där den ena strävar efter att beskriva objektiva och generella fenomen medan den andra mer betonar de individuella, subjektiva företeelserna. Men som då sammantaget har för avsikt att visa en helhetsbild av individuella och gemensamma villkor.

Part \ Metod	Hårddata	Mjukdata
Myndigheter	statistik	
Områdesexperter	strukturerade intervjuer	
Gårdstensbor		ostrukturerade intervjuer
Bostadsföretag		informationsmaterial
Press		tidningsartiklar

Tabell 9.1
Sammanställning av de metoder som använts vid materialinsamlandet hos olika parter

Nackdelen med att arbeta på det här sättet är att beskrivningen blir så mångfacetterad att den kanske blir svårgripbar. En enkel fråga som t ex: "Hur är det att bo i Gårdsten?" kan inte besvaras på ett enkelt sätt. Utan svaret får kanske bli: "Det beror på". "På vad då?" "Vilka glasögon man tar på sig."

Positiv eller negativ inställning?

Nedanstående mycket komprimerade sammanställning försöker visa på vilken sorts bild de olika glasögonbärarna (parterna) redovisar. Sammanställningen bygger på en subjektiv bedömning och jämförelse av ett material som till viss del inte kan ställas mot varandra eftersom vi har använt olika metoder för materialinsamlandet. Problemet blir liknande det som att försöka multiplicera kålrötter med palsternackor. Det går men resultatet kan bli lite missvisande. Tabellen visar bara vilka kategorier som har övervägande positiva resp negativa glasögon.

Odelat positiv	Positiv tendens	Negativ tendens	Stark kritisk
Bostadsföretag	Områdesexperter som bor i Gårdsten	Områdesexperter som inte bor i Gårdsten	Press
	Gårdstensbor	Myndigheter	

Tabell 9.2
Parternas attityder till Gårdsten

Resultatsammanfattning

I kapitlet "Data om Gårdsten" visar det sig att området i många avseenden är satt på undantag. Det gäller framför allt den sociala och kommersiella servicen. Vidare är antalet arbetstillfällen mycket låg, vilket innebär att majoriteten av Gårdstens arbetande befolkning är tvungna att åka till centrala staden eller Hisingen för att arbeta. Vilket medför långa och tröttande arbetsresor.

Genomsnittsåldern hos gårdstensborna är låg, det finns många unga familjer med barn. Vidare är andelen ensamstående med barn förhållandevis högt. Ca 35 % är invandrare. I demografiskt avseende är alltså Gårdsten snedfördelat jämfört med Göteborg som helhet.

I våra intervjuer med områdesexperter (personer, som arbetar i området utan att för den skull behöva bo där) framkommer det att de boende tycker det skulle vara mycket positivt om arbetsplatser lokaliserades till Gårdsten. Man upplever det som tröttande och påfrestande med de långa arbetsresorna.

Då det gäller den fysiska miljön är de boende mycket nöjda med lägenheternas utformning och standard, den goda trafikmiljön samt närheten till den fina naturen med dess möjligheter till motions- och friluftsliv. Däremot är de i allmänhet missnöjda med den yttre miljön i Gårdsten som den "sterila" arkitekturen och avsaknaden av liv och rörelse i stadsdelen. Vilket beror på bristen på olika verksamheter. De kollektiva kommunikationerna anser många vara en källa till irritation och missnöje.

Bristen på kommersiell service samt olika former av sjuk- och hälsovård upplevs som besvärande.

Beträffande olika åldersgruppers inställning till hur det är att bo och leva i Gårdsten visar resultatet att tonåringar och vuxna i mellanåldrarna trivs sämre med bostadsmiljön än barn och pensionärer.

Genom s k Q-faktoranalys visade det sig att områdesexperternas syn på Gårdsten till viss del beror på inom vilket verksamhetsområde man arbetar. Områdesexperter inom den sociala sektorn ger t ex en mer negativ bild än de områdesexperter som arbetar i ett bostadsföretag.

Direktintervjuerna med gårdstensbor visar på de individuella faktorer som inverkar på hur man trivs i Gårdsten. Det har då bl a att göra med var och hur man har bott tidigare, hur den personliga livssituationen är just nu o s v. De här faktorerna är svårare att generalisera.

Vi har också tagit fram den bild av Gårdsten som bostadsföretag och press presenterar. Naturligt nog redovisar bostadsföretagen en positiv bild. I pressens ögon framstår däremot Gårdsten i negativ dager.

Fortsatt forskning

Ett av de områden som känns viktigast att arbeta vidare med är utvecklingen av de vetenskapsteoretiska frågeställningarna eftersom de utgör det vetenskapliga arbetets fundament. Samtidigt är det det svåraste området. Ty lyckas man få svar på en fråga så genereras nya frågor. D v s ju mer man får veta desto mer blir man medveten om det man inte vet. Men det behöver ju inte nödvändigtvis vara till någon nackdel.

Ett annat område som är viktigt att arbeta vidare med, och som hör samman med vetenskapsteori, är metodfrågor. Att utveckla och utvärdera de metoder vi har använt oss av i denna studie.

Att Gårdsten ser ut som det gör är till stor del beroende av områdets relationer till andra områden. Man brukar tala om ett metropol - satellitförhållande, som innebär att metropolens karaktär (t ex centrala Göteborg) är vad den är tack vare satellitens karaktär (t ex Gårdsten). Och vice versa. I allmänhet är det så att metropolen lever gott på satellitens bekostnad. Därför vore det angeläget att undersöka Gårdstens relationer till omvärlden eftersom Gårdstens utarmning med hög sannolikhet beror på andra områdets innehåll och funktion.

Väsentligt vore också att vidareutveckla kunskapen om bostadsföretagens och massmedias betydelse för hur människor i allmänhet ser på Gårdsten, både de som bor där och de som inte gör det. En annan part som vi inte alls har berört är de politiskt ansvariga organen. Det vore intressant att också ta fram deras syn på området och dess problematik.

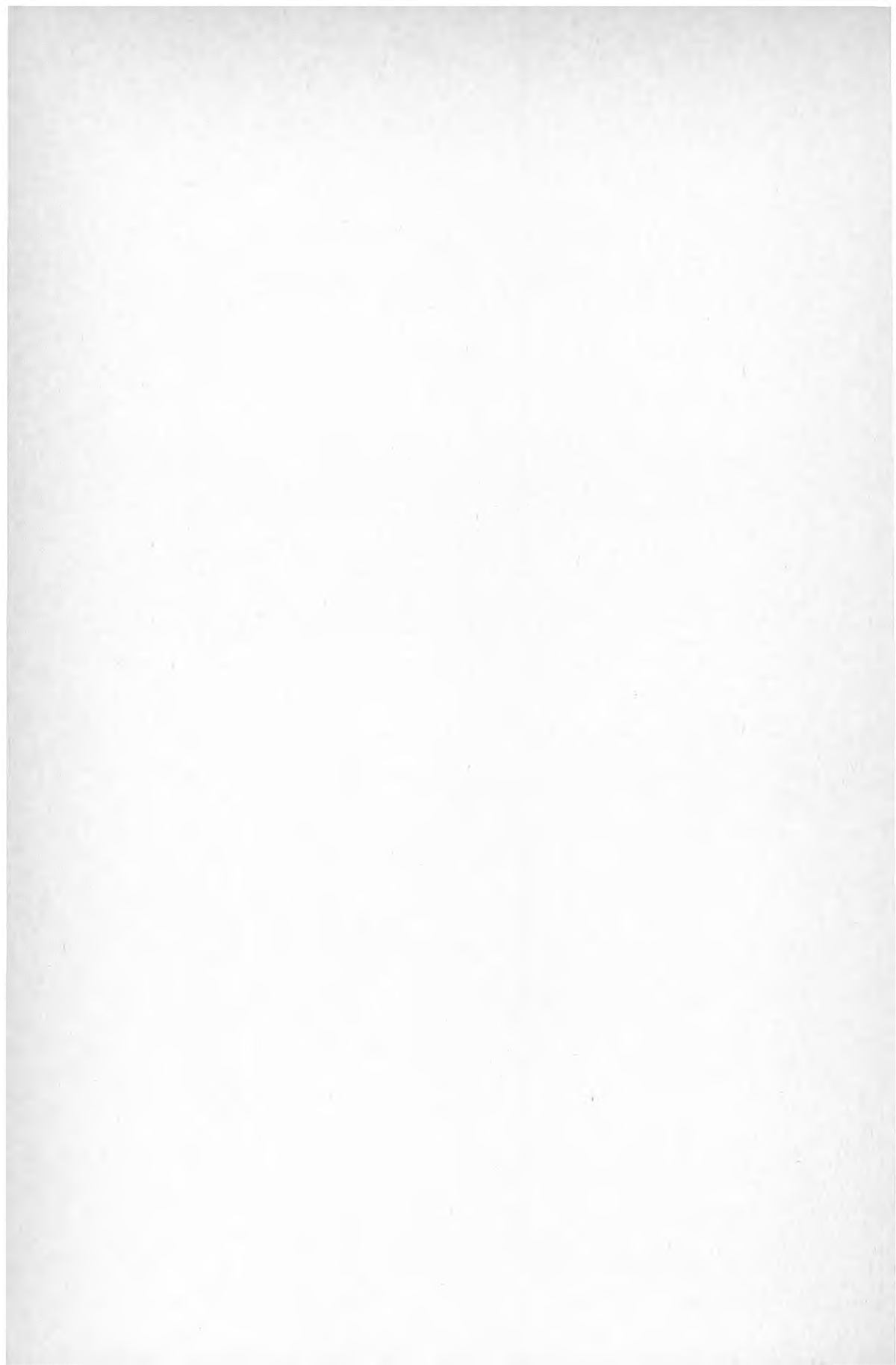
10

REFERENSER

- Angered-Bergum Generalplan 1968, Stadsbyggnadskontoret, Göteborg
- Asplund, J, 1971, Om undran inför samhället (Argos Förlags AB), Stockholm
- Beskrivning till stadsplan Gårdsten 1967, Stadsbyggnadskontoret, Göteborg, 1968, stencil
- Bonnot, G, 1978, Liv eller vetenskap (Liber Förlag), Stockholm
- Capra, F, 1977, The Tao of Physics. An Exploration of the Parallels Between Modern Physics and Eastern Mysticism (Fontana), London
- Carlsson, T m fl, 1979, Strukturförändringar - Gårdsten, Samskap, Enkätundersökning Angered Centrum, projektarbete V4S Avd för Trafikplanering, Chalmers Tekn Högskola, Göteborg
- Cederblad, M, och Wedel P (red), 1975, Förortsfamiljer. Om kontakt, samarbete, delaktighet mellan människor i förortsområdet Fagersjö (Wahlström & Widstrand), Stockholm
- Daun, Å, 1976, Förortsliv. En etnologisk studie av kulturell förändring (Bokförlaget Prisma), Stockholm

- Fhanér, S, 1979, Psykologi som förklaring, förståelse och kritik. Om psykologins vetenskapsteori (Aldus/Bonniers), Stockholm
- Hedman, E, 1976, Fysisk miljö och socialt liv - en inblick i hur samhället återspeglar sig i ett bostadsområde i Umeå. (Statens råd för byggnadsforskning), Stockholm
- Hempel, C, 1974, Vetenskapsteori (Studentlitteratur), Lund
- Holm, T, Sammanfattning och värdering av SAMBA-arbetet hittills i Gårdsten, 1977, stencil
- Information om Angered - nya arbetsområden, Göteborgs Fastighetskontor, 1976, broschyr
- Johansson, M, 1973, Makt och enhet - förutsättningar för aktion i folkets tjänst. (Ordfront), Psykologi i teori och praktik nr 3, Stockholm
- Klarqvist, B m fl, 1975, Göteborgs utbyggnad - utkast till beskrivning av Göteborgs stadsbyggnadshistoria, Chalmers Tekn Högskola, Göteborg
- Lenin, V I, 1973, Materialismen och empiriokriticismen (Arbetarkultur), Stockholm
- Lindholm, K, 1977, Fyra pionjärprojekt med samhällsarbete. En jämförande analys (Socialstyrelsen redovisar), Stockholm
- Lindholm, S, 1978, Vetenskap, verklighet och paradigm. Om behovet av dialektik, hermeneutik och positivism inom samhällsforskning (UMIL-gruppen, Pedagogiska Inst, Stockholms Universitet), Stockholm
- Ljungdal, A, 1974, Marxismens världsbild (Bokförlaget Pan/Norstedts), Stockholm
- Lundmark, P, 1976, Psykologi - vetenskap i kris (Lunds Bok & Tidskrifts AB), Bokcaféets lagerkatalog 1977/78, Lund
- Marcuse, H, 1969, Människans befrielse (Bokförlaget Aldus/Bonniers), Stockholm
- Marković, M, 1972, Att utveckla socialismen (Bokförlaget Prisma), Stockholm
- Mattsson, B, 1979, Ett bostadsområde kompletteras med arbetsplatser (Statens råd för byggnadsforskning), Stockholm

- Myrdal, G, 1969, Objektivitetsproblemet i samhällsforskningen (Rabén & Sjögren), Stockholm
- Pirsig, R, 1977, Zen and the Art of Motorcycle Maintenance (Corgi Books), London
- Promemoria 1/1977, Göteborgs Skolförvaltning, 1977, stencil
- Rapporter Göteborgs Stadskontor, utredningsavdelningen:
- Ur 1976:4 Bilbeståndet i Göteborg
- Ur 1976:5 Inkomststrukturen i delområden av Göteborgs kommun 1974
- Ur 1977:4 Lägenheter i småhus
- Ur 1977:6 Servicebeskrivning för Göteborg 1976-77
- Ur 1978:3 Barnomsorg i Göteborg
- Ur 1978:6 Folkmängdens förändringar i Göteborg och Storgöteborg 1977
- Schwartz, M, Sjöqvist, S, Nyberg, L, 1978, Kvinnoliv, förortsliv (Gidlunds), Stockholm
- Skjervheim, H, 1971, Deltagare och åskådare. Sex bidrag till debatten om människans frihet i det moderna samhället (Bokförlaget Prisma/Föreningen Verdandi), Stockholm
- Statistisk årsbok för Göteborg 1975, Stadskontoret Göteborg
- Stojanović, S, 1970, Socialismens framtid - en kritisk analys (Aldus Aktuellt), Stockholm
- Werne, F m fl, 1971, Angered-Bergum, ett fall i Göteborgs bostadspolitik, examensarbete Arkitektur, Chalmers Tekn Högskola, Göteborg
- Österberg, D, 1977, Makt och materiell (Bokförlaget Korpen), Göteborg
- samt statistiska uppgifter från Olle Strandh på Göteborgs Stadskontor och informationsmaterial från Göteborgs Stads Bostads AB, AB Göteborgshem och GEBEA

11

Bostäder

Tabell 1

Lägenhetsfördelning i Gårdsten

	antal lägenheter				andelar, %				totalt
	1 rok	2 rok	3 rok	4 rok	1 rok	2 rok	3 rok	4 rok	
Gbg Stads Bostads AB	241	499	411	199	18	37	30	15	1350
GEBEA	100	335	313	96	12	40	37	11	844
AB Göte- borgshem	130	361	426	96	13	36	42	9	1013
Totalt	471	1195	1150	391	15	37	36	12	3207

Tabell 2

Outhyrda lägenheter, jämförelse

	andel outhyrda lgh	%
Gårdsten	1065	33
Angered	2205	15
Göteborg	3400	1,6

Tabell 3

Småhusbebyggelse, jämförelse

	Antal lgh i småhus	% lgh i småhus av tot antal lgh
Gårdsten	0	0
Angered	1821	12
Göteborg	34295	16

Anm 200 småhus är planerade i Gårdsten. När dessa tillkommit blir andelen lägenheter i småhus i Gårdsten 6 %.

Tabell 4

Invånare vid olika tidpunkter

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Gårdsten	1682		5273	<u>5372</u>	4520	4332	4424	4892
Angered	21412		26810	28165	28039	30052	31218	33972
Göteborg	450203	450419	440234	449412	445485	444543	442531	440145

(Understruken siffra anger max antal inv i området)

Tabell 5
Aldersfördelning, grövre indelning

	0-6 år		7-15 år		16-24 år		25-44 år		45-64 år		65 år	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
Gårdsten	786	16	646	13	830	17	1801	37	622	13	207	4
Angered	3946	13	4560	15	4625	15	10959	35	4726	14	2302	8
Göteborg	34332	8	46038	10	56593	13	122467	28	108966	25	71749	16

Tabell 6
Kön, civilstånd

	kvinnor	män	befolkning över 20 år	därav gifta	
				antal	%
Gårdsten	2527	2318	3241	645	20
Angered	17109	16863	22353	5595	25
Göteborg	214687	225458	337793	89321	26

Tabell 7
Inkomst

	Bruttoinkomst per samtliga invånare 0-64 år, index
Gårdsten	97
Angered	100
Göteborg	132

Tabell 8
Hushållsstruktur
Gifta och ogifta huvudmän, barnförekost

	gifta huvudmän med barn					ogifta huvudmän m barn				andel barn till en- samstående föräldrar
	antal	%	1 barn	2 barn	3 →	antal	%	1 barn	2 →	
Gårdsten	415	64	153	173	89	440	14	254	186	24
Angered	3514	63	1316	1515	683	2445	11	1364	1081	22
Göteborg	38349	43	16581	16352	5412	16035	5	10465	5570	17

Tabell 9

Åldersfördelning, finare indelning 0-15 år,
Gårdsten

0-3 år	4-6 år	7-9 år	10-12 år	13-15 år
429	329	227	193	142

Tabell 10

Utländska medborgare

	antal utl medborgare	andel av tot bef %	därav barn 0-15 år		andel av barn 0-15 år m utl medb %
			antal	%	
Gårdsten	1713	35	540	32	38
Angered	8679	26	2962	34	35
Göteborg	40314	9	11736	29	15

Tabell 11

Utländska medborgare, medborgarskap

	Finland		Danmark	Norge, Island	Jugosla- vien	Övriga Europa	Övriga länder
	antal	%					
Gårdsten	1045	61	150	194	70	113	141
Angered	4291	49	712	876	662	1107	1028
Göteborg	14596	36	2975	4557	5981	7045	5187

Tabell 12

Förvärvsarbetande nattbefolkning; boende

	total bef 20-65 år	förv- arb nattbef totalt	därav kvinnor	förv- arb nattbef ö 20 tim	därav kvinnor	förv intens totalt	kvinn- lig förv intens	barn m förv arb moder %
Gårdsten	2921	1870	768	1767	688	64	51	51
Angered	19218	12300				64	51	50
Göteborg	313991	213514	93553	197090	80795	68	56	58

Tabell 13

Förvärvsarbetande dagbefolkning; arbetande i området

	förv- arb dagbef totalt	därav kvinnor		förv- arb dagbef 20 tim	% av den förv arb dagbef m > 20 t	därav kvinnor	
		antal	%			antal	%
Gårdsten	341	267	78	289	84	221	76
Angered	4256	2436	57	3839	90	2082	54
Göteborg	244721	103566	42	226666	93	89279	40

Tabell 14

Fördelning arbetsplatser - arbetande befolkning

	antal arbetstillfällen per boende 20-65 år	antal arbetstillfällen per boende förv arb
Gårdsten	0,13	0,20
Angered	0,22	0,35
Göteborg	0,78	1,15

Tabell 15

Näringsgrenar; de förvärvsarbetandes fördelning på olika näringsgrenar, %

	tillverk- ning	byggn ind	han- del	samfärd- sel	tjänst- er	övr	grövre prod	indeln service
Gårdsten	41	7	13	11	26	2	48	52
Angered	34	7	16	11	29	2	41	59
Göteborg	28	6	17	11	36	1	34	66

Tabell 16

Näringsgrenar; fördelning av arbetstillfällen på olika näringsgrenar, %

	tillverk- ning	byggn- ind	handel	samfärd- sel	tjänster	övr
Gårdsten	1	4	16	3	76	0
Angered	11	14	9	5	59	3
Göteborg	28	7	18	11	36	1

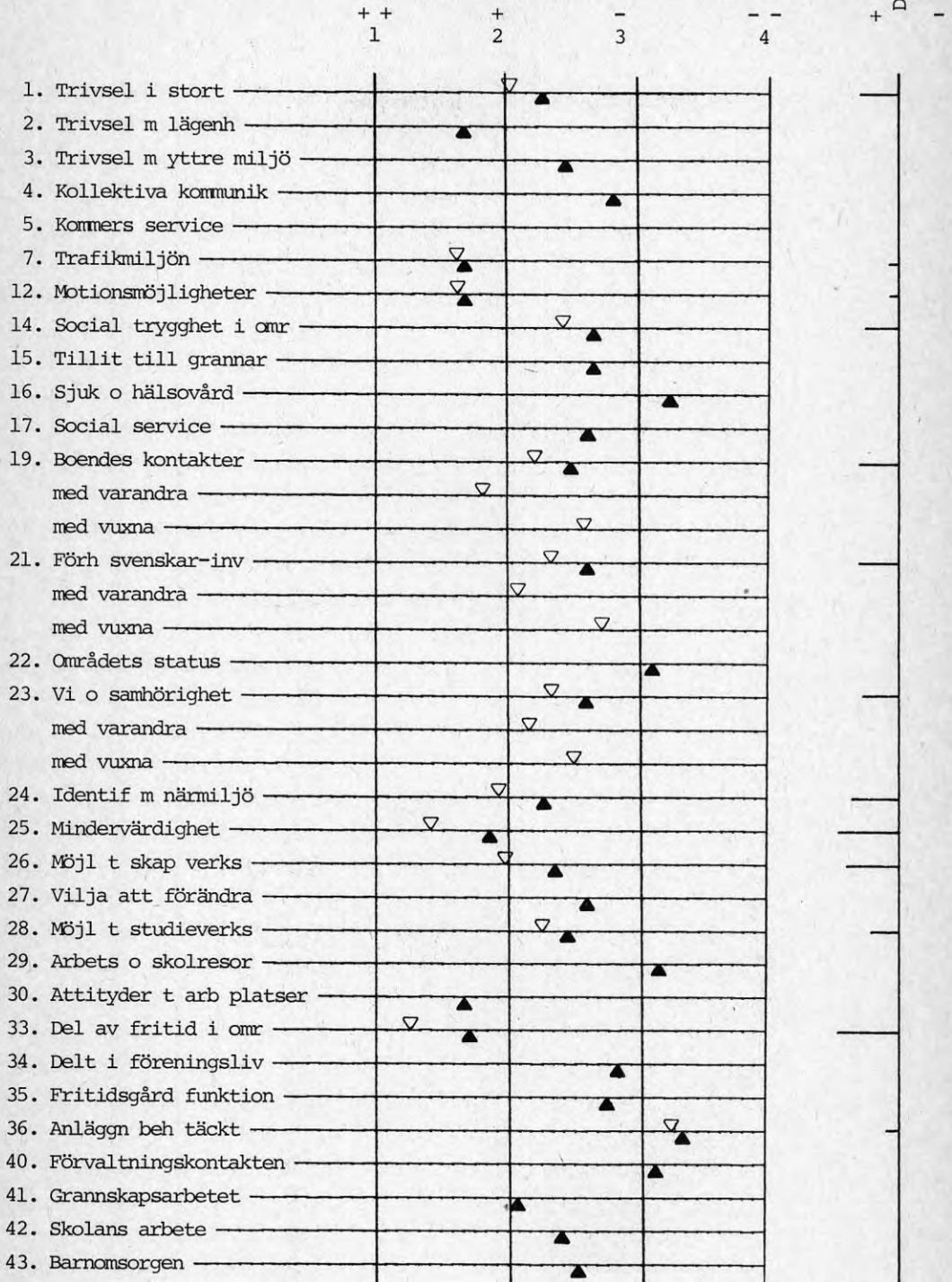
Tabell 17
Arbetsplatser i Gårdsten

Arbetsställe	Antal anställda
LM skolor, 2 st	90
Daghem, 4 st	53
Fritidshem, 2 st	6
Lekskolor, 3 st	12
Fritidsgård	7
Fritidslokaler	7
Barnavårdscentral	11
Pastorsexpedition	19
Fastighetsförvaltningar:	
Bostadsbolaget	25
GEBEA	12
Göteborgshem	8
Bibliotek	3
Bensinstation	8
Butiker, 13 st	67
Övriga	47

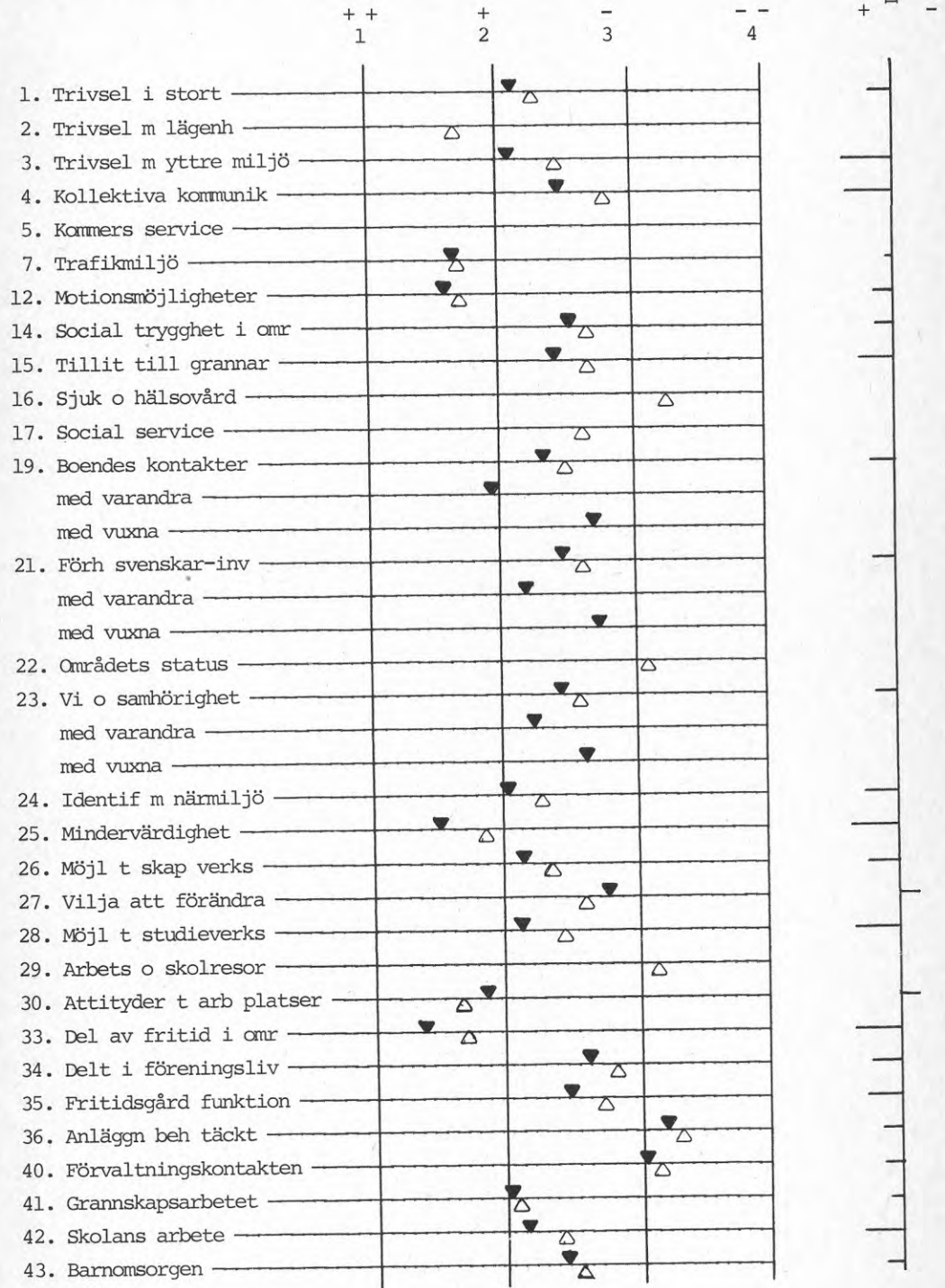
Åldersgrupperna totalt   Medelvärdesbeskrivning

	++ 1	+ 2	- 3	-- 4
1. Trivsel i stort			△	
2. Trivsel m lägenh		△		
3. Trivsel m yttre miljö			△	
4. Kollektiva kommunik			△	
5. Kommers service				
7. Trafikmiljön		△		
12. Motionsmöjligheter		△		
14. Social trygghet i omr			△	
15. Tillit till grannar			△	
16. Sjuk o hälsovård				△
17. Social service			△	
19. Boendes kontakter			△	
med varandra				
med vuxna				
21. Förh svenskar-inv			△	
med varandra				
med vuxna				
22. Områdets status				△
23. Vi o samhörighet			△	
med varandra				
med vuxna				
24. Identif m närmiljö			△	
25. Mindervärdighet		△		
26. Möjl t skap verks			△	
27. Vilja att förändra			△	
28. Möjl t studieverks			△	
29. Arbets o skolresor				△
30. Attityder t arb platser		△		
33. Del av fritid i omr		△		
34. Delt i föreningsliv			△	
35. Fritidsgård funktion			△	
36. Anlägg n beh täckt				△
40. Förvaltningskontakten				△
41. Grannskapsarbetet		△		
42. Skolans arbete			△	
43. Barnomsorgen			△	

Förskolebarn
 Åldersgrupperna totalt   Medelvärdesbeskrivning

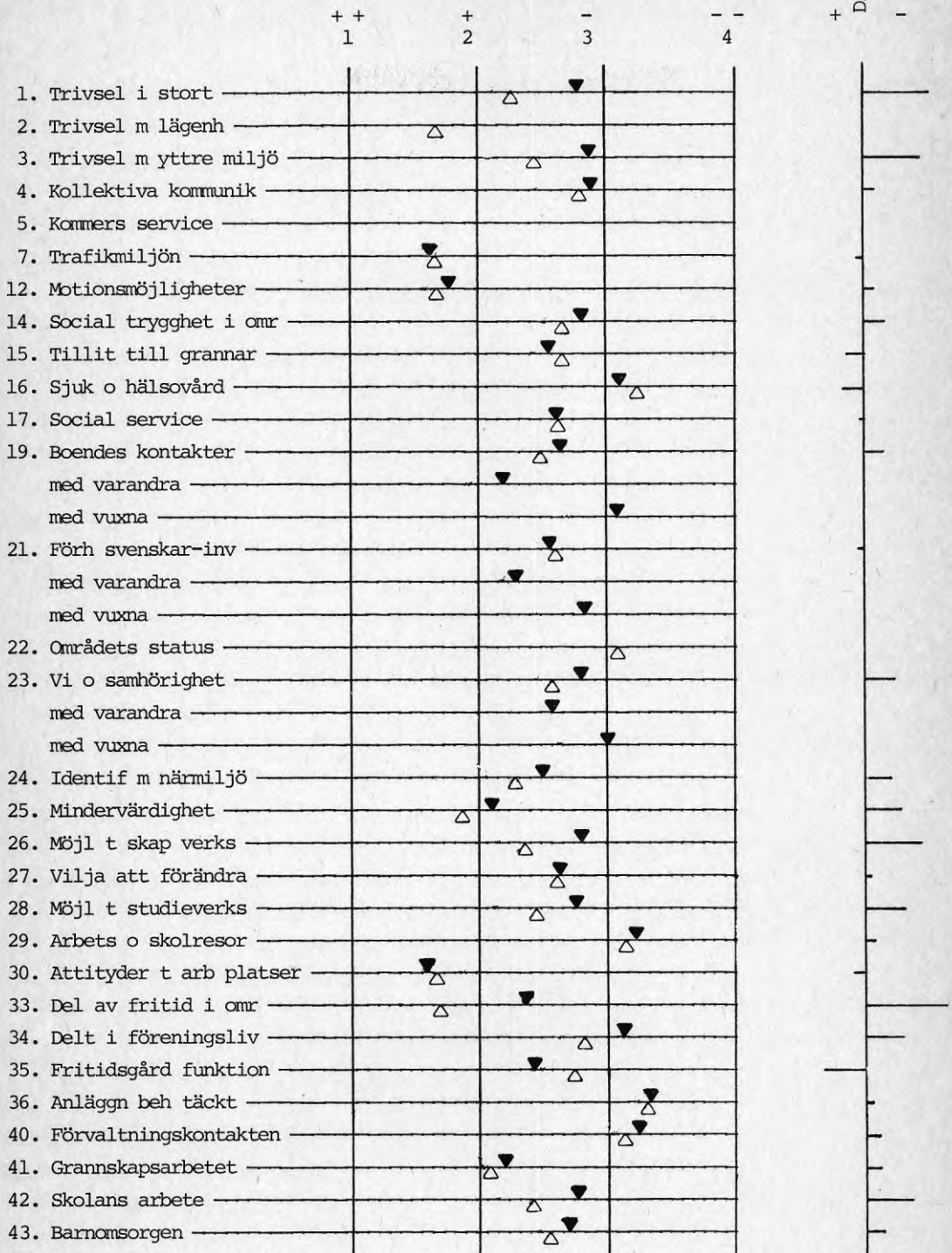
IM-elever ▼ △ Medelvärdesbeskrivning

Tonåringar

Åldersgrupperna totalt

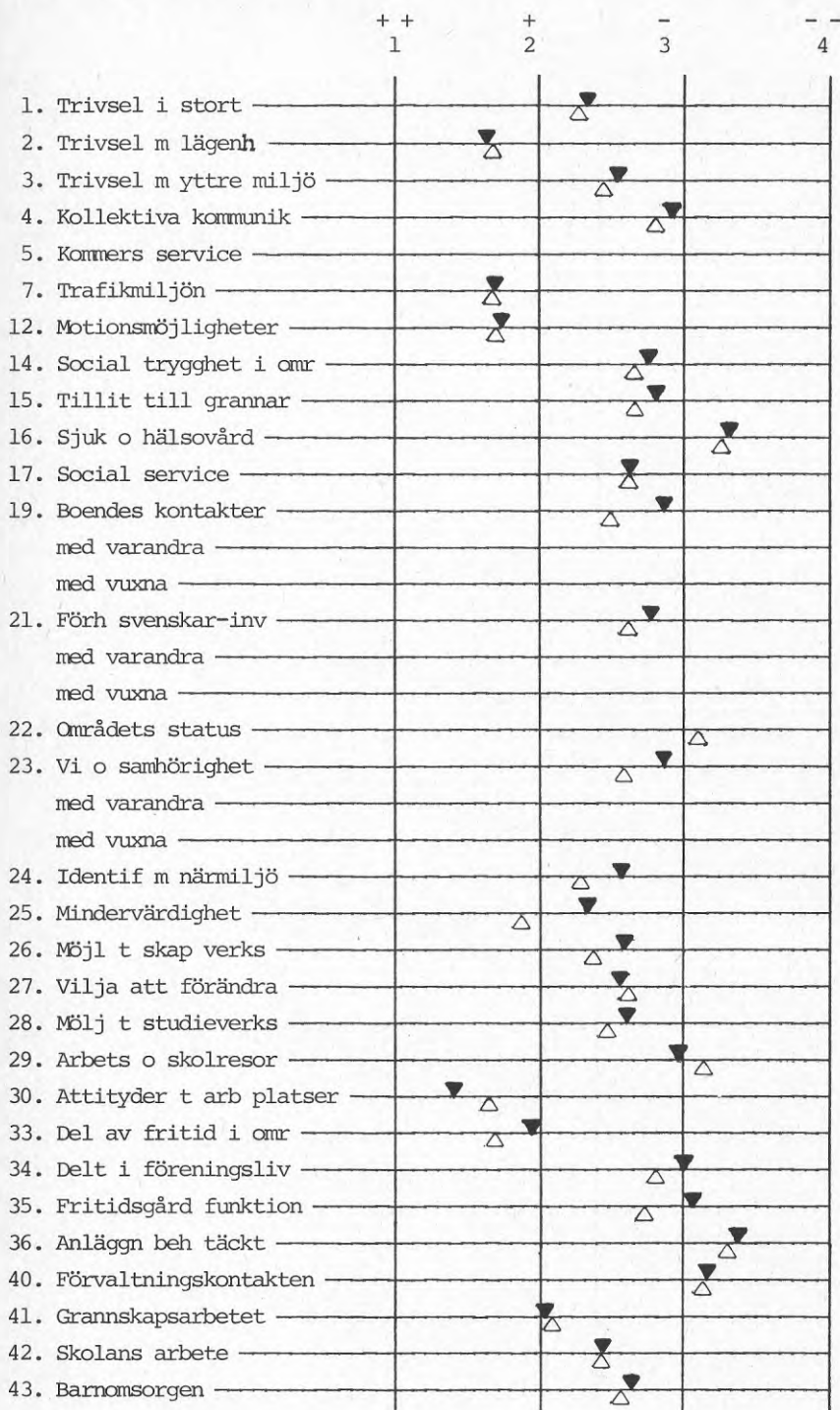
Medelvärdesbeskrivning

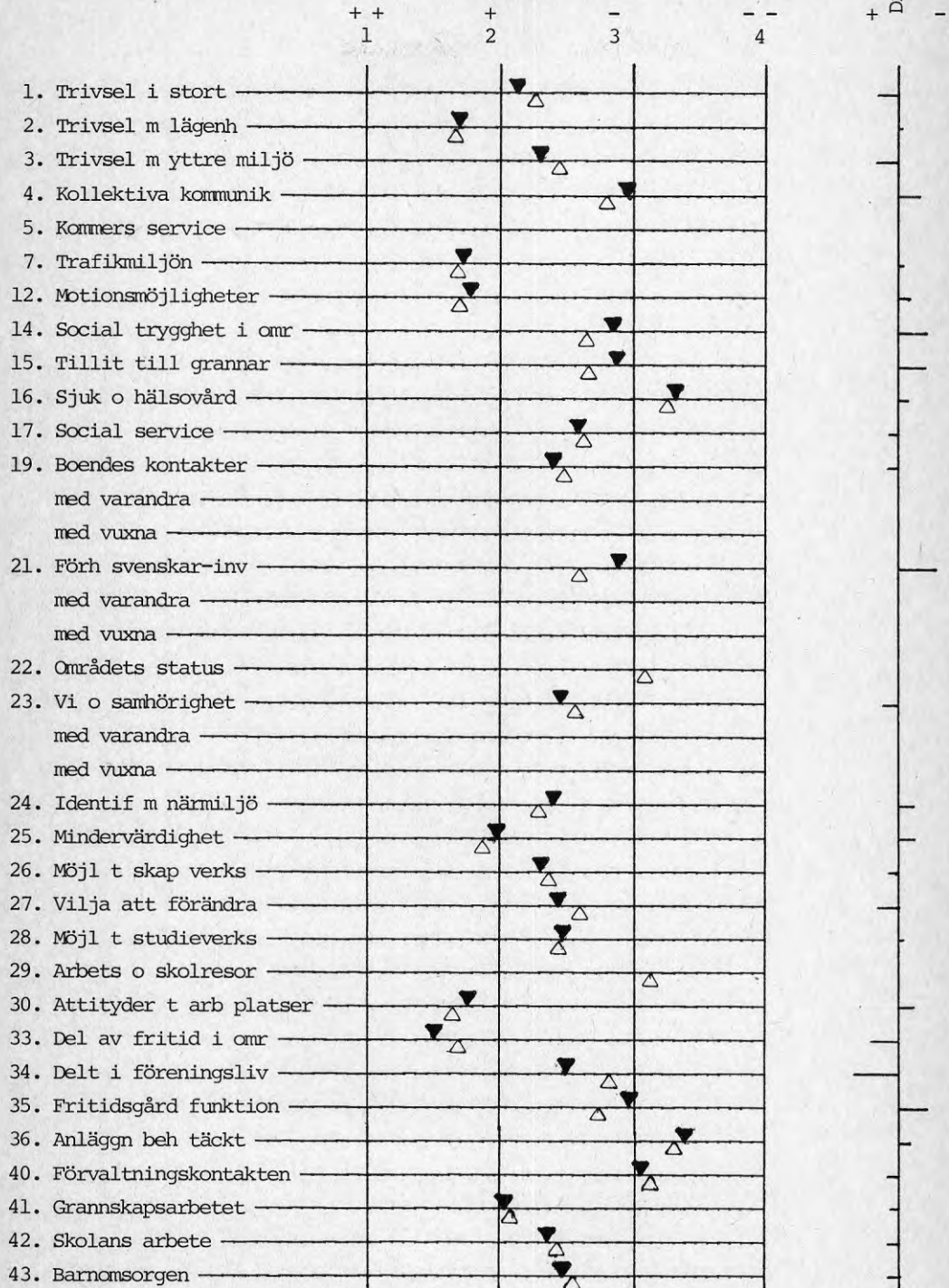
Vuxna
Åldersgrupperna totalt

Medelvärdesbeskrivning

Differens
+ -

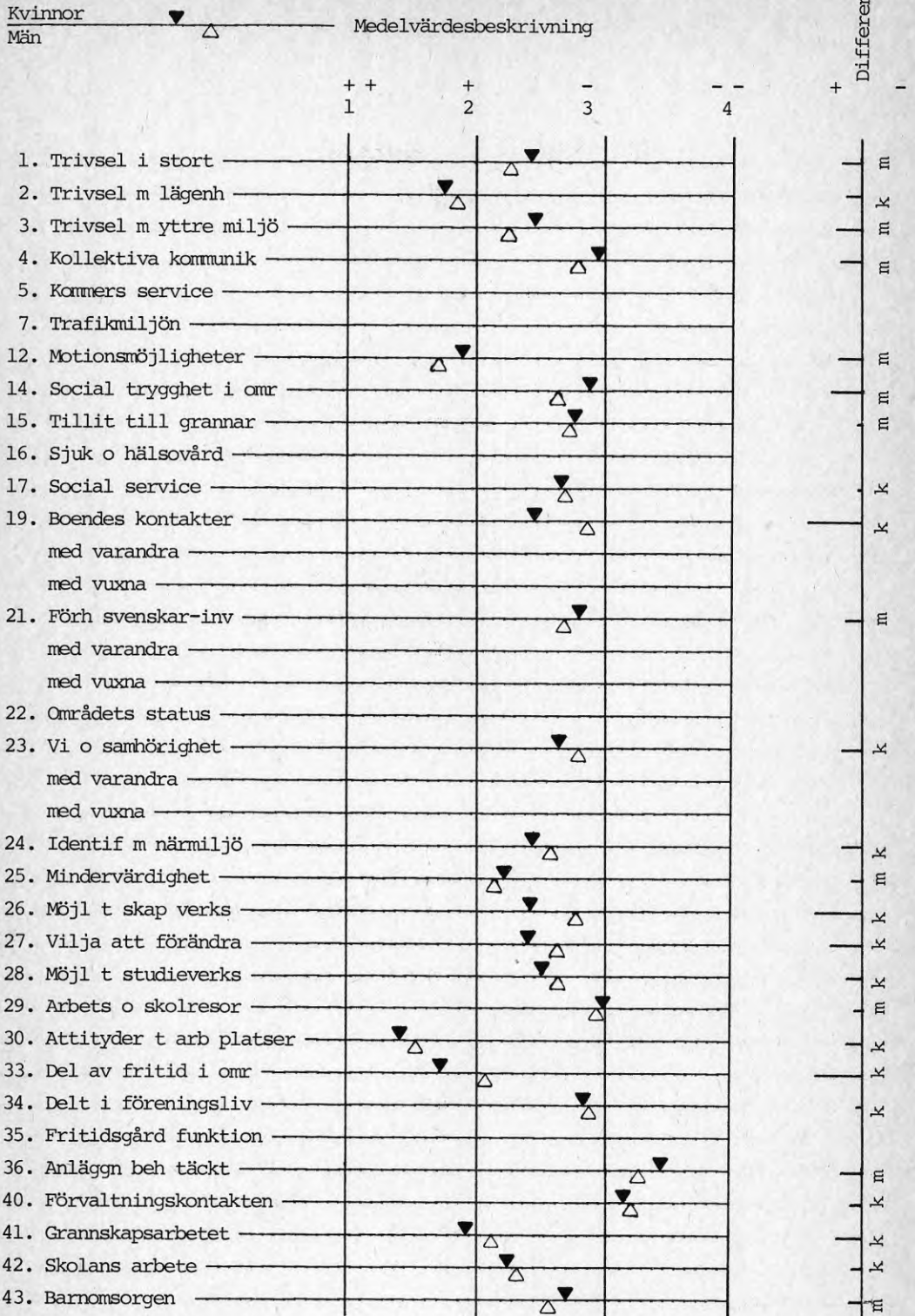

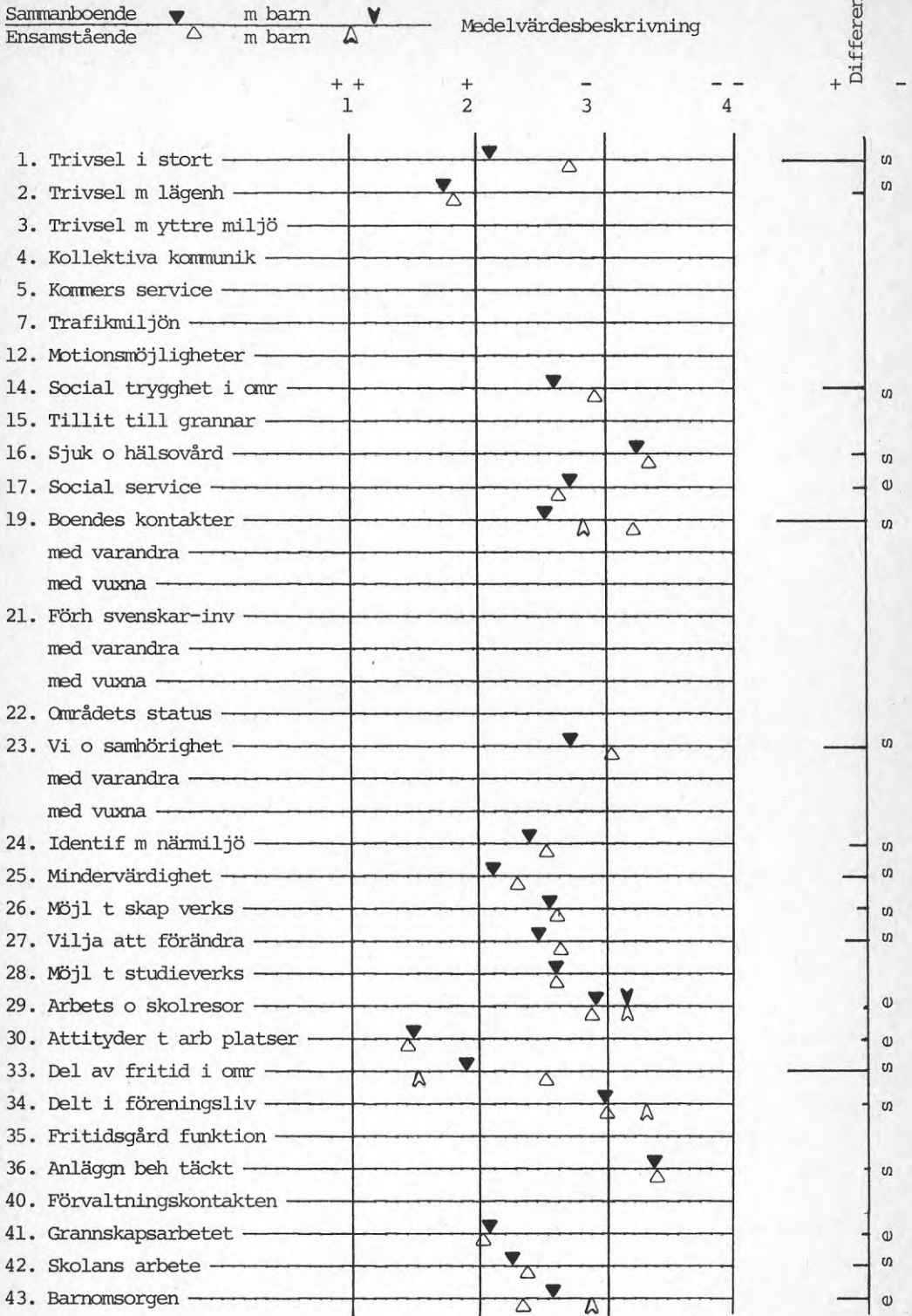
Pensionärer   Medelvärdesbeskrivning

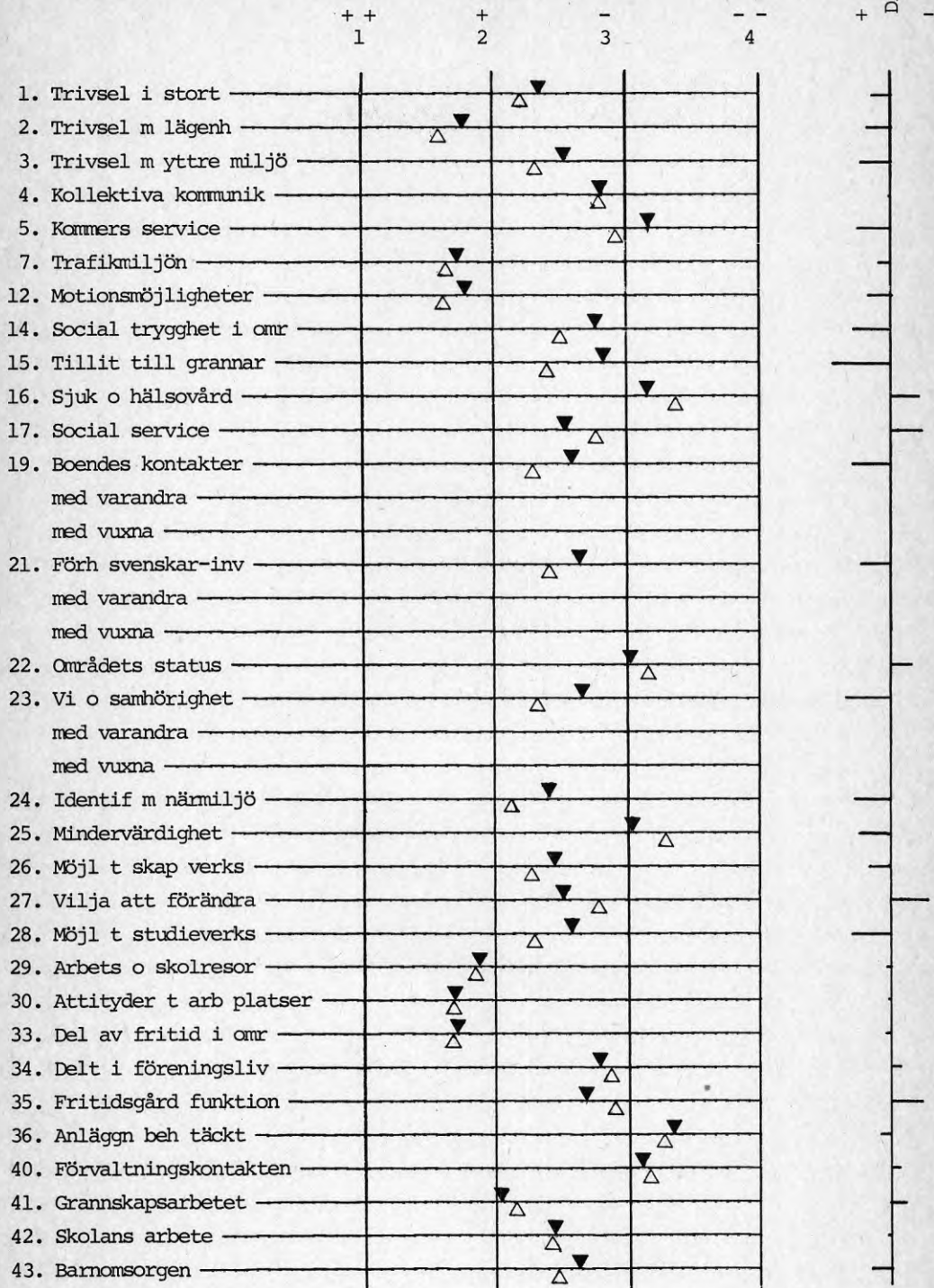
Förvärvsarbetande $\blacktriangledown$ $\triangle$ Medelvärdesbeskrivning
 Ej förvärvsarbetande

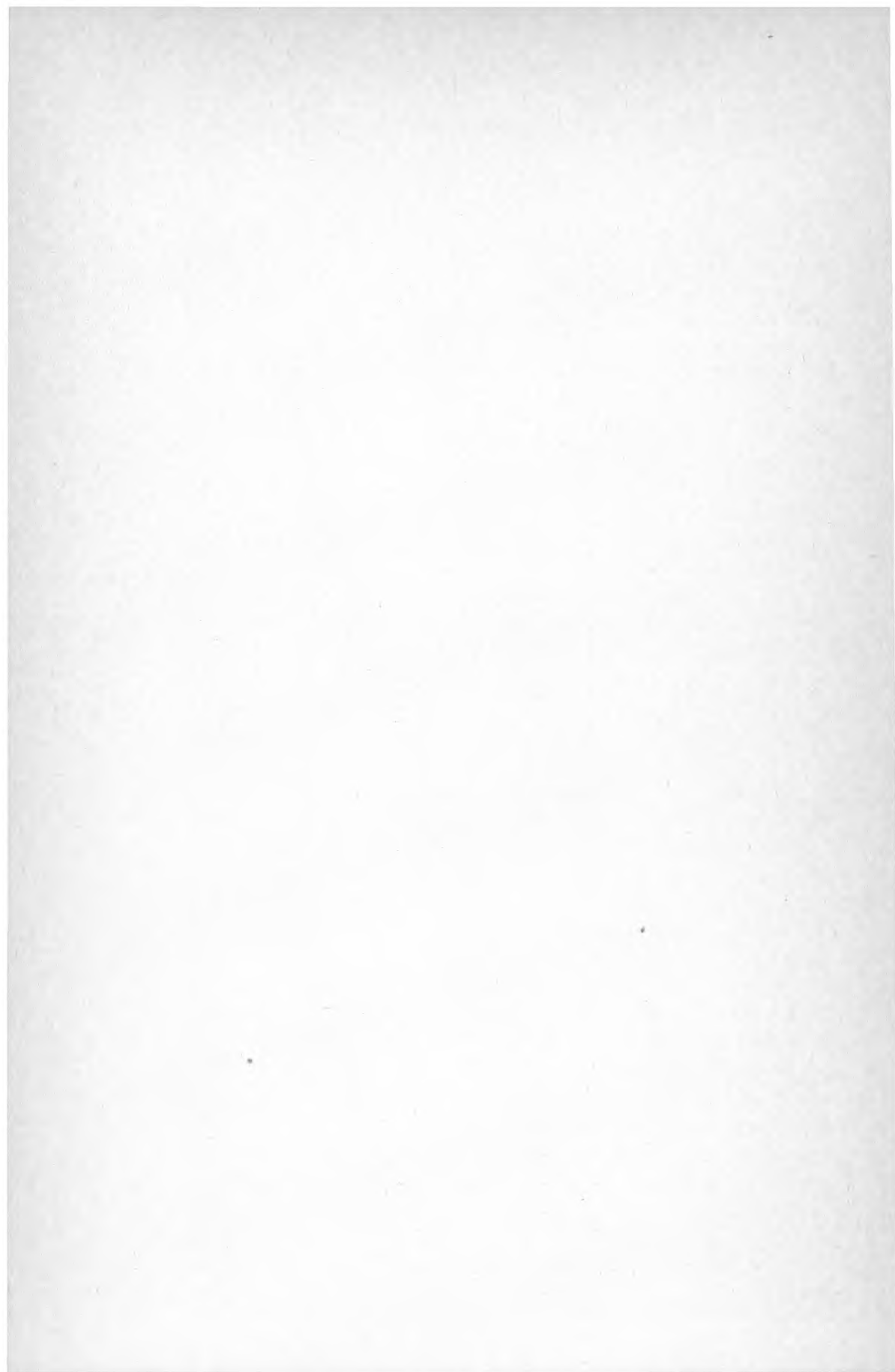
	++ 1	+ 2	- 3	-- 4	Differens + -
1. Trivsel i stort			$\blacktriangledown$	$\triangle$	f
2. Trivsel m lägenh					
3. Trivsel m yttre miljö					
4. Kollektiva kommunik			$\blacktriangledown$	$\triangle$	
5. Kommers service			$\blacktriangledown$	$\triangle$	
7. Trafikmiljön					
12. Motionsmöjligheter		$\blacktriangledown$	$\triangle$		f e
14. Social trygghet i omr			$\blacktriangledown$	$\triangle$	f e
15. Tillit till grannar					
16. Sjuk o hälsovård					
17. Social service			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e e
19. Boendes kontakter			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e e
med varandra					
med vuxna					
21. Förh svenskar-inv			$\blacktriangledown$	$\triangle$	f
med varandra					
med vuxna					
22. Områdets status					
23. Vi o samhörighet			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e
med varandra					
med vuxna					
24. Identif m närmiljö			$\blacktriangledown$	$\triangle$	f e
25. Mindervärdighet		$\blacktriangledown$	$\triangle$		f e
26. Möjl t skap verks			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e e
27. Vilja att förändra			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e e
28. Möjl t studieverks			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e e
29. Arbets o skolresor					
30. Attityder t arb platser	$\blacktriangledown$	$\triangle$			e
33. Del av fritid i omr		$\blacktriangledown$	$\triangle$		e
34. Delt i föreningsliv			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e
35. Fritidsgård funktion					
36. Anlägg n beh täckt				$\blacktriangledown$	$\triangle$
40. Förvaltningskontakten				$\blacktriangledown$	$\triangle$
41. Granskapsarbetet		$\blacktriangledown$	$\triangle$		e
42. Skolans arbete		$\blacktriangledown$	$\triangle$		e
43. Barnomsorgen			$\blacktriangledown$	$\triangle$	e

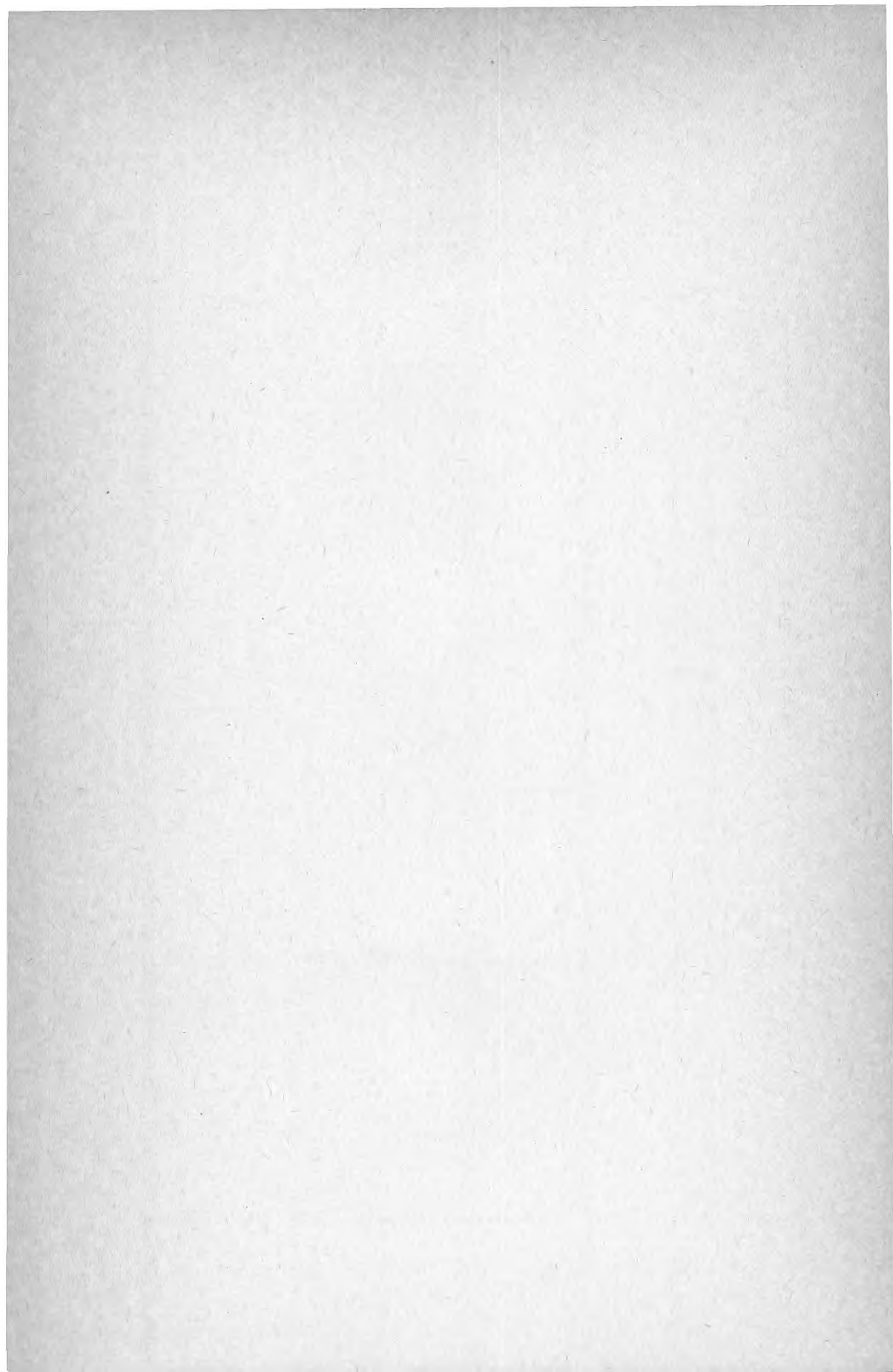
Invandrare
 Åldersgrupperna totalt ∇ Δ Medelvärdesbeskrivning

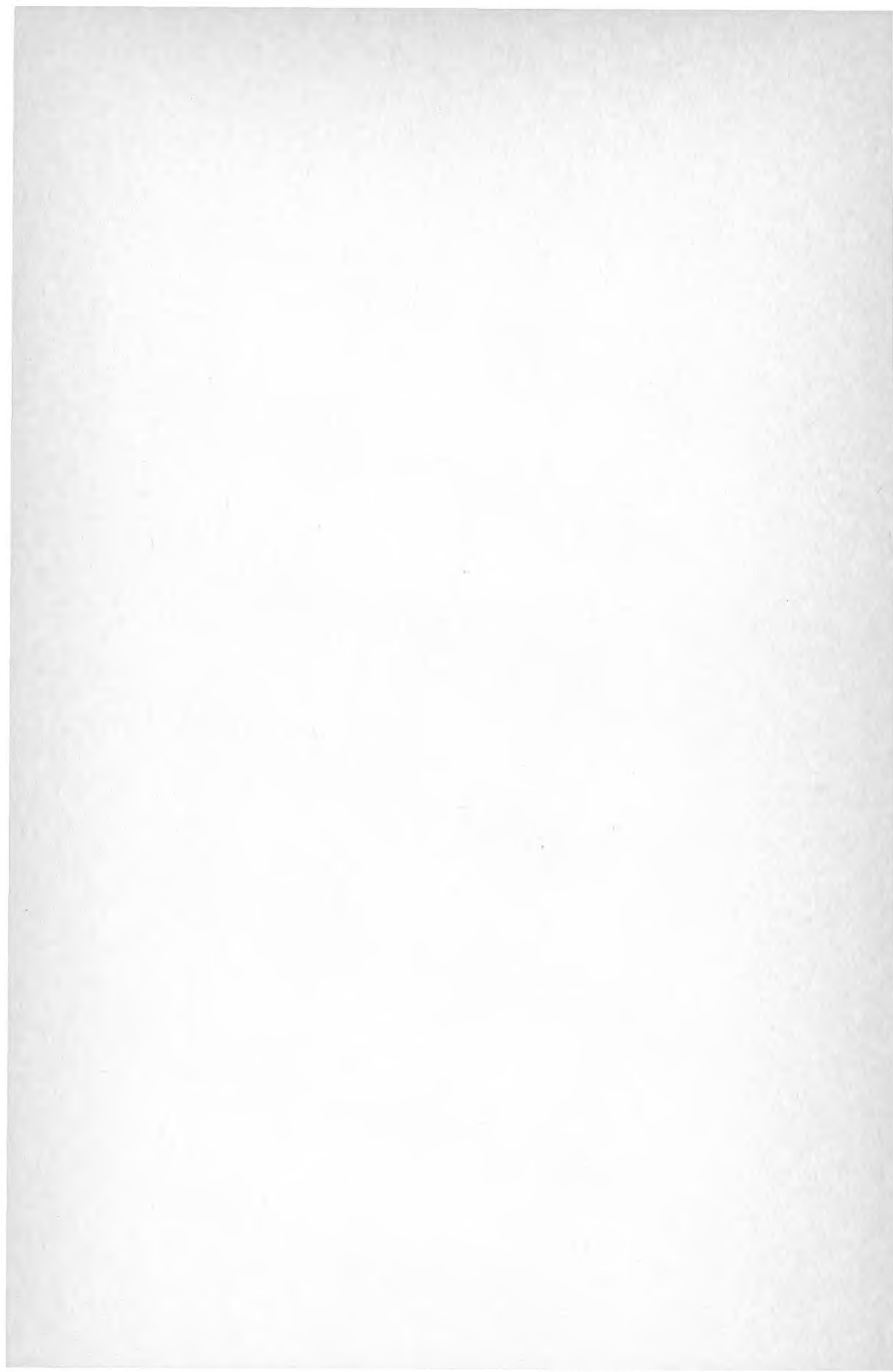
	++ 1	+ 2	- 3	-- 4	Differens + -
1. Trivsel i stort		∇ Δ			
2. Trivsel m lägenh					
3. Trivsel m yttre miljö					
4. Kollektiva kommunik					
5. Kommers service					
7. Trafikmiljön					
12. Motionsmöjligheter					
14. Social trygghet i omr					
15. Tillit till grannar					
16. Sjuk o hälsovård					
17. Social service					
19. Boendes kontakter med varandra					
med vuxna					
21. Förh svenskar-inv med varandra					
med vuxna					
22. Områdets status					
23. Vi o samhörighet med varandra					
med vuxna					
24. Identif m närmiljö			∇ Δ		
25. Mindervärdighet		Δ ∇			
26. Möjl t skap verks			Δ ∇		
27. Vilja att förändra			Δ ∇		
28. Möjl t studieverks					
29. Arbets o skolresor					
30. Attityder t arb platser					
33. Del av fritid i omr		Δ ∇			
34. Delt i föreningsliv			Δ ∇		
35. Fritidsgård funktion					
36. Anlägg n beh täckt					
40. Förvaltningskontakten			Δ ∇		
41. Grannskapsarbetet		∇ Δ			
42. Skolans arbete			∇ Δ		
43. Barnomsorgen			∇ Δ		

Ej gårdstensbor ▼
 Gårdstensbor ▲ Medelvärdesbeskrivning

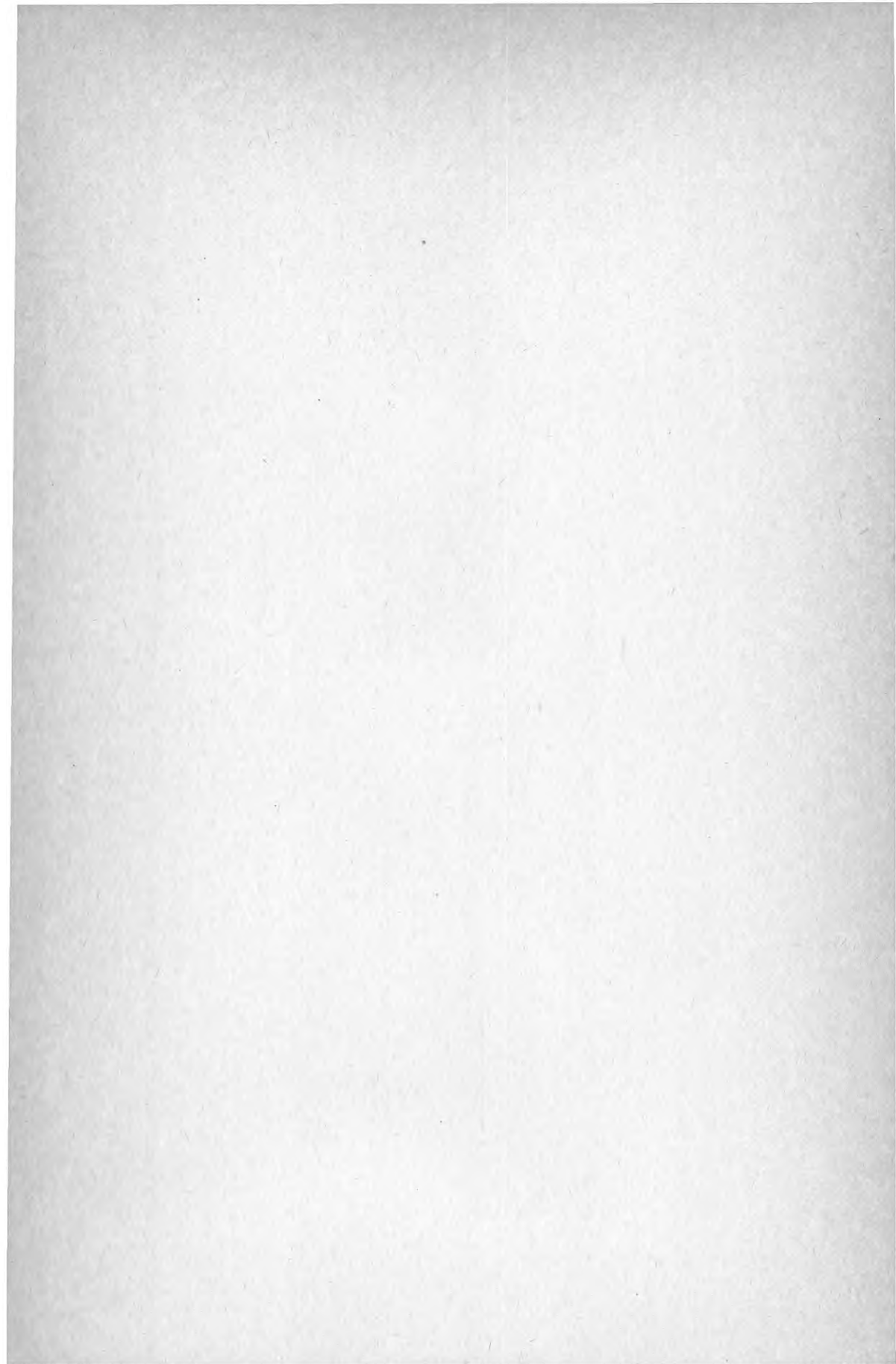

**Denna rapport hänför sig till forskningsanslag
750564-3 från Statens råd för byggnadsforskning
till Avd. för byggnadsplanering, CTH, Göteborg.**

R9: 1980

ISBN 91-540-3172-9

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Art. nr: 6700109

**Abonnemangsgrupp:
X. Samhällsplanering**

**Distribution:
Svensk Byggtjänst, Box 7853
103 99 Stockholm**

Cirkapris: 40 kr exkl moms